

Antenne Amsterdam 2024

Trends in gebruik van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs

Author(s)

Nabben, Ton; Benschop, Annemieke

Publication date

2025

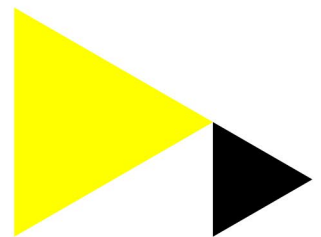
Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

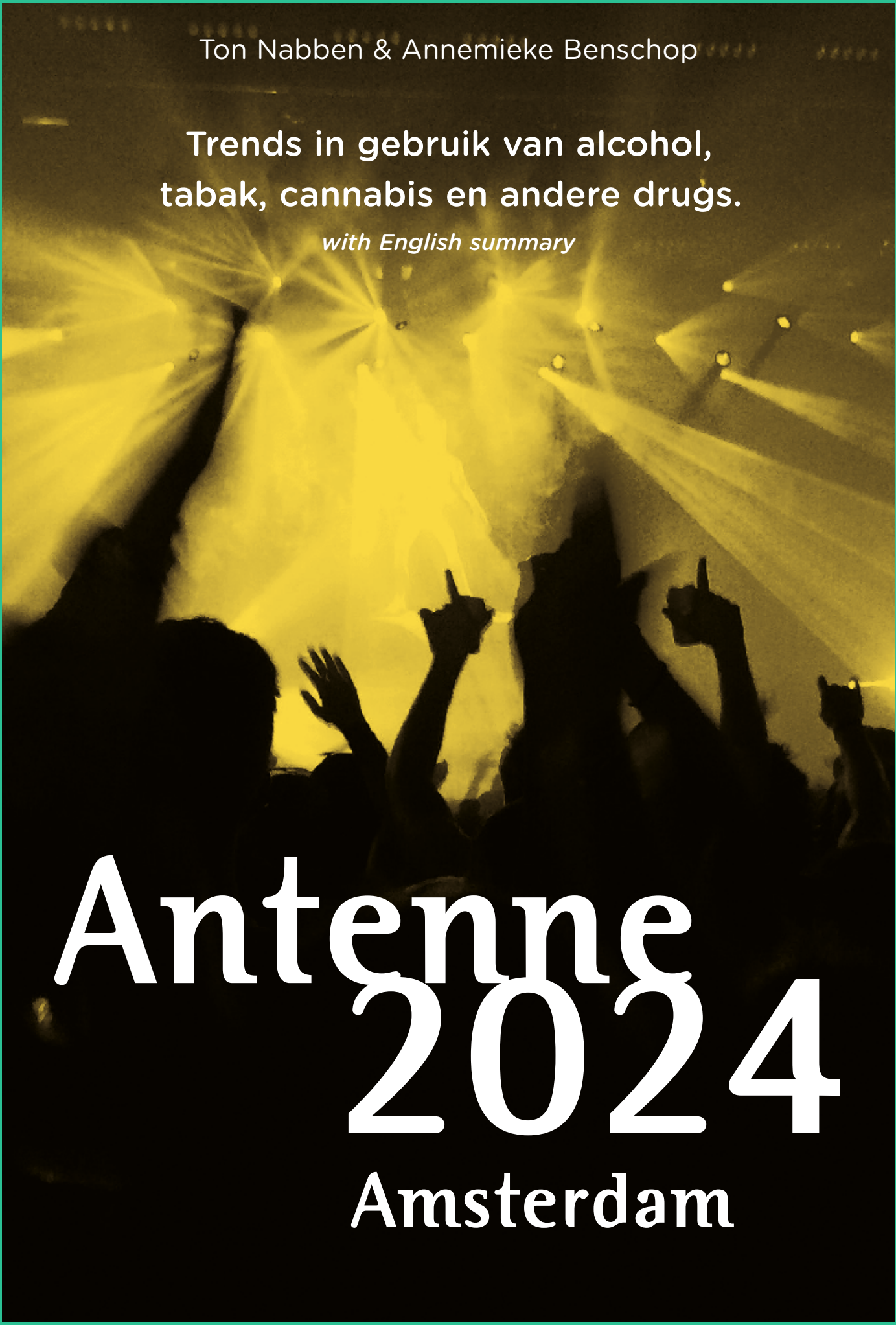
Nabben, T., & Benschop, A. (2025). *Antenne Amsterdam 2024: Trends in gebruik van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs*. Hogeschool van Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Ton Nabben & Annemieke Benschop

Trends in gebruik van alcohol,
tabak, cannabis en andere drugs.

with English summary

Antenne 2024 Amsterdam

MET CAFÉSURVEY

ANTENNE AMSTERDAM 2024

TRENDS IN GEBRUIK VAN ALCOHOL, TABAK, CANNABIS EN ANDERE DRUGS

MET CAFÉ SURVEY

WITH ENGLISH SUMMARY

Ton Nabben

Coördinatie Grootstedelijke Vraagstukken – Faculteit Maatschappij en Recht – Hogeschool van Amsterdam

Annemieke Benschop

Geïntegreerde Complexe Zorg – Faculteit Gezondheid, Sport en Bewegen – Hogeschool van Amsterdam

I SAMENVATTING

II SUMMARY

III DE ANTENNE MONITOR

IV PANEL UITGAANDERS

V PANEL KWETSBAAR JEUGD

VI CAFÉ SURVEY

VII MARKT

VIII BIJLAGEN

Antenne Amsterdam 2024 is uitgevoerd door de Hogeschool van Amsterdam, in opdracht van Jellinek Preventie.

Omslagontwerp: Anne Toledo

Omslagfoto: Abigail Lynn / Unsplash

English summary: Michael Dallas

Met dank aan: Melissa Boekholt, Evelien Mettievier Meijer, Eliza Gerritsen, Wiebe Spaans, Jade Tijhuis & Dirk J Korf.

Nabben, T. & Benschop, A. (2025) *Antenne Amsterdam 2024: Trends in gebruik van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs*. Hogeschool van Amsterdam.

© 2025

Overname van informatie uit deze rapportage is toegestaan onder voorwaarde van correcte en volledige weergave van de uitkomsten met bovenstaande bronvermelding.

INHOUD

I	Samenvatting	4
II	Summary	10
III	De Antenne monitor	16
IV	Panel uitgaanders	27
V	Panel kwetsbare jeugd	83
VI	Cafésurvey	102
VII	Markt	141
VIII	Bijlagen	177

I SAMENVATTING
II SUMMARY
III DE ANTENNE MONITOR
IV PANEL UITGAANDERS
V PANEL KWETSBAIRE JEUGD
VI CAFESURVEY
VII MARKT
VIII BIJLAGEN

SAMENVATTING

Antenne Amsterdam wordt sinds 1993 jaarlijks het middelengebruik bij jongeren en jongvolwassenen in de hoofdstad in kaart gebracht. Dit gebeurt op basis van een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden. In 2024 verzamelden we informatie via (1) interviews met een 22-koppig **uitgaanspanel** waarin zij vanuit insidersperspectief of vanuit hun werk als beveiligers, manager of organisator vertellen over het trendsettende uitgaansleven; (2) interviews met een **panel kwetsbare jeugd** waarin negen professionals (jongeren- en straathoekwerkers) vertellen over diverse jongerengroepen die in Amsterdamse buurten rondhangen; (3) een anonieme **survey** (vragenlijsten) over middelengebruik onder meer dan duizend bezoekers van Amsterdamse cafés; en (4) analyse van **testuitslagen** van ruim vijfduizend vrijwillig aangeleverde drugsmonsters bij testservices. Tezamen schetsen de verschillende bronnen een gedifferentieerd beeld van trends in gebruikspatronen en aanbod van alcohol, tabak, cannabis en andere drugs in Amsterdam.

Gen Z

Nu de millennials qua uitgaan tegen de houdbaarheidsdatum aan zitten, is het 'gouden uur' aangebroken voor GenZ die nu de danspodia bestormt.¹ Een deel van hen beleefde tijdens de coronaperiode een gemankeerde start in het uitgaansleven die nu ruimschoots kan worden goedge maakt. Stappers kunnen naar hartenlust kiezen uit het grote muziekaanbod. Het uitgaansleven is voor veel stappers een 'safe haven', waar je jezelf kunt zijn en waar je niet veroordeeld wordt op grond van kleur, gender of afkomst. Het uitgaansgedrag is door meer 'clubhopping' onvoorspelbaarder geworden. De event-business heeft het moeilijk als gevolg van fors gestegen kosten en festivals zijn niet meer vanzelfsprekend uitverkocht. Er is genoeg uitgaansvertier in Amsterdam, maar uitgaan is een prijzige tijdsbesteding en de (hoge) huur moet ook worden betaald. Thuisfeestjes hebben sinds corona aan invloed gewonnen. Deze waren immers de bakermat van GenZ om op de vierkante meter toch nog lol te hebben met elkaar.

Cafébezoekers onderzocht

Tijdens 23 uitgaansavonden hebben teams van veldwerkers bezoekers van 90 verschillende Amsterdamse cafés met overwegend lokaal jongvolwassen publiek benaderd om mee te doen met een onderzoek naar uitgaan, drank en drugs. In totaal vulden 1.188 cafébezoekers ter plekke een anonieme papieren vragenlijst in. Het onderzochte cafépubliek is een mix van mannen (49%) en vrouwen (49%), hetero's (84%) en lhbt+ers (16%), en studenten (40%) en werkenden (57%). De meesten zijn twintigers (73%), wonen in Amsterdam (76%)

¹ GenZ is generatie Z, geboren tussen 1997 en 2012.

en gaan regelmatig uit naar cafés, clubs, festivals of vriendenfeesten. Qua opleidingsniveau (83% hbo/universiteit) en achtergrond (85% Nederlands) is het publiek weinig divers. De cafésurvey van 2024 is de zesde editie sinds de eerste in 2000. In de achterliggende periode is het Amsterdamse cafélandschap veranderd, maar bleef het profiel van het cafépubliek grotendeels gelijk. Wel was in de loop der jaren een stijging te zien in het aandeel cafébezoekers dat ook dancefestivals bezoekt.

Soms forse alcoholinname, maar ook willen minderen

In alle netwerken (vriendengroepen of scenes) waarover het uitgaanspanel rapporteert wordt alcohol gedronken, maar het drinkgedrag tussen en binnen netwerken kan flink verschillen. Sinds corona hebben dranken met een hoger promillage aan populariteit gewonnen, maar alcoholarme drankjes en suikerarme sappen met alcohol gemixt vinden ook gretig aftrek. Panelleden vinden dat meer drinkers kritischer zijn geworden over hun alcoholinname. Helemaal stoppen is bij de meesten niet aan de orde, maar geleidelijk aan groeit wel het besef over de schadelijkheid van alcohol. Er worden meer momenten per jaar ingelast om niet of minder te drinken.

Van de onderzochte cafébezoekers drinkt bijna iedereen (98% de laatste 4 weken). Dagelijks gebruik van alcohol (1%) is echter zeldzaam en ruim een derde van de huidige drinkers drinkt alleen op vrije dagen (in het weekend of tijdens vakantie). Als wel op doordeweekse dagen wordt gedronken, dan ligt het gemiddeld aantal glazen alcohol (3) ook lager dan op vrije dagen (8). Desondanks scoren de cafébezoekers hoog op riskant alcoholgebruik en is het aandeel overmatige drinkers (37%) en zware drinkers (69%) vier keer zo groot als in de algemene bevolking.² Bijna één op de drie drinkers (30%) zou willen minderen of stoppen met alcohol. Willen minderen met drinken is voor een deel ook een reden om alcohol te vervangen door alcoholvrije (0.0%) drank. Er is een licht dalende trend in het aandeel drinkers en de drinkfrequentie waar te nemen.

De kwetsbare jeugd met een Nederlandse achtergrond groeit op in een drinkcultuur waar alcoholgebruik ‘normaal’ is en minderjarigen soms al meedrinken met volwassenen. Jongeren met een migratieachtergrond drinken minder of zelfs helemaal niet, vooral in een islamitische omgeving waar thuis of in het openbaar drinken taboe is.

Sigaretten, vapes en snus worden afgewisseld

Afgezien van buiten op terrassen of binnenplaatsen, is het uitgaansleven praktisch rookvrij. Portiers moeten er wel scherp op blijven toezien dat bezoekers niet roken in clubs en concertzalen. De afval na afloop van een feest laat zien dat er nogal eens stiekem wordt gevapet (e-sigaretten) en snus (nicotinezakjes) kan vrijwel ongemerkt worden gebruikt.

² Cijfers leeftijdsgenoten (18 t/m 34 jaar) in de algemene Amsterdamse bevolking ([Gezondheid in Beeld](#), GGD Amsterdam):
Overmatig drinken – meer dan 14 (vrouwen) of 21 (mannen) glazen alcohol per week – 9%.
Zwaar drinken – één keer per week of vaker minimaal 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol op één dag – 17%.

Professionals zien bij de kwetsbare jeugd dat alles door elkaar heen is gaan lopen en dat jonge rokers net zo makkelijk sigaretten afwisselen met vapes of snus. Bij de cafébezoekers is het aandeel sigarettenrokers (54% de laatste 4 weken) de laatste jaren nauwelijks veranderd, maar daalde het percentage dat elke dag een sigaret opsteekt tussen 2018 (19%) en 2024 (12%). Dat ook bij cafébezoekers vapes vaak ter afwisseling van sigaretten worden gebruikt (en een vape de sigaret meestal niet volledig vervangt), zien we aan het feit dat het aandeel vapers (21%) sinds 2018 is verviervoudigd, maar het totaal aandeel rokers (sigaretten of vapes) vrijwel gelijk bleef (61%). Snus-gebruik komt bij cafébezoekers weinig voor (2%). Veel sigarettenrokers (55%) en ook een deel van de vapers (20%) zouden willen minderen of stoppen.

Wat de markt betreft valt op dat vapes en snus ontbreken op WhatsApp-drugsmenu's van bezorgdiensten. Deze worden via internet besteld en op straat of onderling verkocht.³ Een vape kost ongeveer €10 per stuk; een rol met twintig zakjes snus €30 tot €45 (afhankelijk van de hoeveelheid nicotine). Sigaretten vinden we wel terug op de bezorglijsten en in de panelstudie wordt een groeiende illegale sigarettenmarkt gesignaleerd.

Vooral incidenteel blowen bij uitgaanders; soms zorgelijk blowen bij kwetsbare jeugd

Blowgedrag onder trendsettende uitgaanders varieert van een kleine groep regelmatige blowers voor wie een joint op vaste momenten hetzelfde is als een vaste borrel voor echte drinkers, tot een grotere groep gelegenhedsblowers die ongepland meeblowen of hun momenten kiezen. Ook bij de onderzochte cafébezoekers gebeurt blowen (24% de laatste 4 weken) eerder incidenteel dan dagelijks en zijn gebruikscijfers redelijk stabiel. Qua populariteit moet cannabis bij de cafébezoekers xtc-pillen, mdma-poeder en cocaïne voor laten gaan (*Figuur I.1*).

Bij de kwetsbare jeugd scoort cannabis daarentegen hoger dan alcohol. Hasj en wiet worden hier vaak in groepsverband gebruikt op plekken in de buurt, thuis bij vrienden en op feestjes. Professionals zien verschillende gebruikspatronen. Sommigen blowen pas na school of werk, of alleen in het weekend; ter ontspanning of vanwege de creatieve impuls bij het maken van muziek bijvoorbeeld. Anderen blowen de hele dag door, met indolentie en slechte schoolresultaten of werkprestaties tot gevolg. Bij hen is het eerder vluchtgedrag.

Behalve de coffeeshops, zijn er ook tal van bezorgdiensten die (naast andere middelen) hasj en wiet aanbieden. In de coffeeshop geldt een maximumhoeveelheid van vijf gram; bij een bezorgdienst kan je meer bestellen.

Meer mdma-poeder

Mdma blijft een gewild middel. Bij de cafébezoekers scoort zowel de pilvorm als de poedervorm hoger dan andere drugs (*Figuur I.1*). Er is weliswaar flinke overlap tussen gebruikers van xtc-pillen en mdma-poeders, maar er zijn ook gebruikers die één van beide prefereren. Terwijl het gebruik van xtc-pillen de laatste tien jaar

³ Vapes zijn ook bij tabakszaken verkrijgbaar. Verkoop op afstand is verboden. Via internet worden ook illegale vapes verhandeld (bijv. met een smaakje of meer nicotine/puffs dan toegestaan).

stabiel bleef, nam het gebruik van mdma-poeder onder cafébezoekers toe. Ook bij de testservices neemt het aanbod van mdma-poeder toe. Uit de panelstudie komt naar voren dat gebruikers de effecten van xtc-pillen heftiger en minder controleerbaar vinden dan mdma-poeder. Pillen worden daarom vaak gereserveerd voor feesten, terwijl poeder ook geschikt wordt gevonden voor andere settings.

Op de Amsterdamse drugsmarkt blijft de kwaliteit van xtc-pillen en mdma-poeder hoog, hoewel de sterkte van xtc-pillen (gem. 149 mg mdma) stagneert. Een xtc-pil kost meestal €5 en voor een gram mdma-poeder wordt meestal tussen de €25 en €30 betaald.

Cocaïne ontsnapt aan inflatie

Cocaïne blijft eveneens in trek in het uitgaansleven. Bij trendsettende uitgaanders is amfetamine even populair, maar bij de onderzochte cafébezoekers volgt amfetamine op een afstandje (*Figuur I.1*). Hoewel gebruikscijfers van stimulantia bij uitgaanders hoger liggen dan onder leeftijdsgenoten in de algemene bevolking, lijkt het meeste druggebruik te typeren als gelegenheidsgebruik (een paar dagen per jaar) en weinigen geven aan te willen minderen of stoppen. Met uitzondering van cocaïne, dat door sommigen meer frequent gebruikt wordt. Bijna één op de tien recente cocaïnegebruikers (9%) onder de cafébezoekers geeft aan te willen minderen of stoppen. Cocaïnegebruik onder cafébezoekers is ook toegenomen ten opzichte van 2018; zowel in het algemeen als tijdens een caféavond (niet per se in het café).

Bezorgdiensten bieden een arsenaal aan cocaïne uit Colombia, Bolivia en Peru. De meesten betalen €50 à €60 voor een pakje. Er worden ook duurdere varianten van €70, €80 of meer aangeboden, waarbij gepocht wordt met onwaarschijnlijk hoge zuiverheden. Bij de testservices blijkt een deel (21%) van de cocaïne versneden met het goedkopere procaïne. Toch blijft de cocaïne van behoorlijke kwaliteit. Terwijl de prijs van xtc-pillen langzaam toeneemt, blijft die van cocaïne min of meer gelijk, waarmee cocaïne lijkt te ontsnappen aan de inflatie.

3-MMC is geen 3-MMC

De populariteit van designerdrug 3-MMC doet anno 2024 weinig onder voor die van de klassieke stimulantia. Volgens sommigen (vooral bij GenZ) weet 3-MMC het beste van alle drie te verenigen: Beter controleerbaar dan ecstasy, minder langdurig dan amfetamine en aanzienlijk goedkoper dan cocaïne. Bij de cafébezoekers is recent (laatste 12 maanden) 3-MMC-gebruik in zes jaar tijd geëxplodeerd van 2% naar 32% (*Figuur I.1*). Het verbod op 3-MMC sinds 2021 heeft dus (nog) niet geleid tot een daling in gebruik. Gebruik van diens voorganger 4-FA (verboden sinds 2017) is daarentegen vrijwel verdwenen.

Op de 3-MMC-markt rommelt het. Het middel wordt nog volop aangeboden, maar tegen wisselende prijzen (€10-35 per gram) en bij de testservices – waar het aanbod verdubbelde – blijkt 79% helemaal geen 3-MMC te zijn. In 2023 ging het vaak om 3-CMC, maar sinds die variant in september 2023 werd verboden is het in 2024 vooral 2-MMC. Als antwoord op deze substitutie op de markt van designerdrugs, waarbij telkens een verboden middel wordt vervangen door een nog niet verboden variant, is een wetsvoorstel aangenomen om hele

stofgroepen per 1 juli 2025 in één keer te verbieden. Het is gissen wat de gevolgen van deze generieke wetgeving zullen zijn op de aanbodkant.

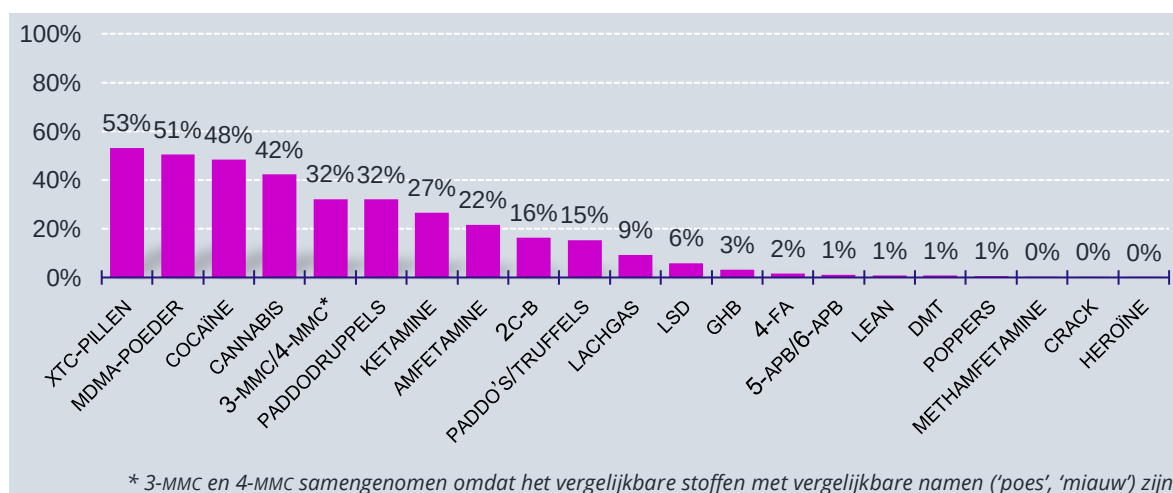
Paddodruppels en 2c-b in de lift

Psychedelica spelen van oudsher een marginale rol in het uitgaansleven en worden vaker op alternatieve locaties gebruikt, maar de laatste jaren wordt het uitgaansdomein als tripterrein ontdekt sinds de gestage opkomst van paddodruppels. De druppels met psilocybine (de werkzame stof in paddo's/truffels) of een daarop lijkende designerdrug zijn volgens gebruikers populair omdat de roes beheersbaar blijft en een alternatief biedt voor wie iets anders wil dan de standaard uppers. Ook onder de onderzochte cafébezoekers worden deze nieuwe paddodruppels vaker gebruikt dan de 'ouderwetse' paddo's en truffels (*Figuur I.1*). Designerdrug en mild tripmiddel 2c-b heeft een vaste plek naast paddo's. Van beide psychedelica nam het gebruik onder cafébezoekers de laatste zes jaar toe.

Aanhoudende populariteit ketamine, verder teruglopende belangstelling lachgas

Ketamine lijkt onder uitgaanders tegenwoordig onderdeel van het 'party pakket' en blijft ook op afters een gewilde drug. Ketamine scoort bij elke Antenne cafésurvey weer hoger dan de vorige editie en kent inmiddels meer gebruikers dan de klassieke speed (*Figuur I.1*). Het middel staat standaard op de menulijsten van bezorgdiensten (€25-35 per gram) en is al jaren behoorlijk zuiver.

Tegenover de aanhoudende populariteit van ketamine, staat de steeds verder teruglopende belangstelling voor dat andere narcosemiddel: lachgas. In de panelstudie was er al ruim voor het verbod van 2023 een dalende trend en die zet verder door. Bij de cafébezoekers ligt lachgasgebruik in 2024 (9% de laatste 12 maanden) fors lager dan in 2018 (31%). Ook bij de kwetsbare jeugd is gebruik van lachgas duidelijk over zijn hoogtepunt heen en resteert heimelijk (problematisch) gebruik door kleine groepjes. Sinds het verbod is lachgas duurder geworden (€80-90 voor een 2-kilotank), zijn verkopers behoedzamer, en zijn de statiegeldtanks vervangen door wegwerptanks.

Figuur I.1: Overzicht druggebruik laatste 12 maanden cafébezoekers 2024

Meer gokkers

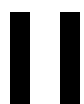
Afgaande op cijfers uit de cafésurvey, lijkt de legalisering van het online gokken (sinds 2021) tot een toename in recent gokken te hebben geleid (van 1% in 2018 naar 24% in 2024). Niet alleen het online gokken nam echter toe; er werd ook vaker geld uitgegeven aan traditionele (offline) gokspelletjes.

Laagdrempelige drugsmarkt

De Amsterdamse illegale drugsmarkt bestaat voornamelijk uit bezorgdiensten die opereren via sociale media, waar drugsmenu's eenvoudig worden gedeeld. De laagdrempeligheid heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat de gebruikers in de cafésurvey vaker dan voorheen hun xtc, cocaïne en amfetamine zelf aanschaffen en minder afhankelijk zijn van anderen om dat voor hen te doen. De meeste aanbieders hanteren kwantumkorting bij grotere afname of adverteren met speciale aanbiedingen. Het arsenaal aan middelen op de menulijsten van de bezorgdiensten wordt steeds groter.

Gevarieerdere setting van druggebruik

Door de jaren heen volgt Antenne Amsterdam trends op een markt die een steeds uitgebreider middelenrepertoire laat zien. De feestcultuur is meer divers geworden, evenals de momenten die met drugs worden gekruid. Soms gepland en soms spontaan. Want veel illegale middelen worden niet meer alleen op festivals gebruikt. Door de toegankelijkheid van de markt, snelheid van bezorging en brede spreiding van gebruik kan een bijeenkomst ook spontaan ontaarden in een collectieve zucht om te gaan gebruiken. Met de vriendengroep op stap is al een feestje, of je nou op een boot of in een bos zit, in een club of café, op een na-zit (after) of een vet thuisfeest met dj's erbij. De setting van gebruik is over de volle breedte gevarieerder geworden. Tekenend daarvoor is dat druggebruik tijdens een caféavond in de voorgaande Antenne cafésurveys weinig werd gevonden, maar in 2024 duidelijk vaker voorkwam. Vooral het cocaïnegebruik tijdens het stappen nam toe, maar ook cannabis, xtc of mdma en amfetamine worden vaker gebruikt. Tegelijkertijd is 'sober clubbing' in opkomst, waarbij uitgaan niet per se hoeft samen te gaan met middelengebruik.

SUMMARY

Amsterdam Antenna is an annual research study that documents the use of recreational substances by adolescents and young adults in Amsterdam. It has done so every year since 1993. The researchers apply a combination of qualitative and quantitative methods, drawing on a range of sources. In 2024, we collected information via (1) interviews in a **nightlife panel** composed of 22 informants who reported on trendsetting nightlife scenes – either as insiders or from various other perspectives as venue managers, event organisers or security workers; (2) interviews in a **vulnerable youth panel**, which included nine professionals (youth and street workers) who relay information about various groups of young people that hang out in Amsterdam neighbourhoods; (3) an annual **survey** using anonymous questionnaires to gather quantitative data on recreational substances consumed by more than one thousand patrons of Amsterdam pubs and cafés; and (4) analyses of **testing results** from over five thousand drug samples voluntarily submitted to Amsterdam drug checking services. Taken together, the data obtained in the four research components paint a diversified picture of trends in the consumption and availability of alcohol, tobacco, cannabis and other recreational substances in Amsterdam nightlife.

Gen Z

Now that millennials are approaching their ‘best-before date’ in terms of nightlife action, a golden hour has dawned for Gen Z as it currently besieges the dance venues.⁴ Many Gen Zedders got off to a failed start in nightlife during the covid era. They can more than make up for that now. Amsterdam nightlifers have a wide range of music genres they can choose from to their hearts’ content. For many young adults, nightlife is a safe haven where they can be themselves and where they don’t face disparagement on grounds of colour, gender or background. Increased club-hopping has made nightlife behaviour more unpredictable. The event business now faces trying times due to spiralling costs, and festival organisers can no longer count on full houses. Although there is plenty of nightlife action in Amsterdam itself, going out is an expensive pastime, and rents are also not cheap. Home parties have become more attractive since covid. At that time, they served as an incubator where Gen Zedders could have fun together, confined to a few square metres of space.

Pubgoers surveyed

On 23 evenings in 2024, teams of fieldworkers visited 90 different Amsterdam pubs and cafés, patronised mostly by local young adults. They approached individual patrons and invited them to take part in a survey on nightlife, alcohol and drugs. A total of 1,188 pubgoers completed anonymous paper questionnaires on

⁴ Gen Z refers to Generation Z, born between 1997 and 2012.

site. The surveyed sample comprised an assortment of male (49%) and female (49%) respondents, straight (84%) and LHBTIQ+ (16%) people, and students (40%) and employed persons (57%). Most were in their twenties (73%), were resident in Amsterdam (76%) and were regular visitors to pubs, cafés, clubs, festivals or private parties. In terms of schooling (83% with higher education) and family background (85% Dutch), the sample showed little diversity. The 2024 pub survey is the sixth edition since our first one in 2000. Despite the changing Amsterdam pub and café landscape during that time, the profiles of the clientele have remained largely the same. One difference over the years is a larger proportion today who also attend dance festivals.

Some copious drinking, and desires to cut back

In all the networks (nightlife scenes and friendship circles) that we monitor in our qualitative nightlife panel, alcohol is reportedly consumed, but drinking behaviours can vary widely both between and within networks. Since the covid period, higher-percentage beverages have gained popularity, but low-alcohol drinks and low-sugar juices mixed with alcohol are also in high demand. Panel informants believe that more drinkers are now looking critically at their alcohol consumption. Most aren't wanting to quit altogether, but there is a growing awareness of the harmful effects of alcohol. People are finding more room each year for periods of abstinence or moderation.

Almost all of the surveyed pubgoers (98%) had drunk alcohol in the previous four weeks. Daily alcohol consumption was rare (1%), however, and over a third of the current drinkers drank on non-working days only (at weekends or during holidays). Those who did drink on weekdays consumed less alcohol on those occasions (averaging 3 drinks) than they did on non-workdays (8 drinks). At the same time, pubgoers scored high in terms of hazardous alcohol use, and the percentages of excessive drinkers (37%) and heavy drinkers (69%) were four times the rates in the general population.⁵ Nearly one in three drinkers (30%) would like to cut down or stop drinking alcohol. Desires to reduce their alcohol intake motivated some pubgoers to substitute alcohol-free drinks (0.0%) for alcoholic ones. Slight downward trends were observable both in the percentages of drinkers and in the frequency of their alcohol consumption.

Vulnerable youth of ethnic Dutch background have grown up in drinking cultures where alcohol consumption is 'normal' and minor-aged adolescents may tend to drink along with adults. Young people with immigrant backgrounds drink less or not at all, especially in Muslim environments with taboos on drinking at home or in public.

Cigarettes, vapes and snus in alternation

Apart from outdoor smoking areas at pubs and clubs, Amsterdam nightlife is virtually smoke-free. Strict and constant surveillance by door staff must ensure that people do not smoke inside clubs or concert venues.

⁵ Figures for the comparable age group (18 to 34) in the Amsterdam general population (*Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam):

Excessive drinking – more than 14 alcoholic drinks per week (for women) or 21 drinks (for men) – 9%.

Heavy drinking – 4 or more drinks on a single day (for women) or 6 or more (for men) once or more times per week – 17%.

However, inspection of litter in the aftermath of events reveals that some covert vaping (e-cigarette use) goes on and that snus (nicotine pouches) can be consumed virtually unnoticed.

Youth and street workers report that the use of cigarettes, vapes and snus by vulnerable youth is now interspersed and that young smokers readily alternate between the three. Among pubgoers, the percentage of cigarette smokers (54% having smoked in the past week) has changed little in recent years, but a declining percentage (12% versus 19% in 2018) now lit up every day. Although the percentage of vapers (21%) had increased fivefold since 2018, the overall percentage of smokers (of cigarettes and/or vapes) remained virtually stable at 61%. That is evidence that many pubgoers now alternate between cigarettes and vapes, but that vapes for most are no full substitute for tobacco. The use of snus was rare amongst pubgoers (2%). Many smokers of cigarettes (55%), as well as some of the vapers (20%), reported wanting to cut down or quit.

As for the drugs market, vapes and snus are noticeably absent from the menus of WhatsApp drugs delivery services. Instead, these can be ordered via the Internet and resold on the streets or to friends and acquaintances.⁶ Vapes cost about €10 each. Rolls with twenty pouches of snus cost €30 to €45, depending on nicotine strength. Delivery menus do tend to have cigarettes on offer, and informants in our nightlife panel have observed a growing market for illicit cigarettes.

Cannabis use by nightlifers mostly occasional; some vulnerable youth cause concern

Among trendsetting nightlifers, there is a small segment of regular users who lit up a joint at set times, comparable to the daily drink for frequent alcohol consumers. A larger group of nightlifers might smoke along with friends occasionally or pick their own moments. Among the surveyed pubgoers, current cannabis users (24% in the past four weeks) smoked mostly on occasion, rather than daily, and figures have remained fairly stable. In terms of popularity, cannabis must now defer to ecstasy tablets, MDMA powder and cocaine (*Figure II.1*).

Amongst vulnerable youth, cannabis scores even higher than alcohol. Hashish and marijuana are often smoked in group settings around neighbourhood hangouts, or with friends at home or at parties. Youth workers distinguish various individual patterns of use. Some young people only smoke after school or work or at weekends – just to relax, or to get a creative impulse for pursuits like making music. Others might smoke throughout the day, resulting in idleness and poor school or work performance – a sort of escapism.

In addition to the Amsterdam cannabis coffeeshops, there are numerous delivery services that have hash and weed on their menus (along with many other substances). Coffeeshops are allowed sell a maximum of five grams, but delivery services know no such limit.

⁶ Vapes are also available from tobacconists. Distance selling is prohibited. Illicit vapes (e.g. with flavours or with more than the permitted amounts nicotine or puffs) are marketed on the Internet.

More MDMA powder

MDMA is still a popular drug. In both pill and powder form, it scored higher than other drugs among the pubgoers we surveyed (*Figure II.1*). The overlap between users of ecstasy tablets and MDMA powder was considerable, but some preferred one or the other. Whilst the consumption of ecstasy pills has remained stable over the past ten years, the use of MDMA powder by pubgoers has spread. Drug checking services likewise report increased submissions of the powder. According to our nightlife panel informants, users experience the effects of ecstasy pills as more forceful and less controllable than MDMA powder. Pills are often reserved for partying, while powder seems better suited to other settings.

In the Amsterdam drugs market, the quality of the available ecstasy pills and MDMA powder remains high. The strength of ecstasy pills has diminished and stabilised (average content now 149 milligrams of MDMA). In 2024, ecstasy tablets were usually selling at €5 each, and one gram of MDMA powder at €25 to €30.

Cocaine eludes inflation

Cocaine, too, is still in demand in Amsterdam nightlife. Although amphetamine is equally popular with trendsetting nightlifers, it lagged some distance behind cocaine for the surveyed pubgoers (*Figure II.1*). Although stimulants have higher rates of consumption among nightlifers than among their age-group peers in the general population, most use appears to be occasional (a limited number of days per year), with few people indicating desires to cut down or quit. Cocaine is an exception, however. Some pubgoers were taking cocaine more frequently, and nearly one in ten recent users (9%) reported wanting to reduce or stop their cocaine use. In comparison with the café- and pubgoers we surveyed in 2018, the use of cocaine was more common in 2024, both in general terms and during pub nights (not necessarily in the pub).

Drug delivery services offer a wide array of cocaine, stemming from Colombia, Bolivia and Peru. Most customers pay €50 to €60 per wrap. More costly variants are also available, for €70, €80 or more, boasting improbably high grades of purity. Drug checking services report that some of the tested cocaine (21%) is cut with the cheaper substance procaine. Despite this, the cocaine available in Amsterdam is still quite reasonable in quality. While the price of ecstasy pills has gradually risen, that of cocaine remains more or less stable. Cocaine seems to have eluded inflation.

3-MMC is not 3-MMC

In 2024, the popularity of the designer drug 3-MMC could vie with that of the three classic stimulants. Some informants (especially Gen Zedders) claim it succeeds in combining the best of all three: easier to manage than ecstasy, less long-acting than amphetamine, and much cheaper than cocaine. Amongst our surveyed pubgoers, recent use of 3-MMC (past 12 months) exploded over the last six years from 2% to 32% (*Figure II.1*). Hence, the Dutch ban on 3-MMC from 2021 has not yet led to a decline in consumption. In contrast, the use of its predecessor 4-FA (banned since 2017) has practically vanished.

The market for 3-MMC is chaotic. Though the drug is still abundantly available, prices sharply vacillate (from €10 to €35 per gram). The drug checking services – where submissions have doubled – report that 79% of the

samples are not 3-MMC at all. In 2023, these often consisted of 3-CMC, but after the Dutch ban on that variant took effect in September 2023, most samples in 2024 were found to be 2-MMC. In response to this practice of substitution on the market for designer drugs – whereby scheduled substances get replaced by drugs not yet banned – new Dutch legislation in place from July 2025 enables entire substance groups to be outlawed in one fell swoop. What impact such generic legislation might have on the supply side is a matter of conjecture.

Shroom drops and 2c-B gain momentum

Psychedelic drugs have traditionally played marginal roles in Amsterdam nightlife and were more likely found in alternative venues or locations. However, since the steady rise of magic mushroom droplets in recent years, the nightlife domain has been discovered as a trip setting. Users say shroom drops containing psilocybin (the active substance in magic mushrooms/truffles) or a similar designer drug are popular because they provide a manageable high, while offering an alternative for people who want something different to the standard uppers. The pubgoers we surveyed were more likely to take these novel mushroom droplets than the ‘old-fashioned’ shrooms and truffles (*Figure II.1*). The designer drug and mild hallucinogen 2c-B also maintains a firm foothold alongside mushrooms. Among Amsterdam pubgoers, the use of both these psychedelics has increased in six years’ time.

Continued popularity of ketamine, dwindling interest in laughing gas

Ketamine currently seems to be one component in nightlifers’ party packs, and it still remains a popular drug at afterparties. In every Antenna survey of pubgoers, its popularity has grown, and it now has more users in that milieu than the classic speed (*Figure II.1*). It is a standard item on the menus of drug delivery services (at €25 to €35 a gram), and the purity has been remarkably high for many years.

In contrast to the sustained demand for ketamine, the market for that other anaesthetic – nitrous oxide (laughing gas) – is still dwindling. Well before the ban imposed in 2023, our nightlife panel had been reporting a downward trend, which still continues. The use of laughing gas by pubgoers in 2024 (9% in the past 12 months) was sharply lower than the 31% recorded in our previous survey in 2018. Amongst the vulnerable neighbourhood youth, laughing gas is likewise clearly over its peak, apart from the clandestine, sometimes hazardous use in small groups. Prices have risen since the ban (now €80 to €90 for a two-kilo tank). Vendors have also become more cautious, and the tanks previously carrying a deposit have been replaced by disposables.

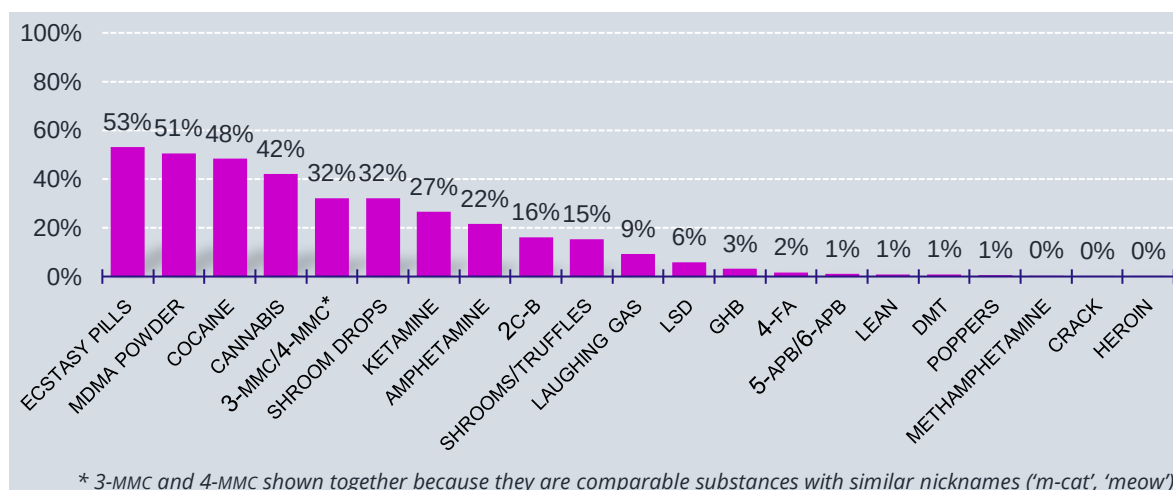

Figure II.1: Overview of recreational drugs used by pubgoers in previous 12 months, in 2024

More gamblers

Judging by the figures emerging from our pubgoers' survey, the Dutch legalisation of online gambling (since 2021) may have triggered a growth in recent gambling activity (from 1% of respondents in 2018 to 24% in 2024). Increases were evident not only in online gambling, but also in participation in traditional games of chance (like those played offline).

Low-threshold drugs market

The illicit drugs market in Amsterdam now consists mainly of drugs delivery services that operate via social media, where their drug menus are easily disseminated. Such ease of access probably enabled drug users in our pubgoers' survey to order their ecstasy, cocaine and amphetamine directly, with less dependence on others for procuring them. Most drug sellers apply bulk discounts on larger orders or advertise special offers. The plethora of substances available on delivery service menus grows broader and broader.

More variegated settings of drug consumption

For many years now, Amsterdam Antenna has been monitoring trends in a local drugs market that offers an ever-expanding repertoire of recreational substances. Partying cultures have become more diversified, and so have the occasions – both planned and spontaneous – that get spiced up with drugs. Many illicit drugs are no longer confined to dance festivals. In light of the accessible markets, the speedy deliveries and the disparate milieus where drugs are now being consumed, an ordinary get-together nowadays can spontaneously lapse into a collective craving. An outing with a group of friends becomes a party – whether on a boat or out in the woods, in a nightclub or café, or at an afterparty or a wicked house party with a deejay. Drug use settings have become more variegated across the board. One telling indicator for that is the level of drug use during pub and café visits that emerged in the 2024 Antenna survey. Previous surveys found little drug use on pub evenings. Cocaine use showed a particular increase, but cannabis, ecstasy or MDMA, and amphetamine were more common too. A contrasting development is the advent of 'sober clubbing', a movement emphasising that nightlife is also possible without drink and drugs.

DE ANTENNE MONITOR

Antenne Amsterdam	17
1.1 Een gecombineerde monitor	17
2 Cijfers voorgaande Antennes	18
2.1 Mbo-studenten	18
2.2 Jeugdzorg	18
2.3 Club- en festivalbezoekers	19
2.4 Voetbalclubs	20
2.5 Antenne NL Corona Special	20
3 Cijfers Amsterdam	20
3.1 Jeugd	21
3.2 Jongvolwassenen	22
3.3 Volwassenen	22
3.4 Rioolwater	24
3.5 Arrestaties	24
3.6 Verslaving	25
4 De volgende hoofdstukken	26

Antenne Amsterdam

Antenne rapporteert al sinds 1993 trends op de Amsterdamse drugsmarkt. Elk jaar wordt op basis van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens het middelengebruik van jongeren en jongvolwassenen in de hoofdstad in kaart gebracht. Vanaf 2017 wordt Antenne ook uitgevoerd in de regio Gooi en Vechtstreek en sinds 2019 is er tevens een landelijke regiomonitor Antenne Nederland.⁷

1.1 Een gecombineerde monitor

De **multi-methodische onderzoeks aanpak** van Antenne Amsterdam kent drie vaste onderdelen: (1) een panelstudie onder twee verschillende doelgroepen, (2) een survey (vragenlijsten) en (3) analyse van testresultaten van drugtestservices.

In het **uitgaanspanel** worden de trends in de uitgaanswereld door middel van halfjaarlijkse individuele interviews met insiders op de voet gevolgd. De focus ligt op de gebruikersmarkt in het uitgaansleven, met specifieke aandacht voor de trendsetters. Globaal worden drie segmenten bestreken: (1) het reguliere *mainstream* uitgaansleven, (2) het veel kleinere alternatieve *underground* segment, en (3) een overlappend *upperground* segment dat het beste van de twee werelden wil verenigen en in de afgelopen jaren fors is uitgebreid. De trendsetters hebben een scherp oog voor nieuwe ontwikkelingen op de drugsmarkt en geven duiding aan het middelengebruik op sociale settings en in hun eigen achterban. In het **panel kwetsbare jeugd** zijn veldwerkers vertegenwoordigd die contact hebben met de Amsterdamse straatjeugd. De jongeren zijn veelal praktisch opgeleid en brengen hun vrije tijd grotendeels door in de eigen woonbuurt. Zij zijn de tegenpool van de wat oudere, doorgaans theoretisch opgeleide trendsetters in het uitgaansleven.

De panelstudie onderzoekt geruchten, signalen, trends en hypes maar kan geen precieze cijfers leveren over het middelengebruik. Daartoe omvat Antenne ook een jaarlijkse **survey** waarin vragenlijsten op locatie worden uitgezet onder bredere groepen jongeren of jongvolwassenen: op mbo-scholen, in de jeugdzorg, bij voetbalclubs, en onder bezoekers van cafés, clubs en festivals.⁸ De verschillende doelgroepen worden eens in de 4 tot 6 jaar herhaald. In 2024 voor is de zesde maal een survey uitgevoerd onder cafébezoekers.

Ten slotte leveren uitslagen van laboratoriumanalyses van drugs die door gebruikers bij de **testservices** van Jellinek Preventie en GGD Amsterdam worden aangeboden cijfers over de Amsterdamse drugsmarkt. Dit wordt aangevuld met kwalitatieve informatie over de marktzijde van middelengebruik uit de panelstudie.

Alle onderdelen tezamen schetsen vanuit verschillende bronnen een gedifferentieerd en genuanceerd beeld van gebruikspatronen en trends in de Amsterdamse wereld van genotmiddelen.

⁷ Deze publicaties zijn te vinden via www.hva.nl/antenne.

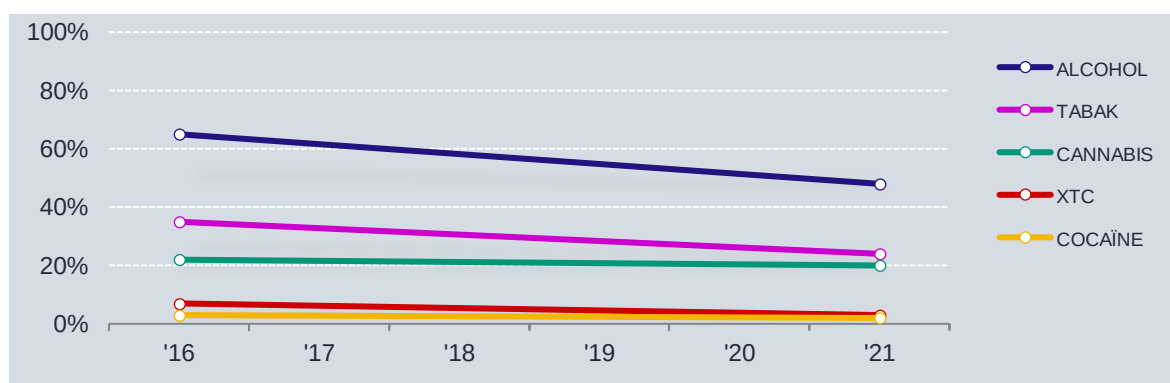
⁸ In 2020 is wegens de coronapandemie geen doelgroepensurvey gehouden, maar eenmalig gekozen voor een online survey waaraan iedereen van 16 jaar en ouder kon meedoen.

2 Cijfers voorgaande Antennes

In dit inleidende hoofdstuk worden de cijfers en trends uit de surveys onder mbo-studenten, jongeren in de jeugdzorg, clubbers en festivalgangers, voetballers en publiek bij voetbalclubs, en de online coronasurvey van eerdere jaargangen van Antenne Amsterdam kort weergegeven. We beperken ons hierbij tot *huidig* gebruik (laatste 4 weken) van tabak, alcohol, cannabis, xtc-pillen en cocaïne.⁹

2.1 Mbo-studenten

In de periode 1993-2002 werden eerstejaars studenten op het mbo meegenomen met de Antenne surveys onder middelbare scholieren. Daarna raakte de doelgroep lange tijd uit zicht. Vanaf 2016 werd opnieuw gestart met een Antenne surveyreeks onder mbo'ers; dit keer met een brede steekproef van verschillende leerjaren.¹⁰ Bij de tweede mbo-survey van 2021 was bijna de helft van de onderzochte mbo-studenten (48%) huidige drinker, een kwart (24%) huidige roker en één op de vijf (20%) huidige blower. Huidig gebruik van xtc-pillen (3%) en cocaïne (2%) kwam weinig voor. Het aandeel huidige drinkers, rokers en gebruikers van xtc-pillen en cocaïne lag in 2021 lager dan in 2016, maar het aandeel huidige blowers was vergelijkbaar. Mogelijk was de destijds nog heersende coronapandemie hierbij van invloed.

Figuur III.1: Huidig gebruik Antenne surveys mbo¹¹

2.2 Jeugdzorg

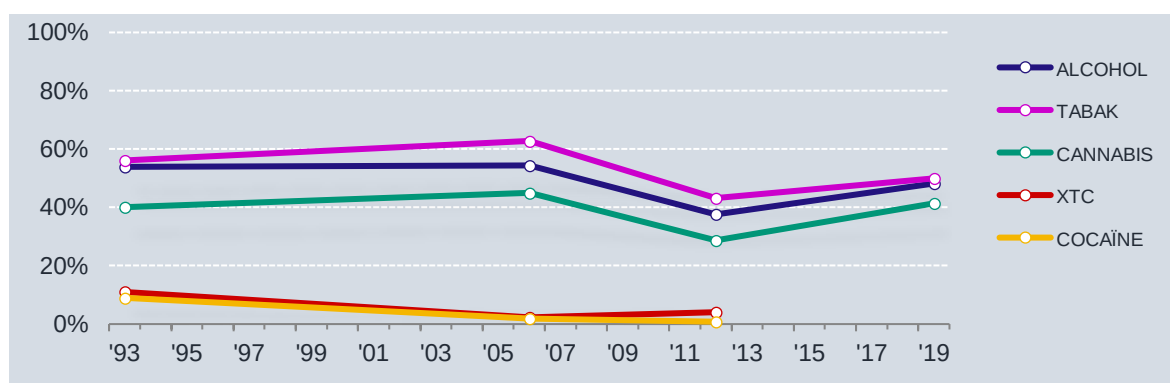
De allereerste Antenne survey van 1993 werd uitgevoerd onder wat destijds 'probleemjongeren' werden genoemd bij het Jongeren Advies Centrum (JAC) en het Psychologisch Pedagogisch Instituut (PPI) in Amsterdam. Na een lange tussenpose kwam de doelgroep weer in zicht bij de Antenne surveys onder cliënten van jeugdzorginstelling Spirit, die in 2006, 2012 en 2019 werden uitgevoerd. In 2019 was 50% van de onderzochte jongeren huidige roker, 48% huidige drinker en 42% huidige blower. Huidig gebruik (laatste maand) van xtc-pillen en cocaïne werd niet gemeten, maar recent gebruik (laatste jaar) was respectievelijk

⁹ Volledige rapportages met aanvullende cijfers zijn te vinden op www.hva.nl/antenne-amsterdam.

¹⁰ Cijfers van de eerdere mbo-surveys worden daarom ook niet weergegeven; de resultaten zijn onvergelijkbaar.

¹¹ Steekproefgrootte respectievelijk 1.972 en 1.174. Gemiddelde leeftijd 19 jaar. Nabben T, Luijk SJ, Benschop A & Korf DJ (2017) *Antenne 2016*, Rozenberg Publishers | Benschop A & Nabben T (2022) *Antenne Amsterdam 2021*, Hogeschool van Amsterdam.

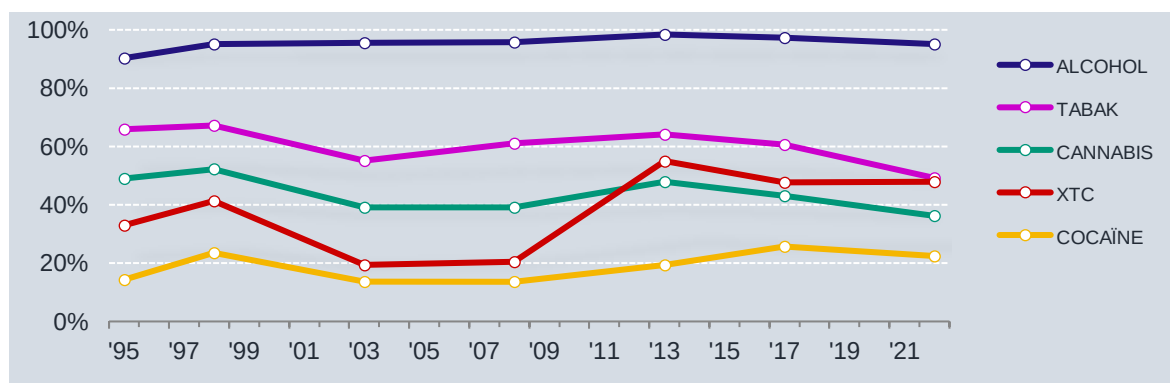
18% en 5%. Wegens continue herinrichting van de jeugdzorg en veranderende onderzoeksmethoden zijn cijfers van de vier surveys beperkt vergelijkbaar.

Figuur III.2: Huidig gebruik Antenne surveys jeugdzorg¹²

2.3 Club- en festivalbezoekers

Bezoekers van het Amsterdamse nachtleven worden al decennia gevolgd in de Antenne surveys, vanaf bezoekers van discotheken en houseparty's in 1995 tot bezoekers van clubs en festivals in 2022. Net als de cafébezoekers, waren bijna alle onderzochte clubbers en festivalgangers huidige drinkers (95% in 2022). De helft rookte de laatste 4 weken sigaretten (49%), eveneens de helft gebruikte xtc-pillen (48%), ruim een derde gebruikte cannabis (36%) en ruim een vijfde cocaïne (22%). Het aandeel huidige rokers en blowers lag in 2022 op het laagste niveau ooit gemeten. Gebruik van xtc-pillen en cocaïne was vergelijkbaar met vijf jaar eerder.

Figuur III.3: Huidig gebruik Antenne surveys club- en festivalbezoekers¹³

¹² Steekproefgrootte respectievelijk 105, 311, 247 en 118. Gemiddelde leeftijd 16 tot 18 jaar. Korf DJ & Van der Steenhoven P (1994) *Antenne 1993*, De Jellinek | Nabben T, Benschop A & Korf DJ (2007) *Antenne 2006*, Rozenberg Publishers | Benschop A, Nabben T & Korf DJ (2013) *Antenne 2012*, Rozenberg Publishers | Nabben T & Benschop A (2020) *Antenne 2019*, Rozenberg Publishers.

¹³ Steekproefgrootte respectievelijk 462, 456, 404, 646, 633, 639 en 246. Gemiddelde leeftijd 24 tot 28 jaar. Korf DJ, Nabben T & Schreuders M (1996) *Antenne 1995*, De Jellinek | Korf DJ, Nabben T, Letting D & Bouma H (1999) *Antenne 1998*, Thela Thesis | Korf DJ, Nabben T & Benschop A (2004) *Antenne 2003*, Rozenberg Publishers | Benschop A, Nabben T & Korf DJ (2009) *Antenne 2008*, Rozenberg Publishers | Nabben T, Benschop A & Korf DJ (2014) *Antenne 2013*, Rozenberg Publishers | Nabben T, Luijk SJ & Korf DJ (2018) *Antenne 2017*, Rozenberg Publishers | Nabben T & Benschop A (2023) *Antenne Amsterdam 2022*, Hogeschool van Amsterdam.

2.4 Voetbalclubs

Na meer dan vijftientig jaar surveys in uitgaansgelegenheden, is in 2023 voor het eerst een survey uitgevoerd in een andere populaire vrijetijdssetting: de voetbalclub.¹⁴ Van de 359 onderzochte aanwezigen (voetballers en publiek) bij de voetbalclubs was 81% huidige drinker, 40% huidige roker en 21% huidige blower. Van andere drugs werd alleen recent gebruik (laatste 12 maanden) gemeten. Dit was 42% voor xtc-pillen, 31% voor cocaïne en 21% voor amfetamine. De voetbalsurvey liet zien dat de vrijetijdsdomeinen van sport en uitgaansleven overlappen, waarbij mensen gezonde en ongezonde gewoontes balanceren.

2.5 Antenne NL Corona Special

In 2020 is de gebruikelijke survey op locatie in Amsterdam wegens de coronapandemie eenmalig vervangen door een landelijke online *Antenne NL Corona Special* survey, waarin gedurende acht maanden doorlopend informatie werd verzameld over veranderingen in het gebruik van genotmiddelen, gamen en gokken in coronatijd.¹⁵

De lockdowns en de 'alcoholklok' (verkoopverbod na 20:00) bleken van grote invloed op het alcoholgebruik van Amsterdammers. Gemiddeld gesproken daalde het alcoholgebruik tijdens de eerste lockdown in het voorjaar van 2020, liep het tijdens het zomerseizoen weer op, en daalde het weer in de tweede lockdown in de herfst/winter. Achter de gemiddelden gingen echter veel individuele verschillen schuil. Een deel dronk tijdens de coronacrisis evenveel alcohol; anderen dronken bij gebrek aan sociale gelegenheden minder of (tijdelijk) helemaal niet; weer anderen dronken juist (fors) meer. Ook het gebruik van tabak en cannabis kenden zowel stijgingen als dalingen, maar voor veel verstokte dagelijkse rokers en blowers was zelfs een pandemie geen aanleiding om van gewoonte te veranderen.

Het opschorten van het uitgaansleven zorgde voor een flinke daling in het xtc-gebruik en ook voor amfetamine was er weinig animo. De afname van cocaïnegebruik was minder sterk.

3 Cijfers Amsterdam

Antenne Amsterdam richt zich vooral op het uitgaansleven en middelengebruik van jongeren en jongvolwassenen. Om een breder beeld te krijgen van de Amsterdamse gebruikerspopulatie volgt hier een kort overzicht met additionele cijfers over middelengebruik onder jeugd, jongvolwassenen en volwassenen in de algemene bevolking, cijfers afkomstig uit rioolwateranalyses, en enkele cijfers over arrestaties, verslaving en druggerelateerde sterfte.¹⁶

¹⁴ Benschop A & Nabben T (2024) *Antenne Amsterdam 2023*. Hogeschool van Amsterdam.

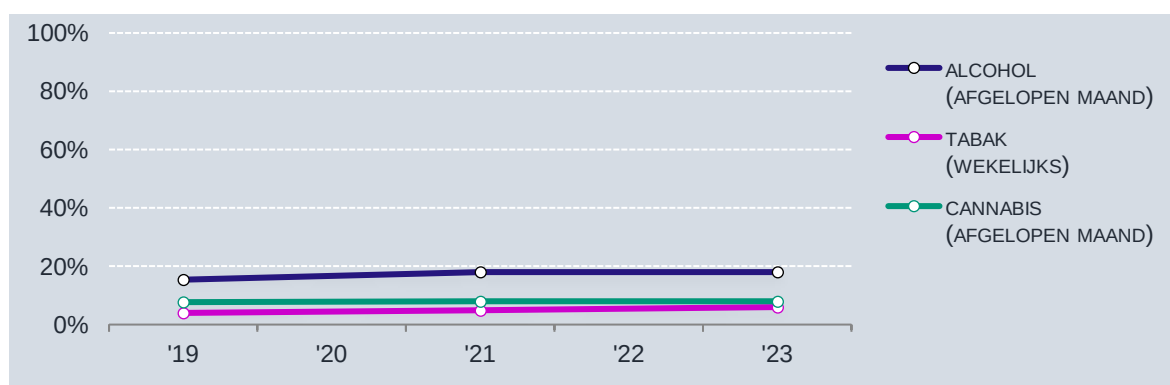
¹⁵ Nabben T & Benschop A (2021) *Antenne Amsterdam 2020*. Hogeschool van Amsterdam.

¹⁶ De meeste cijfers zijn ook in voorgaande Antennes terug te vinden. Waar mogelijk worden gegevens aangevuld en geactualiseerd.

Zie voor meer cijfers ook de factsheet van de gemeente Amsterdam.¹⁷ Landelijke cijfers zijn te vinden in de Nationale Drug Monitor (NDM).¹⁸

3.1 Jeugd

De landelijke Gezondheidsmonitor Jeugd levert vierjaarlijks cijfers over jongeren uit de tweede en vierde klas van het voortgezet onderwijs. GGD Amsterdam neemt sinds 2019 deel. In 2021 is wegens de coronapandemie een tussenmeting gedaan. Bij de meest recente meting van 2023 had 41% ooit alcohol gedronken, 20% ooit tabak gerookt en 13% ooit wiet/hasj gebruikt. Gebruik van alcohol (18%) en cannabis (8%) in de afgelopen maand waren hetzelfde als twee jaar eerder. Wekelijks roken (6%) was licht toegenomen. Opvallenderwijs werden vapes (26% ooit, 7% wekelijks) vaker gebruikt dan traditionele sigaretten. Er zijn binnen deze onderzoeksgroep grote verschillen naar leeftijd. Vierdeklassers (ca. 15-16 jaar) vaperen meer dan twee keer zo vaak, drinken meer dan drie keer zo vaak, roken vijf keer zo vaak en blowen meer dan zes keer zo vaak als tweedeklassers (ca. 13-14 jaar).¹⁹

Figuur III.4: Middelengebruik scholieren 2^e en 4^e klas voortgezet onderwijs Amsterdam²⁰

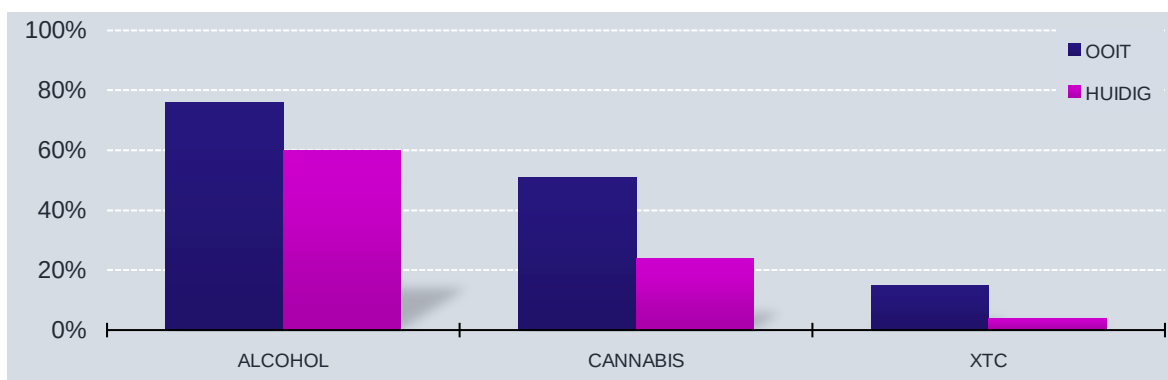
In 2016 is het alcohol- en druggebruik van 1.076 Amsterdamse leerlingen uit de vijfde en zesde klas van havo en vwo (ca. 17-18 jaar) onderzocht door de GGD Amsterdam en Jellinek Preventie. Driekwart van de leerlingen had ooit alcohol gedronken (76%), de helft had ooit cannabis gebruikt (51%) en 15% had ooit ecstasy gebruikt. In de afgelopen maand dronk 60% alcohol, gebruikte 24% cannabis en gebruikte 4% xtc.

¹⁷ Regeer I, Lindeman E & Sewdas R (2024) *Drugsgebruik in Amsterdam*, Onderzoek & Statistiek, Gemeente Amsterdam.

¹⁸ *Nationale Drug Monitor* (editie 2023), Trimbos-instituut/WODC.

¹⁹ Wekelijks vaperen 9% versus 4%, afgelopen maand alcohol 27% versus 8%, wekelijks roken 10% versus 2%, afgelopen maand cannabis 13% versus 2% (*Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam).

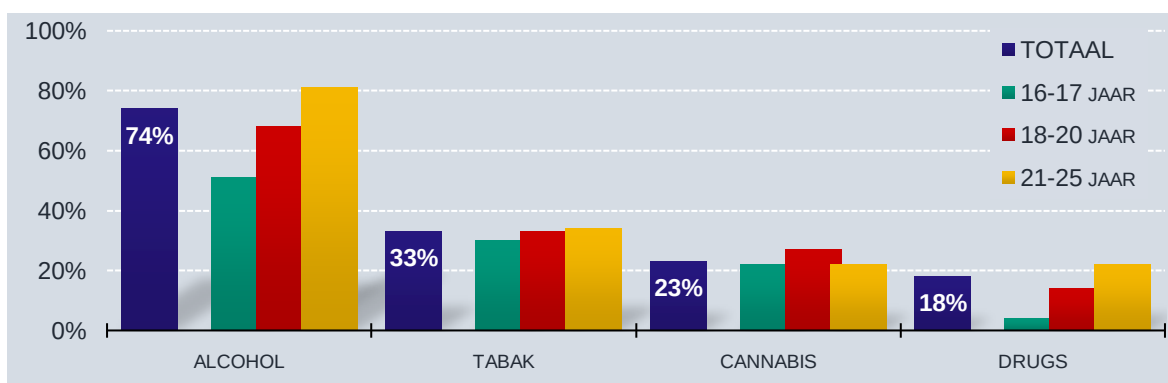
²⁰ *Gezondheidsmonitor Jeugd 2019*, GGD'en en RIVM (cijfers van 2019 hebben betrekking op de GGD-regio Amsterdam, die tevens de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn beslaat) | *Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam.

Figuur III.5: Middelengebruik Amsterdamse scholieren (5^e en 6^e klas havo/vwo)²¹

3.2 Jongvolwassenen

In 2022 is een landelijke online Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen opgetuigd, waarvoor 16-25-jarigen zijn benaderd via sociale media en intermediairs. Ook GGD Amsterdam haakte hierbij aan. Bij de tweede editie van 2024 had 74% van de Amsterdamse jongvolwassenen de laatste 4 weken alcohol gedronken, rookte 33% en blowde 23%. Ruim één op de zes (18%) gebruikte de laatste 4 weken drugs.²² Deze percentages waren vergelijkbaar met twee jaar daarvoor. Wel was er een duidelijke stijging zichtbaar in het gebruik van 3-MMC/4-MMC (van 3% naar 7%), tegenover een daling van lachgas (van 2% naar 1%) en xtc (van 11% naar 9%). De minderjarigen (16-17 jaar) binnen deze leeftijdsrange scoren lager op alcohol en drugs dan de oudere groepen, maar het aandeel rokers en blowers verschilt niet.

Figuur III.6: Middelengebruik jongvolwassenen (laatste 4 weken) Amsterdam 2024²³

3.3 Volwassenen

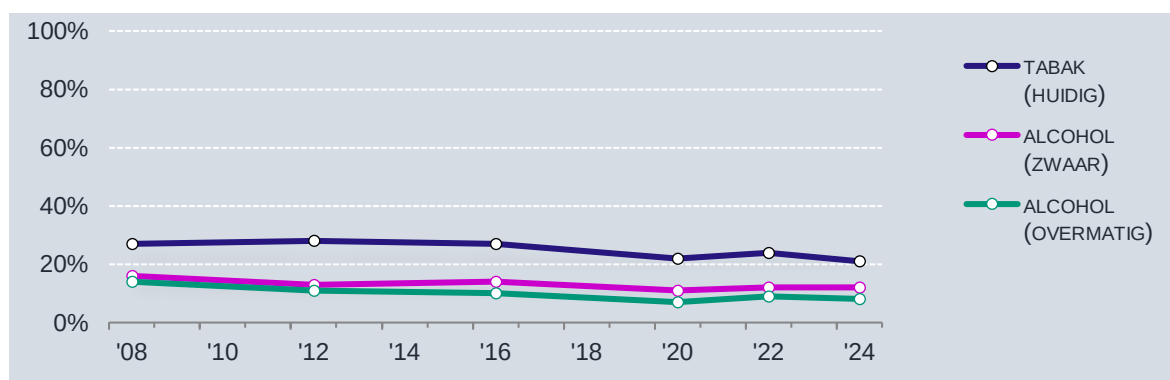
De GGD Amsterdam voert vierjaarlijks een gezondheidsonderzoek uit onder zelfstandig wonende Amsterdammers van 18 jaar en ouder, waarbij onder andere het gebruik van tabak, alcohol en drugs wordt gemeten. In 2022 is een extra Corona Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen uitgevoerd.

²¹ Dijkshoorn H, Schilthuis, W & Van Bakkum F (2016) *Jeugd en genotmiddelen 2016: Onderzoek naar alcohol- en druggebruik in klas 5 en 6 van havo & vwo in Amsterdam*. GGD Amsterdam / Jellinek Preventie.

²² Drugs = 2C-B, 3-MMC/4-MMC, amfetamine, cocaïne, GHB, ketamine, paddo's, truffels en/of xtc.

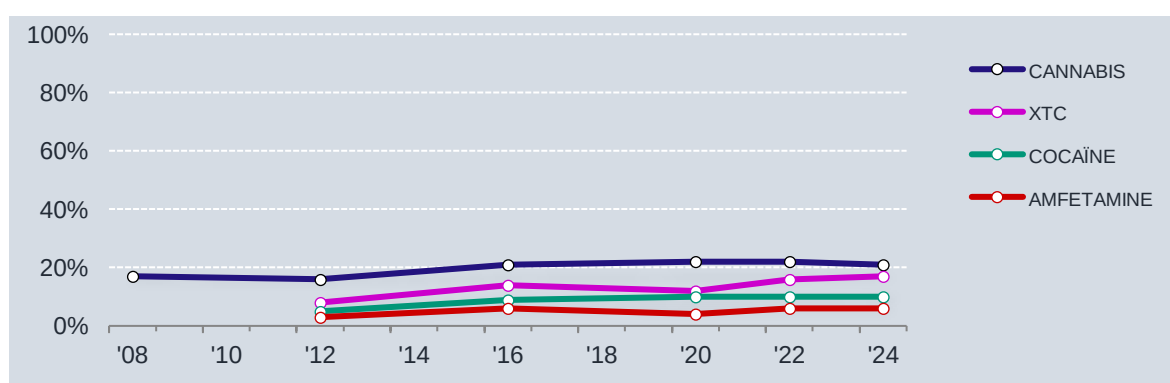
²³ *Tabellenboek Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen Amsterdam 2024*. GGD Amsterdam.

Op basis van de gegevens uit de laatste meting van 2024 rookt één op de vijf Amsterdammers (21%), rookt 11% dagelijks en is 2% een zware roker (20 sigaretten of meer). Qua alcoholgebruik wordt vooral gekeken naar zwaar en overmatig drinken.²⁴ In 2024 was 12% van de volwassen Amsterdammers een zware drinker en 8% een overmatige drinker. Afgezien van een kleine piek tijdens de coronaperiode, zijn de cijfers sinds 2020 redelijk stabiel en liggen op een lager niveau dan daarvoor.

Figuur III.7: Alcohol- en tabakgebruik algemene bevolking Amsterdam²⁵

Het percentage recente cannabisgebruikers steeg tussen 2012 en 2016, maar is sindsdien gestabiliseerd. In 2024 gebruikte 21% van de Amsterdammers het laatste jaar cannabis. Ook recent gebruik van cocaïne (10%) en amfetamine (6%) is sinds 2016 stabiel. Recent xtc-gebruik neemt echter toe en komt in 2024 op 17%.

Figuur III.8: Druggebruik (laatste jaar) algemene bevolking Amsterdam²⁵

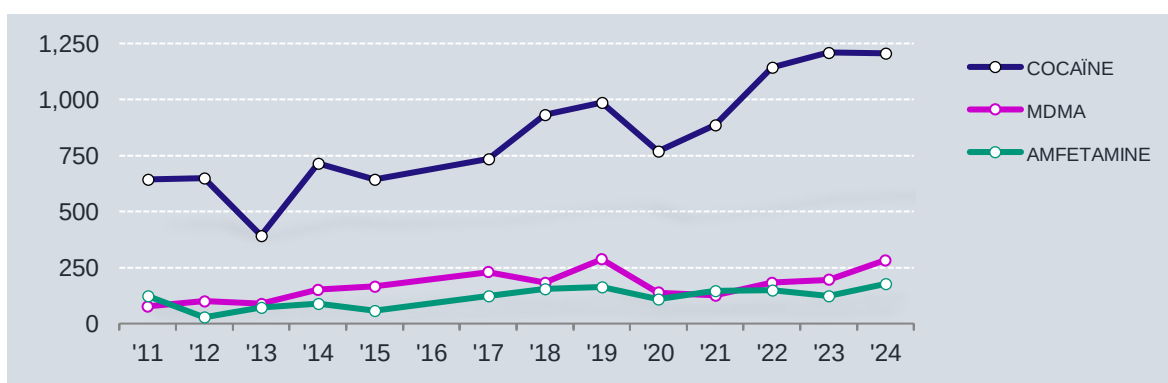
Naast cannabis, xtc, cocaïne en amfetamine werd in 2024 het gebruik van zes andere drugs gemeten. Recent (laatste jaar) gebruik van ketamine (6%), 2c-B (3%), en ghb (1%) is de laatste jaren stabiel. Lachgas daalde van 9% in 2016 naar 1% in 2024, terwijl paddo's/truffels steeg van 4% in 2020 naar 8% in 2024. Gebruik van 3-MMC/4-MMC (5%) werd in 2024 voor het eerst gemeten.

²⁴ Zware drinkers: minstens één dag in de week minimaal 6 (mannen) of 4 (vrouwen) glazen alcohol. Overmatige drinkers: meer dan 21 (mannen) of 14 (vrouwen) glazen alcohol per week (*Cijfers alcohol*, Trimbos-instituut).

²⁵ *Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam.

3.4 Rioolwater

Sinds 2011 wordt onderzoek gedaan naar drugsresiduen in afvalwater in Amsterdam (en andere Europese steden). De resultaten van rioolwateranalyses worden weergegeven in mg per 1.000 inwoners per dag, terwijl de residuen ook afkomstig kunnen zijn van toeristen, forenzen, thuiswonende studenten, congresbezoekers, dagjesmensen en anderen die niet in de stad wonen.²⁶ In het Amsterdamse rioolwater werd in de loop der jaren steeds meer cocaïne, mdma en amfetamine aangetroffen, maar het coronajaar 2020 liet een daling zien. Daarna namen de hoeveelheden cocaïne weer toe; zelfs tot ruim boven het pre-coronaniveau. Mdma en amfetamine stegen ook en zijn weer ongeveer op het oude niveau. Dat de rioolwatercijfers niet kunnen worden vertaald naar aantallen gebruikers, blijkt uit het feit dat de stijgende hoeveelheid cocaïne-residu niet wordt ondersteund door toenemende gebruikscijfers onder Amsterdammers.

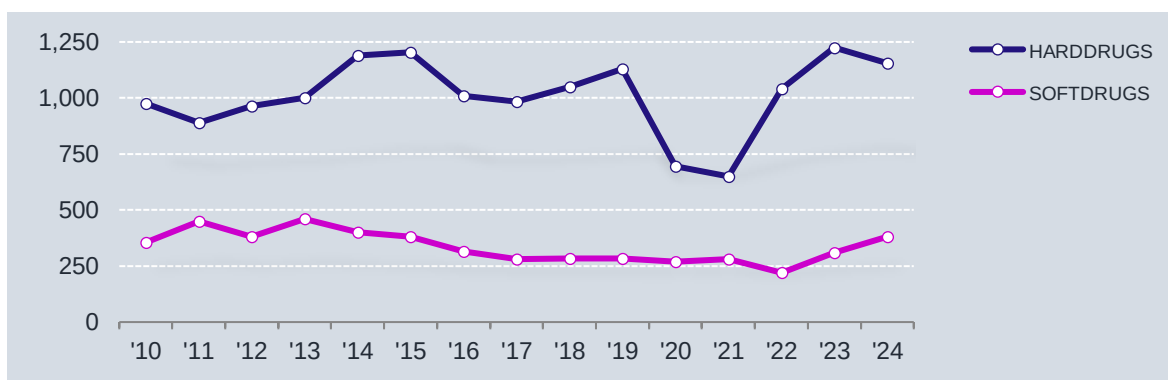
Figuur III.9: Rioolwateranalyses (mg per 1.000 inw. per dag) Amsterdam²⁷

3.5 Arrestaties

Volgens de voorlopige cijfers werden in 2024 in de gemeente Amsterdam 1.155 harddrugsmisdrijven en 380 softdrugsmisdrijven geregistreerd. Het aantal geregistreerde misdrijven in verband met harddrugs nam na een corona-dip weer flink toe tot het niveau van circa tien jaar geleden. Cijfers van softdrugsmisdrijven leken langzaam maar gestaag te dalen, maar laten de laatste paar jaar weer een stijging zien.

²⁶ In 2022 had Amsterdam 20 miljoen dagbezoekers en verblijfsbezoekers, wat neerkomt op ca. 55 duizend per dag (Fedorova T, Sleutjes B & Van der Groep R (2024) *Toerisme MRA 2022-2023*. Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam). Daarnaast wonen ca. 95 duizend studenten aan het Amsterdamse hoger onderwijs buiten de stad (*Studentenhuisvesting in Amsterdam in cijfers*, ASVA.nl) en pendelen ca. 100 duizend forenzen tussen hun woonplaats en Amsterdam (*Meer dan de helft van de werknemers is forens*, CBS.nl, 7 juni 2013).

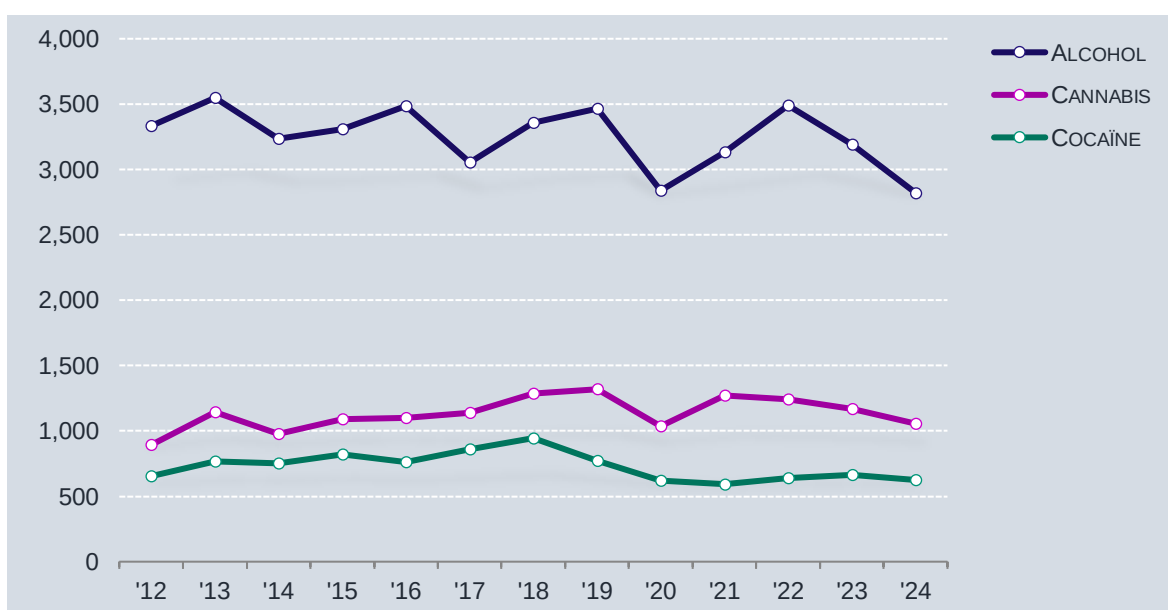
²⁷ *Wastewater analysis and drugs — a European multi-city study*. EMCDDA/SCORE. Hier zijn ook afzonderlijke cijfers voor weekend- en weekdagen te vinden.

Figuur III.10: Drugsmisdrijven Amsterdam²⁸

3.6 Verslaving

Cijfers over mensen onder behandeling in de verslavingszorg ontbraken de laatste jaren als gevolg van gewijzigde privacywetgeving.²⁹ De nationale gegevensverzameling is inmiddels weer opgestart, maar er worden (nog) geen Amsterdamse cijfers gerapporteerd. Als alternatief worden hier de instroomcijfers van Jellinek Amsterdam gepresenteerd, met daarbij de kanttekening dat Jellinek niet de enige aanbieder van verslavingszorg in de hoofdstad is.³⁰

Figuur III.11: Instroom cliënten Jellinek Amsterdam³¹

²⁸ Import/export, telen/bereiden/bewerken/vervoeren/leveren, aanwezig hebben, of vervaardigen van drugs (zie art. 2 en 3 Opiumwet). [Geregistreeerde criminaliteit](#), CBS Statline.

²⁹ Verslavingszorggegevens worden verzameld in het Landelijk Alcohol en Drugs Informatie Systeem ([LADIS](#)).

³⁰ Andere aanbieders zijn o.a. Castle Graig, GGZ Interventie, Good Hope, Kick Your Habits, Peggy-Sue, SolutionS, Terwille, Triora, Trubendorffer en WeQuit ([ZorgkaartNederland](#)).

³¹ Interne cijfers Jellinek. Aantallen zijn hoger dan eerder gerapporteerd door een uitgebreidere selectie van voorzieningen (dagkliniek, polikliniek, high care detoxificatie, Minnesota, outreachend team, jeugd en digitale poli).

De totale instroom van 2024 betrof 6.242 cliënten; een lager aantal dan het jaar daarvoor (6.625). Bij de jaarlijkse aanmeldingen voor behandeling bij Jellinek Amsterdam staat alcohol bovenaan, op afstand gevolgd door cannabis en cocaïne.³² De aanmeldingen voor alcoholproblematiek schommelen, maar nemen over de langere termijn af. Aanmeldingen voor cannabis namen toe tot 2019 en laten sinds corona een dalende lijn zien. De instroom voor cocaïne nam toe tot 2018 en ligt de laatste jaren stabiel op een lager niveau.

Na deze top drie volgden (met veel lagere cijfers) aanmeldingen wegens onder andere amfetamine, benzodiazepinen en opiaten.³³

4 De volgende hoofdstukken

De resultaten van het uitgaanspanel onder insiders uit verschillende scenes in de uitgaanswereld worden in **hoofdstuk IV** uitgebreid besproken. **Hoofdstuk V** toont de resultaten van het panel over kwetsbare jeugd. De bevindingen van de cafésurvey worden in **hoofdstuk VI** gepresenteerd. Tot slot wordt in **hoofdstuk VII** op basis van informatie uit de panelstudie en de survey, aangevuld met een analyse van gegevens van de testservice, een beschrijving gegeven van de Amsterdamse drugsmarkt. Meer gedetailleerde informatie over onderzoeksmethoden en tabellen zijn te vinden in **VIII Bijlagen**.

³² Deze top drie komt overeen met het landelijke beeld (Wisselink DJ, Van der Slink JB & Kerssies JP (2024) [Kerncijfers Verslavingszorg 2018 – 2023](#), LADIS, Stichting IVZ).

³³ Aantallen overige aanmeldingen (minimaal tien): amfetamine (248), benzodiazepinen (247), opiaten (157), gokken (145), nicotine (52), ketamine (48), ghb (25), crack (15), overige medicijnen (12), internetgamen (11).

IV

PANEL UITGAANDERS

1	Het uitgaanspanel	28
1.1	Het Amsterdamse uitgaansleven	28
1.2	Het uitgaandersperspectief	29
1.3	Het professionele perspectief	30
1.3.1	Beveiliging	31
1.3.2	Club- en locatiemanagers	33
1.3.3	Rave-organisatoren	34
1.4	Ontwikkelingen uitgaansleven 2024	34
2	Middelengebruik en smaakculturen	35
2.1	Vijf profielen	38
2.2	Gezondheid: regulering en risicogedrag	40
2.3	Alcohol	42
2.4	Roken, vpen en snus	44
2.5	Hasj en marihuana	46
2.6	Stimulantia	47
2.6.1	Ecstasy	48
2.6.2	Cocaïne	52
2.6.3	Amfetamine	56
2.7	Narcosemiddelen	59
2.7.1	Ketamine	60
2.7.2	Ghb	63
2.7.3	Lachgas	67
2.8	Designerdrugs	69
2.8.1	3-MMC	72
2.9	Psychedelica	75
2.10	Overige middelen	79
3	Samenvatting	79

In het uitgaanspanel worden trends in de uitgaanswereld op de voet gevolgd. Dit gebeurt door middel van halfjaarlijkse individuele interviews met insiders in het Amsterdamse uitgaansleven, met speciale aandacht voor dance en urban, genres die het meest geprogrammeerd worden naast talrijke concerten op kleine en grotere podia in de stad. We doen hier verslag van de eenenzestigste (T61) en tweeënzestigste (T62) meting in respectievelijk voorjaar en najaar 2024.

Een beschrijving van de panelmethodiek, de panelleden en de netwerken die ze vertegenwoordigen is te vinden in *VIII A Bijlage panel* (pag. 178).

1 Het uitgaanspanel

Het huidige panel in het uitgaansleven telt **22 panelleden** die **25 netwerken** omvatten.³⁴ In de vorige meting (2023) schreven wij over het nieuwe elan in het uitgaansleven na de duistere coronaperiode, maar ook over het nachtleven als spiegel van de tijd, waarin jongeren en jongvolwassenen de flink oplopende inflatie voelen in de portemonnee. Prijzen voor drankjes en kaartjes zijn fors gestegen. Want ook het organiseren van een evenement, waarachter een hele industrie schuilt van o.a. decorbouwers en licht- en geluidstechnici, is geen sinecure. Door de oplopende kosten draaien de kleinere festivals al snel met verlies. Een nieuwe dreiging is het onbehagen over oorlogen en conflicten in de wereld die ook doordreunen in clubland bij GenZ (generatie Z, geboren tussen 1997 en 2012) die volgens clubkenners meer maatschappelijk betrokken is dan de millennials die thans een stap terug doen in het uitgaansleven.

Verversing van het panel

Ook voor de panelstudie was het een turbulent jaar met 6 nieuwe panelleden, 4 panelleden die werden vervangen en maar liefst 11 panelleden die afscheid nemen.³⁵ Daarmee is het panel (van panelleden en hun netwerken) grotendeels ververs, maar wel wat smaller geworden. Naar verwachting zal het panel in de komende jaren weer iets worden verbreed.

1.1 Het Amsterdamse uitgaansleven

Het Amsterdamse nachtleven telt naar schatting 40 clubs, 30 culturele locaties en 60 muziek- en feestcafés.³⁶ De dancefestivalsector is fors vertegenwoordigd met 200 tot 400 muziekfestivals per jaar.³⁷ Door de schaalvergroting in de club- en festivalcultuur heeft Amsterdam ook een grote aantrekkingskracht op feesttoeristen die elk jaar in aantal toe lijken nemen. Behalve haar eigen jonge inwoners trekt het uitgaansleven ook veel internationals en expats die hier werken, studeren en wonen. Op economisch en

³⁴ Een netwerk in deze context is een verzameling mensen in het uitgaansleven (vriendengroep, bezoekerspubliek of scene) waarover het panellid vertelt.

³⁵ Zie *VIII A Bijlage panel* (pag. 178).

³⁶ Team Nachtvisie (2021) *Toekomst van de nacht: Nachtcultuur in Amsterdam*. Gemeente Amsterdam.

³⁷ *Festivals in Amsterdam*, followthebeat.nl.

cultureel gebied blijft de stad aantrekkelijk voor buitenlandse bedrijven en investeerders. De druk op de woningmarkt is groot en het is schier onmogelijk om na de studie iets fatsoenlijks te vinden voor langere tijd. Er zijn te weinig woningen voor alle Amsterdammers en ze zijn onbetaalbaar voor de meeste starters.

Over de hele breedte gezien zijn panelleden (actief in het nachtleven) positief over de 'nachtvisie' die de gemeente uitdraagt. "Het laat zien dat het nachtleven belangrijk wordt gevonden", vindt nachtdirecteur Rubi (197a). Naast een paar grote horecacentra in de binnenstad heeft de verspreiding van clubs en podia zich in de laatste decennia vooral daarbuiten voorgedaan. Een geschikte nieuwe locatie vinden met een clubfunctie in de binnenstad is haast niet meer mogelijk, zegt Bob (147a) "Alles is volgebouwd. Je moet het nu zoeken verder buiten de binnenstad." Het huidige nachtleven krijgt vorm in drie gebieden: Nieuw-West, Sloterdijk en Noord met daartussenin enkele losse plekken. Voor wie meer avontuurlijke reuring wil, zoekt het richting de ring.

De panelleden die in dit hoofdstuk aan het woord komen maken zelf deel uit van een netwerk en/of hebben als professional contact met publieksgroepen. Panelleden met een **primair** contact vertellen vanuit een insidersperspectief over het middelengebruik in hun netwerk, scene of vriendengroep. Panelleden met een **secundair** contact vertellen vanuit hun professionele rol in het uitgaansleven (o.a. portiers, servicemedewerkers, barmedewerkers, clubuitbaters en organisatoren van raves). Eerst komen de uitgaanders aan het woord die als panellid zelf deel uitmaken van de stapcultuur (primair contact), gevolgd door de professionals (secundair contact).

1.2 Het uitgaandersperspectief

De meerderheid van de panelleden maakt deel uit van vriendengroepen en/of scenes die veel uren doorbrengen in het uitgaansleven en vertellen vanuit het perspectief van stappers. Samen met de andere panelleden doen zij verslag van middelengebruik en markten en hoe deze bijeenkomen in het uitgaansleven en daarbuiten op niet reguliere plekken en op privéfeesten.

Het panel heeft sinds corona zich op een paar leden na praktisch helemaal vernieuwd. Nieuwe leden werden verwelkomd om verslag te blijven doen van het Amsterdamse nachtleven dat, zoals we later zullen lezen, op volle toeren draait. Koosje (175a) beschrijft de tekno en kraak scene die zich nog immer uitleeft in kraakpanden en op raves en qua setting overeenkomt met de psytrance scene waar Sjahko (190a) deel van uitmaakt. Gino (185a) is ten eerste een muziekliefhebber die op zoek is naar dj's die wat onvoorspelbaarder zijn, terwijl Rohan (188a) zich meer als gangmaker ontpopt en iedereen mee wil slepen in een lekkere uitgaanssfeer. "Ik lul met iedereen mee als ik uitga." Hij is allround en kan zich overal vermaken: van een feestcafé tot diepe technoclub. Soms drie weekenden achter elkaar. Joppe (195a) vertelt over zijn crew met dj's erbij, die elkaar kennen van stappen en thuisfeestjes. Muziek en middelengebruik zorgen voor verbinding. Maar samen eten wordt ook gedaan.

"We spreken eerst thuis af tot 01:00 uur met een biertje erbij. Sommigen blowen of gebruiken pep, coke of 3-MMC. Mdma nemen we pas in de club waar we echt gaan dansen. Iedereen gaat op eigen gelegenheid, maar we spreken

altijd links voorin af. Allemaal met oordopjes mee. Daarna gaan we door op een after tot het ochtendgloren. Het moment dat mensen hun hondjes uitlaten.” (Joppe, 195a)

Zin en betekenis van uitgaan

De nacht is een verzamelplaats voor uitgaanders die zich voor even willen onderdompelen in een tijdloos universum. Voor de een is dat een glossy tent en voor de ander een duistere club, een intieme bunker of een tunnel ver weg van de stadse hectiek. In de zomermaanden concurreren de clubs met tientallen festivals in binnen- en buitenland waar ook Amsterdammers graag naar toe gaan. De feestcultuur blijft grotendeels voorbehouden aan de nacht, maar door de talrijke festivals neemt de feestcultuur in de zomermaanden ook bezit van de dag. In onze gesprekken met panelleden komen ook de kernwaarden van uitgaan ter sprake en wat het zo aantrekkelijk maakt. Behalve het zoeken naar connectie en dansen op muziek denkt Rubi (197a) dat de meesten zich beter thuis voelen in het nachtleven dan het dagleven. We sommen een lijst met punten op die panelleden naar voren brengen als het belang van de nachtcultuur ter sprake komt.

- Nieuwe mensen ontmoeten en netwerken.
- De nachtcultuur (underground) ervaren als een ‘creatieve spons’.
- Verbinding en vrijheid voelen.
- Fysiek en mentaal ontdekken (en durven uitspreken) wie je bent en wilt zijn als individu of groep.
- Het nachtleven als podium (naar de buitenwereld) voor protest of een politiek statement.
- Gezelligheid delen, thuis voelen en vasthouden van herinneringen.
- Uit de sleur van het dagelijkse leven breken en ontspanning vinden.
- Delen van passie voor muziek met andere liefhebbers en ‘muzieknerds’.
- Dansen en feesten als uitlaatklep en ontlading na prestatie. Drang naar escapisme (in positieve zin).
- Het koesteren van een safe space die ook sekspositief is (zonder nadruk op seks).

1.3 Het professionele perspectief

In deze paragraaf belichten we de positie van professionals die vanuit hun eigen werkveld reflecteren over het uitgaansleven. We beginnen met de beveiliging, dan komen club- en locatiemanagers en eindigen met rave-organisaties. De elektronische scene scoort van oudsher hoog op middelengebruik, met daarbinnen een waaier van subgenres, van een jong drum-‘n-bass en (hard) techno publiek tot een ouder housepubliek. Een vorm van ‘verclubbing’ noemde MJ (146a) het in de vorige Antenne Amsterdam (2023) omdat druggebruik in veel uitgaansgroepen een rol speelt naast alcoholgebruik. Het is ook de achilleshiel van nachtclubs en feestorganisaties die hier niet van weg willen kijken, en er alles aan proberen te doen om de veiligheid te garanderen. Een ontwikkeling die de laatste jaren post vat is het opbouwen van een band met feestcommunities om gezondheidsincidenten te minimaliseren.

1.3.1 Beveiliging

Vanaf het begin van de panelstudie doen portiers mee. Zij hebben een goed beeld van bezoekersgroepen ('twintigers met veel uitgaansdrang') en voelen goed aan wat voor volk er voor de deur staat en op welke clubavonden en evenementen naar verhouding meer gebruikt wordt. Ze vertellen over omgangsvormen bij bezoekers en de risico's van middelengebruik. We gaan hier in op kwesties over beveiliging (en hoe te handelen) en drugsbezit. In deze meting zijn gesprekken gevoerd met een servicemedewerker (portier II, 162a/b) van een club in de binnenstad en met een enkele portiers die werken voor een beveiligingscollectief (portiers I, 153a) werkzaam in clubs en op zomerevenementen.³⁸

Donnie (189a) ziet dat alles (qua gedrag) weer lijkt rechtgetrokken bij het publiek na corona. "Ze kennen de [ongeschreven] regeltjes weer: discreet gebruik; netjes bewegen door een menigte en omgaan met personeel."

"Die lange rijen zijn soms irritant. Sta je bijna een uur te wachten en dan moet je ook nog langs een doorbitch. Dan ben je binnen en zijn er overal opstoppen. Wat wel goed is dat er nu twee rijen zijn voor het toilet. Een rij voor als je naar de wc moet en een rij waar je met een paar mensen naar binnen kunt. Er is niks zo vervelend als je nodig moet plassen terwijl je op zes personen moet wachten." (Dé, 179a)

Werkveld

De servicemedewerker (portier II, 162a/b) kent het gebouw van binnen en buiten en heeft met alle partijen contact: portiers aan de voordeur, toilet dames, barkeepers en vooral bezoekers van jong tot oud. Hij vertelt over groepen die van dance en urban houden. Omdat hij naast een service-verlenende ook een verbindende taak heeft bij het personeel, is hij goed op de hoogte van wat er allemaal speelt. Om een idee te krijgen hoe er voor aanvang van een clubnacht gewikt en gewogen wordt, wijst hij op zijn scherm naar twee concerten van vanavond. De verwachting bij het eerste concert is dat er een grote groep mannen (maximaal 1.000) komt van gemiddeld 50 jaar die vooral bier gaan drinken. Op datzelfde moment treedt in een andere zaal een singer-songwriter op. "Het zal er muisstil zijn. Een makkelijke avond dus voor ons", glundert de servicemedewerker. Maar hoe anders was het de week ervoor op een gabberfeest. Supergezellig was het. Met een publiek van 18 tot 50 jaar dat tot 6 uur 's ochtends stond te stuiteren met waarschijnlijk de nodige middelen erbij. Reden ook voor een 100% visitatieplicht. "Zo'n aanpak gaat in overleg met andere afdelingen. De programmering vertelt aan de roosteraars hoeveel portiers, lopers en servicemedewerkers er dan ingezet worden", zegt Portier II (162a).

Portiers I (153a) vertellen over clubnachten die in de zomer worden afgewisseld met grote evenementen. Op clubniveau is er meer sprake van scene-vorming, met altijd een kerngroep van een paar honderd (prille) twintigers. In de afgelopen jaren wist vooral non-binair of trans zich stevig te profileren binnen de queer

³⁸ Het gaat hier om een jaarlijks gesprek met twee a drie portiers van het beveiligingscollectief.

scene.³⁹ Daarnaast blijven clubs ook aantrekkelijk voor toeristen en internationals (buitenlandse studenten en expats). De club als safe space, waar je jezelf kunt zijn. Anderen komen juist voor de muziekprogrammering.

Veiligheid

Het algemene beeld is dat veel bezoekers hun drugs vooraf inkopen en meenemen. Het gebruik zit vaak in kerngroepen die middelen met elkaar mixen. Bij inbeslagname gaat het meestal om kleine hoeveelheden, vaak wikkels met coke, ketamine, pillen en 3-MMC. Een enkele keer wordt de politie ingeschakeld wanneer er meerdere grammen worden aangetroffen. In de meeste gevallen wordt een bezoeker de toegang ontzegd. Portiers I (153a) blijven zich verbazen over hoe naïef bezoekers soms zijn. “Dan zitten er gewoon een paar pakjes coke in het heuptasje verstopt.” Bedrijfsleider Donnie (189a) hekelt het strengere fouilleerbeleid tijdens ADE nu ook artiesten moeten worden gecontroleerd op drugsbezit. Een maatregel die amper uit te voeren is.

Volgens portier I (153a) moeten organisaties tegenwoordig aan zo veel regels voldoen dat een feest voor een paar duizend bezoekers bijna niet meer rendabel is. De meeste evenementen hebben hun zaakjes goed op orde wat betreft veiligheid, communicatie, afspraken met partijen, sanitair en voldoende nooduitgangen. De doorsnee-bezoeker ervaart dit niet zo, maar al die regels hebben ertoe geleid dat er naar verhouding weinig incidenten zijn (denk ook aan brand, slechte ventilatie, verdrinking).

“99% bedoelt het goed – komt voor het feestje en is benaderbaar. Ze weten hoe het werkt en vertrouwen ons. Men let op elkaar en we zien ook dat wildvreemden elkaar naar de EHBO brengen. Als beveiliging heb je goed zicht op het daadwerkelijk aantal incidenten. Die zijn er nauwelijks tot niet.” (Portiers I, 153a)

Maar de portiers weten ook dat er soms moeilijke types tussen zitten of mensen die de mores van het uitgaansleven niet begrijpen. Toeristen denken soms dat alles mag in Amsterdam. Vergeleken met vorig jaar waren er in 2024 minder incidenten tijdens ADE. Volgens Portier II (162a) is een goede planning cruciaal. Het draaiboek van het voorgaande jaar wordt erbij gepakt en zo nodig bijgesteld. Een verschil met voorgaande jaren is dat de club nu ook een paar uur dicht is voor bezoekers. “De tijd dat mensen 30 uur in een pand kunnen ronddwalen is voorbij. Dit om uitputting te voorkomen.” De korte sluitingstijd wordt gebruikt om tussendoor schoon te kunnen maken.

Portiers I (153a) zeggen wel vaker op te moeten treden tegen grensoverschrijdend gedrag (GOG), waarschijnlijk omdat er een grotere meldingsbereidheid is. Dit komt vaker voor op vrijplaatsen, waar ook ‘roofdieren’ op afkomen. In zo’n anti-GOG team wordt info uitgewisseld met beveiligers en het awareness team⁴⁰. “Het is écht teamwork”, vindt Donnie (189a). Het blijft laveren tussen de juiste aanpak, zeggen

³⁹ Het woord queer, dat in Nederland in de jaren tachtig van de vorige eeuw voor het eerst werd gebruikt, lijkt te worden herontdekt nu panelleden de term vaker gebruiken als zij over hun netwerk/scene vertellen. We gebruiken queer hier als een overkoepelend begrip voor onder andere homoseksuele, biseksuele, panseksuele, transgender, intersekse en non-binaire/genderqueer mensen.

⁴⁰ Leden van een awareness team zijn aanspreekpunt tijdens evenementen; staan altijd klaar voor bezoekers, beantwoorden hun vragen en helpen als ze zich onveilig of oncomfortabel voelen.

portiers I (153a). “Je mag niet zomaar aan iemand zitten, maar het is wel ons werk. We zijn er ook als iemand hulp nodig heeft. Je houding is cruciaal. Als je dat weet ben je als beveiliging toegankelijker. Die sensitiviteit is nodig in de omgang met bezoekers.” Donnie (189a), bedrijfsleider, vertelt over de zorgen van de feestbusiness achter de schermen.

“Veel feestorganisaties kampen met personeelstekorten en stijgende kosten en komen niet rond als ze niet uitverkopen. Dit gaat ten koste van de veiligheid van bezoekers. De security is ook minder goed getraind. Hun kennis van middelen is beperkt. Er heerst nu te veel iets van een het-zal-wel-loslopen-mentaliteit. Ook de afhandeling bij inbeslagname van drugs is ondermaats. Vroeger belde je de horecalijn als iemand met een grotere hoeveelheid drugs gepakt werd. Als je nu voor tien pillen belt hoor je van de politie: stort maar af. We kunnen niet komen.’ Mensen krijgen gauw genoeg door dat ze ongestraft kunnen proberen om iets te verkopen binnen. Ik erger mij ook over de hypocrisie tijdens ADE. Iedereen moet getraind worden en er is overal budget en personeel voor, terwijl een regulier feestweekend soms bijna net zoveel bezoekers trekt. De overheid maakt daarin vreemde keuzes. Het is wachten totdat het weer een keer goed misgaat [zoals bij een steekincident op Solid Grooves in 2023].” (Donnie, 189a)

1.3.2 Club- en locatiemanagers

Deze panelleden zijn meer gespitst op culturele ontwikkelingen in het nachtleven en kunnen daar uit de eerste hand over vertellen. De algemene teneur over het huidige nachtleven is positief. Enkele jaren geleden was er nog vrees over het voortbestaan van een rijtje clubs, waarvan een deel met een tijdelijk contract. Die angst lijkt verdwenen getuige alle positieve reacties uit het veld. “Er is veel én voor iedereen wel iets”, zegt Sofia (198a). “Amsterdam barst bijna uit haar voegen wat betreft feest aanbod.” En Mike (200a) ziet een gezonde concurrentie tussen clubs die meer verspreid zijn over de stad. Ook de gemeente krijgt een pluim, omdat ze de nachtcultuur serieus neemt en samen met de branche streeft naar veilig uitgaan. “Clubs en bezoekers kunnen daar trots op zijn”, vindt Mike (200a). Dat er meer coulance is over vergunningen, zien sommigen in het licht van het 750-jarige bestaan van de stad.

Sofia (198a) toont zich verheugd dat er meer mensen van kleur de nieuwe club weten te vinden. Ze ziet drie groepen: arme queer studenten die wel uit willen maar zich weinig kunnen veroorloven; oudere bezoekers met een dikkere beurs en toeristen die op vakantie zijn en het meest uitgeven. Het publiek wordt goed geïnstrueerd door ervaren doorhosts. Maar nog niet alles verloopt soepel. In de buurt waar nog een andere evenementenlocatie zit, botert het niet altijd tussen de groepen. Een coffeeshop in de buurt die vanaf 07:00 open is, is bang (voor een politieactie) dat het clubpubliek mogelijk nog met andere middelen op zak de shop binnenloopt om wiet te halen.

Maar ondanks alle positieve ontwikkelingen zijn er ook kanttekeningen. Door alle regels (vestiging, geluidsoverlast) in het centrum worden clubs naar de buitenwijken geduwd. De stad wordt duurder en minder leefbaar. De nachtcultuur moet niet exclusief worden voor alleen bezoekers met geld, vinden ze. Door alle concurrentie beslissen bezoekers pas last-minute waar ze heen gaan. Clubs zijn hierdoor minder goed op de hoogte en dat bemoeilijkt ook het inroosteren van personeel. Ook de etnische segregatie tussen uitgaansgroepen is sommigen een doorn in het oog. Uitzonderingen daargelaten. Ten slotte ziet Rubi (179a)

nog een andere ontwikkeling. “Veel mensen verbinden zich niet meer aan één locatie. Er zijn meer clubhoppers dan stamgasten. Dat zie je vooral bij GenZ, die zijn minder voorspelbaar.”

1.3.3 Rave-organisatoren

Bij ADEV (Amsterdam Danst Ergens Voor) komen alle subculturen uit hun krochten om de vrijheid te vieren en een tegengeluid te geven aan de vooravond van ADE. Gino (185a) is er van oudsher bij, maar is deze keer niet naar ADE gegaan omdat het grootschalige hem steeds meer tegenstaat. Nog even afgezien van de ticketprijs die verdubbeld is. “Er waren een paar duizend mensen op de been met verschillende sound systems. Het belang van vrijplaatsen moet benadrukt blijven worden, vindt hij. Vooralsnog zit het mee, want de politie doet meestal niet moeilijk. De kritische massa voor raves blijft beperkt, omdat nieuwe organisaties door willen groeien naar een groter podium, zegt Mike (200a). “Op een gegeven moment wil je meer, als je wilt vestigen.” Tim (147a) vindt het een logische stap als organisaties meer willen ‘gronden’ in het legale circuit en zo mee blijven groeien met de oorspronkelijke kerngroep, die ook ouder is geworden. Daarnaast zijn de echt autonome plekken zeldzaam geworden in de stad en blijven clubs het enige alternatief waar je als organisatie nog kunt aankloppen. Toch weet Dave (170a) daar nog iets extra’s aan toe te voegen op een locatie in Nieuw -West. Zijn raves zijn vermaard en trekken een trouw publiek. Er kan ook worden gegeten, en vaak beter dan op een doorsnee festival. Nu stappers vanwege het grote aanbod selectiever zijn geworden, legt ook hij de lat hoger.

Rave-organisator Roderick (199a) ziet het hele scala voorbij trekken van geheelonthouders tot problematische gebruikers die elk weekend een paar gram van het een en ander wegsnoepen. “Dat fokt toch met je andere leefgebieden.” Iedereen moet zich comfortabel voelen op een rave, vindt hij. Bezoekers worden bij de ingang gebriefd, er is een awareness team op locatie en een EHBO.

“Maar het blijven raves op een open veld. Probeer er maar eens iemand uit te knikkeren. Daarom is het belangrijk om van tevoren al te filteren aan wie je de coördinaten doorstuurt. Een belangrijke regel is zorgen voor elkaar en elkaar niet lastig vallen. Blacklisten doen we niet aan. Inschattingfouten kunnen en mogen gebeuren. Gebeurt er voor de tweede keer een incident met een persoon, dan gaan we het gesprek aan: ‘dit willen we niet’. Soms ben je dan ook eventjes niet meer welkom; je geeft daarmee een signaal af.” (Roderick, 199a)

1.4 Ontwikkelingen uitgaansleven 2024

Ontwikkelingen in het uitgaansleven worden van oudsher beïnvloed door economische, culturele, technologische en maatschappelijke factoren. Tijdens de coronacrisis (2020-2021) lag het uitgaansleven nagenoeg plat. Clubs en festivals pakken de daad weer op en panelleden (uitgaanders en professionals) zien een nieuw elan in het uitgaansleven waar de gevolgen van de crisis flink in hebben gehakt. In 2024 is het aanbod zo groot dat het soms moeilijk kiezen is. Welke ontwikkelingen zijn panelleden opgevallen?

- De groeiende invloed van GenZ doet zich steeds meer voelen. De mode is vrolijker, heeft meer flair, en is minder zwart dan de generatie voor hen. Maar door het ‘coronagat’ heeft zij meer moeite om zich te verbinden met een ander publiek.

- GenZ is (in clubland althans) meer maatschappelijk geëngageerd dan de generatie hiervoor.⁴¹
- Het uitgaansgedrag is onvoorspelbaarder geworden. Het weekend is eerder verbrokkeld met meer partyhopping als gevolg.
- Er is veel aanbod en concurrentie tussen clubs. Er zijn meer feesten op zondag overdag.
- De event-business zit nog steeds in zwaar weer wegens de gestegen aanloopkosten en hogere inflatie. Grote feesten zijn niet meer vanzelfsprekend uitverkocht.
- Thuisfeestjes en afters zijn populair bij jongeren met een kleine portemonnee. De prijsstijging in het uitgaansleven leidt tot meer segregatie tussen armlastige en rijkere groepen. Er wordt gewaarschuwd dat uitgaan niet alleen voor de elite mag worden.
- In het dancesegment blijft hardtechno het goed doen bij een jonge doelgroep (metropool Amsterdam). Maar ook postpunk en psychedelische techno doen het goed. GenZ houdt van hardere en snellere muziek die makkelijk te consumeren is (TikTok hyperpop)
- Sober clubbing is in opkomst. Uitgaan hoeft niet per se samen te gaan met alcohol en drugs. Een steun voor stappers die niet meer alleen tussen gebruikers willen uitgaan.

2 Middelengebruik en smaakculturen

Dit hoofdstuk gaat over middelengebruik. Van de legale (alcohol en tabak) en gedoogde (cannabis) middelen naar andere stofgroepen: stimulantia, narcosemiddelen, designerdrugs, psychedelica en 'overige middelen'.

Het gebruik van middelen wordt beschreven in de context van drug (wat), set (wie) en setting (waar). Deze factoren zeggen iets over gebruikers, hun verwachtingen, culturele verschillen, maar ook over de plekken waar gebruikt wordt. De panelnetwerken vertegenwoordigen een bont gezelschap van groepen en scènes in het Amsterdamse uitgaansleven. Over groepen feesttoeristen en internationals vertellen panelleden vaak indirect. Thor (182a) die het panel in 2025 zegt te verlaten, legt uit dat zijn vriendengroep na jarenlang experimenteren verzadigd is geraakt.

"Inmiddels heeft iedereen zijn favoriete setje met middelen met de usual suspects: alcohol, ketamine, speed en soms coke. De groep is aardig verzadigd en het gebruik uitgekristalliseerd. We worden niet meer wild van een middel met rare afkortingen. Een enkele keer wel, als iemand met wat cactuspoeder komt. Er is een modus nu. Bijvoorbeeld met 4-FMP. Na een poosje vallen de effecten tegen. Zelfde als met 3-MMC. Mdma komt nog maar weinig voor. Maar ketamine en paddodruppels kun je elke week doen. Heb je ook geen last van. Net als met speed en coke waar je snel weer van bovenop komt." (Thor, 182a)

Factoren: gebruik nieuwe middelen in een groep

De groepen in het uitgaansleven (panelnetwerken) worden vertegenwoordigd door panelleden die vertellen over de omgeving en momenten van gebruik. Groepen en/of scènes hebben vaak een vaste kern met

⁴¹ Deze betrokkenheid blijkt ook uit het feit dat een panellid geen tijd vrij kon maken voor een interview omdat ze te druk was met de situatie in Palestina.

daaromheen een losse schil van mensen die (tijdelijk) aanhaken. De groep van feestgangers zegt ook iets over de feestorganisatie en hoe deze met de achterban communiceert. Het middelenpalet in groepen varieert. Er zitten vaak één of meer ‘klassiekers’ bij, maar ook middelen die minder geliefd zijn bij een meerderheid. In het onderstaande rijtje sommen we factoren op die panelleden tot op heden genoemd hebben ter verklaring van gebruik.

- De groep verandert van samenstelling. Eén of meer nieuwe personen in de groep introduceren een nieuw middel en/of maken reclame daarvoor (evangelist).
- De groep is nieuwsgierig naar een vermeend positief middel wegens promotiepraat (soms met test sample) van een bezorger.
- De groep is nieuwsgierig naar een middel als gevolg van positieve (soms ook negatieve) berichtgeving in de (sociale) media.
- De groep is jong en zit in een experimenteerfase waardoor in relatief korte tijd een scala aan nieuwe middelen wordt uitgetest.
- De groep ontdekt de positieve werking van een middel (o.a. communicatie, prestatie, activiteit, energie) die het groepsgevoel en de groepsbinding versterkt (socialiteit).
- De groep ontdekt een effectieve c.q. functionele werking van een middel om een gewenst gevoel te verlengen, veranderen of dempen (roesmanagement).
- De groep identificeert zich met een middel dat qua werking en imago resoneert met de symbolische waarden van de beelden muziek- of subcultuur (internalisering symbolisme).
- De groep stapt als gevolg van schaarste (bijv. als gevolg van een verbod of wegvallen van de dealer) over naar een ander middel met een vergelijkbaar effect (substituut).
- De groep gaat heviger of anders gebruiken als reactie op een maatschappelijke gebeurtenis die ze niet zelf in de hand heeft (bijv. corona).

Drugs en de nacht

De roesbeleving en het imago van middelen (eerder in de panelstudie beschreven bij o.a. gabbers, techno, lounge, dancehall, tekno) blijven veranderlijk. Dat geldt ook voor feestlocaties (van lounge tot sporthal). Een geheel onverwachte gebeurtenis (coronacrisis) kan eveneens leiden tot een verschuiving van middelengebruik naar andere settings: in auto's en hotelkamers, op thuis- en tuinfestjes. Het ontdekken van andere uitgaansvormen leidde ook tot andere gebruikspatronen en risico's rond middelengebruik.⁴² Nu vier jaar later lijkt de orde weer hersteld. De clubs zitten weer afgeladen vol, maar festivals hebben moeite met de kaartverkoop sinds de prijzen flink zijn gestegen en ook de gemeente hogere eisen stelt.⁴³ Rave-organisaties die furore maakten tijdens corona groeiden door naar het reguliere clubcircuit. De aanwas van nieuwe raves in het post-coronatijdperk stakte deels.

⁴² Bilderbeek B & Spronk D (2021) *Corona, middelengebruik en het nieuwe uitgaan*. Trimbos-instituut.

⁴³ M Visser, *Zoveel regeltjes voor festivals in Amsterdam, niet te doen voor nieuwkomers*, De Telegraaf, 13 juni 2024.

De interviews met panelleden laten zien dat het nachtleven een heterogeen domein van smaakculturen vormt waarin het middelengebruik wordt afgestemd op specifieke behoeften en culturele waarden.

Flankerend aan het uitgaansleven worden ook veel feesten in het privé-domein georganiseerd waarin de speciale after (na-zitje) een verlenging van het voorgaande feest is met een select groepje. Maar afters zijn er altijd al geweest. Wel anders zijn de groepen die nu het uitgaansleven kleuren. GenZ is nu aan de bal, zeggen panelleden. Rubi (197a) denkt een patroon te herkennen:

"Het is rommelig op de dansvloer, niet ontspannen. Het gebruik ligt hoog bij deze generatie. Er is in ieder opzicht veel te kiezen. Niet alleen qua feesten, maar ook qua identiteit, muziek en soorten drugs. Dat brengt onrust met zich mee."

Ook Dave (170a) ziet bij de jongste lichting roekelozer gedrag. Clubmedewerker Sofia (198a) ziet onstuimiger gedrag bij een groep stappers die hun grenzen opzoeken en 'hun club' al snel als een woonkamer zien. Ze voelen zich zó vertrouwd dat ze 'backstage' willen meelopen en aan personeel vragen of ze drugs bij zich hebben. "Ze maken selfies terwijl er een 'no photo policy' is en ze kruipen met zijn vijven in een hokje waar het personeel bij staat." Er moet voldoende aandacht voor preventie en zorg zijn, vindt Rubi (197a) omdat eenzaamheid een grote rol speelt bij jonge queers. "Het is mooi dat ze zich vrij voelen in het uitgaansleven, maar het gebruik ligt vaak hoog." Ze vraagt zich af of iedereen een goed vangnet buiten het nachtleven heeft als ze overdag brak en alleen moeten bijkomen.

"Voor jonge bezoekers is het belangrijk dat ze in een club eindelijk uit kunnen gaan. Jezelf uiten op een manier buiten het dagelijkse leven. Ze willen door en door en door, maar zijn daar ook kwetsbaar in. Vooral over jonge queers maak ik mij zorgen dat het ook qua drugs uit de klauwen loopt." (Sofia, 198a)

Drugs blijven een belangrijke constante in veel groepen. Donnie (189a), bedrijfsleider, ziet hoe drugs allerlei muziekgenres penetreren: niet alleen ecstasy, maar ook ketamine en 3-MMC - en niet alleen bij techno. "Juist omdat het genormaliseerd is, zijn we er opener over in het gesprek met onze bezoekers." Carl (188a), een van de bezoekers, vertelt achteloos dat zijn groep altijd cocaïne, 3-MMC, pillen en mdma-poeder meesmokkelt. Joppe (195a) ziet zijn groep meebewegen met de markt zolang ze blijven experimenteren. Na ecstasy zijn het nu ketamine, 2C-B, 3-MMC en paddodruppels. Florian (196a) probeert het huidige consumptiepatroon te duiden in het licht van de huidige tijdsgeest. Met de opmerking dat veel drugs vandaag de dag best wel sterk zijn en zijn observatie dat sommige groepen van donderdag tot en met maandag door kunnen halen en het weekend daarop ook weer. "Jongeren staan onder druk en gaan uit om zich te willen verliezen, weg van wat er gaande is. Dat ze zo lang wakker willen blijven is puur escapisme." Overigens ziet hij ook een groeiende groep 'straights' die van stappen houdt, maar drugs links laat liggen en investeert in mentale gezondheid. Ook Sjahko (190a) ziet dat 'nuchter feesten' terrein wint. "Ze zijn kritischer wanneer ze wel of niet willen gebruiken." Een voorbeeld van uitgaan zonder drugs zijn ecstatic dance feesten. Een ander ding dat Donnie (189a) opvalt is dat de bezoekers vaak goed voorbereid gaan feesten. "Ze hebben hun telefoon altijd mee, gaan met een groep en functioneren als buddy voor elkaar. Ze hebben hun onderzoek gedaan voor ze een drug gaan gebruiken. Die awareness teams sluiten daar goed op aan omdat ze bijdragen aan het welzijn en het gevoel van een veilige omgeving."

Factoren: stoppen of minderen van middelengebruik

Het middelenpalet varieert in groepen. Naast het gebruik van (nieuwe) middelen in een groep, gebeurt ook het omgekeerde, namelijk dat een middel minder populair wordt. In het onderstaande rijtje sommen we enkele factoren op die panelleden in hun achterban opvangen:

- Naar aanleiding van gezondheidsincidenten bij een middel (in de groep of scene) of negatieve nieuwsberichten in het algemeen over een specifiek middel.
- Solidair zijn met vriend(in) die wil stoppen of in behandeling is.
- De aanvankelijk positieve effecten van een middel worden (na verloop van tijd) niet meer als zodanig gepercipieerd in de groep, waardoor de belangstelling verflauwd.
- Er ontstaat onbehagen over een middel wanneer het telkens in verband wordt gebracht met criminele excessen. Het negatieve imago drukt op de morele waarden van gebruikers (bijvoorbeeld cocaïne).
- De (tijdelijke) kwaliteit van een middel is dermate onvoorspelbaar dat gebruikers zich hier niet (meer) aan durven te wagen.
- Als gevolg van een verbod (van een middel) ontstaat (tijdelijke) schaarste, waardoor de vraag afneemt.
- Gebruikers groeien uit het uitgaansleven en/of krijgen andere prioriteiten (opleiding, werk, zwangerschap, andere partner, etc.)

2.1 Vijf profielen

De meeste deelnemers in de panelnetwerken behoren ideaaltypisch tot een van de vijf profielen: instromers, alternatieven, creatieven, sensualisten en psychonauten.⁴⁴ Allen hebben een speciale band met het uitgaansleven (cafés, clubs, festivals, concerten, etc.), maar kunnen op kenmerken, achtergronden en leefstijlen verschillen. Binnen een panelnetwerk zijn er soms wel twee of drie profielen herkenbaar. Panelleden spreken ook wel eens over communities om het 'familiaire gevoel' te benadrukken. Deze communities kunnen uiteenvallen wanneer een club de deuren sluit.

Instromers (absolute beginners)

Elk jaar komt er een nieuw cohort jonge uitgaanders bij in het uitgaansleven. Ze zitten vaak nog in hun zoektocht en verkenningsfase van muziek, gender en druggebruik. Het ontwikkelen van een identiteit is in volle gang. Veel groepen zijn in dit stadium fluïde en veranderlijk omdat er veel te kiezen is en te ontdekken valt. Op termijn gaat een deel van het nieuwe cohort minder uit, terwijl een ander deel in stijl en gedrag zich

⁴⁴ Voor een uitgebreide profielbeschrijving, zie: Nabben T (2010) *High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven*. Rozenberg Publishers.

committeert aan het geïnternaliseerde subculturele kapitaal.⁴⁵ De instromers vertegenwoordigen de jongste netwerken vanaf 16-20 jaar.

Alternatieven

Dit segment (midden-twintigers) wordt gelinkt aan (sub)genres binnen het dance- en urbanmilieu of de alternatieve popcultuur (postpunk en grunge). De deelnemers zijn bekend met (opkomende) artiesten/dj's en (nieuwe) muziekstijlen die eerder indie/underground zijn dan mainstream. Het middelengebruik in de dancetak ligt op een hoger niveau dan bij urban en ook het middelenpalet is breder.

- Postpunk (poppodia) blijft het goed doen, evenals plekken in de stad waar de scene neerstrijkt.
- Eclectische hypermuziek is geliefd bij GenZ.
- Ruimte voor veel ontwikkeling en een goede verdeling tussen bestaande en nieuwe initiatieven.
- De commerciële (hard) techno met veel aanhangers buiten Amsterdam, slaat niet over naar clubs in de stad.
- Bezoekers zijn vaak loyaal naar de organisatie.

Creatieven

Wie een speciale neus voor hip en cool heeft (o.a. dj's, bookers, designers, modemakers) zit in het creatieve segment waar nieuwe concepten worden bedacht en geplugd via sociale media. Vooral de meer avontuurlijke (soms tijdelijke) locaties zijn populair. Het publiek is vaak 'eigenzinnig creatief' met een hang naar authenticiteit en experiment. Hieronder vertelt Florian (196a) wat hem drijft in het nachtleven.

"A'dam is nog steeds een geniale stad. Maar mag wel goedkoper worden als je hier wilt wonen. De druk van prestatie en alles eromheen voelt best gestrest. Maar als je jong bent wil je ook kunnen spelen met elkaar. Door de hoeveelheid data die verspreid wordt krijg je met een nieuw concept onmiddellijk een reactie van clubs die dat ook willen hebben. In plaats dat ze zelf iets anders bedenken. Zo beweegt de stad maar langzaam op muziekgebied. Ik hou van 'out of the box' denken en zoveel mogelijke gekke shit uitbrengen. Geen dj-sets, maar live met dansers en Latijns-Amerikaanse stijlen. Samenwerken met theaternissen. We werken samen met kunstschoolstudenten en met een blend van kleur en gender, heel arty en GenZ. Ons publiek is jong, artistiek, fluide, met een eigen stijl en eclectisch van surfrock tot metal hardcore, maar ook pop en noisy." (Florian, 196a)

Sensualisten

Hiertoe scharen we groepen in het lhbt+-milieu, evenals heteromilieus die erotisch getinte fetisj- en kinky feesten bezoeken. Er zitten mensen bij die ook in het nachtleven werken, organisator of clubconsultant zijn. De term queer wordt vaak als paraplueterm gebruikt voor iedereen die qua oriëntatie en (seksueel) gedrag afwijkt van de algemeen heersende norm en hier middels gendereuforie in de underground uitdrukking aan

⁴⁵ Thornton S (1995) *Club cultures. Music, media and subcultural capital*. Polity Press.

geeft.⁴⁶ De muzieksmaak, zoals bij de alternatieven, is minder leidend, hoewel er wel een voorkeur is voor electro en techno. Het drugsspectrum is veelzijdig en wordt in wisselende combinaties aangewend voor meer energie, euforie en lustgevoelens. Mike (200a) somt een paar kenmerken op die typisch zijn voor een van deze groepen die tot dit profiel worden gerekend:

“Ze willen in alle openheid en vrijheid hun identiteit uitdragen met zelfexpressie en kleding geïnspireerd op leer en naughty. Ze zitten in een linkse bubbel, zijn sekspositief en houden van experimenteren. Er is ruimte voor creativiteit; kunst en exposities, dans, sculptuur en foto's. De club is een plek om thuis te komen bij familie.” (Mike, 200a)

Psychonauten

Psychonauten, getalsmatig de kleinste groep, vind je vergeleken met de andere typen weinig in het nachtleven (maar wel op specifieke psytrance festivals en raves). Zij onderscheiden zich door hun kennis en ervaring met psychedelica en (nieuwe) designerdrugs (naast stimulantia) en weten veel over doseringen, effecten, werkingsduur etc. Zij hebben ook belangstelling voor onderzoek naar psychedelica.⁴⁷ Een deel zit in een domein met ruimte voor spirituele ervaringen en persoonlijke groei of vieringen met ayahuasca, San Pedro-cactus of psilocybine.

2.2 Gezondheid: regulering en risicogedrag

Behalve de gewenste en plezierige effecten van middelen, komen in de gesprekken met panelleden ook onderwerpen aan de orde die gaan over risicogedrag en/of gezondheidsbeleving in het algemeen. Uitgaan gaat vaak vergezeld met alcohol en verschillende patronen van gebruik, en soms specifieke combinaties binnen subgroepjes in eenzelfde netwerk. Matige gebruikers zijn vaak voorzichtig met doseren, terwijl ‘doorgaanders’ geen maat lijken te hebben. Dit divergerende beeld zien we al langer in uitgaansnetwerken. Terwijl jonge gebruikers nog volop aan het experimenteren zijn, dringt het besef bij ervaren gebruikers met de nodige clubkilometers langzaamaan door dat het hoogtepunt van tijdloosheid en onbeperkt gebruik inmiddels gepasseerd lijkt en agency een grotere rol gaat spelen. Reden voor Florian (196a) om zijn strategie te wijzigen door drugs af te zweren als hij ‘s nachts moet werken. Het bevalt uitstekend. Zijn concentratievermogen is significant toegenomen en hij voelt zich op zondag alweer ‘vers’ in plaats van de woensdag erna.

Gezondheid en veiligheid

De awareness teams (spruitend uit de bezoekersgroep) blijven actief en zijn volgens panelleden een bewijs dat investeren in veiligheid vanuit communities voldoende draagvlak heeft. De gedachte erachter is dat zo’n team (eerder dan security, die bezoekers soms onvoorspelbaar vinden) drempelverlagend werkt bij een

⁴⁶ Massaquoi N (2015) [Queer Theory and Intersectionality](#), in JD Wright (Ed.) *The International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (pp. 765-770), Elsevier. Gendereuforie is het fijne gevoel, het comfort of de vreugde die iemand voelt wanneer iemand zichzelf erkend voelt, of door anderen erkend wordt in hun genderidentiteit.

⁴⁷ Het boek *How to change your mind* (Pollan M (2018)) heeft een nieuwe generatie op het spoor gezet van een beweging die vanaf de jaren ‘60 al experimenteert met psychedelica.

hulpvraag of vragen over drugs. Hoewel enkele panelleden hun bedenkingen hadden over de mate van professionaliteit, vinden clubmedewerkers en portiers een awareness team een aanwinst. Gino (185a), die zelf ook een paar keer heeft meegedraaid in een team, ziet het initiatief als een soort 'partners in health'. Maar uitgaanders pakken het ook spontaan zelf op door goed op elkaar te letten en voor elkaar te zorgen, ziet Mike (200a). "Vergeleken met alcohol zie je bij mensen die high zijn dat ze toch graag voor een ander willen zorgen." Daarnaast zien panelleden ook dat de jongere generatie zich meer lijkt te bekommeren om de sociale veiligheid. Het melden van grensoverschrijdend gedrag wordt eerder gedaan, sinds het een speerpunt is geworden omtrent gezonde omgangsregels in clubs. In een toelichting vertelt Sofia (198a) dat er een gedragscode (verwant aan de huisregels) is in de club waarbij het duidelijk is dat je mensen niet aanspreekt op hun fysieke kenmerken (behalve een compliment op kleding). Als dit wel het geval is, dan kan een bezoeker zich wenden tot het awareness team.

Ook Florian (196a) juicht het zelfreinigend vermogen van clubs toe, die grensoverschrijdend gedrag (seksuele intimidatie, discriminatie, geweld) hard aan durven pakken. Bij een signalering staat de club het slachtoffer bij en wordt de 'verdachte' uit de club verwijderd. Wat volgt is meestal een verbod van een jaar en in extreme gevallen voor onbepaalde tijd. Hiermee hopen clubs bezoekers te beschermen tegen het wangedrag van anderen en de persoon in kwestie te laten voelen dat dergelijk gedrag onacceptabel is. Achter de schermen delen sommige clubs informatie over 'problematische figuren' en kunnen andere clubs bepalen of zij voorzorgsmaatregelen willen treffen.

Ondanks dat de drugskennis in sommige groepen voldoende wordt geacht, denken de meeste panelleden dat drugs vaak niet worden getest. Maar ook in kringen waar men op elkaar zegt te letten, scoort het testen laag. "Testen wordt vaak als extra gedoe gezien", zegt Mike (200a).

Ten slotte wil Dé (179a) nog even kwijt dat ze baalt dat de gezonde voedselvoorziening op festivals en clubs belabberd en prijzig is. "3 euro voor een banaan op ADE? Schandalig!" En als ze haar krentenbollen in moet leveren bij de ingang, krijgen de portiers de volle laag. "Willen ze nou dat ik flauwval als ik zo lang in een club blijf zonder fatsoenlijke hapjes?".

Een portemonnee vol opties

Aan de hand van impressies krijgen we een beeld van het middelengebruik in groepen op uiteenlopende settings en onder verschillende omstandigheden. Zo vertelt Portier II (162a) over een gabberfeest, waar stevig wordt gebruikt, maar de meesten met 'genoeg vlieguren' om hun grenzen te kennen. De meeste problemen ziet hij bij onervaren gebruikers en jonge toeristen die spontaan iets naar binnen werken. Koosjes (175a) perspectief zijn vooral feestjes in kraakpanden 'waar de tijd soms stil lijkt te staan' en woningnood ervoor zorgt dat sommigen langer bij elkaar moeten wonen dan wenselijk is. "Hier telt de macht van de zwaarste gebruiker. Als iemand elk weekend doortrekt op drugs dan heeft dat invloed op de rest." In de vriendengroep van Javier (186a) is een tendens naar 'abnormalisering' van gebruik nu de studies zijn afgerond en het zoeken naar een serieuze baan is begonnen. De wens van minder gebruik is in een stroomversnelling gekomen sinds

een vriend na een festival met alcohol, cocaïne en ecstasy in een psychose is geraakt. “Zie het als een ‘wake up call’. Mensen willen geen gekkigheid meer en vinden het nu opeens zoi.” Om de gezondheidsrisico’s te temperen last Gino (185a) soms een periode in van onthouding (circa een maand) die na beëindiging gevierd wordt met een clubochtend op zondag. Dan pakt hij de staart van de nacht nog mee en ziet hij een nieuwe groep binnenkomen die de hele zondag tot 3 uur ‘s nachts doorgaat en eindigt met ketamine. Zolang hij nog contact heeft met mensen, vindt hij het gezellig. Anders wordt het tijd om te vertrekken. Dé (179a) vertelt dat ze na een intensieve periode een weekend niet is uitgegaan. Maar de scheidslijn is dun want thuis is het weer cocaïne dat kriebelt. “Ook verjaardagen zijn tegenwoordig halve raves geworden met zo’n 50-100 personen.” Maar écht uitgaan met vrienden begint standaard met een lijntje (cocaïne) vooraf, waarna de andere middelen volgen tijdens het stappen. “Maar het knaagt wel als je sport en yoga eronder lijdt omdat je geen puf meer hebt door de week. En voor een goede balans is dat toch essentieel, vindt ze. Voor Rohan (188a) is het simpel. “Als je met drugs begint moet je jezelf eerst kennen.” Reden waarom hij vrienden soms afraadt om te gebruiken als ze niet lekker in hun vel zitten. “Ga pas ontdekken als je geestelijk goed zit,” is zijn advies. Dan kun je er ook meer van genieten. In het verlengde hiervan zit Sjahko (190a) wier vrienden ‘bewust’ drugs willen gebruiken en zorgvuldig zijn met de dosering om het brakke gevoel de dag erna te minimaliseren. Dat is nog toekomstmuziek voor jonge groepen gebruikers die Rubi (197a) voorbij ziet stuiven in de club en die drugs naar hartenlust combineren op zoek naar de ‘ideale partymix’. De afzonderlijke drugs kennen ze inmiddels wel, weet Rubi (197a). “Het valt mij op dat mensen tijdens een snuifbezoekje op de wc een portemonnee vol opties hebben en dan 2 nakkies keta, 1 nak speed en 1 nak 4M nemen in plaats van alleen speed.” Ook het gedrag van toeristen blijft een zorg. Clubmedewerkers zien dat ze vaak eerder in de problemen komen met drugs (vooral cannabis). Ook excessief uitgaansgedrag (weinig slaap, weinig eten, veel drinken en blowen) eisen hun tol. Er zijn ook misverstanden over regelgeving rond het bezit en gebruik van drugs in Amsterdam en in het uitgaansleven. “Toeristen kennen hun grenzen niet en zoeken deze te veel op”, vindt Mike (200a).

2.3 Alcohol

In elk netwerk wordt alcohol gedronken, maar het drinkgedrag kan binnen één panelnetwerk al verschillen. Sommige drinkpatronen kunnen ook veranderen, zoals in de coronaperiode toen er ook doordeweeks (uit verveling) vaker thuis en meer gevarieerd werd gedronken. Sindsdien hebben dranken met een hoger promillage aan populariteit gewonnen. Een tegenovergestelde trend is de consumptie van alcoholvrije dranken. Soms voor ernaast of ter vervanging van alcohol. Drankjes als Club Mate en Nightwatch met een hoeveelheid natuurlijke cafeïne doen het goed in hippe clubs. Voor wie toch een beetje alcohol wil proeven, maar op de suikercalorieën let, is Seltzer (wodka-soda) een alternatief dat hoog scoort.

Kritischer met alcohol

Al een paar jaar berichten panelleden dat meer drinkers zich kritischer tonen over hun alcoholinname. Naast vriendengroepjes die op gezette momenten gaan borrelen, is er ook een groeiend besef van de

schadelijkheid van alcohol. In sommige netwerken wordt niet meer vreemd opgekeken van minder alcoholinname. Sommigen lassen verschillende momenten per jaar in om te stoppen met drinken of schroeven het drinken door de week terug.

De doseringen liggen soms fors uiteen. Er zijn drinkgelagen waar personen met gemak twintig glazen alcohol wegtikken op een avond. Javier (186a) vindt zo'n hoeveelheid 'op het randje van gebruik'. Maar er zijn ook uitgaansgroepen waar alcohol tijdens het stappen een geringe rol speelt. Panelleden in het horecasegment zien ook dat de prijs aanleiding is om minder alcohol te nuttigen tijdens het stappen. "Bij jonge uitgaanders is alcohol niet meer populair wegens bezuinigingen", zegt Jules (196a). Nachtdirecteur Bob (147a) ziet hetzelfde bij GenZ die voor meer alcoholvrije alternatieven gaat en zorgvuldiger is met alcohol. "Echt een andere generatie dan hun ouders die soms nog dagelijks een biertje of wijntje drinken." Ook Rubi (197a) ziet een verschil in frequentie en hoeveelheid bij clubgangers en 'kroegtijgers'. Clubbers bestellen vaker water of iets alcoholarms. Vooral in alternatieve clubs is de alcoholconsumptie laag, met uitzondering van toeristen die meer te besteden hebben, meer bier, cocktails en shotjes bestellen en volgens panelleden ook relatief vaker aangeschoten of dronken worden. Hoewel niet overal het geval, zijn er meer panelleden die een afname van alcoholinname zien. Behalve de baromzet is ook het aantal zichtbaar beschonken personen een indicatie. Barman Javier (186a) die vier dagen per week in een middelgrote kroeg (maximaal 110 personen) staat in het centrum probeert het gezellig te houden in zijn 'huiskamer', waar geen enkele avond hetzelfde is. Samen met de glazenophaler houdt hij de gasten in de gaten en schenkt hij water als iemand te veel heeft gedronken. De meeste problemen heeft hij van de buurman boven het café, die vindt dat de muziek te hard staat.

Van Schultenbräu pils tot natuurwijn

In het uitgaansleven hangt smaak, evenals de keuze van alcohol, grotendeels af van de setting en smaakcultuur. Het spectrum is divers: van Schultenbräu of 'whatever the fuck is available' op raves, zoals Roderick (199a) het uitdrukt, tot het zorgvuldig uitkiezen van een troebele natuurwijn in een gespecialiseerde wijnbar. In voorgaande edities hebben we al uitgebreid bericht over feestcafés met 'slechts' drie bieren op tap, shotjes voor €3,80 of een Baco €8,80. Maar ook over plekken waar bezoekers voor een fles champagne zonder te knippen €130 neerleggen of salsafeesten waar altijd een speciale cocktailbar is met zoete drankjes. In hiphopkringen zijn Likeur 43 en Desperados hot en blijft Hennessy de standaard; een cognac in het duurdere segment die achteloos gemixt wordt met appelsap, net als Famous Grouse whisky. Ook de duurdere rum is in opmars. Het valt panelleden op dat een jonger publiek in influencerkringen zich vaker omringt met rum, cognac en wodka. Barman Javier (186a) meldt dat Finse droplikeur (Salmari) goed loopt. "Met Pisang gemixt heet dit een Apenkoppie." Feestorganisator Dave (170a) weet dat zijn bezoekers gemiddeld 22 euro uitgeven aan drankjes. Daar zit ook de jongste lichter stappers bij die maximaal twee consumpties nuttigen. Vanuit het hipsterfront vangen we op dat de Paloma-cocktail (grapefruit, soda en tequila) het nog steeds goed doet, evenals Campari.

Combineren met alcohol

In het weekend wordt alcohol vaak gemixt met drugs maar ook met energiedrankjes, deels om de kosten te drukken óf om in een gewenste high te komen. Een ander gedrag is wanneer stappers al behoorlijk lam een club bezoeken en dan gaan snuiven om 'alerter' te worden. In sommige kringen gaat alcohol standaard gepaard met cocaïne, maar ook met de upper 3-MMC. Mike (200a), horecamedewerker, vertelt dat er vooral op pre-party's (vaak thuis) gedronken wordt. Ketamine- en ghb-gebruikers stoppen met drinken tijdens het stappen (substitutie) terwijl de snuivers (uppers) door blijven drinken. In sommige gezelschappen is het een sport om zo snel mogelijk aangeschoten in een alcoholroes te raken om deze vervolgens met uppers te neutraliseren. Carl (188a) is daar eerlijk in. "Wij drinken om dronken te worden zodat we kunnen blussen met coke en 3M." Gino (185a/b) zit in twee werelden. "Punk is zuipen en pep; techno is pep met water en sappies en soms een shotje."

2.4 Roken, vpen en snus

Het gebruik van tabak, roken van joints en meer recent vapes, werd in de afgelopen tien jaar door nieuwe regelgeving in de nachthoreca fors aan banden gelegd. Sigarettenautomaten evenals rookruimtes verdwenen toen het algeheel rookverbod per 1 juli 2021 van kracht werd.⁴⁸ De enige uitwijkmogelijkheid voor cafés en clubs is buiten op het terras of de patio. Hoewel er een breed draagvlak is voor een strenger rookbeleid, wordt er getwijfeld over of roken, blowen en dampen (vpen) helemaal uit het nachtleven zal verdwijnen. Het is veel panelleden opgevallen dat zich in de afgelopen jaren een razendsnelle ontwikkeling op rookgebied heeft voorgedaan, met nieuwe technologische gadgets en verschillende vormen van toediening.

Een rookmoment in het nachtleven is ook een vorm van contact leggen, vindt Gino (185a/b), hoewel hij zich ook realiseert dat één peuk inmiddels 60 cent kost. Voor wie graag uitdeelt een kostbare aangelegenheid, temeer omdat het aantal 'peukenbieters' toe lijkt te nemen. Sommige clubs hebben een binnenplaats met tafels waar naar hartenlust mag worden gerookt, geblowd en gedampt. Wie zo'n willekeurige plek bezoekt ziet dat er nog steeds veel animo is en de klassieke sigaret bij veel twintigers populairder is dan vapes. Of zoals Rohan (188a) zegt: "We vpen wel, maar er zijn altijd sigaretten. Ook Donnie (189a) ziet dit: "Er wordt nog steeds veel gerookt. Zeker als je bedenkt hoeveel moeite mensen moeten doen om buiten een sigaretje te mogen roken. Ondanks de wet en ondanks dat het steeds duurder wordt, blijven mensen roken."

Meer illegale tabak op de markt

Maar binnen proberen portiers en servicemedewerkers een rookvrije omgeving te garanderen. En net als in voorgaande metingen zien we dat dit niet altijd zonder slag of stoot verloopt. Er blijven altijd recalcitrante bezoekers die moedwillig de regels overtreden of continu de discussie aangaan met het personeel. Ook

⁴⁸ [Rookruimtes in openbare gebouwen per 1 juli gesloten](#), Rijksoverheid, 29 juni 2021. De NVWA houdt toezicht op het verbod op rookruimtes in de horeca. Bij overtreding krijgen ondernemers een boete. De maatregelen gelden ook voor het roken van tabaksjoints in coffeshops. Puur, met een vaporizer of vermengd met een kruidenmengsel mag nog wel.

toeristen moeten soms bijgepraat worden over de regels in Amsterdam. En net op het moment dat alles beheersbaar wordt, zorgt de opkomst van het vaperen voor nieuwe hoofdbrekens in het nachtleven. Aan de deur zien portiers dat de voormalige lachgasverkopers vervangen zijn door vape-verkopers. Het aantal lege vapes dat na een feest op de grond ligt is toegenomen. Sommige panelleden zien een waterscheiding tussen de oudere groep rokers en jongere groepen waar vaperen en snus in opkomst is. Joppe (195a) verhaalt over de vape die alleen in het weekend wordt gebruikt. “Een vape is zoet, ruikt fris en geeft een oneindige stroom aan rook. Peuken moet je steeds aansteken, terwijl je met vapes kunt blijven dampen.” Omgerekend haal je uit één vape circa 500 pufjes voor 10 euro. Vooral in jonge groepen loopt alles door elkaar. De een snust, de ander rookt, vaperen of wisselt alles af. Enkele panelleden wijzen erop dat een deel van de jongeren liever snus en vapes gebruikt om hun gebruik te maskeren of omdat de klassieke tabaksrook (stank) inmiddels een negatieve connotatie heeft. Ze weten ook dat portiers moeite hebben bij het vinden van snus.

Nuri (118a) ziet het allemaal in haar omgeving, waar de helft online of via een straatdealer snus koopt en praktisch iedereen ook vaperen. Een ongelijke strijd ook, vinden panelleden. Zeker nu de nieuwe generatie vapes naast smaakjes ook met lampjes en games zijn toegerust en artiesten en influencers via clips en TikTok eveneens voorname wegbereiders zijn voor een nieuwe generatie nicotinenisten.⁴⁹ Nu de prijzen voor tabak flink stijgen en de peuken bijkans onbetaalbaar worden voor armlastige rokers, zien panelleden dat shag een comeback maakt.

Nu supermarkten geen tabak meer mogen verkopen, verschuift de markt naar tabakszaken. Maar in de avonduren is het een uitdaging om een pakje sigaretten te vinden, weet Joppe (195a). Zeker omdat avondwinkels ook niet meer verkopen. Soms gaat er iemand op de fiets de stad in voor een missie. Nog een reden waarom er meer illegale tabak in omloop is. Joppe (195a) ziet pakjes voorbijkomen met Duits en Italiaans opschrift. Sommigen kopen het in het buitenland (Luxemburg, Duitsland) of schaffen het aan via een WhatsApp-bezorgservice. Dé (179a) vertelt dat een illegale slof (10 pakjes) Marlboro 45 euro kost bij een thuisverkoper. “De peuken komen uit Polen en hij heeft ook topkwaliteit olijfolie.” Naast vapes zien horecapersoneel en beveiligers tegenwoordig vaker buitenslandse sigarettenpakjes op de grond liggen. Op een paar plekken melden portiers dat er sigarettendealers in de buurt van clubs en festivals actief zijn. Sommigen durven 15 euro te vragen voor een pakje van discutabele afkomst.

Killa en Pablo snus

In sommige groepen wordt ook snus gebruikt. In de groep van Carl (188a) geeft snus meer focus bij alledaagse taken. Sommigen nemen het meteen als ze wakker worden. “Ideaal ook bij het stappen waar tabaksrook nergens meer mag. Zo haal je ook je kicks.” Voor sommigen is snus een alternatief voor Redbull. Carl is op de snus als hij kickbokst. Voor Rohan (188a) is snus een uitkomst als hij met het vliegtuig gaat.

⁴⁹ Om de gezondheid te beschermen geldt sinds 1 januari 2024 een definitief verbod op e-sigaretten met smaken als aardbeienijs, mango, hazelnootpasta of mojito. De smaak ‘tabak’ blijft wel toegestaan. De overheid hoopt e-sigaretten door een verbod minder aantrekkelijk te maken voor jongeren.

Joppe (195a) meldt dat snus in verschillende sterktes wordt aangeboden. *Killa* snus (12.8 mg nicotine per zakje) is nog mild vergeleken bij *Pablo* snus (30 of 50 mg per zakje). Zeker als je bedenkt dat een sigaret ca. 7.5 mg nicotine bevat. Zelf is hij overgestapt naar snus vanwege de prijsverhoging van tabak en omdat het reukloos is. Toch wil hij af van Pablo die de markt domineert. Joppe (195a) moet erom lachen: “We kopen het gewoon onder de toonbank.” Bij zijn Marokkaanse vrienden is snus een primair middel. Hij grapt wel eens over ‘achesnus’ als hij met ze aan het dollen is. De nadelen die hij uit deze kringen hoort is dat het slecht voor je tandvlees is, in je mond brandt en je de hele dag blijft gebruiken. “Je gaat er makkelijk van over je nek, als je het niet gewend bent. Hoewel snus verboden is zijn er zat toeristenwinkels die het onder de toonbank verkopen.”

2.5 Hasj en marihuana

In alle panelnetwerken wordt cannabis gebruikt, maar meestal door een kwart tot de helft. De patronen van gebruik verschillen, van een kleine groep regelmatige (soms dagelijkse) blowers, tot een grotere groep gelegenhedsblowers die ongepland meeblowen of hun momenten kiezen. Voor de echte blower is een joint (op vaste momenten) hetzelfde als een vaste borrel voor echte drinkers. In de meeste groepen zit altijd wel iemand die de joints draait op feesten.

Dosering en patronen van gebruik

Toegewijde blowers drinken weinig of geen alcohol en gebruiken ook weinig andere drugs. De manieren van toediening zijn door de uitbreiding van nieuwe gadgets gevarieerder en meer sophisticated geworden. Sjahko (190a) bijvoorbeeld is enthousiast over zijn ‘dry herb vaporizer’, waarmee hij hasj kan roken zonder tabak toe te voegen. Een goed alternatief voor een pijpje dat toch in één keer opgerookt moet worden. Maar een klassieke joint met tabak blijft populair. Voor niet-rokers die wel high willen worden, heeft de markt ook cannabis edibles (o.a. gummy bears, lolly's, chocolaatjes). Daarnaast bieden coffeeshops ook THC-light wietvarianten aan (mix van 12% CBD en 0,5% THC) voor liefhebbers die willen relaxen zonder stoned te worden. Er is ook een groeiende groep die wiet of hash zonder tabak, maar met speciale kruiden (o.a. klein hoefblad, rozenbottelblad, salie) rookt.

Positieve kanten

Het gebruik van cannabis kent veel toepassingen. Sommigen dromen weg met muziek of een film of gebruiken hun creativiteit voor het bespelen van een instrument of muziekcomputer, zoals Joppes (195a) artistieke vrienden die onder invloed naar behoren blijven presteren. Connaisseurs zijn het die speciale soorten in de shop zoeken voor hun perfect gebouwde spliffs. Cannabis biedt ook denkstof voor creatieve ideeën, zoals bijvoorbeeld Rohan (188a) die met een hasjoint in zijn vrije tijd soms logistieke vrachtovervoerschema's voor zijn baas uitknobbelt. Maar van wiet wordt hij laks. Cannabis geeft ook lichamelijke ontspanning met een portie vergetelheid, waarbij de stress van alledag kan worden vergeten. Maar blowen doe je ook samen bij het gamen, bij spelletjes of series kijken. Koosje (175a) ziet wel verandering in haar groep, vergeleken met een paar jaar terug toen het echt nog een lifestyle was. “Nu

reguleren de meesten het en kiezen hun momenten als ze willen gebruiken.” En voor sommigen is cannabis het dagelijkse ‘slaapmutsje’ of dempt het de effecten van Ritalin. Cannabis wordt gecombineerd met alcohol of stimulantia voor het intensiveren of juist dempen van de roes. Het combineren met alcohol of bijvoorbeeld ketamine pakt niet altijd goed uit, weet Bob die nachtdirecteur (147a) van een club is.

Negatieve kanten

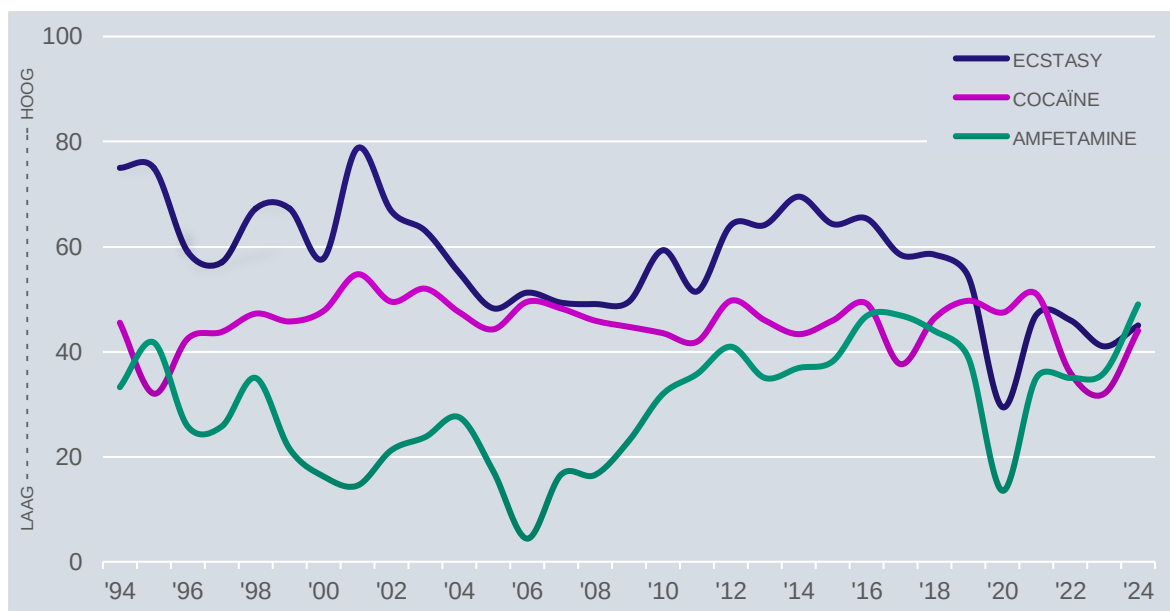
De keerzijde van cannabis is er ook. Vrienden die blowen uit frustratie of verveling. Sommigen die paranoïde worden, het combineren met medicijnen of met veel alcohol. Blowen als middel tegen stress of verdriet helpt misschien op korte termijn, maar biedt weinig soelaas voor later. Panelleden met forse blowers in hun omgeving zien dat intensief blowen op de lange termijn tot gezondheidsklachten leidt. En Koosje (175a) dacht altijd goed te kunnen functioneren, maar moest onderkennen dat regelmatig blowen niet zo onschuldig is als ze dacht.

Setting

Door het anti-rookbeleid is ook het gebruik van joints stevig teruggedrongen en mag er zelfs in coffeeshops niet meer worden geblowd met tabak. En het overkomt portiers nog steeds dat ze toeristen treffen met bijna tien zakjes wiet op zak. Maar Amsterdam op een zonnige dag biedt voldoende alternatieven voor blowers die neerstrijken in parken, op terrassen of zich laten wiegen in bootjes. Lopend met een joint of op de fiets komt ook voor, evenals op een evenement. Maar thuis blowen komt het meest voor. Niet alle burens vinden dat overigens prettig. Net als met andere drugs is ook cannabis onderhevig aan golfbewegingen in de uitgaanscultuur. Verschillende panelleden geven aan dat de jongste lichting, die ook van vapen houdt, wat meer beducht schijnt te zijn voor cannabis. Rubi (197a) weet als organisator én stapper dat cannabis voor een bepaalde connectie zorgt. “Als ik iemand zie blowen op de dansvloer dan denk ik: *my kind of person*. Maar ze ziet ook dat jonge clubgangers minder enthousiast zijn over cannabis. “Ze vinden het vaak een beetje eng in verband met mogelijk *bad* gaan en nemen alleen in combinatie met uppers.” De reggae- en dancehallgroepen daarentegen vinden het gewoon passen bij de muziekconcerten die ze bezoeken. Daarnaast is er nog een heel circuit van maaltijdbezorgers, (taxi)chauffeurs en horecapersoneel die ook tijdens het werk of in de pauze blowen. Ten slotte is de nazit voor clubbers die nog niet naar bed willen een goed moment om een joint te draaien om in vertrouwd gezelschap na te spacen van een hectische clubnacht.

2.6 Stimulantia

Hoewel de panelstudie kwalitatief van aard is, wordt de panelleden in de interviews telkens gevraagd welk deel van de scene of groep waar zij zicht op hebben bepaalde middelen in het laatste half jaar met enige frequentie hebben gebruikt. Dat biedt de mogelijkheid om (tot op zekere hoogte) ontwikkelingen in de verspreiding van middelen over en binnen netwerken op de kortere en langere termijn ook kwantitatief in kaart te brengen en te visualiseren in onderstaande *Figuur IV.1*.

Figuur IV.1: Trends in verspreiding van stimulantia

Voor de grafiek zijn alle schattingen van individuele panelleden over gebruik in netwerken in de twee halfjaarlijkse metingen omgezet in een score en gemiddeld. Deze gemiddelde score per jaar loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle netwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle netwerken).⁵⁰ De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet percentage gebruikers. Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

Van de drie meest gebruikte stimulantia is de rangorde in 2024:

- 1 **Amfetamine** – neerwaartse trend na een piek in 2016; in 2020 tijdelijk een forse corona-dip; na een heropleving stabiel in 2021-2023; in 2024 een flinke stijging die amfetamine – vóór ecstasy en cocaïne – op de 1^e plek brengt.
- 2 **Ecstasy** – sinds 2014 neerwaartse trend; in 2020 tijdelijk een forse corona-dip; na een heropleving weer dalend in 2021-2023; een lichte stijging in 2024, maar minder groot dan bij de andere stimulantia.
- 3 **Cocaïne** – op- en neergaande bewegingen de laatste jaren (maar in 2020 een nauwelijks merkbare corona-dip); neemt na een daling in 2021-2023 weer toe en scoort in 2024 bijna even hoog als ecstasy.

2.6.1 Ecstasy

Verspreiding van ecstasy in de panelnetwerken schommelde tussen 1994 en 2001 (zie *Figuur IV.1*, pag. 48). Na de piek van 2001 was er een gestage daling tot 2005. Vervolgens bleef het gebruik van ecstasy tot 2009 vrij stabiel, maar op een lager niveau dan in de jaren negentig. Met een lichte aarzeling in 2011 ging het daarna

⁵⁰ Zie voor de berekening van de scores verspreiding *VIII A Bijlage panel* (pag. 178). Let wel: het uitgaanspanel rapporteert vooral over trendsetters in het uitgaansleven. Zij zijn de (mogelijke) voorlopers van nieuwe ontwikkelingen. Hun middelengebruik ligt hoger dan in het uitgaansleven in bredere zin (trendvolgers en mainstream).

weer omhoog, maar na 2014 was de trend weer dalend. De coronapandemie veroorzaakte een keldering naar een historisch dieptepunt; in het najaar van 2020 gebruikte in veel netwerken (vrijwel) niemand ecstasy. De ervaring na corona was van korte duur; de voor corona ingezette daling ging verder in 2021-2023. In 2024 is er weliswaar weer een lichte stijging, maar die is minder groot dan bij de andere stimulantia. In alle netwerken wordt ecstasy gebruikt, maar meestal gaat het om een minderheid, waaronder 5 netwerken waarin een enkeling (1-10%) ecstasy gebruikt. In 6 netwerken gebruikt meer dan de helft.

Ecstasy door de tijd heen

Over een langere periode (dertig jaar in de panelstudie) zien we binnen groepen/netwerken (en ook op individueel niveau met het ouder worden) een patroon van crescendo gebruik van ecstasy naar meer ceremonieel, onregelmatig gebruik in de daaropvolgende periode (met uitzondering van een kleine groep). In de uitgaanssurvey onder clubbers en festivalgangers van Antenne Amsterdam 2022 scoorde ecstasy voor het eerst hoger dan cannabis.⁵¹ Op termijn raakt ecstasy bij de ervaren staggroep meer uit beeld, ten faveure van andere middelen. De tijdloosheid van het jong-zijn en de urgentie van urenlang feesten maakt langzaam plaats voor meer structuur en andere prioriteiten. Maar panelleden zien ook dat stappers sneller naar nieuwe middelen in hun 'feestpakket' grijpen. De historische daling van ecstasy in de coronaperiode herstelde zich snel na de heropening van het uitgaansleven. Desondanks komt het gebruik in de panelstudie niet meer terug op het pre-coronale niveau. Sommige panelleden denken dat de nieuwe lichting GenZ minder warm loopt voor ecstasy omdat er zoveel meer te kiezen valt. Dit laat onverlet dat ecstasy voor nieuwkomers nog immer een opwindend middel kan zijn.

Redenen voor onthouding

Ecstasy scoort nog steeds hoog in de elektronische feestcultuur. Tegelijkertijd zijn er in Amsterdam ook segmenten in het nachtleven waar het middel minder gewild en bekend is. In het urban- en rockmilieu speelt ecstasy een geringe rol. Bij urban is cannabis van oudsher het verbindende middel en alcohol nog steeds in het rockmilieu. In urbankringen zou vooral het euforiserende effect, gepaard met snelle ritmes, niet zo goed passen in groepen die meer 'in control' willen blijven. Maar zo zwart-wit is het natuurlijk niet. Er zijn altijd niches waar de smaakontwikkeling meer fluïde is en stappers meer ontvankelijk zijn om te experimenteren. Zeker als er ook elektronische elementen aan worden toegevoegd en het aantal beats per minute omhoog gaat. In de urbanhoek waar elektronisch wordt gedraaid groeide ecstasy in korte tijd uit tot een rage.

Maar voor veel ecstasygebruikers komt er een moment dat het niet altijd meer zo uitbundig hoeft te zijn. In de panelstudie worden vaak redenen gegeven die tot mindering (of stoppen) van gebruik leiden:

- Vermijdingsgedrag als gevolg van de mentale dip na gebruik van ecstasy.
- Doven van de feestintensiteit; aanvang andere levensfase.

⁵¹ Recent (laatste jaar) gebruik 57% versus 66%, wat overigens niet wil zeggen dat ecstasy ook meer frequent wordt gebruikt (Nabben T & Benschop A (2023) *Antenne Amsterdam 2022*, Hogeschool van Amsterdam).

- Uitgekeken raken op het middel.
- Andere middelen passen beter in de uitgaansbeleving.
- Andere prioriteiten vanwege relatie, werk, studie, etc.

Dosering en patronen van gebruik

Ecstasy wordt meestal geslikt als tablet (xtc-pil), als poeder/kristal opgelost in sap of gesnoven. In één scene wordt mdma in een cocktail met andere middelen (o.a. cocaïne) intraveneus gebruikt (slammen). In de omgeving van Dé (179a) komt weleens 'liquid xtc' voorbij. "Die cocktailbuisjes met verschillende kleuren zijn niks voor ons. Wij hebben onze eigen toverformules!"

De dosering van mdma-poeder of -kristallen is nogal 'natte vinger werk' omdat gebruikers 'op het oog' iets uit een zakje halen ('likkie'). In pilvorm varieert de dosering van een kwart tot een hele of twee pillen per gelegenheid (een meerderheid). Uitschieters zijn er ook, maar komen sporadisch voor. Vrouwen doseren vaak lager dan mannen. Opvallend is dat gebruikers vaker rush- en piekmomenten (inslag) rapporteren met xtc-pillen dan met mdma-poeders, die meer als *mellow* ervaren worden. Reden waarom Joppes (195a) vrienden eenmaal binnen in de club pas pillen nemen, zodat je nuchter langs de portier kan. Ook voor Javier (186a) voelt mdma-poeder anders dan een xtc-pil waar je eerder van gaat tandenknarsen. "Met likjes mdma blijf je in controle", vindt Gino. "We willen liever een *chill vibe*". Dave (170a) ziet eveneens dat pillen bewaard worden voor het feest en mdma voor thuis. De lol is dat je met je vrienden op een zelfde golflengte zit, zegt Dé (179a). Tussen het clubben door komt de groep bijeen voor een extra kwartje of halve pil. "We hebben liever sterke pillen die hoger gedoseerd zijn! Van M word je slomer". In veel panelnetwerken wordt hooguit een paar keer tot maximaal acht keer per jaar ecstasy gebruikt. Bij groepen die jonger zijn ligt de gebruiksfrequentie wat hoger (maandelijks). Sjahko (190a) ziet een duidelijk verschil bij het jonge hard techno publiek, waar veel jongeren al vroeg op de avond zichtbaar strak staan van de pillen.

Ecstasyverhalen

Ecstasy, een oldtimer inmiddels, is vergeleken met vroeger minder dominant aanwezig in het clubmilieu. Voor beginnende stappers echter blijft het middel een gangmaker en bijzonder vanwege de gevoelde verbondenheid. Rubi (179a): "Ecstasy blijft speciaal en wordt echt gereserveerd voor een bijzonder feestje vanwege de kater achteraf. Het is nog steeds een lievelingsdrug, maar eentje die *occasionally* wordt gebruikt." Het valt haar op dat er in de club minder gebruikt wordt, omdat het als te heftig wordt ervaren. Zakjes met mdma-poeder gaan wel rond omdat je dan lager kunt doseren. Rohan (188a) is naar eigen zeggen pas laat met ecstasy begonnen. Hij weet zijn eerste keer nog goed: op een groot feest in een congrescentrum. Zijn vriend stelde hem van tevoren gerust. "Bro, blijf bij mij. Ik let op jou. Dan kan je niks gebeuren." En zo geschiedde het die nacht. "Sindsdien ben ik hooked, haha." Samen met een paar vrienden maakt hij er een paar keer per maand een feestje van en voeren ze elkaar mdma.

"Xtc is iets anders dan mdma. Bij te veel mdma in één keer kom je meteen in een space. Met pillen ga je rustiger naar een piekervaring. Onze dealer test het. We weten niet hoeveel er in een pil zit. Wij horen bij de zware jongens en houden het op 2-3 pillen en een gram 3M. Omdat we van een feest houden, worden we vaak uitgenodigd voor een

after. Die gaat meestal door tot de volgende middag. Daarom nemen we tien minuten voor sluitingstijd nog een pil in de club.” (Rohan, 188a)

Florian ziet ook nog drommen toeristen die ecstasy in Amsterdam nemen. Dat hoort hij tenminste van artiesten uit Berlijn en Londen wier achterban hier neerstrijkt als ze een optreden geven. Maar voor veel Amsterdammers staat het middel niet meer zoals in de jaren negentig van de vorige eeuw op eenzame hoogte. Voor de huidige uitgaansgeneratie zijn er voldoende alternatieven en ‘drugcocktails’ om vergelijkbare effecten na te bootsen. Een van de redenen dat 3-MMC nu zo populair is geworden. Aan de andere kant vindt ecstasy, naast het uitgaansleven, ook zijn weg daarbuiten in cafés, privésettings en vakantiehuisjes. De setting van gebruik is over de volle breedte gevarieerder geworden, en dat geldt niet alleen voor ecstasy, maar voor drugs in het algemeen. Het middel is als vanouds minder ingeburgerd in de urban scene, hoewel ook daar inmiddels voldoende stappers zijn die het weleens een keer geprobeerd hebben.

Positieve kanten

De volgende positieve (gewenste) effecten worden vaak genoemd door panelleden:

- (Licht) stimulerend, euforiserend, empathogeen, liefdesgevoel (lovey dovey) (individueel).
- Finetuning en afstemmen op de ander; persoonlijke problemen uitpraten of delen (relationeel).
- Verhoging gevoel van verbondenheid met anderen (sociaal).
- Behoeft om elkaar aan te raken of knuffelen (tactiel).
- Optimalisering van het feestgevoel (blijer, vrolijkheid, dansen).

Negatieve kanten

Het aantal ecstasy-incidenten nam af in de coronaperiode.⁵² Mede vanwege het massaal wegblijven van buitenlandse bezoekers (in clubs en op festivals) op zoek naar pillen. Desondanks worden soms lichamelijke en geestelijke klachten gerapporteerd, evenals sociale. Rohan (188a) is zuinig met doseren, anders komt hij niet meer in zijn doordeweekse werkritme. Reden waarom de groep van Dé (179a) niet meer standaard elk weekend ecstasy neemt en overgestapt is naar 3-MMC en ketamine. “Van elke week mdma krijg je toch een depressie”, weet Thor (182a). Ook hij ziet meer combinatiedrift bij stappers die niet meer ten prooi willen vallen aan de achteraf vervloekte ecstasymalaise.

- Misselijkheid, overgeven, hartkloppingen, paranoïde (acuut), kaken klemmen en klappertanden, lichtflitsen, hoofdpijn.
- Niet gezien willen worden met grote pupillen; krijgt er een ‘verkreukeld gezicht’ van.
- Werking heeft te veel impact; bang om de controle te verliezen.
- Dips na gebruik (subacuut).

⁵² Schürmann L, Valkenberg H & Croes E (2024) [Monitor drugsincidenten 2022](#), Trimbos-instituut.

Combigebruik

Wat de groepen betreft zien panelleden verschil tussen de studenten die 'echt voor het eerst' ecstasy proberen en 'gevoerde' gebruikers die er ook alcohol bij blijven drinken. Ecstasy is van oudsher een middel dat makkelijk met andere middelen wordt gecombineerd. In Rohans' (188a) groep heeft de een voorkeur voor ecstasy en anderen voor 3-MMC. Cocaïne neemt iedereen. Een 'klassieke' combinatie is ecstasy plus speed, in de psytrance en ravecultuur is de 'candyflip' (ecstasy plus lsd) bekend, en in de techno scene is ecstasy plus ghb of ketamine een beproefde combinatie. Over het algemeen geldt:

- Ecstasy wordt vaak gecombineerd met alcohol (demping van euforie) en/of stimulantia (amfetamine, cocaïne, 3-MMC) (opwekken van euforie).
- Ecstasy wordt ook gecombineerd met cannabis en/of narcosemiddelen (ketamine, ghb, lachgas), maar vaker thuis of op een after.
- Een kleine groep combineert ecstasy (ook) met psychedelica.

2.6.2 Cocaïne

Bij cocaïne was grofweg sprake van een stijging tot 2001, gevolgd door een daling tot 2011 (zie *Figuur IV.1*, pag. 48). Daarna wisselden op- en neergaande bewegingen zich af. Na de laatste dip van 2017 was de verspreiding van cocaïnegebruik in de panelnetwerken in 2019 weer terug op het oude niveau. In coronajaar 2020 daalde het cocaïnegebruik nauwelijks merkbaar, zeker vergeleken met de forse corona-dip die ecstasy en amfetamine lieten zien. Hierdoor kwam cocaïne voor het eerst sinds de jaren negentig weer bovenaan de ranglijst van meest gebruikte stimulantia. Na corona was aanvankelijk sprake van een daling, maar in 2024 neemt de verspreiding van cocaïnegebruik weer toe, waardoor het nauwelijks onderdoet voor ecstasygebruik. In 1 netwerk gebruikt niemand cocaïne en in 5 netwerken gaat het om een enkeling (1-10%). In 5 netwerken gebruikt de meerderheid.

Cocaïne door de tijd heen

Vanaf het begin van de panelstudie (1994) speelt cocaïne een prominente rol in het uitgaansleven, maar met een andere status dan ecstasy (vaak voorkomend in hetzelfde panelnetwerk). Sinds jaar en dag wordt cocaïne gekenschetst als 'egodrug' en ecstasy als 'knuffeldrug'. Dat deze veronderstellingen deels berusten op clichés hebben we ook meermaals toegelicht. Cocaïnegebruik in goed gezelschap heeft ook leuke kanten, vinden gebruikers en niet iedereen is sociaal invoelend met ecstasy. Een constante in de panelstudie is dat het gebruik van cocaïne (in groepsverband) met het stijgen der jaren toeneemt. Alsof het middel beter past in het leven na een onbekommerde feest- en studietijd. Een serieuzer leven met meer verplichtingen, de eerste echte baan misschien. Een andere levensfase waar mensen meer verantwoordelijkheden voelen en het 'tijdloze ecstasygevoel' steeds minder ruimte krijgt. Dé cocaïnegebruiker bestaat niet, maar we hebben in de panelstudie wel gezien dat cocaïne populair is onder studenten, stappers met geld, bij barpersoneel en mensen met stressvolle banen: van keukenpersoneel tot juristen. Ook in de creatieve sector blaast cocaïne een deuntje mee. Cocaïne in de werkomgeving is niet ongewoon meer in een 24/7 economie. Een klus die geklaard moet worden, een late dienst draaien of als opkikker om de monotonie van het saaie werk te

veraangename. Herkenbaar voor pakjesbezorgers, maar ook voor de dj met een moordende draaiagenda. Toch passeert cocaïne vooral de spiegel tijdens sociale activiteiten die in de panelstudie vaak worden beschreven. Het gebruik van cocaïne (net als andere drugs) golft mee met de tijdgeest en economische voorspoed. Of zoals Javier (186a) pleegt te zeggen: *“Sos makes the world go round. Het is de drijvende kracht in de nacht.”* In verschillende groepen kreeg cocaïne tijdens de coronaperiode vaste voet aan de grond, onder andere bij uitgaanders die een poos veroordeeld waren tot alleen thuisfeestjes. Het middel kreeg zo een meer prominente plek dan daarvoor het geval was. Verschillende panelleden zagen hoe huisfeestjes aanjagers van cocaïnegebruik werden.

Ook technologische innovatie heeft invloed op de toegankelijkheid van middelen. Zeker voor cocaïne gold dat door de opkomst van mobiele netwerken eind jaren '90, dealers en klanten elkaar sneller wisten te vinden. Dankzij sociale media hebben bezorgdiensten op de retail-cocaïnemarkt makkelijker toegang tot hun klanten. De gestage opmars van bezorgdiensten leidde een nieuwe fase in, waarin cocaïne nog sneller binnen neusbereik is gekomen van een grotere groep consumenten. Het laat zien dat de markt van cocaïne al lang niet meer exclusief is voorbehouden aan alleen de happy few.

Redenen voor onthouding

Cocaïne kent een brede verspreiding in de panelstudie, maar lang niet iedereen is ervan gecharmeerd, getuige de reacties die panelleden bij hun achterban opvangen. Zowel snuivers als niet-snuivers zien meer negatieve kenmerken bij cocaïne dan bij andere uppers. Er zijn nogal wat bedenkingen bij stappers die ervoor spreken om het gebruik van cocaïne te mijden. Bob (147a) ziet een afname in de ravecultuur, waar cocaïne naast de prijs ook geen leuk imago heeft in de scene. *“Deze generatie vaart ook op z'n morele kompas en ziet criminaliteit die erachter schuilgaat. Het gaat dus niet alleen over de werking van het middel, maar ook prijs, status en maatschappelijke redenen spelen een rol om cocaïne niet (meer) aan te raken. Daarnaast zijn er groepen die simpelweg geen belangstelling hebben voor cocaïne, óf volgens Florian (196a) en Rubi (197a) wel graag zouden willen, maar het geld er niet voor willen uitgeven.*

- Egoverdikkend en niet sociaal middel. Uncool.
- Lage status in kringen van psychonauten en ravers.
- Onaantrekkelijk vanwege hoge prijs.
- Overgewaardeerd. Effect staat niet in verhouding tot de prijs.
- Effecten voelen onprettig. Niet iedereen wil drugs snuiven.
- Principiële bezwaren wegens harde criminaliteit die ermee gemoeid is.
- Uppers als speed en 3-MMC voldoen ook en zijn minder prijzig.

Dosering en patronen van gebruik

Cocaïne wordt meestal gesnoven, soms gerookt (plofje), sporadisch gekauwd (cocablad) of gezogen als pastille (cocasnoepjes).⁵³ Een enkele keer wordt cocaïne in water opgelost en via een neusspray toegediend. Spuiten en basen komt niet voor bij recreatief gebruik.

In Amsterdamse kringen gaat het gebruik van cocaïne (sos) door als een snuifje, lijntje, sleuteltje, puntje, nak(kie), tik(kie) of 'taghi'. Vanwege het korte stimulerende rusheffect, wordt er herhaaldelijk (na 30-60 minuten) een nieuwe lijn gesnoven. Op grond van observaties en impressies van panelleden neemt een doorsnee gebruiker minder dan een halve gram per keer.

- Cocaïne wordt vaak (spontaan) in groepsverband aangeschaft, dan wel gedeeld met vrienden.
- Cocaïne heeft doorgaans een hogere frequente in gebruik dan ecstasy.
- Een dosering tijdens een groepssessie verschilt van een paar lijntjes tot een kwart gram (4-5 lijntjes) per persoon. In sommige netwerken zitten (groepjes) snuivers die een halve of hele gram (16-20 lijntjes) per sessie gebruiken, vooral als er meer alcohol in het spel is.
- Klachten over de kwaliteit zijn sporadisch. Sommige snuivers (ook snobs) zijn gespitst op goede kwaliteit en testen op smaak, de high en afkomst. De Colombiaanse wordt meestal als 'hard', 'scherp' of 'rauw' getypeerd; Boliviaanse cocaïne als 'zacht' en Peruviaanse als 'onrustig'.

Cokeverhalen

Veel panelleden stippen het ambivalente karakter van cocaïne aan. Rohan (188a) somt op waar hij bij cocaïne aan moet denken: "Energie, iets meer schijt hebben, je staat sterker in je schoenen. Vrolijk. Leuk doen. Maar ik zie ook nare kanten. Mensen gaan stoer doen. Krijgen praatjes." Barman Javier (186a) heeft het liever niet, maar weet dat er altijd bezoekers zijn die tijdens zijn dienst snuiven. Zolang het discreet gebeurt heeft niemand er last van, maar het wordt anders als er te veel focus op ligt en hij de vervelende types zoveel mogelijk probeert te ontmoedigen. "Er zijn avonden dat iedereen ermee bezig is. Dan wordt er openlijk over gecommuniceerd." Hij krijgt ook wel eens 'nette Zuidas-jongens' over de vloer die pochen over de goede kwaliteit van hun snuif. "Hun pure coke is minder slecht dan het versneden spul zeggen ze dan. Duh.." Over normalisering gesproken. Laatst kwamen er twee bouwvakkers bij hem in het café. "Vind je het goed als ik bestel?", vraagt de meest brutale. "Nee natuurlijk niet", zeg ik dan. "Niet hier waar ik werk." Javier is zich ervan bewust dat hij niet op alles kijkt heeft. Wat te denken van rokers en aanhang die buiten staan. "Ze doen een bestelling, geven de bezorger een boks, lopen naar de wc en niemand die het door heeft." Het valt Gino (185a) eerder op als er cocaïne in het spel is. Alsof er meer gejaagdheid en onrust in het gedrag sluipt. In Joppes (195a) uitgaansgroep speelt cocaïne eveneens een prominente rol en zijn het de 'grootverdieners' die

⁵³ In één netwerk wordt ypadu (een mengsel van plantaardige ingrediënten met gemalen cocablad als hoofdbestanddeel) gebruikt in plaats van synthetische uppers. Het ypadu mengsel wordt met een theelepel van het mengsel tussen wang en onderkaak geplaatst en via het mondslijmvlies opgenomen. De werkzame stoffen komen langzaam vrij in het speeksel en geven (vergeleken met een lijntje) een milder stimulerend effect. Ypadu wordt aangeboden op internet (100 gram voor 100 euro).

royaal zijn met uitdelen. Storend wordt het wanneer als bij toverslag na een paar drankjes cocaïne wordt besteld. Donnie (189a) die als clubinsider berichten uit de nachtcultuur met ons deelt, ziet dat een aanzienlijke groep kennelijk geld uit wil blijven geven aan cocaïne door op andere uitgaven te besparen. Bij de feestaanhang van Dave (170a) heeft cocaïne zich ontpopt tot een cruciale side-kick bij sociale gatherings die er naast het uitgaan ook zijn. “Als culinair illegaal toetje na een diner bij iemand thuis, in het café, restaurant of bij een bedrijfsborrel. Maar ook bij verjaardagen, als opstapje vóór of als toetje na een rave.” Het bevestigt de status van cocaïne als thuisdrug, vindt ook Rubi (197a): “Coke is minder een partydrug maar meer ‘laten we naar huis gaan en lullen en gebruiken’.” Herkenbaar ook voor Dé (179a) en haar vrienden die na een clubnacht weten dat er thuis nog iets lekkers ligt te wachten.

Positieve kanten

De volgende positieve (gewenste) effecten worden vaak genoemd door panelleden:

- Licht stimulerend, energiek, helder (kortdurend) gevoel (intrinsiek effect).
- Makkelijk te controleren.
- Onder invloed zijn, zonder dat anderen het door hebben.
- Meer zelfvertrouwen; wakker gevoel.
- Gezelligheid, social talk, meer sociale interactie, gevatte opmerkingen.
- Minder lang werkzaam (dan amfetamine) en betere nachtrust.
- Verdrijft moeheid (ook bij alcoholgebruik).
- Onderdrukken van stress.

Negatieve kanten

Cocaïne staat niet bekend als een geestverruimer zoals psychedelica en ook niet als dé partydrug bij uitstek. Maar eerder als een middel dat kan blijven spoken in je hoofd als het in de buurt is, maar je niet toe wil geven aan de verleiding. Panelleden weten genoeg voorbeelden (ook uit eigen ervaring) van wanneer de zucht naar cocaïne wint van de ratio. Dé (179a) is er eerlijk over dat ze er niet altijd vanaf kan blijven als het na drie cafébiertjes begint te kriebelen in de neus. Nog even afgezien van de momenten dat het op moet, omdat ze er anders aan blijft denken. Maar dit zijn sporadische momenten. “Als die keer dat je gefeest hebt en weinig geslapen en cocaïne als opstarter van een nieuwe dag gebruikt.” In netwerken waar (bijna) elke week wordt gesnoven, bevinden sommigen zich in de gevarenzone. Vooral degenen die altijd cocaïne op zak hebben en buiten hun vriendenkring ook solosnuiven. Ook in gezelschap kunnen omstanders zich flink irriteren aan luidruchtige snuivers die alleen zichzelf horen praten. Men stoort zich ook vaak aan de vanzelfsprekendheid van gebruik. Reden waarom niet-snuivers af gaan haken als er telkens met veel aplomb een ‘pak’ moet worden besteld. De negatieve (ongewenste) kanten zijn drieledig:

- Sociaal: egoïstisch gedrag, liegen, stiekem snuiven, uit verveling.
- Geestelijk: stress, agitatie, zelfoverschatting, psychotisch gedrag, niet kunnen stoppen.
- Fysiek: moeheid, brak gevoel, hartkloppingen, niet kunnen slapen.

Ook Joppe (195a) bekijkt het gesnuif in zijn omgeving met enige verwondering. “Mensen worden gevoeliger en gaan dan ook meer vertellen. Maar waarom doen ze dat niet als ze nuchter zijn?” Door de week coke en alcohol is bij sommigen vanzelfsprekend. Na een paar biertjes en een snuif wordt het avondeten maar overgeslagen. De paradoxale leefstijl van 4 dagen per week naar de sportschool en 5 dagen per week werken, doet zich voelen als daar tussendoor ook nog gesnoven wordt. “Het is sporten, goed willen presteren én leuke dingen doen tegelijk. Als drinken en sporten als rustmomenten worden gezien, wat zijn dan nog de echte rustmomenten”, vraagt Joppe zich af.

Combigebruik

Cocaïne plus alcohol is een veel beproefde, maar schadelijke combinatie.⁵⁴ In groepen waar gesnoven wordt, is alcohol meestal de aanjager van het cocaïnegebruik. Soms wordt er ook door elkaar gebruikt, al naar gelang de middelen die er zijn. Als Joppe (195a) met zijn vrienden gaat feesten, gaat dat meestal gepaard met een cocktail van ketamine, cocaïne en mdma.

Over het algemeen geldt:

- Cocaïne wordt vaak gecombineerd met alcohol en/of cannabis (en vaak ook tabak) voor de demping van het soms ‘opgefokte’ of ‘gejaagde’ gevoel. In een paar netwerken is wodka-Redbull met cocaïne een ‘supercombi’.
- Cocaïne wordt ook gecombineerd met narcosemiddelen (ketamine, ghb, lachgas), maar vaker thuis of op een after.
- In netwerken waar stimulantia worden genomen wordt cocaïne wel eens afgewisseld of gecombineerd met ecstasy, amfetamine en tegenwoordig ook met 3-MMC.

2.6.3 Amfetamine

Het gebruik van amfetamine liet – ondanks soms forse schommelingen – een duidelijk dalende trend zien tot 2006, gevolgd door een even duidelijke stijging, tot het gebruik in 2016 hoger lag dan ooit tevoren (zie *Figuur IV.1*, pag. 48). Daarna was er een licht neerwaartse trend. In het coronajaar 2020 keerde amfetaminegebruik in de panelnetwerken bijna terug naar het dieptepunt van 2006. Na de opleving na de coronadip, bleef de verspreiding van het gebruik van amfetamine in 2021-2023 stabiel, maar in 2024 is sprake van een flinke stijging. Amfetamine scoort dit jaar daardoor hoger dan zowel cocaïne als ecstasy. Waar in 2023 in 5 netwerken geen amfetamine gebruikt, geldt dat in 2024 voor slechts 1 netwerk. Daarentegen wordt amfetamine in 2024 in 11 netwerken door een meerderheid gebruikt.

Amfetamine door de tijd heen

Sinds jaar en dag wordt er amfetamine gebruikt in het uitgaansleven. Maar vergeleken met cocaïne vertoont amfetamine door de tijd heen een grilliger patroon, alsof het gebruik meer behoort tot de wat rauwere

⁵⁴ Bij deze combinatie wordt coca-ethyleen gevormd, wat voor hart en lever nog schadelijker is dan cocaïne zelf (Jones AW (2019) *Forensic Drug Profile: Cocaethylene*. *Journal of Analytical Toxicology*, 43(3): 155–160).

subculturen in het uitgaansmilieu, vaak gerekend tot alternatieve soms vergezeld met snelle ritmes en langdurige feesten. Voor het eerst in de historie van het uitgaanspanel is speed zelfs iets populairder dan ecstasy en cocaïne.

Redenen voor onthouding

De waas van criminaliteit, egogedrag en luxe die sommigen toekennen aan cocaïne, geldt kennelijk minder voor amfetamine, dat vooral in de pop- en elektronische nachtcultuur aanhangers heeft. In het urban milieu speelt het wegens onbekendheid nauwelijks een rol van betekenis. En farmacologisch gezien past speed ook niet bij zwarte ritmes zeggen de kenners. “We bewegen te langzaam voor speed”, verzekerde Kofi (132a) ons vorig jaar. Bovendien past speed niet goed in een scene die koketteert met smaakvolle luxe. Toch zijn er ook in de elektronische scene weigeraars van speed, deels gevoed door een distinctieve afkeer van ‘goedkoop effect’.

Dosering en patronen van gebruik

Amfetamine wordt gesnoven, geslikt als ‘bommetje’ (poeder in een vloeitje gewikkeld) of in een vloeistof (o.a. cola, bier) opgelost en gedronken. Sommigen reinigen hun (natte) speed met aceton om de cafeïne te scheiden, waar het vaak mee versneden is. Speed is aanzienlijk goedkoper dan cocaïne en heeft een vaste schare liefhebbers. De dosering verschilt van een lijntje tot een kwart of halve gram per gelegenheid met uitschieters naar een gram of meer. Speed is soms het startpunt van de uitgaansavond, maar wordt ook gebruikt tijdens ‘stapmarathons’. De frequentie van gebruik bij speed ligt hoger dan bij ecstasy.

Status in uitgaansleven

Amfetamine dat qua imago niet kan tippen aan cocaïne wordt vooral gezien als effectieve ‘brandstof’, een ‘kickstarter’ of ‘basisdrug’ van de avond. In eerdere panelstudies werd amfetamine geprezen als ‘gangmaker’ en ‘rave vitamine’ voor uitgaanders die tot de vroege uurtjes op de been willen blijven. Zo beschouwd is amfetamine veel meer een rave- en clubdrug dan cocaïne en misschien ook wel dan ecstasy dat vooral op festivals excelleert. “Amfetamine is een allrounder”, vindt Dave (170a). Want iedereen heeft wel een ‘puntje pep’ bij zich. “Gebruikers weten wat ze eraan hebben”, zegt Bob (147a). Daarom heeft pep een vaste plek in het ‘party pakket’ (waar die party ook is). Panelleden vertellen dat het een koud kunstje is om in een club een lijntje pep te scoren. Juist vanwege de lage prijs wordt het middel (net als bij ketamine, ecstasy en 3-MMC) vaak gedeeld tussen de feestcoulissen. Maar op termijn met het tanen van de jeugdige wildheid en lange nachten, maakt speed langzaam plaats voor het salonfähige cocaïne dat meer aansluit bij een ander uitgaansritme. Daarnaast zien panelleden ook dat 3-MMC daar soms voor in plaats komt.

Positieve kanten

Volgens gebruikers is de eufore werking van amfetamine minder extatisch dan bij cocaïne en ecstasy. Het middel verlengt vooral het uithoudingsvermogen, zonder dat je daar erg in hebt. Behalve de energie wordt speed ook aangewend om de dag erna te resetten van alcohol. ‘Een Redbull op steroïden’, noemde Thor (182a) het vorig jaar. In het punkmilieu van Gino (185a) is ‘benzine’ de bijnaam van pep dat prima combineert

met alcohol. En Rubi (197a) ziet in haar omgeving ook mensen die het gebruiken als een vorm van zelfmedicatie om beter te functioneren met meer focus op het werk, bij adhd of het verwerken van emoties.

De volgende positieve (gewenste) effecten worden genoemd door panelleden:

- Gangmaker, energiek, straight en ongecompliceerd gevoel.
- Onderdrukken moeheid; middel om langdurig te blijven feesten.
- Extra energie bij het dansen.
- Ander doel dan uitgaan: hulpje bij studeren, verhuizen, klussen, tegen verkoudheid.

Speed verhalen

Naast het recreatieve gebruik, zijn er ook een paar speed scenes waar minder nauw op grammen wordt gelet. Koosje (175b) heeft het jarenlang van dichtbij gevolgd en heeft zo haar bedenkingen bij dat niemand valt over het soms grenzeloze gebruik. Dat sommigen na jarenlang intensief pepgebruik nog redelijk blijven functioneren, vindt ze een wonder. Maar speed is een 'stiekeme killer' die je gaandeweg toch sloopt, gezien alle bijwerkingen (lichamelijk en geestelijk) die er insluipen. Voor de stapvrienden van Dé (179a) is amfetamine eveneens vaste prik. Maar wel op een lagere frequentie van gebruik. Vooral een ideaal 'hulpmiddel' zolang er wordt gefeest. "Het werkt beter dan cocaïne dat in een club ongeschikt is. Het helpt voor alles, behalve slapen." Ook in de productiesfeer is amfetamine gewild als de deadline nadert. "Het heet hier niet voor niets productiepoeier", zegt Dave (170a).

Negatieve kanten

Met pep de nacht doorkomen komt geregeld voor in veel groepen. Met de realisatie dat alle verloren slaapuren feitelijk geleende energie is. Bij veel gebruikers is de achilleshiel dat het lichaam niet voldoende hersteltijd wordt gegund. Er worden geestelijke en lichamelijke klachten gerapporteerd, evenals negatieve (ongewenste) sociale effecten:

- Hartkloppingen, overmatig zweten, wondjes in de mond van knarsetanden, huiduitslag, slaapproblemen, vermoeid, verminderde eetlust (lichamelijk).
- Paranoïde gedrag en gedachten; labiel, spichtig (geestelijk).
- Chaotisch, opgefokt, kort lontje, terugtrekgedrag, minder sociale contacten (sociaal).

Combigebruik

Speed combineert met alles en de klassieke 'pep en pils' beklijft nog steeds. Het verdrijft de moeheid van alcohol en andersom is er een neiging om (meer alcohol) te drinken bij een droge mond (effect van speed). In combinatie met cannabis zorgt speed voor een 'oppepper' evenals met ghb en ketamine. De combinatie met ecstasy is eveneens een bekende combi omdat het energieniveau hoog blijft en zo langer kan worden doorgegaan. Speed wordt ook met 3-MMC gecombineerd.

Methamfetamine

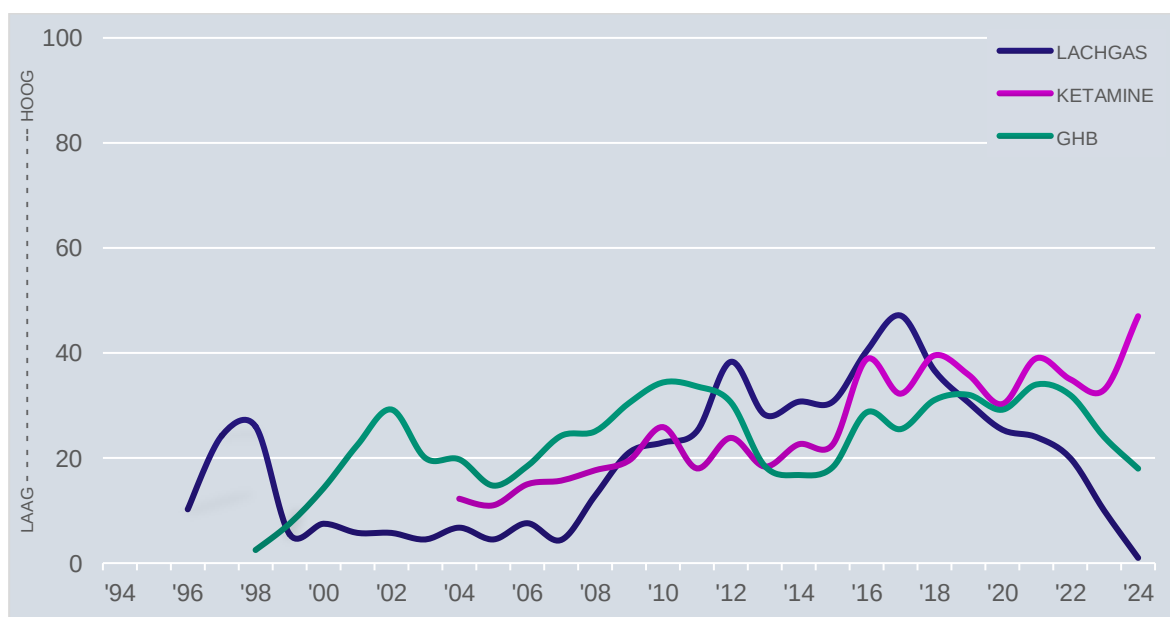
Hoewel methamfetamine (crystal meth, tina) een oude bekende is op de Amsterdamse drugsmarkt, blijft het gebruik vrijwel nihil vergeleken met andere stimulantia.⁵⁵ Het gebruik blijft beperkt tot niches (o.a. chemsex) waar het middel met ghb, ketamine en ecstasy in groepsverband wordt gecombineerd. Methamfetamine wordt gesnoven, gerookt, in ader, spier of onderhuids gespoten (slammen), of toegediend als een booty bump (anaal). Er blijft een taboe op gebruik met uitzondering van sommige mannengroepen die (privé) seksfeesten bezoeken. Rubi (197a) weet van een kleine groep die actief is in het chemsex milieu, maar ook naar clubs gaat en meth gebruikt. Volgens Tommy (152a), die ook meth verkoopt, is de kwaliteit niet altijd even betrouwbaar voor slammers. . "Ik kan het wel kwijt aan de rokers van meth omdat die minder kritisch zijn over de kwaliteit." Tommy vindt het lastig om te vragen wie van zijn klanten rookt of slamt. Op slammen rust nog steeds een taboe.

Dexamfetamine en Ritalin

Dexamfetamine (Dexxies) en Ritalin (Rita's) gaan vooral rond op de grijze markt en worden gebruikt voor het verbeteren van de concentratie en leerprestaties. Deze 'studiedrugs' worden soms ook tijdens het stappen gebruikt.

2.7 Narcosemiddelen

Narcosemiddelen (ghb, ketamine en lachgas) hebben eveneens een vaste plek op de Amsterdamse drugsmarkt verworven. Gebruik komt voor op privéfeesten, afters en in uitgaanssettings. Ook voor narcosemiddelen zijn scores van panelleden over gebruik in hun netwerk gebruikt om trends te visualiseren in *Figuur IV.2*.

Figuur IV.2: Trends in verspreiding van narcosemiddelen

⁵⁵ In de jaren '70 van de vorige eeuw was methamfetamine al onder de naam Pervitine verkrijgbaar in de Amsterdamse drug scene. Nabben T (2010) *High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven*. Rozenberg Publishers. Ook landelijk zijn er geen signalen van grootschalig gebruik (*Methamfetamine (crystal meth)*, Trimbos.nl).

Voor de grafiek zijn alle schattingen van individuele panelleden over gebruik in netwerken in de twee halfjaarlijkse metingen omgezet in een score en gemiddeld. Deze gemiddelde score per jaar loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle netwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle netwerken).⁵⁶ De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet percentage gebruikers. Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

De rangorde van de drie meest gebruikte narcosemiddelen is:

- 1 Ketamine** – kent vooral schommelingen in gebruik, maar heeft toch eerst ghb en later ook lachgas ingehaald; na een neergaande beweging in 2021-2023 is het ketaminegebruik in 2024 weer behoorlijk toegenomen.
- 2 Ghb** – stond tussen 2000 en 2010 bovenaan, maar werd van de eerste plaats verdrongen door de andere narcosemiddelen; leek desondanks tussen 2014 en 2022 gestaag toe te nemen, maar daalt sindsdien.
- 3 Lachgas** – stond zes jaar terug op de eerste plaats, maar staat na een voortgaande fikse daling op plek drie en is in 2024 zelfs vrijwel geheel verdwenen.

2.7.1 Ketamine

Sinds het gebruik van ketamine vanaf 2004 systematisch in Antenne wordt gemonitord, signaleerden we een stijging tot 2010, een periode van stabilisatie tot 2015, een sprong in 2016, daarna een schommelende nieuwe stabilisatie op een hoger niveau, en een behoorlijke stijging in 2024 (zie *Figuur IV.2*, pag. 59). In 6 netwerken gebruikt (bijna) niemand ketamine, maar in 7 netwerken gebruikt de meerderheid. De mate van verspreiding over en binnen netwerken is vergelijkbaar met de hiervoor beschreven stimulantia.⁵⁷

Ketamine door de tijd heen

In de jaren negentig van de vorige eeuw was ketamine nog een obscuur middel dat vooral aan de rafelranden van het uitgaansleven bekend was op raves en teknofeesten, bij psychonauten en een kleine groep experimenteerders die het vooral in privésettings gebruikten.⁵⁸ De opmars van ketamine begon toen techno stormenderhand de clubs veroverde en ook de nieuwe queer scene de bijzondere werking van het middel ontdekte. De befaamde K-hole droeg bij aan de nieuwsgierigheid. Je beleefde een dromerige wereld (lage dosering) óf je ging (hoge dosering) een grens over waarbij de dissociatieve werking meer overheerste en een zweefgevoel werd waargenomen en zwaartekracht leek opgeheven. Het merendeel echter gebruikt kleine

⁵⁶ Lachgas wordt systematisch gemeten sinds 1996, ghb sinds 1999 en ketamine sinds 2004. Daarvoor werden de middelen al wel gesignaleerd, maar werd verspreiding van gebruik niet gekwantificeerd. Zie voor de berekening van de scores verspreiding *VIII A Bijlage panel* (pag. 178). Let wel: het uitgaanspanel rapporteert vooral over trendsetters in het uitgaansleven. Zij zijn de (mogelijke) voorlopers van nieuwe ontwikkelingen. Hun middelengebruik ligt hoger dan in het uitgaansleven in bredere zin (trendvolgers en mainstream).

⁵⁷ Gemiddelde scores 2024: ketamine 47, ecstasy 45, cocaïne 44, amfetamine 49.

⁵⁸ Nabben T & Korf DJ (2000) *Ketamine*, Thela Thesis.

doses die ook in clubs hanteerbaar zijn. In sommige netwerken verdiepte het ketaminegebruik zich in de coronajaren. In verschillende groepen staat ketamine standaard op het drugsmenu. Verschillende panelleden zien vaak een tweedeling in groepen tussen enerzijds primaire ketamine- en anderzijds ghb-gebruikers. “Keta is wel een dingetje hier”, zegt Rubi (197a). “Mensen vinden het leuk maar ook spannend. Net als bij ghb vinden sommigen ketamine helemaal niks. Het is *either-or*.” Hoewel ketamine in sommige kringen nog steeds als een hippie- en krakersdrug wordt gezien, logenstraft de huidige populariteit onder een diverser uitgaanspubliek dit beeld.

Reden voor onthouding

- Te trippend, angst voor controleverlies, onvoorspelbare effecten en K-hole (dissociatie van lichaam en geest).
- Ketamine combineert slecht met alcohol.
- Paniecreacties als gevolg van gebruik schrikken af.
- Middel is onbekend in de groep.

Dosering en patronen van gebruik

Ketamine (keta, ket, paardenpoeder) is verkrijgbaar in poeder- en kristalvorm, wordt gesnoven of in een vloeistof opgelost en als ‘neusspray’ gebruikt. Er zouden verschillende varianten in omloop zijn met verschillende werkingen.⁵⁹ De kwaliteit daarvan kan soms verschillen. Dé (179a) herkent de verschillende effecten: “S-ketamine is star en verlamdend en R-ketamine is ruimtelijk, luchtig en grensverleggend.”

Ketamine werkt relatief kort. De meerderheid beperkt zich tot een paar lijntjes per keer. Mike (200a) kent ook stappers die alleen ketamine nemen en daar ook niet bij drinken. “Bij kleine doses kun je blijven dansen en voorkom je dat je te veel weg-spacet.” Ervaren gebruikers nemen hogere doseringen, oplopend van een kwart (7-10 lijnen) tot een halve (15-20 lijnen) of hele gram. In één netwerk liggen de doses hoger per keer en in frequentie van gebruik, vaak meerdere keren per week. De doorsnee recreatieve gebruiker doet langer met een pakje ketamine dan met cocaïne. Het gebeurt nog steeds dat sommigen zich vergissen (in het delen met anderen) met andere poeders (mdma, cocaïne en speed). In verschillende groepen wordt ketamine (bijna) wekelijks gebruikt.

Ketmineverhalen

Vanwege het (mild) psychedelische en desoriënterende effect (dissociatief) voelen gebruikers bij hogere doseringen zich prettiger in een afgeschermd omgeving en/of privésfeer. Maar door mainstreaming wordt ketamine (lage dosering) ook geregeld in het uitgaanleven gebruikt bij groepen die bekend zijn met uppers. In het verlengde daarvan is ketamine ook een gewilde afterdrug. Bij Joppe (195a) in de groep komt ketamine pas aan het einde van de nacht tevoorschijn, net als joints. Een perfect moment volgens hem om niet meer te

⁵⁹ Onder ervaren ketaminegebruikers gaan verhalen rond over twee varianten: een linkse (S, kristallen) die meer lichamelijk, stroever, verdovend en minder sociaal is en een rechtse (R, staafjes) die meer trippend en magischer is.

(willen) begrijpen wat er aan de hand is en die klik samen te hebben. “Het is als-een-goudvis-in-een-kom-gevoel als je er goed aan bent.”

Volgens Bob (147a), nachtdirecteur, is ketamine één van de weinige middelen die in zijn club nog ‘in de lift’ zit en bij veel stappers standaard onderdeel is geworden van het ‘party pakket’. Gevolg is wel dat hij vaker hoort van gedesoriënteerde bezoekers die te veel ketamine hebben gesnoven. Aan de andere kant van de stad ziet ook Jules (196a) dat ketamine na corona populairder is geworden in zijn club, met meer incidenten als gevolg. “Ketamine kent twee kanten. Van de een word je passief terwijl de ander meer trippend is. Voor een club beide niet zo ideaal.” Gino (185a) herkent dit wel. “Ja, er is ook lol met die gekke motoriek. Maar mensen zijn niet goed meer te volgen en raken het contact kwijt.” Maar in zijn omgeving merkt Sjahko (190a) daar weinig van gezien alle positieve respons. “Ketamine wint terrein als tripmiddel door de extra dimensie, een korte maar overzichtelijke trip.”

Positieve kanten

De meesten gebruiken een lage dosering (paar kleine lijntjes), waardoor ze bewust blijven van hun omgeving en nog kunnen communiceren in de club. Andere activiteiten met ketamine zijn gamen of tripfilmpjes kijken. Ravers gebruiken ketamine bij speed voor ‘meer vleugels’ en ‘space’. Panelleden vangen ook verhalen op over zintuiglijke sensaties, het anders ervaren van tijd en ruimte. Op fora wordt ketamine soms als medicijn gepromoot tegen somberte en depressies. Mike (200a): “Het voelt alsof je dronken bent; alles gaat snel en wordt moeilijker; lopen, praten, denken, je bent verdoofd. Je zit in de keta trein.”

- Tijdloos, grenzeloos, zweverig gevoel, reizen door virtuele werelden (ruimte).
- Hilarische momenten, slappe lach, domheid (emotie).
- Stroperige beweging, gevoelloos, dansen, uit je lichaam (lichamelijk).
- Verwarde gesprekken of gevoel (sociaal).
- Visuele vervorming of audio-hallucinaties (waarneming).

Negatieve kanten

Door het bekender worden van ketamine zien panelleden ook dat het risico op gezondheidsincidenten toeneemt. Carl (188a) is beducht voor de onvoorspelbaarheid van de werking. “Soms is het heel euforisch, dan weer zweverig, vaag of helemaal naar binnen gekeerd.” Zo beschouwd doet de setting er wel degelijk toe, vindt hij.

- Ruimtelijk: geen grip meer op de trip hebben, geen zwaartekracht voelen (gewichtloos) en geen controle meer over je ledematen, niet goed meer kunnen lopen.
- Lichamelijk: gevoelloos, verdoofd, misselijk, braken, blaas- en urineweginfecties (langere termijn).
- Geestelijk: angstig, paniekgevoel, ego-verlies, bang voor een knock-out, van de wereld zijn.
- Sociaal: weinig spraakzaam, introvert, laveloos, onbereikbaar voor anderen.

Meer panelleden waarschuwen voor tolerantieverhoging (lichamelijke gewenning), chronisch gebruik en lichamelijke klachten. Gino (185a) ziet meer 'zware verdoving' en het langer onder invloed willen zijn. "Er zijn gasten die alleen nog maar ket nemen." Het valt Koosje (175a) op hoe snel ketamine ingeburgerd is geraakt bij jonge alto's en krakers. Ze is er niet gerust op, want er zijn nu al heftige problemen met ketaminegebruik in haar omgeving. "Keta is het nieuwe heroïne lijkt het wel." Ze ziet het goed aan mensen als ze veel gebruiken want ze worden er een beetje een 'mongool' van. "Je ziet ze echt bergen naar binnen werken, omdat ze anders geen effect meer voelen. Ik maak mij zorgen over al die blaasproblemen en bloed plassen. Mensen die zeggen 'het rustiger aan te willen doen', geven vervolgens toch weer vol gas."

Combigebruik

Ketamine wordt gecombineerd met amfetamine, cocaïne (Calvin Klein), ecstasy (kitty flip) en sinds enige tijd ook met 3-MMC. Met een stimulant erbij kan het 'wazige' effect worden getemperd. Ook bij een (dreigende) K-hole wordt speed gebruikt om controle te blijven houden. Bij een 'jachtig' of 'opgefokt' gevoel, (als gevolg van een stimulant), kan ketamine zorgen voor een dempende werking. Ketamine wordt ook met lsd en 2c-b gecombineerd voor het versterken van een 'spacegevoel'. De meesten vinden ketamine met alcohol, maar ook met ghb en cannabis een ongelukkige combinatie met vergrootte kans op misselijkheid en overgeven. Het komt panelleden in de nachthoreca niet vreemd voor. In het gebruik van multi-combinaties is ketamine slechts één van de middelen. In Carls' (188a) kring bestaat de 'megamix' uit 3-MMC, mdma en ketamine.

2.7.2 Ghb

Het gebruik van ghb zwol aan vanaf 1998, bereikte een tussentijdse piek in 2002, daalde vervolgens weer een paar jaar, maar bereikte na een gestage stijging vanaf 2005 een tweede piek in 2010 (zie *Figuur IV.2*, pag. 59). Na wederom een paar jaren van lagere gebruikscijfers, leek de verspreiding van ghb-gebruik tussen 2014 en 2022 gestaag toe te nemen. Sindsdien daalt het gebruik echter. In 2 netwerken gebruikt de meerderheid, maar in 6 netwerken wordt helemaal geen ghb gebruikt.

Ghb door de tijd heen

Vrijwel vanaf het begin (eind '90) ontpopte ghb zich als een 'problematisch' middel met een vaste schare gebruikers in niches van het nachtleven en op afters. Het aantal 'uitgaanders' in het uitgaansleven nam vanaf de jaren nul toe, tot grote zorg én ergernis van security, clubpersoneel en feestorganisatoren. In privésettings (afters e.d.) vielen gebruikers zo mogelijk nog vaker om. De popularisering van ghb leidde tot meer gezondheidsincidenten in privésettings en uitgaansleven. Club- en feestorganisaties waren hier in het begin niet ingespeeld op de heftigheid van acute intoxicaties bij overdoseringen. In ernstige gevallen werd een ambulance gebeld. Sindsdien geldt in het uitgaansleven een zerotolerance aanpak tegen bezit en gebruik van ghb. Er kwam ook een preventiecampagne in sommige clubs over de gezondheidsrisico's van ghb. Om het gebruik terug te dringen besloten clubs strenger op te gaan treden, waarbij sommigen een zwarte lijst hanteerden voor bezoekers die (meermaals) out waren gegaan of betrapt op het bezit van ghb.

Ondanks de populariteit in niches van het nachtleven wordt ghb over de hele linie als een controversieel middel gezien. In losbandige delen van het queer milieu heeft ghb een 'erotisch', 'sensueel' imago. In technokringen wordt ghb met tussenpozen gebruikt om de effecten van stimulantia te dempen. Gezien de huidige verspreiding, heeft ghb ondanks de daling in gebruik nog steeds wel een zekere vaste waarde in uitgaanskringen. Hoewel sommige clubs van tijd tot tijd nog worden opgeschrikt door een incident, zeggen portiers en clubmanagers dat het om een relatief rustige periode gaat. Vergeleken met de beginperiode van ghb weet een grotere groep gebruikers hoe ze ghb moeten doseren zonder in de problemen te komen. Of dat ook voor de aanwas van nieuwe gebruikers geldt, moet nog worden gezien. Tim (147a) ziet dat ghb weer meer speelt in zijn club. "De laatste weken hebben we elke keer weer een gevalletje gehad." En doen ook verhalen van spiken weer de ronde. Over dat laatste is Tim voorzichtig, omdat mensen het misschien per ongeluk gecombineerd hebben met alcohol. Vooralsnog houdt de nachtdirecteur het erop dat de nieuwe generatie minder kennis heeft van ghb (en dosering), waardoor de kans op incidenten toeneemt. In een andere club vertelt Sofia (198a), clubmanager, dat er voor ghb een specifiek beleid geldt dan het normale drugsbeleid. Als iemand gepakt wordt met ghb of onwel blijkt te zijn geweest door een overdosis, dan krijgt deze persoon een verbod van 3 maanden. Maar in de praktijk wordt per casus gekeken naar de hevigheid. "Het is belangrijk dat de bezoekers niet te veel lucht krijgen van het beleid omdat ze anders misschien niet eerlijk zijn over hun middelengebruik. Voor een awareness team is dat cruciaal als ze een bezoeker moeten assisteren."

Redenen voor onthouding

Het controversiële karakter van ghb is een gevolg van negatieve verhalen of ervaringen met leden uit de groep. Sommige problematische gebruikers zijn ervoor in behandeling gegaan. Door alle negatieve verhalen heeft een deel zich afgekeerd van het middel. In hun ogen gaat het te vaak mis, ook al denken gebruikers dat ze het middel goed kunnen controleren. Ook strengere controles in clubs en sancties op bezit en gebruik hebben geleid tot meer voorzichtigheid en terughoudendheid bij clubbers. Wie door de security betrappt wordt met ghb, wordt meteen de club uitgezet of overgedragen aan de politie.

- Past niet bij alcoholgebruik tijdens het stappen.
- Angst om controle te verliezen of out te gaan; zelf negatieve ervaring gehad.
- Te veel incidenten gezien bij anderen en/of vrienden.
- Negatieve invloed op de sfeer.

Dosering en patronen van gebruik

Ghb wordt meestal aangeboden als een stroperige vloeistof. Ghb in poedervorm is zeldzaam. De vloeistof wordt met een maatspuitje direct in de mond gespoten, met water of een sapje verdund. Een kleine groep (verdeeld over enkele panelnetwerken) gebruikt de precursor gbl. De dosering – 'buis(je)', 'dop(je)' of 'spuit(je)' – van ghb wordt in milliliters afgemeten met een maatspuitje. De dosering (per keer) varieert van 2 tot 4 milliliter met een tijdsinterval van 1-2 uur. In de groep van Dé (179a) worden gemiddeld 4 buisjes (3.5 ml) gebruikt op een stapavond. "Het nadeel is wel dat je de hele tijd bezig bent met de klok, terwijl je ook tijdloos

wilt feesten.” Sommigen maken screenshots, zetten een wekkertje of doseren op gevoel. Overdreven? Sommige panelleden vinden dat deze techniek van toediening mensen juist bewuster maakt van het belang om goed te doseren. En dat is zeker bij ghb geen sinecure. De frequentie van gebruik in groepen varieert van één tot een paar keer per maand. ghb wordt soms ook door de week gebruikt als vervanger van alcohol. In één netwerk wordt het gebruikt als sportsupplement.⁶⁰

Ghb-verhalen

Door alle comateuze incidenten is ghb niet onomstreden in het nachtmilieu. In de beginperiode trokken vooral zedenmisdriven de aandacht en kreeg ghb het stempel ‘rapedrug’ in de media.⁶¹ In sommige uitgaanskringen kreeg ghb een ‘junkie imago’ toebedeeld. Toen duidelijk werd dat ghb ook verslavend kon zijn, keerde een deel van het nachtleven zich af van het middel. Maar ondanks alle negatieve berichten en verhalen heeft het middel door de tijd heen toch een vaste schare met gebruikers. In deze niche stoort men zich aan mensen die het gebruik veroordelen. Sommige panelleden gaven eerder al aan dat een zerotolerance aanpak van ghb niet per se tot veiliger gebruik leidt en stigmatisering op de loer ligt. Anderen daarentegen vinden dat gebruikers ook hun eigen verantwoordelijkheid moeten nemen en scherper op elkaar moeten letten bij inname van ghb.

De ghb-rage lijkt bedwongen maar clubeigenaars en security blijven op hun hoede. Verscherpte controles aan de deur moeten het smokkelen en gebruik daarom afremmen. Het voorkomt niet dat de opruiimploeg na afloop soms lege ballonnetjes en doseerspuitjes (waarin ghb zat) vindt. Het gebruik van ghb heeft zich gaandeweg verspreid over verschillende segmenten van het uitgaansleven, waar het middel in clusters van groepen wordt gebruikt. Gezien het controversiële karakter van het middel en de doseringsgevoeligheid, proberen gebruikers zo onopvallend en precies mogelijk te doseren tijdens het uitgaan.

In het zoeken naar een gedragsmodus vinden de clubs het in de communicatie naar bezoekers belangrijk om duidelijke regels te stellen, maar ook om open te blijven staan voor hulp bij incidenten. Florian (196a), feestorganisator, kan hier vanuit de praktijk over meepraten omdat hij in het verleden een paar raves als gevolg van ghb-incidenten vroegtijdig heeft moeten stoppen. Ook in clubs heeft hij het een en ander gezien. “Sommigen vielen al om voor de ingang.” Daarom ziet hij ook liever geen ghb op een after bij hem thuis. “Ik wil niet dat ze hier in hun eentje lopen kloten met dat spul. Tenzij er een buddy bij is.” Rubi (197a) vult aan dat het imago van ghb niet goed is voor het nachtleven. “De meeste mensen die ik ken gebruiken niet vanwege het risico op overdosering.” Maar Rubi ziet ook dat de jongste groep instromers enthousiaster is over ghb. “Die hebben nog niet de associatie dat ze het een club moeilijk kunnen maken.” De berichten over ghb-

⁶⁰ Phenibut is online verkrijgbaar als voedings- en sportsupplement en wordt op webshops o.a. aangeprezen tegen angst, als slaapmiddel en voor een pre-workout (sport). De structuur van het molecuul is verwant aan die van ghb en dient soms ter vervanging daarvan. Er kan in een korte tijd afhankelijkheid en/of tolerantie optreden voor phenibut. (CAM (2019) [Quick Scan rapportage van phenibut](#), RIVM)

⁶¹ Korf DJ, Nabben T, Leenders F & Benschop A (2000) *Ghb: tussen ecstasy en narcose*. Rozenberg Publishers.

gebruik en gerapporteerde incidenten in clubs blijven tegengesteld. Donnie (189a) zegt dat het aantal ghb-incidenten is teruggelopen. Maar een paar clubuitbaters met een jonger publiek valt het op dat niet iedereen er goed op gaat. Ze denken dat het voornamelijk om een kleine groep gaat. In zo'n kleine groep zat Carl (188a) die vertelt over feestvrienden die met een fles ghb op een feest de show denken te stelen in combinatie met coke. Voor hem was het aanleiding om voortaan uit de buurt te blijven van deze groep. "Hier scheiden onze wegen zich." Ook Dé (179a) ziet een nieuwe generatie die ghb aan het ontdekken is. "Als er niemand met ervaring bij zit, neemt de kans op ongelukken toe." Er zijn grofweg twee groepen: gebruikers die voorzichtig zijn met doseren en met behulp van tijdsintervallen controle willen houden, en een naïeve groep die er een potje van maakt. Zo vindt Mike (20a) juist dat er bij GenZ in de clubs een groot taboe op ghb bestaat, vanwege doemverhalen elders. Op illegale raves is wel ghb in omloop.

Positieve kanten

In ongeveer een kwart van de panelnetwerken (alternatieven en sensualisten) wordt ghb gebruikt. Het middel heeft een stabiele fanbase in de underground. De volgende lichamelijke en geestelijke effecten worden ervaren als positief:

- Lichamelijk: plezierig, behaaglijk, warm, sensueel, ontspannen en fijn aangeschoten gevoel, verhoging tactiliteit, ecstasyachtig gevoel.
- Afrodisiacum (seksdrug), seksueel, verhoging seksuele opwinding (op geplande seksfeestjes).
- Gebruik als antidepressivum (bij enkelen).
- Lekker dansen en bewegen, grenzen vervagen, lossen, druk gedrag.
- Als substituut: (tijdelijke) vervanger of ter afwisseling van alcohol en/of ecstasy.

Negatieve kanten

Een groot deel van de ongewenste effecten en/of (meer ernstige) gezondheidsincidenten, ligt in de 'doseringssfeer' of een combinatie met (veel) alcohol die de kans op out gaan vergroot. Niet alleen novieten, maar ook (zeer) ervaren gebruikers komen soms in de problemen als gevolg van te hoge doseringen. Er zijn ook incidenten die zich in de 'gedragssfeer' (o.a. seksueel grensoverschrijdend gedrag) afspelen en die tot veel commotie kunnen leiden in de scene of vriendenkring. In de geschetste voorbeelden van panelleden gaat het om uitgaanders (meestal mannen) die, door lust gedreven, vrouwen lastigvallen. Bij sommige daders is sprake van een herhalend patroon. Maar ook aanranding in de privésfeer of op een after komt voor. Verschillende panelleden benadrukken dat een veilige omgeving cruciaal is. Ook op feesten met een grotere verwachting voor een mogelijk seksueel avontuur. Wie onder invloed is van ghb kan in de seksuele sfeer niet altijd zijn of haar eigen grenzen aangeven. Naast beveiligers zijn er sinds een paar jaar in sommige clubs ook awareness teams uit de eigen community actief. De meest verborgen groep zijn gebruikers die afgedreven van het uitgaansleven meer geïsoleerd zijn gaan gebruiken. Soms met een problematische voorgeschiedenis van incidenten waar iedereen in de groep zijn/haar handen van heeft afgetrokken. Maar een ongeluk kan ook in een klein hoekje zitten, vertelt Dé (179a). Nog even ervan afgezien dat je een organisatie in verlegenheid brengt, kan ook de omgeving flink schrikken. Reden waarom sommigen zijn gestopt met ghb. Ook Dé moet

met schaamrood op de kaken bekennen dat het pas geleden een keer mis is gegaan op een feest en ze weet precies waarom. Omdat haar eigen voorraad thuis lag, kocht ze een paar ghb-ballonnetjes op een feest van een wildvreemde. In de club kwam ze in de problemen. Een wake up call vindt ze, en een goed moment om er voor langere tijd vanaf te blijven.

Negatieve of ongewenste effecten van ghb die worden gerapporteerd:

- Overmatig zweten, misselijkheid, zwaar ademen, braken, spasmes, out gaan (lichamelijk).
- Verward gedrag, afhankelijkheid (geestelijk).
- Isolement; teruggetrokken en uitstoting van de groep (sociaal).

Ten slotte vertellen een paar panelleden over gebruikers (in hun directe omgeving of vriendenkring) die hun ghb-gebruik niet meer onder controle hebben en hulp hebben gezocht.

Combigebruik

Het middel wordt vaak als sidekick (naast andere middelen) gebruikt tijdens het uitgaan. Ghb wordt vooral gecombineerd met stimulantia (ecstasy, cocaïne, amfetamine en 3-MMC) voor het intensiveren, verdiepen, neutraliseren of juist dempen van de roes. Als 'afterdrug' wordt ghb afgewisseld met lijntjes amfetamine en cocaïne. Sinds enige jaren heeft de combinatie ghb met 3-MMC meer bekendheid gekregen. Voor meer lustbeleving wordt ghb ook met poppers en erectiemiddelen gecombineerd.

2.7.3 Lachgas

De verspreiding van lachgas binnen de panelnetwerken vertoonde een duidelijke piek eind jaren negentig, viel daarna terug en bleef jarenlang stabiel op zeer laag niveau (zie *Figuur IV.2*, pag. 59). Na een opleving sinds 2008 bereikte lachgasgebruik weer een hoogtepunt in 2017. De laatste zes jaar neemt de verspreiding van lachgas binnen de panelnetwerken continu af en in 2024 is het middel vrijwel geheel verdwenen. In slechts 2 netwerken gebruikt een enkeling (1-10%) nog lachgas; in de overige netwerken helemaal niemand.

Lachgas door de tijd heen

In de jaren negentig van de vorige eeuw kreeg lachgas grote bekendheid toen clubs en festivals de verkoop van ballonnen toestonden en het middel ook furore maakte in cafés, raves en op Koninginnedag waar tientallen verkopers met grote lachgastanks goede zaken deden.⁶² Door ingrijpen van de politie werd de openbare verkoop van lachgas stevig teruggedrongen. Vanaf de jaren tien van deze eeuw maakte lachgas een comeback in de urbancultuur waar het tot dan toe vrij onbekend was. Getriggerd door rapartiesten en influencers vonden de ballonnen hun weg via sociale media. De revival bij buurtjongeren begon met kleine lachgaspatronen die soms met dozen tegelijk werden ingekocht bij lachgaskoeriers, avondwinkels en groothandels.⁶³ Daarna kwamen er koeriersdiensten die groter dachten en kilotanks gingen promoten. Aan

⁶² Nabben T (2010) *High Amsterdam. Ritme, roes en regels in het uitgaansleven*. Rozenberg Publishers.

⁶³ Zie voor het gebruik van lachgas bij jonge gebruikersgroepen buiten het uitgaansleven: Nabben T, Van der Pol P & Korf DJ (2017) *Roes met een luchtje. Gebruik, gebruikers en markt van lachgas*. Rozenberg Publishers.

het einde van de jaren tien horen we voor het eerst over jongeren met een lachgasverslaving en verbiedt de gemeente Amsterdam (vooruitlopend op een landelijk lachgasverbod) de verkoop van ballonnen op horecapleinen.⁶⁴ Ook festival- en rave-organisaties besluiten geen ballonnenverkoop meer toe te staan. De maatregelen leidden ertoe dat lachgas grotendeels uit de nachtcultuur werd verbannen. Vanaf 1 januari 2023 is het niet langer meer toegestaan om lachgas te verkopen voor recreatief gebruik.⁶⁵ Een meerderheid van de panelleden ziet nu nauwelijks meer lachgasgebruik. Door meer stringente regelgeving en lokale verboden, vindt het gebruik van lachgas alleen nog plaats in het thuismilieu, op hotelkamers, in auto's of op schimmige plekken in de buurthoreca.

Redenen voor onthouding

Door alle media-aandacht kwam ook de negatieve kant van lachgas onder de aandacht bij het grote publiek. Dit proces liep parallel met een teloorgang van het middel over de hele linie van panelnetwerken. De ooit zo feestelijke ballon werd nu schuldig bevonden aan sfeerbederf en indolentie. Eigenschappen die niet passen op een bruisend feest, waar lachgasgebruikers steeds vaker als storende factor werden gezien. Sinds de tank weer uit het straatbeeld en uitgaansleven is verdwenen, komen uitgaanders niet meer spontaan in aanraking met lachgas.

Dosering en patronen van gebruik

Lachgas wordt geïnhaleerd via een ballon die door de gebruiker op de spuitmond van een slagroomsput of vanuit een gastank wordt gevuld. Grootverbruikers hebben liever liter tanks omdat dit minder voorbereiding en tijd vergt en non-stop kan worden gebruikt. De dosering kan zo oplopen van een paar tot soms honderden ballonnen per persoon. Een 2-kilotank met een groepje kan dan binnen een uur leeg zijn. Hoewel er sinds het verbod nog steeds sprake is van handel, is de markt volgens panelleden fors gekrompen.

Positieve kanten

Lachgasgebruik vindt net als andere middelen vaak in groepsverband plaats. Ondanks het verbod en stigma van gebruikers, blijft de roes onveranderd. Gebruikers noemen de volgende prettige effecten:

- Spacegevoel, wegdromen en vergeten van tijd (ruimte).
- Muziek wordt vervormd (audio-hallucinatie).
- Ontspanning en chill gevoel.

Negatieve kanten

De opmars van de kilotanks versnelde het problematische gebruik van lachgas in kringen van vooral (kwetsbare) migrantenjongeren.⁶⁶ Het forse lachgasgebruik leidde tot gezondheidsproblemen en zelfs verslaving. Handel in lachgas kan ook leiden tot delinquent gedrag.⁶⁷ Door een grotere beschikbaarheid en

⁶⁴ CAM (2019) *Risicobeoordeling lachgas*, RIVM.

⁶⁵ *Lachgasverbod per 1 januari 2023*, Rijksoverheid, 7 december 2022.

⁶⁶ Nabben T & Bahara K (2020) *Als de tank je beste vriend wordt*, Hogeschool van Amsterdam.

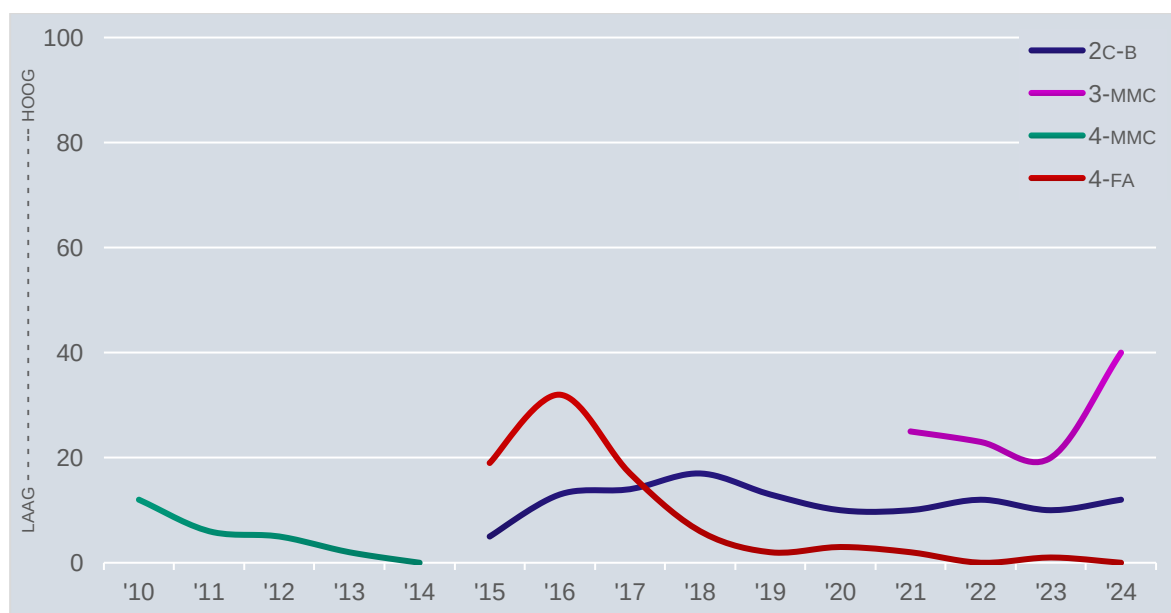
⁶⁷ Grimbergen V (2022) *Lachgastanks en (delict)patronen*, Masterscriptie Forensisch Sociale Professional HvA.

meer volume in de vorm van kilotanks, werden kleine patronen allengs van de markt gedrukt, en namen de gezondheidsproblemen toe als gevolg van een langere roes (hogere dosering). Het incidenteel gebruik ontwikkelde zich bij sommigen tot een chronisch vaak solistisch gebruikspatroon met (soms) wekelijkse binges van honderden ballonnen per gelegenheid. Schaamte en onbekendheid met de hulpverlening, worden als belemmering gezien om hulp te zoeken.⁶⁸

- Geestelijk: craving, paranoïde gedachten, angsten.
- Lichamelijk: hoofdpijn, misselijkheid, tintelingen in armen en benen, valpartijen, moeilijk lopen, bedplassen, dwarslaesie.
- Sociaal: isolement, uitval werk of school, schulden, agressief gedrag.

2.8 Designerdrugs

Het is onmogelijk om van elke afzonderlijke designerdrug in de panelstudie een score voor de verspreiding van gebruik in netwerken te verzamelen. Maar zodra een middel duidelijk boven komt drijven, wordt gestart met systematisch meten van het gebruik. In de periode 2010-2014 is dat gedaan voor 4-MMC, vanaf 2015 voor 2C-B en 4-FA, en vanaf 2021 voor 3-MMC.⁶⁹ Op basis van scores van panelleden over gebruik van deze middelen in hun netwerk zijn in *Figuur IV.3* trends gevisualiseerd. Met daarbij dus de kanttekening dat deze middelen al eerder werden gesignaleerd in het panel (3-MMC bijvoorbeeld al in 2013), maar de verspreiding toen nog niet kon worden gekwantificeerd en daarom niet weergegeven in de grafiek.

Figuur IV.3: Trends in verspreiding van designerdrugs

⁶⁸ De drempel om hulp te zoeken werd in eerder onderzoek naar problematisch lachgasgebruik al geconstateerd (Nabben T & Bahara K (2020) *Als de tank je beste vriend wordt*, Hogeschool van Amsterdam).

⁶⁹ In 2006-2014 is het gebruik van 'xtc-achtigen' systematisch gemeten, maar dit kan verschillende designerdrugs en andere middelen betreffen.

Voor de grafiek zijn alle schattingen van individuele panelleden over gebruik in netwerken in de twee halfjaarlijkse metingen omgezet in een score en gemiddeld. Deze gemiddelde score per jaar loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle netwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle netwerken).⁷⁰ De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet percentage gebruikers. Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

Aan het einde van de jaren nul – van deze eeuw – begint met de opkomst van een nieuwe generatie designerdrugs (ook wel research chemicals of nieuwe psychoactieve stoffen) een nieuw hoofdstuk op de Europese drugsmarkt.⁷¹ Eind 2023 monitorde het EMCDDA meer dan 950 designerdrugs, waarvan er in dat jaar 26 voor het eerst waren gemeld in Europa.⁷² Het meest recente rapport stelt dat drugs gemakkelijk verkrijgbaar blijven in Europa en de markt wordt gekenmerkt door een divers aanbod aan producten. “Krachtige synthetische drugs, nieuwe drugsmengsels en evoluerende gebruikspatronen vormen een groeiende bedreiging in Europa”, aldus het EUDA (voorheen EMCDDA).⁷³ “Druggebruikers krijgen in toenemende mate te maken met een breder scala aan psychoactieve stoffen, die vaak zeer krachtig of zuiver zijn of in nieuwe vormen, mengsels en combinaties worden aangeboden.” Er is toenemende zorg over producten die misleidend als iets anders worden verkocht, waardoor consumenten grotere gezondheidsrisico’s lopen. Een extra risico volgens het rapport is het polydruggebruik – het gelijktijdig of opeenvolgend gebruik van twee of meer psychoactieve stoffen – dat tegenwoordig in Europa veel voorkomt en waar ook in Antenne jaarlijks over wordt bericht. Vooralsnog verschijnt maar een luttel deel (van de tientallen nieuwe varianten die jaarlijks worden gemeld in Europa) op de Nederlandse en Amsterdamse gebruikersmarkt. De meeste designerdrugs blijven onbekend bij het grote publiek. Voorts hebben panelleden meermaals aangegeven dat druggebruikers in periodes weliswaar met nieuwe middelen (durven) experimenteren, maar ook kritisch blijven of nieuwe varianten daadwerkelijk iets toevoegen aan het huidige palet van roesmiddelen.

In weerwil van een verder uitdijende Europese designermarkt zien we eerder een tegenovergestelde trend, namelijk dat de belangstelling voor nieuwe designers (een paar uitzonderingen daargelaten) eerder af lijkt te

⁷⁰ Zie voor de berekening van de scores verspreiding *VIII A Bijlage panel* (pag. 178). Let wel: het uitgaanspanel rapporteert vooral over trendsetters in het uitgaansleven. Zij zijn de (mogelijke) voorlopers van nieuwe ontwikkelingen. Hun middelengebruik ligt hoger dan in het uitgaansleven in bredere zin (trendvolgers en mainstream).

⁷¹ Met designerdrugs worden over het algemeen synthetische en (tijdelijk) legale middelen bedoeld die het effect van traditionele drugs nabootsen. We geven de voorkeur voor de term designerdrugs boven nieuwe psychoactieve stoffen (NPS) omdat veel van deze middelen verre van nieuw zijn en al (tientallen) jaren verkrijgbaar. Er is bovendien (internationaal) niet altijd consensus over welke middelen wel en niet tot de NPS worden gerekend (Benschop A, et al. (2017) *New Psychoactive Substances: transnational project on different user groups, user characteristics, extent and patterns of use, market dynamics, and best practices in prevention*, NPS-transnational Project).

⁷² EMCDDA (2024) *European Drug Report 2024: Trends and Developments*, Publications Office of the European Union.

⁷³ *Krachtige synthetische drugs, nieuwe drugsmengsels en evoluerende gebruikspatronen vormen een groeiende bedreiging in Europa*, EUDA, 11 juni 2024.

nemen. Binnen beleidskringen hoopt men met een generieke wetgeving deze ongecontroleerde markt (van ‘not controlled’, d.w.z. (nog) niet verboden in internationale drugsverdragen) in de toekomst sneller te kunnen beteugelen. Een wetsvoorstel, waarin een aantal stofgroepen verboden worden waarvan de chemische structuur is afgeleid van middelen die op lijst I van de Opiumwet staan vermeld, is in januari 2024 aangenomen door de Tweede Kamer. Een jaar later is ook de Eerste Kamer akkoord met het wetsvoorstel en komen vanaf 1 juli 2025 bepaalde chemische stofgroepen op een extra lijst IA.⁷⁴ De nieuwe wet behelst dat voortaan hele klassen van chemische verbindingen automatisch onder het verbod vallen.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
CATHINONEN ⁷⁵												
2-FMC (FLEFEDRON)	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
3-MMC	1	1	3	5	5	6	7	11	15	16	17	19
3-CMC	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	1
4-FMC (FLEFEDRON)	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
4-MEC	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
4-MMC (MEFEDRON)	3	2	3	4	4	3	2	2	3	4	2	3
BUPHEDRON	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
METHYLON (BK-MDMA)	1	1	1	2	2	1	1	1	-	-	-	-
FENETHYLAMINES ⁷⁶												
2C-B (FLY)	4	6	7	11	12	11	9	13	14	16	16	16
2C-E	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1
2-FMA	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1
3-FPM	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-
4-FA	8	12	15	20	14	9	4	1	3	1	1	2
4-FMA	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-
5- OF 6-APB	4	4	4	3	2	3	3	2	3	3	5	3
5-MAPB	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
ANDERE DESIGNERDRUGS												
1P-LSD	-	-	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1
2F-K (2-FLUORDESCHLOORKETAMINE)	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-
3-MEO-PCP	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
4-ACO-DMT	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	2	3
4-ACO-MET	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	2
4-HO-MIPT	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
4-HO-MET	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
5-MEO-DMT	1	1	1	3	-	1	1	1	-	1	-	1
5-MEO-MIPT	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-
ETH-LAD	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
ETIZOLAM	-	1	1	-	-	1	1	1	2	1	-	1
LSZ	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
MDPV	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
MXE (METHOXETAMINE)	4	5	3	4	1	-	1	1	-	-	-	-
PHENIBUT	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-

Figuur IV.4: Nieuwe designerdrugs in panelnetwerken⁷⁷

Ondanks toenemende zorg in Europa blijven synthetische cannabinoïden nagenoeg onbekend op de Amsterdamse drugsmarkt. Daarentegen zijn vooral de stofgroepen van synthetische cathinonen en

74

Eerste Kamer der Staten-Generaal, [Tegengaan productie van en de handel in nieuwe psychoactieve stoffen en enkele andere wijzigingen](#), eerstekamer.nl).

75

Chemisch verwant aan cathinon, het werkzame bestanddeel in khat.

76

In [PiHKAL](#) beschreef het echtpaar Shulgin meer dan 150 fenethylamines, waarvan mdma de bekendste is.

77

Weergegeven is het aantal panelnetwerken waar gebruik van het middel in het betreffende jaar werd gesignaleerd. Overigens kan uit laboratoriumuitslagen van de testservice blijken dat genoemde middelen feitelijk andere stoffen bevatten (zie *VII Markt*).

fenethylamines het meest bekend bij gebruikers. Eens in de zoveel tijd trekt een nieuw middel de aandacht: 4-MMC werd opgevolgd door 4-FA, dat weer werd opgevolgd door 3-MMC. 4-FA is na het verbod in 2017 bijna geheel van de markt verdwenen, maar 3-MMC (verbod in 2021) blijft anno 2024 een populaire designer. Met als kanttekening dat veel gebruikers onvoldoende op de hoogte zijn dat bezorgdiensten 2-MMC in plaats van 3-MMC verkopen (zie *VII Markt*, pag. 141).

Het sinds 1997 verboden 2C-B blijft ook populair. Het middel zit qua werking (o.a. introspectie, vervorming beelden, kleurrijke patronen) in het psychedelische spectrum. De trip is beter controleerbaar dan lsd voor de gebruiker. 2C-B wordt ook op settings buiten het uitgaansleven gebruikt. In de omgeving van Gino (185a) gaf 2C-B inzichten op persoonlijk en meer spiritueel niveau, doordat je op een andere manier naar jezelf leert kijken en hoe je jezelf verhoudt tot de buitenwereld. Een middel in hetzelfde spectrum is 2C-E dat door Sjahko (190a) als 'helder, energiek maar ook trippy' wordt omschreven. Een indicatie voor de teruglopende populariteit is dat ook in psychonautische kringen de opwinding over nieuwe designers is geluwd. Anderzijds constateren panelleden ook dat de markt van designerdrugs bekender is geworden bij een groter publiek en meer mainstream is. Maar Sjahko (190a) blijft op zijn hoede als het om designerdrugs gaat. "Bij deze varianten gaan we nog bewuster om met het gebruik ervan. Je moet je mentaal super voelen, op een fijne plek zijn en voorzichtig doseren. We gebruiken een weegschaaltje met drie nullen achter de komma." Omdat 3-MMC een grote vlucht heeft genomen op de Amsterdamse drugsmarkt, zijn er veel panelleden die erover kunnen vertellen en uitleggen wat de X-factor is.

2.8.1 3-MMC

Het gebruik van 3-MMC (3M, poes) werd ruim tien jaar geleden (2013) voor het eerst opgemerkt. Aanvankelijk in slechts een paar panelnetwerken, maar vanaf de coronaperiode ging het middel flink stijgen (*Figuur IV.3*, pag. 69). 3-MMC kan zich qua gebruik inmiddels meten met ecstasy, amfetamine en cocaïne, die (in de panelnetwerken) slechts een fractie populairder zijn.⁷⁸

3-MMC door de tijd heen

In de coronaperiode kreeg 3-MMC een boost toen het werd ontdekt op thuisfeesten. Florian (196a) zag het gebeuren. "Er waren overal kleine feestjes. Smartshops verkochten het voor 20-30 euro en de volgende dag kon je meteen weer bijhalen." De eerste keer dat hij met 3-MMC in contact kwam was hij nog wakker na een nacht met alcohol en speed toen iemand ermee op de proppen kwam. "Het voelde best mellow en had geen come down daarna. Geniaal. Je kan 3M beter onder controle houden. Denk je, want de tolerantieverhoging is heel erg." Het succes van 3-MMC, volgens Rubi (197a), is de unieke positionering; een 'in-between drug' die zich qua effect precies tussen de andere traditionelere uppers in heeft weten te nestelen.

"3- en 4-MMC wordt nu bijna net zoveel als speed gebruikt. Het begon bij de jongere generatie GenZ. Je ziet dat de rest nu ook langzaam overstag gaat. Het begint bij een keertje proberen, zo van 'waar heeft iedereen het toch de hele tijd

⁷⁸ Gemiddelde scores 2024: 3-MMC 40, ecstasy 45, cocaïne 44, amfetamine 49.

over?'. Ik denk dat mensen het fijn vinden dat het effect niet zo extreem is. Het geeft een beetje euforisch gevoel, meer dan speed of coke. En het is goedkoop."

De oorspronkelijk lage prijs (15-20 euro per gram) maakt het volgens panelleden extra aantrekkelijk om ook uit te delen op feesten. Direct na het verbod vroegen aanbieders tot soms het twee- of drievoudige voor een gram 3-MMC; sindsdien fluctueert de prijs. Nu speelt vooral de discussie wat je krijgt van de dealer als je 3-MMC koopt, want het kan ook 2-MMC of 3-CMC zijn. Sjahko (190a) hoort van testers op de testservice nog wel eens dat 2-MMC meer bijwerkingen heeft dan 3-MMC en minder energiek en euforischer aanvoelt. Sofia (198a) merkt onder gebruikers een toenemend besef dat de kans dat je échte 3-MMC krijgt, kleiner is geworden. Roderick (199a) ziet een groeiende bewustwording bij gebruikers die meer moeite doen om de échte 3-MMC te vinden. "Ze hebben kennis dat er veel 2-MMC in omloop is, maar ook dat 4-MMC weer 'back in business' is." Omdat de kwaliteit wisselend is en meer varianten op de markt komen, willen meer mensen het laten testen, zegt Sofia (198a). Onder de niet-testers is er ook enige scepsis. Alsof iedereen het verschil proeft tussen 2-, 3- en 4-MMC. Tommy (152a) heeft vooral heimwee naar de 'ouderwetse 'miauw-miauw' (4-MMC) dat ooit als plantenvoeding te koop was op internet. "Tegenwoordig hebben ze het over poes en miauw, maar bedoelen ze 3-MMC. Ze weten niet waarover ze het hebben." Ook in de besloten WhatsApp groepen komen ze er niet uit, weet Dé (179a). Ze moet grinniken: "De mijne is beter dan die van jou. Dat soort werk. Over hoe mensen 3-MMC beleven zit best wel verschil." Ook portiers vinden het moeilijk om 3-MMC te herkennen. Maar in de afhandeling is het simpel. Elk poeder gaat bij inbeslagname de drugskluis in en de bezoeker wordt de toegang geweigerd.

Reden voor onthouding

Alle commotie over de échte 3-MMC of niet, maakt soms argwanend. Zodra middelen negatief in het nieuws komen, zegt Dé (179a), is er ook een groep die een terugtrekkende beweging maakt. "Bij ons is 3-MMC sowieso aan het uitsterven en moet je je er bijna voor gaan schamen als je het wel doet. Alles wat een beetje gevaarlijk is wordt gestigmatiseerd." Ook bij Sofia (198a) kijken gebruikers uit naar 'ander spul' nu 3-MMC lastiger te krijgen is. Er zijn ook netwerken waar 3-MMC geen voet aan de grond krijgt, zoals bij Koosje (175b), waar de omgeving minder modegevoelig is en alleen de allerjongsten ervoor gaan. "Het past niet echt bij onze rauwe feesten waar eerder keta gebruikt wordt."

Dosering en patronen van gebruik

3-MMC wordt aangeboden als wit poeder, kristallen of pellet (tablet). Het middel wordt in poedervorm gesnoven (sleutelpunt), als 'bommetje' geslikt of opgelost in een sapje. "Dat het snuifbaar is vinden mensen ook gezellig. Het onderbreken van de avond om samen te snuiven is onderdeel van de ervaring", zegt Rubi (197a). Berucht bij snuivers is de 'brandende neus'. Op dit vlak is nog wel wat winst te behalen, vindt Dé (179a), door de rauwe kristalletjes eerst op de spiegel helemaal fijn te vermalen alvorens het te snuiven. "Hoe fijner het poeder, hoe minder pijnlijk voor de neus." Verschillende panelleden merken een snuifrevival die 3-MMC en 4-MMC vooral bij de jongste clublichting veroorzaakt. "Je ziet dat het bij bijna iedereen de neus ingaat. Zelfs mdma wordt vaker gesnoven", ziet Dé. Bij uitzondering wordt 3-MMC in één netwerk ook gespoten en

gerookt. De dosering varieert in netwerken van een paar lijntjes tot soms een paar gram in het weekend per persoon. Naar schatting zitten de meeste gebruikers tussen een kwart en halve gram per sessie. De intensiviteit van gebruik doet het meest denken aan het patroon van cocaïne met (zich soms snel) herhalend gebruik. In verschillende netwerken wordt (bijna) wekelijks gebruikt. In groepen met hoog frequent gebruik wordt soms in bulk (10-50 gram) ingekocht.

3-MMC verhalen

In de afgelopen jaren heeft 3-MMC als een magneet gewerkt op gebruikers van speed, cocaïne of ecstasy die daar allemaal hun eigen redenen voor hadden. Een rode draad in het verhaal is dat veel gebruikers het specifieke effect appreciëren. “Een roes op maat zoals veel gebruikers wensen”, vindt Jules (196a). “Reden waarom er nog steeds vraag naar is.” Een middel dat het midden houdt tussen ecstasy en cocaïne. Na het ‘instapmiddel’ ecstasy ziet Florian (196a) iedereen overstappen op 3-MMC dat zogenaamd beter te managen is. “Na ecstasy vraag je je weleens af hoe je jezelf staande gaat houden. Je kunt bijna wel zeggen dat 3M voor deze generatie is.” “Inmiddels een vast onderdeel van het ‘party pakket’ van GenZ”, vindt Bob (147a). Ook de setting luistert bij 3-MMC minder nauw merken panelleden. Het wordt evengoed thuis, in het café als in de club gebruikt.

Positieve kanten

Opvallend is dat veel (jonge) gebruikers van ecstasy, cocaïne en amfetamine de effecten van 3-MMC lijken te prefereren. Alsof 3-MMC the best of both worlds is. Vergeleken met ecstasy zou de roes beter te controleren zijn en ook minder intens aanvoelen. Het doseren gaat makkelijker af dan bij pillen waar je minder controle over de effecten hebt. “Je blijft bewust van wat je zegt. Op pillen zit je op een level en kun je niet alles meer heinneren”, vindt Florian (196a). Vergeleken met amfetamine zou de roes minder lang duren en speed houdt je vooral wakker (‘plafonddienst’). Ten opzichte van cocaïne valt vooral het prijsverschil op: ‘meer snuiflol voor minder geld’.

- Snelle werking.
- Euforie, warme roes, energie, space (maar niet te).
- Milder dan amfetamine-xtc-combi.
- Seks met 3-MMC is geiler, energiever en langer presteren.
- Je doseert beter dan bij pep.
- Combineerbaar met alle middelen.

Negatieve kanten

Maar zoals bij elk middel kleven er ook nadelen en negatieve (ongewenste) effecten aan het gebruik. Berucht onder gebruikers die snuiven (de meesten) is een pijnlijke neus en betraande ogen, vrijwel meteen na het eerste lijntje. Volgens sommigen verdwijnt de pijn bij herhaald gebruik, waarbij een lichte verdoving optreedt. Pijn bij het snuiven is voor sommigen reden om 3-MMC te ‘bommen’, waarbij het poeder in een vloeitje wordt gewikkeld en ingeslikt. In een netwerk waar gespoten wordt, vertelt Tommy (152a) over slammers die als

alternatief voor methamfetamine, 3-MMC en 3-CMC hebben gespoten, maar waar dat slecht bevalen is. Een van hen is op de spoedeisende hulp beland.

Er worden lichamelijke en geestelijke klachten gerapporteerd. Er wordt vooral gewaarschuwd voor de toenemende behoefte om (op termijn) meer te gaan snuiven. “Je moet bij 3-MMC wel consequent blijven anders raak je erin verdwaaald”, zegt Rohan (188a). Ook Gino (185a) ziet dat mensen bewuster zijn van het verslavingspotentieel. Florian (196a) ziet wel addertjes onder het gras. De high van 2-MMC en 3-CMC duurt maar kort, met meer craving als gevolg. Sommigen in zijn omgeving zijn daar gevoeliger voor. Een vriendin zit nu in een afkickkliniek in Afrika na twee jaar problematisch gebruik. Rubi (197a) vindt het zorgelijk dat sommigen meerdere dagen achter elkaar blijven gebruiken.

- Hoofdpijn, misselijkheid, hartkloppingen, wondjes/pijn in de neus, opgezwollen neus, bloedneus, slaapproblemen, vermoeidheid, verminderde eetlust, wazig gevoel (lichamelijk).
- Meer snuifdrang, craving (snelle *come down*), moeite met stoppen (mateloos), angst voor afhankelijkheid, emotionele dip na gebruik (geestelijk).
- Chaotisch, opgefokt, kort lontje, terugtrekgedrag, minder sociale contacten (sociaal).

Gecombineerd gebruik

3-MMC wordt met veel andere middelen gecombineerd om de roes te dempen of juist te intensiveren. In de kringen van Rohan (188a) wordt 3-MMC met cocaïne en ecstasy door elkaar gebruikt. “Als we drinken in het café, dan moeten we 3-MMC of cocaïne hebben.” Bij Jules (196a) gaat 3-MMC met andere uppers of met ghb gepaard. Ook trippers komen aan hun trekken en combineren het met lsd of met paddodruppels. Florian (196a) ziet vooral een cocktail die populair werd in coronatijd. “Veel mensen zijn gesetteld met paddodruppels, keta en 3-MMC.”

- 3-MMC wordt vaak gecombineerd met alcohol en/of stimulantia (amfetamine, cocaïne, ecstasy)
- 3-MMC wordt ook gecombineerd met cannabis en/of narcosemiddelen (ketamine, ghb, lachgas), maar vaker thuis of op een after.
- Een kleine groep combineert 3-MMC (ook) met psychedelica.

2.9 Psychedelica

Het gebruik van psychedelica (o.a. lsd, dmt, truffels, ayahuasca, mescaline) is van oudsher gering in het nachtleven en zou volgens sommigen beter passen in settings buiten de dichtbevolkte stad, waar het ook ceremonieel wordt gebruikt in een meer gecontroleerde setting. Maar er blijven kernen waar lsd, truffels en tegenwoordig ook paddodruppels in clubs en op festivals wordt gebruikt. Sowieso worden er in de zomermaanden meer psychedelica gebruikt. Incidenten doen zich over het algemeen weinig voor. Op

academisch niveau beleven psychedelica al geruime tijd een revival.⁷⁹ Ook panelleden zagen in voorgaande Antennes (na de coronaperiode) meer belangstelling voor psychedelica. Een van de mogelijke verklaringen was dat meer jongeren zich onbehaaglijk voelen bij het huidige tijdsgewricht met meer oorlogsdreiging en maatschappelijke kwesties over milieu en klimaatcrisis. Ook het verlangen naar spirituele groei, rust en kennis van je innerlijke zelf kan een drijfveer zijn. Mensen doen hier ook aan mee vanuit de wens om meer holistisch te kijken naar de relatie tussen de natuur, de mens en zijn wereld.⁸⁰ Verder worden tripmiddelen in uitgaanskringen vaak als minder belastend gezien voor het lichaam.

Psychedelica worden ook gecombineerd met andere middelen. Mdma met lsd (candyflip) is een klassieker. Door de opkomst van paddodruppels zien we nieuwe combinaties met uppers (amfetamine, cocaïne en mdma) om de trip te sturen (intensiveren of afzwakken). Psychedelica worden in verschillende vormen aangeboden en gebruikt in wisselende doseringen. De psychedelica die (ook in eerdere Antennes panelstudies) het meest worden gebruikt hebben we in onderstaand overzicht gezet.

	VORM	TOEDIENING	DOSERING	TIJDSDUUR
lsd	papertrip (zegel, blotter) vloeibaar	eten of drinken (puur of verdund in sap)	75-100 µg (macro) 25-75 µg (meso) 10-25 µg (micro)	ca. 8-12 uur
paddo's/truffels	vers gedroogd vloeibaar (paddodruppels) poeder (in capsule) in chocola, cake e.d.	eten of drinken	20-35 gr vers 2-3,5 gr droog 1 druppel	ca. 4 uur
nn-DMT	poeder	roken snuiven vaporizer	10-50 mg	ca. 15-20 minuten
ayahuasca	vloeibaar	oraal (drinken)	1-2 koppen	ca. 6 uur
mescaline	poeder/kristal	snuiven drinken (oplossen)	150-500 mg	ca. 6-12 uur

Figuur IV.5: Gebruik van psychedelica

Bij psychedelica in algemene zin vertaalt een toegenomen belangstelling zich niet direct in meer frequent gebruik, zoals bij stimulantia het geval is. Op grond van verhalen, observaties en betekenisgeving van psychedelica in de panelstudie, hebben we een profiel gemaakt van gebruikers van psychedelica.

Gebruikers van psychedelica

- hebben (ruime) ervaring met middelengebruik;
- zijn in meerderheid Nederlands, kosmopolitisch, theoretisch opgeleid en/of creatief;
- zijn jongvolwassenen (25+) binnen subculturen waar muziek, autonomie en hang naar de natuur centraal staan;
- zijn kritisch op consumptiemaatschappij en -gedrag en perverse prikkels van het kapitalisme;

⁷⁹ Hadar A et al. (2023). [The Psychedelic Renaissance in Clinical Research: A Bibliometric Analysis of Three Decades of Human Studies with Psychedelics](#). *Journal of psychoactive drugs*, 55(1), 1–10. Ook in eerdere Antennes is aandacht geweest voor panelleden die seminars en conferenties bezoeken over onderzoeken en ontwikkelingen naar therapeutische toepassingen van psychedelica.

⁸⁰ Van Bussel I (2016) [Entheogen: Het ontdekken van het goddelijke in jezelf](#). Masterscriptie Religiestudies UvA.

- bogen op ervaringen en inzichten die het (persoonlijke) leven en gedrag kan resetten (zelfkennis) o.a. met behulp van psychedelica (micro-, meso- of macro- dosering)
- hebben kritische zelfreflectie op eigen consumptiepatronen (ook drugs);
- vertonen hang naar een hogere verbinding, lichaamswerk en spiritualiteit.

De psychonaut binnen dit profiel heeft veel (farmacologische) kennis en ervaring met allerlei middelen binnen het psychedelische spectrum. Gebruikers van psychedelica wordt weleens een elitaire spirituele houding verweten die 'onwetenden' de maat zou nemen. De valkuil van psychonauten is dat hun bovenmatige interesse voor middelen ook een negatieve invloed kan hebben op hun gedrag en eerder contraproductief wordt.

"Psychedelica zijn voor mijzelf en veel van mijn vrienden wel de 'drug of choice'. Er was een tijd dat het wel wat veel werd, bijna elk weekend. Normaal probeer ik er wat langer tussen te houden. Maar in dat opzicht ben ik ook veranderd: vroeger had ik een agenda, nu kijk ik gewoon wat goed voelt." (Sjahko, 190a)

We focussen nu op lsd en truffels/paddo's omdat panelleden hier het meeste over kunnen vertellen. Over ayahuasca-ceremonies wordt tegenwoordig minder vernomen.⁸¹

Lsd

In tweederde van de panelnetwerken (variërend van een enkeling tot de meesten) wordt lsd gebruikt. Van oudsher gebeurt dat voor fun (extrovert) of ter verkenning van de eigen binnenwereld (introvert) in een prikkelarme setting. Voor hen die eropuit willen en rust zoeken, scoort een trip in de natuur goed. Een heel ander verhaal dan een technofestival met al zijn hectiek, hetgeen ook een andere mindset vereist. Er zijn speciale festivals die qua vormgeving, aanbod en locatie juist ingericht zijn om te trippen.

In de afgelopen jaren vertelden panelleden over microdosereren, een overgewaaide trend uit Silicon Valley (Californië) die door de media gretig werd opgepikt. Het microdosereren van lsd (en soms paddo's) werd als kuur (één of twee keer per week) gedaan met een dosis van 10-20 microgram. Een verdunning van een vijfde tot een tiende vergeleken met een normale dosering (75-125 microgram). De bedoeling is dat de gebruiker het effect niet voelt en normaal zijn dingen kan blijven doen.

Sommigen doen microsprays (5 microgram per keer). Er zijn er ook die tussen een micro- en macrodosering in willen zitten (25-75 microgram) om juist wél iets te voelen. Met deze mesodosering ('gecontroleerd trippen') kan ook nog worden uitgegaan zonder de controle helemaal te verliezen. Panelleden zeggen dat bezoekers tijdens het uitgaan meestal lage doses lsd (kwart zegel) nemen (soms als alternatief voor paddodruppels). Een mesodosering in de kringen van Carl (188a) heet een micro-overdose. Op een feestje werden mondsprays met 45 microgram lsd (mesodosering) aan de bar verkocht.

⁸¹ Het vervoer, bezit en gebruik van het hallucinogene drankje ayahuasca is in 2019 door de Hoge Raad definitief verboden in Nederland.

Paddodruppels en paddo's

De laatste jaren groeit de belangstelling voor bewerkte vormen (o.a. chocola, tinctuur) van truffels en paddo's. Eerst alleen als paddochocolaatjes (in reepvorm) en na de coronaperiode als paddodruppels en 'micropaddo's' (paddenstoeltjes verwerkt als poeder) in capsulevorm. Als jongste loot duiken nu ook 'truffelhoning' en San Pedro druppels op in een paar netwerken. Maar paddodruppels blijven veruit het meest populair in het panel. Over schaarste, zoals een paar jaar geleden, wordt bijna niet meer gerept, hoewel Sofia (198a) er toch meer moeite voor moet doen dan bij de andere middelen. Een vriend van Roderick (199a) zit dicht bij de bron en heeft altijd 'topspul'.

Wat de dosering betreft zou één druppel vrij licht voelen. De druppels worden gepipetteerd in een sapje of direct in de mond. Over een hele avond gaat het gemiddeld over een paar druppels (mesodosering) ofschoon er ook doorduppelaars zijn die wel tien druppels kunnen nemen. De kwaliteit en kleur (gitzwart tot bruin) willen nog wel eens verschillen. De frequentie van gebruik is eerder maandelijks dan wekelijks.

Vanwege alle positieve ervaringen die hij opvangt uit het veld, denkt Bob (147a) dat paddodruppels een blijvertje zijn. Gino (185a) verwondert zich dat het druppelen zelfs in clubs zo'n vlucht heeft genomen. Niet alleen psychonauten, maar ook bij stappers die normaal aan de uppers zitten. Laatst nog sprak een druppelaar hem aan of hij ook wilde? Thor (182a) vindt paddodruppels een relevante aanvulling op het drugsmenu. "Het is nauwelijks belastend voor je lichaam, makkelijk te doseren, niet intens, maar eerder vrolijk en opgewekt. Het laat de wereld net iets anders zien."

"Als ik een buisje bij me heb, krijg ik nooit een kater. Eén of twee druppels neem ik dan, want ik wil geen knaltrip. Voordeel is ook dat die druppels andere cravings onderdrukken en je geen zin hebt om ook nog ketamine en speed erbij te nemen." (Florian, 196a)

Sommige panelleden zien de belangstelling voor paddodruppels als een signaal, een behoefte om te matigen met middelen, althans op de manier zoals het vaak gaat, met alcohol beginnen en vervolgens uppers erachteraan. Voor sommigen is het een uitkomst, vindt Mike (200a). "Zo kun je ook feesten met gematigd gebruik." Ook in de omgeving van Thor (182a) en Dave (170a) klinken dergelijke geluiden. "Wie creatief gebruikt op feesten neemt niet de volle dosis." Ook worden paddodruppels in toenemende mate als kuur of alternatief voor alcohol of uppers gezien. Paddodruppels hebben een gezond imago, vinden de panelleden en dat doet het altijd goed voor wie gezonder wil stappen. Voor Rubi (197a) is het evident dat paddodruppels vooral aanslaan bij een groep die meer rekening houdt met het effect van drugs op lichaam en geest. "Ze denken meer na over hun gezondheid. Psychedelica geven minder katergevoel na een feest." Dave (170a) ten slotte denkt dat paddodruppels profiteren van de huidige branding en meelift op populaire Netflix documentaires over psychedelica. "Nu er meer kennis is over het middel en de dosering via druppels het gebruik vergemakkelijkt, verdwijnt ook het taboe." Vooralsnog horen panelleden weinig negatiefs over paddodruppels, behalve dat een te hoge dosering kan leiden tot 'introvert gebrabbel' en de neiging om 'terug te kruipen in je eigen bubbel.' Paddodruppels worden soms gecombineerd met cannabis of uppers, maar minder vaak met alcohol. Ook wordt er geëxperimenteerd met ketamine en 3-MMC.

2.10 Overige middelen

Viagra en/of Kamagra, Cialis en Cobra (de laatste twee ook wel ‘weekendpil’ genoemd vanwege de lange werkingsduur) komen voor in de helft van alle panelnetwerken (soms gebruikt door een minderheid, soms door de meesten). De erectogenen zijn in pilvorm verkrijgbaar als of orale gel met een fruitsmaak. Kamagra wordt veelvuldig aangeboden op de zwarte markt. In sommige queer netwerken worden de werking en duur van erectiepillen met veel interesse besproken. Erectiepillen worden gebruikt bij seksdates, in promiscue milieus, en door mannen die het als ‘zekerheidje’ nemen (opheffen erectiestoornis na cocaïne- of alcoholgebruik) of het combineren met andere drugs (o.a. uppers, ghb en poppers).

Poppers (amylnitriet) zijn vaak in dezelfde milieus in omloop als waar ook erectiemiddelen hoog scoren. De combinatie ligt voor de hand. De poppermarkt wordt bevoorraad door webwinkels, seksshops en ook op enkele uitgaanslocaties vinden poppers gretig aftrek. “Een leuk snackje voor de fun”, zegt Rubi (197a). Poppers is een vluchtige stof en wordt via een doekje geïnhaleerd. De werking geeft een korte euforische high (ook tijdens sekspret). Gebruikers kunnen duizelig worden, plots omvallen of hebben soms last van hevige hoofdpijn. In contact met de huid kan de vloeistof tot huidirritaties leiden.

Slaap- en kalmeringsmiddelen (‘pammetjes’, ‘benzo’s’) worden in tweederde van alle panelnetwerken genomen (meestal door een minderheid). Ze worden gebruikt om in te slapen, maar ook (in sommige kringen standaard) als demper en ontspanner na het gebruik van stimulantia of op een after. Slaapmiddelen worden ook door de week gebruikt als het slaapritme na het weekend verstoord is of simpelweg bij veel stress. Er is tegenwoordig een levendige handel van allerhande slaap- en kalmeringsmiddelen bij bezorgdiensten (zie *VII Markt*, pag. 141). In nogal wat netwerken worden xanax, diazepam, oxazepam, zopiclon en designer benzo’s (o.a. etizolam en clonazolam) gebruikt. In de omgeving van Rubi (197a) worden ‘pammetjes’ na het clubben gebruikt. Panelleden zijn soms verbaasd hoe makkelijk benzo’s online besteld kunnen worden.

In een enkel netwerk wordt **tuci** (tucibi) gebruikt dat ook wel pink pussy of pink cocaine wordt genoemd. Over de inhoud blijft het speculeren. Sommigen denken dat het een mengsel is van 2C-B, mdma en ketamine; een ander denkt dat het een geheimzinnige ‘snuifvariant van 4-FMP’ is.⁸² Vooralsnog loopt het nog geen storm, gezien de soms raadselachtige productinfo.

3 Samenvatting

Nu de millennials tegen de houdbaarheidsdatum aan zitten, is het ‘gouden uur’ aangebroken voor GenZ die nu de danspodia bestormt. Een deel van hen beleefde tijdens de coronaperiode een gemankeerde start in het uitgaansleven die nu ruimschoots kan worden goedgemaakt. Stappers kunnen naar hartenlust kiezen uit het grote muziekaanbod. Opvallend is dat er momenteel niet één club is die erboven uitsteekt. Het

⁸² Uit laboratoriumuitslagen van de testservices blijkt het meestal om een combinatie van mdma en ketamine te gaan, vaak aangevuld met andere stoffen (waaronder 2C-B). Zie *VII Markt*, pag. 141.

uitgaangedrag is door meer ‘clubhopping’ onvoorspelbaarder geworden, zeggen clubkenners. De event-business heeft het moeilijk als gevolg van de hoge inflatie en fors gestegen aanloopkosten. Wonen in de stad is voor veel jonge starters een uitdaging. Er is genoeg uitgaansvertier, maar de huur moet ook worden betaald. En als ook tickets en consumpties duurder worden, dan wordt uitgaan voor jongeren met een smalle beurs een prijzige tijdsbesteding. Een duidelijk signaal is dat festivals niet meer vanzelfsprekend uitverkopen. Thuisfeestjes daarentegen hebben sinds corona aan invloed gewonnen. Deze waren immers de bakermat van GenZ om op de vierkante meter toch nog lol te hebben met elkaar.

Qua muziekstijlen blijft hardtechno het goed doen bij de jonge doelgroep in de metropool Amsterdam. Maar ook postpunk en psychedelische techno scoren hoog. GenZ houdt van hardere en snellere muziek (hyperpop) die meelift via TikTok. Als tegenhanger van feesten op drugs is ‘sober clubbing’ in opkomst. Hier hoeft uitgaan niet per se samen te gaan met middelengebruik. Echter, wat iedereen bindt is dat het pluriforme nachtleven een podium biedt om in een wereld te stappen die ongewis, spannend en avontuurlijk is en haaks staat op het regime van ingesleten patronen. Het uitgaansleven is voor veel stappers een ‘safe haven’, waar je jezelf kunt zijn en waar je niet veroordeeld wordt op grond van kleur, gender of afkomst. Het nachtleven als emancipatoir krachtenveld waar mensen zich kunnen opladen en ontladen in verbinding met anderen, en waar ruimte is voor de ontdekking van wie je bent als individu of wat je uitdraagt als groep.

Eclectisch middelengebruik in veel panelnetwerken

Door de jaren heen volgt de panelstudie nieuwe hypes en trends op een markt die een steeds gevarieerder middelenrepertoire laat zien. Met behulp van de panelstudie kan scherper worden gevolgd welke middelen zich breed verspreiden of beperkt blijven tot een niche van het uitgaansleven. De feestcultuur is gevarieerder geworden, evenals de momenten die met drugs worden gekruid. Soms gepland en soms spontaan. Want veel illegale middelen worden niet meer alleen op festivals gebruikt. Door de toegankelijkheid van de markt, snelheid van bezorging en brede spreiding van gebruik kan een bijeenkomst ook spontaan ontaarden in een collectieve zucht om te gaan gebruiken. Met de vriendengroep op stap is al een feestje, of je nou op een boot of in een bos zit, in een club of café, op een na-zit (after) of een vet thuisfeest met dj’s erbij. De setting van gebruik is over de volle breedte gevarieerder geworden, en dat geldt niet alleen voor ecstasy, maar voor drugs in het algemeen. Tegelijkertijd gebeurt ook het omgekeerde, namelijk dat een middel minder populair wordt als gevolg van gezondheidsincidenten in de eigen omgeving, uit solidariteit met een vriend(in) die wil stoppen of in behandeling is, de aanvankelijke positieve effecten niet meer worden gewaardeerd óf simpelweg dat uitgaanders, naarmate de tijd verstrijkt, andere prioriteiten krijgen.

Alcohol

In bijna elk panelnetwerk wordt alcohol gedronken, maar het drinkgedrag per groep (en binnen een groep) kan flink verschillen. Het maakt nogal uit of je drinkt voor de smaak of om zo snel mogelijk dronken te worden. Sinds corona hebben dranken met een hoger promillage aan populariteit gewonnen, maar alcoholarm bier en clubdrankjes met cafeïne eveneens. Suikerarme sappen met alcohol gemixt vinden ook gretig aftrek. Panelleden vinden dat meer drinkers kritischer zijn geworden over hun alcoholinname.

Helemaal stoppen is bij de meesten niet aan de orde, maar geleidelijk aan groeit wel het besef over de schadelijkheid van alcohol. Er worden meer momenten per jaar ingelast om niet of minder te drinken.

Nicotine

Diverse wetten en maatregelen hebben er onder andere toe geleid dat het uitgaansleven praktisch rookvrij is, hoewel nog wel buiten (op het terras of binnenplaats van een club) kan worden gerookt. Portiers moeten er wel scherp op blijven toezien dat bezoekers niet roken, blowen of vaperen in clubs en concertzalen. De opmars van vapes in het nachtleven is een feit, getuige het afval na afloop van een feest. Voor wie toch een nicotinekick zoekt, maar dat liever ongemerkt wil doen is snus een alternatief én moeilijker te herkennen door security. Panelleden zien een waterscheiding tussen oudere groepen die vaker sigaretten roken en jongere groepen die meer vaperen of snussen. Een recente ontwikkeling volgens panelleden (horecapersoneel, beveiligers en uitgaanders) is een groeiende illegale sigarettenmarkt. Volgens portiers zijn er meer sigarettendealers actief in de buurt van clubs en festivals.

Cannabis

In alle panelnetwerken wordt cannabis gebruikt, maar lang niet door iedereen. De patronen van gebruik verschillen van regelmatige (soms dagelijkse) blowers (minderheid) tot gelegenhedsblowers (meerderheid). Niet-rokers worden bediend met cannabis edibles (gummy bears, lolly's, chocolaatjes etc.). Een deel van de blowers gebruikt ter ontspanning, om lekker weg te dromen of ter verhoging van creativiteit. Een ander deel ziet cannabis vooral als 'slaapmutsje' of demper van persoonlijke problemen.

Stimulantia

De uppers **ecstasy**, **cocaïne** en **amfetamine** blijven in trek, waarbij opvalt dat ze na corona meer naar elkaar zijn gegroeid en qua gebruik nu bijkans even populair zijn. Dit zegt overigens nog niets over variaties in frequentie en hoeveelheid. Bij ecstasy valt op dat gebruikers de effecten van xtc-pillen heftiger en minder controleerbaar vinden dan mdma-poeder. Pillen worden daarom vaak gereserveerd voor feesten, terwijl poeder ook geschikt wordt gevonden voor andere settings.

Narcosemiddelen

De verspreiding van narcosemiddelen **lachgas**, **ghb** en **ketamine**, kent een andere dynamiek dan de uppers. Hier zien we een aanhoudende populariteit van ketamine, een sterk teruglopende belangstelling voor ghb en lachgas, dat nagenoeg van de markt is verdwenen. Het gebruik van narcosemiddelen heeft zich gaandeweg een weg gebaand naar het uitgaansleven. Clubs zijn er extra op gebrand om ghb zoveel mogelijk buiten de deur te houden. Ook in gebruikersgroepen bestaat controverse over het middel. Ketamine daarentegen lijkt tegenwoordig onderdeel van het 'party pakket' en blijft ook op afters een gewilde drug.

Designerdrugs

De meeste designerdrugs blijven onbekend bij het grote publiek, met uitzondering van een paar blikvangers die een vaste plek hebben veroverd. Bij popularisering is er vaak sprake van een zelfde patroon dat gepaard gaat met een oplopend aantal incidenten, een verbod als gevolg (4-MMC, 4-FA, 3-MMC) en de opmars van een

nieuw vergelijkbaar middel. Om dit te doorbereken wordt in de zomer van 2025 een generieke wetgeving van kracht waarmee de overheid hoopt de verspreiding beter aan te kunnen pakken door de hele stofgroep te verbieden. Het algemene beeld is dat de vraag naar designerdrugs in panelnetwerken verder af lijkt te nemen, met uitzondering van 3-MMC dat inmiddels bijna net zo populair is als ecstasy, amfetamine en cocaïne. Volgens sommigen (vooral bij GenZ) weet 3-MMC het beste van alle drie te verenigen: meer in control dan ecstasy, minder langdurig dan amfetamine en aanzienlijk goedkoper dan cocaïne. Een ideale gangmaker vinden velen, of je nou in een club, café of thuis privé gebruikt. Toch neemt de twijfel toe bij consumenten die willen weten of ze nou 2-MMC, 3-CMC of een andere designer kopen als ze vragen naar 3-MMC.

Psychedelica

Psychedelica (o.a. lsd, paddo's, truffels, DMT) spelen van oudsher een marginale rol in het uitgaansleven, maar zijn feitelijk nooit ver weg. Vooral niet in groepen die hiermee willen experimenteren en dat vaak op alternatieve locaties doen. Daarnaast is er meer bekendheid ontstaan over microdoseringen en therapeutische toepassingen. Regelmatig verschijnen er ook nieuwe producten (sprays, druppels en bewerkte vormen (bijv. chocola)). Psychedelica horen echt bij deze tijd, klinkt het niet alleen bij psychonauten. Naast het ceremoniële gebruik in kleine intieme cirkels, wordt ook het uitgaansdomein vaker als tripterrein ontdekt sinds de gestage opkomst van paddodruppels die volgens gebruikers populair zijn omdat de roes beheersbaar blijft en een alternatief biedt voor wie iets anders wil dan de standaard uppers.

V

PANEL KWETSBAIRE JEUGD

1	Inleiding	84
2	Buurtgroepen	86
2.1	De professionals	87
2.2	Sociaal milieu, opvoeding en gezinssituatie	88
2.3	De straat als vangnet	90
2.4	School, werk en vrije tijd	91
3	Middelengebruik	94
3.1	Nicotine: tabak, snus en vaperen	95
3.1.1	Snus	95
3.1.2	Vaperen populair	96
3.2	Alcohol	96
3.3	Cannabis	97
3.4	Lachgas: heimelijk gebruik	99
4	Samenvatting	100

1 Inleiding

De gemeente Amsterdam heeft de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in preventie en aanpak van schooluitval, risicojeugd en jeugdcriminaliteit.⁸³ Om te voorkomen dat jongeren vroegtijdig ontsporen ligt de focus op problematische en kwetsbare jeugdgroepen die een grote invloed kunnen hebben op de levensloop van jongeren.⁸⁴ Deelname aan een (criminele) jongerengroep kan ook doorwerken op andere leefgebieden (o.a. financiën, opleiding en werk).⁸⁵ Criminologisch onderzoek in Amsterdam Nieuw-West laat goed zien op welke wijze de overlast en door jongeren gepleegde criminaliteit in relatie staan tot en beïnvloed worden door bovenlokale criminele (drugs)netwerken.⁸⁶

Het belang van frontlijnwerkers in volkswijken

Als gevolg van nieuw beleid heeft het jongerenwerk de afgelopen jaren een grotere rol toebedeeld gekregen in samenwerking met scholen, jeugdhulp en andere jeugdvoorzieningen, evenals in de ontwikkeling en begeleiding van probleemjeugd. Om het vertrouwen van jongeren te winnen moest de begeleiding duurzamer worden.⁸⁷ Ook het vakmanschap binnen het jongerenwerk moest worden versterkt. De gemeente Amsterdam wil meer gaan investeren in een Jongerenwerk Academie (AJA).⁸⁸ Om versnippering van het jongerenwerk tegen te gaan zal ook het aantal jongerenwerkorganisaties terug worden gebracht. Dit is ook de wens van frontlijnwerkers die wij de afgelopen jaren hebben gevolgd. Vroegsignalering en succesvolle interventies (*best practice*), met focus op 'moeilijke groepen', moeten meer aandacht krijgen. En tijd. Want iedereen in de frontlijn weet dat een goed netwerk opzetten tijd nodig heeft. Een stabiel en kleiner aanbod met langere aanbestedingen (minimaal zes jaar) geeft minder papierwerk en komt ten goede aan het werk op straat met jongeren.

Achtergrondcijfers kwetsbare jeugd in Amsterdam

Er wordt in Amsterdam veel onderzoek gedaan naar groepen in de stad die opgroeien en wonen in kwetsbare leefomstandigheden (o.a. inkomen, opleiding, werk en gezondheid). Hoewel lang niet volledig geven enkele onderzoeken en monitors meer inzicht in de huidige problematiek bij en deel van de jongeren en

⁸³ Van Grinsven S & A Verwest (2017) *Vijf jaar Aanpak Top600: waar staan we nu? Justitiële verkenningen*, (43)1: 127-141 | Segeren M (2020) *Caught in adversity. The development, persistence and escalation of criminal behavior from a public mental health care perspective*. Proefschrift VU | Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, *Monitor Jeugdcriminaliteit*, wodc.nl.

⁸⁴ Hadioui I (2011) *Hoe de straat de school binnendringt*. Uitgeverij Van Gennep. | Kaldenbach H (2004) *Respect!: 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Prometheus. | Peters E (2015) *De straatcultuur in retrospectief*. Masterscriptie Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid EUR. | Van Strijen F & Postema S (2009) *Van de Straat: De straatcultuur van jongeren ontrafeld*. SWP Uitgevers.

⁸⁵ Weerman FM, Lovegrove PJ & Thornberry T (2015) *Gang membership transitions and its consequences: Exploring changes related to joining and leaving gangs in two countries*. *European Journal of Criminology*, 12: 70-91.

⁸⁶ Ferwerda H, Brouwer N, Holzen I & Kroese R (2021) *Misdadcarrières voorkomen en doorbreken*. Bureau Beke.

⁸⁷ Kukenheim S, *Positief Perspectief: weerbaar opgroeien in Amsterdam*, Gemeente Amsterdam, Raadsbrief BD2020-000114, 19 december 2019.

⁸⁸ Het AJA moet als platform van kennis en ervaring expertise opbouwen en uitwisselen met jongerenwerkers, maar ook met het onderwijs, de politie en de straatcoaches belast met overlast.

jongvolwassenen. In Amsterdam wonen zo'n 150.000 kinderen en jongeren van 0 t/m 17 jaar van wie meer dan 5% jeugdhulp krijgt.⁸⁹ In het schooljaar 2022-2023 waren er in de gemeente Amsterdam in totaal 1.629 nieuwe voortijdig schoolverlaters, 3% van alle leerlingen en studenten tot 23 jaar. Op het mbo ging het echter met 1.266 schoolverlaters om 10%.⁹⁰ Driekwart van de jongeren (13-16 jaar) in Amsterdam voelt zich meestal gelukkig; een kwart dus niet. Ruim de helft is (zeer) vaak gestrest en ruim een kwart heeft psychische klachten. Onder jongvolwassenen (16-25 jaar) wordt bijna een kwart beperkt door psychische klachten.⁹¹ Bijna een op de vijf Amsterdamse kinderen groeit op in een minimahuishouden (18%).⁹² Tussen 10% en 39% van de jongeren groeit op in een huishouden waarin de ouders geen werk hebben én geen opleiding volgen.⁹³ Verdachten van misdrijven hebben relatief vaak een lage sociaaleconomische status.⁹⁴ Slachtoffers van misdrijven komen vaak uit dezelfde maatschappelijke risicogroepen als de daders.⁹⁵ De veelbesproken Top600-aanpak met een persoonsgerichte en integrale aanpak van veelplegers van de high impact crimes (HIC), waarbij straf en hulpverlening gecombineerd worden, spreekt tot de verbeelding, maar leidt (zoals een recente studie laat zien) niet tot recidivevermindering.⁹⁶

Impressies en samenwerking van het jongeren- en straathoekwerk

De focus in het panel kwetsbare jeugd ligt op impressies en verhalen van professionals (vooral jongeren- en straathoekwerkers) die op rootsniveau met kwetsbare jeugd werken. Deze groep is gevoeliger voor het plegen van criminaliteit.⁹⁷ Het jongerenwerk biedt laagdrempelige ondersteuning (motiveren, activeren, coaching, etc.) aan kwetsbare jongeren met een moeizame ontwikkeling naar volwassenheid. Veel problemen liggen in de sfeer van thuis, school en straat.⁹⁷ Samen met andere partners (o.a. ouders, scholen, jeugdhulp, wijkteams en politie) ligt de nadruk steeds meer op vraag- in plaats van aanbodgericht werken.⁹⁸

Het straathoekwerk richt zich vooral op kwetsbare jongeren en jongvolwassenen (16-27 jaar) wier levens en dagritme door meervoudige persoonlijke en/of maatschappelijke problemen (ernstig) ontregeld zijn en die aansluiting met de omgeving c.q. samenleving dreigen te verliezen. Deze groep maakt weinig gebruik van reguliere voorzieningen en is niet in staat om zelf hulp te vragen (zorgmijders). Veel cliënten worstelen met dak- en thuisloosheid, werkloosheid, ongeschooldheid, schulden, verslavingsproblematiek, psychische

⁸⁹ Meeusen M (2023) *Jaarrapportage 2022*. Ouder- en Kindteams Amsterdam.

⁹⁰ Cijfers afkomstig van het *VSV-dashboard* van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

⁹¹ *Gezondheid in Beeld - Psychische klachten*, GGD Amsterdam.

⁹² Hoedemaker R, De Hoon M, Michon L & Sewdas R (2023) *Amsterdamse Armoedemonitor 2022*, Gemeente Amsterdam, Onderzoek en Statistiek.

⁹³ Steenkamer I, Verhagen C & Van der Wal M (2021) *Sterk en Zwak in Amsterdam. Jeugd*, GGD Amsterdam: Epidemiologie, Gezondheidsbevordering en Zorginnovatie (EGZ).

⁹⁴ CBS (2019) *Armoede & sociale uitsluiting 2019*. Centraal Bureau voor de Statistiek (p.105).

⁹⁵ Van der Laan AM & Beerthuizen MGCJ (red.) (2018) *Monitor Jeugdcriminaliteit 2017*. WODC/CBS.

⁹⁶ Beijersbergen KA, Tollenaar N, Kros M, Piersma TW & Weijters G (2023) *De effectiviteit van de Top600-aanpak*. WODC.

⁹⁷ Combiwel, DOCK, Dynamo, Stichting Volksbond, Streetcornerwork, Swazoom & The Mall (2019) *Sterk en toegankelijk jongerenwerk en straathoekwerk in Amsterdam*.

⁹⁸ Sonneveld J, Metz J & Manders W (2019) *De preventieve kracht van het jongerenwerk*. HvA: Lectoraat Youth Spot.

problemen of (licht) verstandelijke beperking (LVB).⁹⁹ Cliënten in het straathoekwerk voelen zich meer onderdeel van de samenleving en ontwikkelen meer zelfvertrouwen om vanuit hun krachten te erkennen en ontwikkelen.¹⁰⁰

Échte aandacht voor jongeren

Over het algemeen zijn professionals tevreden over de (brede) samenwerking en korte lijnen met andere partijen en partners (o.a. verslavingszorg, ouder-kind teams, scholen, schoolmaatschappelijk werk, moskeeën, HALT en zorgcoördinatoren). Met politie en handhaving bestaan afspraken over het anoniem delen van informatie. Bij overlast wordt het jongerenwerk eerst ingelicht. Professionals vinden dat de buitenwacht vaak te snel resultaten wil zien. Maar goed jongerenwerk kost tijd en resultaten zijn lastig uit te drukken in cijfers. Vertrouwen komt nu eenmaal te voet en gaat te paard. Het effect van een succesvolle aanpak kan pas op langere termijn worden gezien. Het doorbreken van een cirkel gaat minder snel dan beleidsmakers binnen de gemeente hopen. Voor jongeren is het belangrijk dat ze terecht kunnen bij iemand die ze vertrouwen en waar ze zich veilig bij voelen. Daarom het pleidooi van Ricardo (193a) dat jongeren ondanks alle veranderingen altijd op één moeten blijven staan. “Dáár moet onze tijd en aandacht naartoe!”

2 Buurtgroepen

In het buurt panel vertellen **9 professionals** (jongeren- en straathoekwerkers) over **9 jongerengroepen** met in totaal circa 300 jongeren van 12-27 jaar. Vergeleken met het uitgaanspanel ligt de focus hier op vrijetijdsbesteding en het leven op straat in de eigen woonbuurt.

De geïnterviewde professionals hebben zicht op (groepen) buurtjongeren, hun leefsituatie en middelengebruik. De professionals zijn ten minste één en soms twee keer geïnterviewd (voorjaar en/of najaar 2024). De interviews (circa anderhalf uur) vonden op locatie in het werkveld plaats. De gehanteerde topiclijst wordt ook gebruikt in de landelijke regiomonitor Antenne Nederland.¹⁰¹ Thema's die aan bod komen zijn: groepskenmerken, leefstijl, school, opleiding, werk, gedrag, thuissituatie en omgeving. Het tweede deel van het interview gaat over middelengebruik. Hoewel dit deels buiten het gezichtsveld van professionals gebeurt, hebben ze vanwege hun open houding genoeg informatie over de context van middelengebruik die ook via sociale media (o.a. filmpjes, foto's) wordt gedeeld.

De negen jongerengroepen (verspreid over de stad) brengen hun vrije tijd grotendeels door in de eigen woonbuurt. In bijna elke groep zitten subgroepjes die professionals als 'problematisch' typeren.¹⁰² Lang niet alle jongeren komen uit een kansarm milieu en de gangbare opvatting over 'vaste' hanggroepen is

⁹⁹ Rauwerdink-Nijland E & Metz J (2020) *Leven en werken in de rafelrand*. HvA: Lectoraat Youth Spot.

¹⁰⁰ Rauwerdink-Nijland E (2024) *Building bridges, breaking bricks. Impact of social street work on marginalized people's lives*. Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen.

¹⁰¹ Zie www.hva.nl/antenne-nederland.

¹⁰² Jongeren ervaren problemen op een of meer verschillende leefgebieden (o.a. huisvesting, financiën, ouders, politie, LVB).

achterhaald. Groepen zijn eerder fluïde met los-vaste contacten, wisselende ontmoetingsplekken en het delen van sociale media (nu vooral TikTok en Snapchat). Nieuwsvergaring via conventionele media scoort laag.

Figuur V.1 biedt een beknopt overzicht van panelleden en groepen. Er doen vier nieuwe panelleden mee: het duo Dylan & Mo (203a) in het Centrum; Zakaria (201a) in Nieuw-West en Evan (202a) in Noord. Bilal & Faiz (194a) uit de vorige meting werken inmiddels elders.

NAAM (CODE)					
Gebied	N	Leeftijd	Jongens	Afkomst	Problematiek / risicofactoren
Dylan & Mo (203a)					
Centrum	150	12-27	80%	gemengd	Dakloos, dealen
Evan (202a)					
Buurt in Noord	20	19-24	50%	gemengd	Vooraf blowen
Fared (83a)					
Buurt in Oost	30	18-22	100%	Marokkaans	Gezinsproblematiek, drugshandel, blowen, LVB
	25	15-17	100%	gemengd	Hanggroep, kleine criminaliteit
Jon & Soraja (192a)					
Centrum-West	12	17-21	100%	Marokkaans	Huisvesting, gezinsproblematiek, vaperen
	12	17-21	0%	Marokkaans	Huisvesting, gezinsproblematiek, vaperen
Marius (103a)					
Buurt in Noord	20	12-16	80%	gemengd	Hanggroep, druggebruik, dealen
Ricardo (193a)					
Buurt in Noord	15	14-18	0%	gemengd	Schoolverzuim, vaperen, winkeldiefstal
Zakaria (201a)					
Buurt in Nieuw-West	8	18-22	100%	Nederlands	Overlast, dealen

Figuur V.1: Professionals panel kwetsbare jeugd

2.1 De professionals

Dylan en Mo (203a) trekken op als duo in de binnenstad en hebben veel wisselende straatcontacten met de meest uiteenlopende groepjes jongeren. Een deel zoekt de straat op voor ‘fun, drugs en seks’. De panelleden helpen en ondersteunen met advies tot meer gerichte hulp op kantoor. Aangezien ze met een klein team een groot gebied bestrijken, moeten ze soms keuzes maken.

Evan (202a) vertelt over een hechte buurtgroep in Noord die elkaar al een flinke poos kent. Een deel is creatief en maakt muziek met elkaar en een ander deel van de groep volgt mbo-onderwijs. Er spelen nu vooral typische kwesties die veel jongeren bezighouden. De meiden zijn vooral met hun uiterlijk bezig en TikTok en veel jongens zijn nog onzeker wat ze willen en hoe ze meer status kunnen krijgen.

Straathoekwerker **Fared (83a)** in Oost heeft een aantal van zijn cliënten richting drugshandel zien bewegen. Hij vertelt ook hoe drastisch de buurt verandert met de komst van een groeiende groep kapitaalkrachtige bewoners. Het leven van veel buurtjongeren bevindt zich aan de andere kant van het spectrum. Hij probeert ze te motiveren om school af te maken. Je kansen pakken, maar niet in het criminele circuit. De een slaagt daar beter in dan de ander.

Jongerenwerker **Jon** en meidenwerker **Soraja (192a)** werken in de Haarlemmerbuurt en in een deel van de westelijke eilanden. De meerderheid van de groep is goed benaderbaar, gaat met plezier naar school en

heeft ouders die zich serieus bemoeien met hun opvoeding. Leden van de groep die nu experimenteren met snus, roken en vaperen willen niet dat hun ouders dit te weten komen.

Marius (103a) is een ervaren jongerenwerker in Amsterdam-Noord die veel jongeren al van kleins af aan kent. Jarenlang heeft hij contact gehad met een groep jongeren waarvan een deel actief was als 'loopjongen' (drugshandel). De politie heeft in het verleden verschillende keren in moeten grijpen. Het merendeel heeft inmiddels een baan. Een kleine groep bezorgt nog steeds bolletjes (crack) in de buurt. Marius vertelt nu over de nieuwe aanwas waarvan het gros nog op de middelbare school zit.

Ricardo (193a) werkt met twee groepen waar hij zich zorgen over maakt. We gaan hier in op de jongste (minderjarige) groep, omdat hij hier de komende tijd de meeste ontwikkelingen verwacht. Deze 'pleingroep' kent elkaar van school en de straat, woont in dezelfde wijk en deelt dezelfde problemen in hun thuissituatie en op school. Het gebruik van snus is een reden dat ze elkaar vaker op zoeken.

Zakaria's (201a) werkterrein ligt in een tamelijk welvarend deel in Nieuw-West met relatief veel nieuwbouw en koopwoningen. Maar sinds een paar jaar zijn er meer overlastmeldingen en ook vermoedens van dealen op straat. Om verdere verloedering tegen te gaan is er nu een persoonsgerichte aanpak van kracht. De wijk heeft twee gezichten. Overdag is het rustig en sociaal met mensen die elkaar begroeten en praatjes maken. 's Avonds nemen groepjes hangjongeren het over waar Zakaria tussendoor laveert.

2.2 Sociaal milieu, opvoeding en gezinssituatie

In het werkveld van jongeren- en verslavingszorg zit een forse groep die met moeite aansluiting vindt in de maatschappij. De beschermfactoren (o.a. betrokken ouders, school, coaching) in hun directe omgeving zijn zwak ontwikkeld. Het opgroeien verloopt vaak met horten en stoten en ontwikkelt zich bij sommigen problematisch. Jongeren die niet bij beide ouders in één huis wonen en jongeren met een lage gezinswelvaart roken en blowen vaker en gebruiken ook vaker xtc en lachgas.¹⁰³ De mentale gezondheid van meisjes in Nederland is tussen 2017 en 2021 sterk verslechterd en ook onder jongens is de mentale gezondheid gedaald.

Factoren problematisch middelengebruik

Een verscheidenheid aan factoren heeft invloed op problematisch middelengebruik en verslaving, met matige tot soms ernstige gevolgen.¹⁰⁴ Op het gebied van risico- en beschermende factoren is er een duidelijke invloed van de omgeving (o.a. ouders, broers/zussen, familieleden en vrienden), een causaal verband tussen kindermishandeling en huiselijk geweld enerzijds en verslaving anderzijds, een grote mate van invloed van genen op verslavingsgevoeligheid en een hoge prevalentie van verslaving onder (jonge) daklozen. Qua gevolgen en effecten is er een sterke samenhang tussen verslaving, agressie en kindermishandeling, geuite discriminatie

¹⁰³ Boer M, Van Dorsselaer S, De Looze M, De Roos S, Brons H, Van Den Eijnden R, Monshouwer K, Huijnk W, Ter Bogt T, Vollebergh W & Stevens G (2021) *HBSC 2021: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Universiteit Utrecht.

¹⁰⁴ Knapen V, Lenkens M, Wits E & Nagelhout F. (2020) *Factorenmodel problematisch middelengebruik en verslaving*. IVO.

(zorg weigeren, sociale afkeer), een isolerend effect op mantelzorgers en een verminderd welzijn van kinderen van ouder(s) met een verslaving. Verder hangt problematisch gebruik vaak samen met psychiatrische ziektebeelden (o.a. depressie, bipolaire stoornissen, adhd en eetstoornissen).

Meer kennis van bovengenoemde factoren zou de ontwikkeling naar (problematisch) middelengebruik kunnen afremmen.¹⁰⁵ Maar in praktijk blijkt het nog niet zo eenvoudig om door te dringen bij jongeren die in de gevarenzone zitten of hulp (uit schaamte) ontwijken. Professionals benoemen risicofactoren op verschillende niveaus:

- *Persoonlijk niveau* (genen, persoonskenmerken): psychosociale of gedragsproblemen, LVB-problematiek. Professionals zien ook jongeren met trauma's, die depressief zijn of kampen met waanbeelden, mogelijk als gevolg van een ernstig verstoord dag- en nachtritme.
- *Directe leefomgeving* (gezin, ouders, peers, culturele en religieuze achtergrond): gezinsproblematiek in brede zin en omgang met criminele c.q. getroebleerde leeftijdsgenoten. Veel jongeren komen uit gebroken gezinnen, met soms weinig opvoedregels als gevolg van veel thuisproblematiek. Door kleine behuizing trekken veel jongeren automatisch naar buiten. Sommige jongeren zijn mantelzorger. In een paar gezinnen heeft de toeslagenaffaire diepe sporen getrokken.
- *Institutionele leefomgeving* (dagopvang, school): problemen met huisvesting, dakloos en/of thuisloze status. In veel groepen zitten jongeren die benedenmaats presteren op school en dreigen af te haken. Als ze ouder zijn hebben ze moeite met het vinden van werk.
- *Brede sociale omgeving* (maatschappelijke context): kwetsbare volksbuurten. Een deel van de jongeren groeit op in arme gezinnen met schulden en veel geldstress. Door alle sores ontberen jongeren vaak de emotionele steun van hun ouders. Daartegenover is er ook gemeenschapszin, 'het ons-kent-ons dorpsgevoel' en buurtbewoners die elkaar helpen in moeilijke tijden. Een paar professionals stippen de 'yuppificatie' in de buurt aan en de groeiende kloof tussen de oorspronkelijke, vaak armere buurtbewoners, en de succesvolle hoogopgeleide nieuwkomers.

Groeistuipen

Toch zien professionals ook groepjes waar dingen spelen die horen bij het opgroeien. Soraja (192a) die haar meidengroep als 'best wel braaf' typeert, ziet hoe ze worstelen met het schoonheidsideaal dat ze via TikTok krijgen opgedrongen. Bij de jongens zit de onzekerheid meer in de status die je kunt verkrijgen door al een rijbewijs te hebben, een scooter of zelfs al een auto. De jongeren wonen in de buurt en zijn samen opgegroeid. De jongerenwerkers kennen hen al van kinds af aan, waardoor het contact heel goed is. De jongens en meiden mixen wel met elkaar in het buurthuis, maar het middelengebruik beperkt zich tot de mannelijke helft van het groepje. "Bij de meiden speelt schaamte misschien een grotere rol, maar tot nu toe

¹⁰⁵ Snoek A, Wits E, Van der Stel J & Van de Mheen D (2010) *Kwetsbare groepen jeugdigen en (problematisch) middelengebruik: Visie en interventiematrix*. IVO.

zien we vooral dat zij de jongens ook wel aanspreken op hun gebruik.” Evan (202a) begeleidt een groep ‘creatievelingen’ die skaten, straatmode en muziek in hun leefstijl meedragen en ook podcasts opnemen. “De groep is vrij in hun geloofsbeleving. Het gaat van Allah tot aliens.” Jon typeert zijn groep als ‘warm’. “Ze zijn met elkaar opgegroeid en gaan naar dezelfde school, speeltuin en jeugdhonk. Alles draait om sociale media. Ze maken ook tripjes naar een bungalow om te chillen. Als eentje wil gaan, gaan ze allemaal.” Zakaria (201a) heeft een buurtgroep met jongeren die samen blowen en altijd open staan voor een gesprek.

2.3 De straat als vangnet

Door kwetsbare leefomstandigheden zoeken jongeren soms hun heil op straat. Maar jongeren met sociaal-psychische klachten lopen daar niet graag mee te koop in een straatgroep waar bravoure en lef de boventoon spelen. Gedrag dat ook door verveling of frustratie wordt aangewakkerd en kan leiden tot vernielingen en het plegen van overlast. Veel professionals zijn er daarom op gespitst hoe een (nieuwe) groep zich ontwikkelt en of er tijdig een interventie moet worden gepleegd zodra invloedrijke foute leden de groep proberen om te turnen. Ricardo (193a) ziet de invloed van de straat cultuur en de rot die erin sluipt als er geen interventie plaatsvindt. Van tijd tot tijd organiseert hij gesprekken met jongeren over dingen die hen bezighouden en krijgt zo ook meer inzicht in de groepsdynamiek en de machtsverhoudingen in een groep. Hij hoopt door deze gesprekken denk- en gedragspatronen te ontrafelen waar jongeren mee aan de slag kunnen; ook bij diegenen die criminaliteit plegen in de buurt of buurtbewoners intimideren.

Hieronder staan puntsgewijs enkele observaties en impressies van professionals die werken met jongeren(groepen) in verschillende buurten, waar de straat vaak als uitvlucht of vangnet wordt gezien.

- Armoede, beperkte leefruimte en een gemis aan emotionele betrokkenheid van de ouders (vaak gebroken gezin) verzwakken de band met jongeren die hun eigen plan gaan trekken. Vaders zijn vaak buiten beeld of blijven goeddeels onwetend over de problematiek op straat.
- Een straatgroep is loyaal naar elkaar en blijft vaak gesloten voor de buitenwereld. Ze voelen zich veilig bij elkaar en cultiveren dezelfde straatwaarden. Zo lang hun *streetwise* kapitaal de boventoon blijft voeren, vinden leden van de groep moeilijk aansluiting bij anderen. Het vergroot het gevoel van isolement.
- Groepen ogen hecht, maar zijn vaak als los zand. Groepen bestaan vaak uit fracties die elkaar op wisselende plekken in de buurt (o.a. pleintjes, portieken, snackbars, sportcomplexen, lounges) treffen. Een auto op een parkeerplek is een strategisch bastion in het publieke domein, waar je in en rond kunt hangen zonder meteen te worden weggestuurd.
- Jongeren die veel tijd op straat doorbrengen zijn bevattelijker voor criminaliteit en komen eerder in contact met handhavers. Een klein deel groeit door naar de zwaardere criminaliteit.

2.4 School, werk en vrije tijd

In bijna alle groepen gaat een (klein) deel nog naar de middelbare school of een vervolgopleiding. Met wisselend succes. Bij sommigen zit de schoolcarrière in het slop. Ze hoppen van school naar school en raken steeds verder achterop. Om te voorkomen dat jongeren niet afhaken, proberen professionals meer samen te werken met scholen, zodat een leerling niet uit het oog verloren wordt. Verzuim is vaak een eerste voorbode dat leerlingen in de gevarenzone zitten. Het jongerenwerk kan een belangrijke schakel zijn tussen straat en school. Vooral 'lastige jongeren' met een slechte thuissituatie en een attitude van de straatcultuur willen nog wel eens botsen met docenten. Professionals proberen jongeren een spiegel voor te houden. Stop met dromen over miljonair worden en kies voor een vakopleiding waar de banen voor het oprapen liggen én waar je goed voor betaald wordt. Een diploma halen moet het streven zijn. Ook oudere broers kunnen een belangrijke rol spelen. Ten goede als ze hun jongere broertjes stimuleren door te blijven hameren op schooldiploma's óf ten slechte en ze juist rijp maken voor de criminaliteit. De opvoeding op basis van islamitische voorschriften kan ertoe leiden dat sommigen de moskee vaker gaan bezoeken en meer richting in het leven zoeken.

Toekomstperspectieven

Veel jongeren zijn nog zoekende naar wie ze willen zijn en hoe ze omgaan met opvoeders en vrienden die tijdens de adolescentie een steeds grotere rol gaan spelen. In deze fase zien jongerenwerkers de eerste contouren van de toekomst. Zitten ze goed in hun vel? Zijn ze gemotiveerd? Hebben ze toekomstplannen en hoe doen ze het op school? Komen ze goed mee? Professionals zien vaak twee verschillende trajecten (succesvol of problematisch) bij jongeren in de buurt. Zij die nog leerplichtig zijn, een opleiding volgen of al werken en een groep die wisselvalliger is en moeilijker is bij te sturen.

Scholieren, studenten en werkenden

Een deel van de jongeren bestaat uit scholieren die het (redelijk) goed doen op school en ondanks dat het soms tegenzit toch aansluiting proberen te vinden in de maatschappij. Sommigen hebben (verschillende) baantjes en proberen zo uit te vinden wat ze leuk vinden. Van de oudere groep (18+) volgen sommigen een praktische opleiding (mbo-niveau 1-2) of hebben al werk. Maar succesvol zijn op school geeft niet per se meer status in de straatcultuur, waar eerder een anti-schoolmentaliteit heerst. Anderzijds hebben degenen die het niet goed doen op school (drop-outs) vaak weer te hoge verwachtingen van zichzelf. Het valt Jon (192a) op dat de keuze voor een mbo-opleiding niet altijd vanuit een intrinsieke motivatie is. Als iemand in de groep ergens enthousiast over is, dan willen de anderen dat ook. Zakaria (201a) kent een groepje dat bij de gemeentereiniging werkt en elke dag trouw in hun oranje uniform naar het werk gaat. "Ze voelen zich echt verbonden met hun baan en hebben daar ook voor gekozen. Ze vinden het werk chill, kunnen tussendoor ook een sigaretje roken." Evan (202a) begeleidt een groepje van 'creatievelingen' die gemotiveerd zijn op school en in hun vrije tijd. Een andere groep heeft 'serieuzere' opleidingen (marketing & branding of ict). Jongeren motiveren elkaar bij het vinden van een goede baan. De jongeren bij Dylan en Mo (203a) volgen vaak praktische opleidingen en lopen stage. De groep van Jon (192a) is heel verschillend.

“Eentje is nachtportier, de ander fietskoerier of werkzaam in een fastfoodrestaurant. Ze hebben allemaal een échte werkmentaliteit. Er zit ook een loopjongen van drugs bij met meerdere telefoons en problemen met jongens in de handel die hem niet meer willen. Maar de meesten doen het goed. Het schoolniveau is ook hoog: havo, vwo en eentje die naar het hbo is gegaan.”

Drop-outs

De groep drop-outs is veel op straat; heeft een grillig schoolpatroon van goede naar (steeds vaker) slechtere periodes (o.a. uitval, spijbelen, ruzie met leraren). Zo drijven ze verder af van school als er niet wordt ingegrepen. Schoolmedewerkers hebben er soms hun handen vol aan. Ze leven met de dag, hebben geen drijfveer om door te pakken en worden van huis uit niet gestimuleerd. Een slechte start maak je niet snel meer goed. Dylan en Mo (203a) bekommeren zich over vroegtijdig schoolverlaters die opzien tegen doorleren en bij enige tegenslag al snel de handdoek in de ring gooien. Ook het zoeken van werk gaat niet vanzelf. Ze vertonen duikgedrag als het concreet wordt en komen niet opdagen bij een intakegesprek. Professionals stoppen veel tijd in deze groep, maar vaak met weinig resultaat. Op een gegeven moment zijn ze uit het zicht. Jon (192a) probeert het tij te keren met behulp van een ‘zakgeldtraject’ waar jongeren die moeite hebben met het vinden of behouden van hun baan, iets bij kunnen verdienen. “Een laag zelfbeeld heeft invloed op school en werk. De onzekerheid sluipt erin als je ontslagen wordt. Het helpt ook niet als er veel druk van thuis op een jongere ligt. Sommige beroepen hebben bij ouders meer aanzien.”

Criminaliteit

Bij problematische groepen is er een afname van positieve sociale attitudes en contacten en een toename van delinquent gedrag door negatieve invloed van groepsleden. Voor sommigen lonkt de criminaliteit. Professionals zien het als een optelsom van probleemgedrag dat vaak al op vroege leeftijd begint met schoolverzuim, problemen thuis, omgaan met verkeerde vrienden, contacten met de politie, baantjes die maar kort duren enzovoort. Hun dagen zijn een sleur van laat naar bed, laat op en geen echte plannen voor die dag. Een sterke hang naar materialisme is een voorspeller voor criminaliteit. Meiden, geobsedeerd met hun uiterlijk, gaan spullen stelen waar ze geen geld aan kunnen of willen uitgeven. Maar professionals zijn vooral beducht voor ‘doorgroeiers’ in de criminaliteit. Jongeren (vaak zonder vast inkomen) die extreem gevoelig zijn voor status en luxe en meedogenloos kunnen zijn als het moet. Het is een groep waar ze het minste vat op krijgen. Wat nog rest is om te voorkomen dat hun invloed overslaat op jongeren die makkelijk te manipuleren zijn. Zo probeert Marius (103a) te voorkomen dat groepen tieners en een groep oudere jongens met elkaar gaan mengen. “Sommigen zijn erg vatbaar om ze voor één of ander klusje in te zetten.” Maar Jon (192a) ziet ook dat jongeren soms zelf al bepaalde types proberen te vermijden. Een jongen die drugs dealde is uit de groep gestapt omdat zijn handel niet gepikt werd door anderen.

De groep van Marius (103a) valt op door overlast, verkeersovertredingen en het plegen van winkeldiefstal. Hij maakt zich vooral zorgen over enkele jongeren die al een paar dingen op hun kerfstok hebben. Het stelen van huurauto's uit het buitenland bijvoorbeeld. “Rijden ze ineens hier met een dikke bak door de buurt met een Duits nummerbord.” Voor lunchen in hotels zonder te betalen werden ze laatst gepakt. “Ze zijn *streetwise*,

inventief qua criminaliteit, maar niet superslim.” Opvallend is dat het niet de standaard overtredingen zijn die jongeren vaak plegen. Een paar van hen zijn nu in beeld bij de politie. Daar zit ook een groepje bij dat snus en vapes verkoopt. Bij Zakaria (201a) eenzelfde beeld. Nu de groep volwassener wordt neemt ook de overlast toe. Met een persoonsgerichte aanpak en huisbezoeken proberen verschillende partijen het tij te keren. Met een geringe invloed van de ouders is dit nog niet zo eenvoudig. Maar ook laagbegaafdheid kan een rol spelen.

“Laat ik het zo zeggen: er is niemand gediagnosticeerd, maar ik heb bij een jongen het vermoeden van LVB. Zijn ‘achterlijke’ manier van in het leven staan. Zijn denkwijze, heel kortzichtig en ook niet verantwoord op die leeftijd. Die jongen heeft gewoon hulp nodig. Hij heeft bepaalde inzichten niet die anderen op zijn leeftijd wel hebben. Laatst was hij slachtoffer van pinpasfraude.” (Zakaria, 201a)

In Ricardo's (193a) groep speelt iets anders. Daar houdt *online shaming*, *exposure* en *beauty shaming* de gemoederen flink bezig. De groep kijkt naar video's op TikTok waar meisjes worden uitgescholden, beledigd of geweld wordt aangedaan. Hij laat ons een paar filmpjes zien die hij op sociale media bijna dagelijks tegenkomt met titels als 'kanker hoertje wordt gepakt met vreemdgaan'. Deze filmpjes worden door jongens én meisjes bekeken. Hij walgt van filmpjes waar ook echt geweld wordt gebruikt. Een giftige cocktail van beelden. “Word je eerst in elkaar geslagen en vervolgens is dat online zichtbaar.” Jongeren worden zo dubbel gekrenkt in hun eergevoel, vindt hij. Sommige ruzies lopen zo hoog op dat hulpverleners en politie worden ingeschakeld. Ook in Evan's (202a) groep was er commotie na enkele incidenten in de relatiesfeer. Maar het biedt ook een kans om deze kwesties te bespreken met jongeren. Wat zijn hun grenzen? Hoe geef je je grenzen aan naar een ander? Na de groepsaanpak (een paar jaar geleden) is de situatie bij Jon (192a) in de buurt verbeterd. De groep is inmiddels ter ziele. Eén kreeg verkering, de ander een baan en de rest viel door ruzie uit elkaar. Er zijn er nog een paar die zich bezighouden met het doorverkopen van snus en vapes. Dylan en Mo (203a) kennen verschillende dealers die 'nep drugs' aan toeristen verkopen en echte drugs aan hun vaste klanten. Marius (103a) maakt zich zorgen over een drietal dat uit de criminaliteit moet worden gehouden en waar de zogenaamde 2% aanpak op zit.¹⁰⁶ “Ze zijn nu 14 en 15 jaar maar in alles vatbaar voor illegale praktijken en gebruik. Ze zitten nog op school maar presteren steeds slechter.”

Professionals in het Antennepanel kwetsbare jeugd zien sinds de jaren '10 hoe de drugshandel zich nestelt in de volkswijken en jongeren weet te verleiden tot deelname. Naast andere delicten (o.a. geweld, inbraak en stelen van elektrische fietsen en accu's), is het aandeel jongeren in de drugsmisdaad gegroeid. Sommigen groeien op in families die in de drugshandel zitten.¹⁰⁷ Sommigen (in volkswijken) ontpoppen zich van jongs af aan tot entrepreneur met de verkoop van snus, lachgas en/of vapes. Een deel zoekt emplooi in het centrum van de stad met de verkoop van (nep)dope aan toeristen. De grens met dealen van harddrugs is dun. Professionals zien dat de groep minderjarigen in deze business de afgelopen jaren is gegroeid. Jongeren

¹⁰⁶ De Jong JD & De Wit N (2024) *Specialistisch jeugdwerk voor de 2%*, Hogeschool Leiden,

¹⁰⁷ Ferwerda H, Brouwer N, Holzken I & Kroese R (2021) *Misdaadcarrières voorkomen en doorbreken*, Bureau Beke.

zonder sociaal vangnet en gevoelig voor status zijn de meest kwetsbare groep. Fared (83a) ziet hoe succesvolle criminele jonge mannen een weergaloze aantrekkingskracht hebben op jongeren in de buurt. Net als bij de andere professionals is hij waakzaam op jongeren die (makkelijk) beïnvloedbaar zijn.

Tijdens het gesprek met Marius (103a) loopt een oudere jongen binnen. Eentje, zo blijkt, die handelt in drugs. Hij doet er niet geheimzinnig over en geeft aan dat ook hij grenzen heeft aan wie hij verkoopt. "Laatst wilde een meisje van 14 ecstasy kopen, ik dacht echt nee, dit kan ik je niet geven." Naar zijn zusje toe is hij ook beschermend. "Toen ik ontdekte dat zij vapet werd ik boos. Krijg ik te horen dat ik blow en er niks van mag vinden. Echt, ik kan het niet geloven."

3 Middelengebruik

Het alcohol- en druggebruik bij (groepen) jongeren en jongvolwassenen in het panel is qua bandbreedte smaller dan het middelengebruik in het uitgaanspanel. De groepen in het panel kwetsbare jeugd zijn jonger, gaan veel minder uit en wonen vaak nog bij hun ouders. Veel jongeren groeien op in een omgeving waar nog een zeker taboe rust op drugs. Vooral bij moslimjongeren zijn richtlijnen van het geloof in veel gezinnen nog leidend. Dit laat onverlet dat sommigen experimenteren met middelen (vooral alcohol, nicotine, lachgas en cannabis) op plekken waar ze ongestoord kunnen chillen. Er is een groep die liever in een ander stadsdeel of stad zijn vertier zoekt. Maar het merendeel blijft in de eigen omgeving waar ze ook naar school gaan, sporten en werken. Naast coffeeshops en lounges - voor allebei geldt een minimumleeftijd van 18 jaar - is de auto een populaire hangplek geworden. Vaak geparkeerd op plekjes in de luwte ergens aan de rand van een stadsdeel of op een parkeerplaats in de buurt van een winkelcentrum of fastfood locatie. Jongerenwerkers zien dat het gebruik in groepen erg kan verschillen. Leeftijd speelt een rol, maar ook of de groep geneigd is tot experimenteren. Marius (103a) ziet een duidelijk verschil tussen groepen. De oudere groep gebruikte een paar jaar geleden al meer drugs dan de jongere groep die hij nu begeleidt en waar het gebruik beperkt blijft tot snus en vpen. Hoe dat kan? "In de oudere groep zaten ook een paar stevige blowers en dealers. En er was meer sprake van thuisproblematiek", denkt Marius (103a). Ook Jon (192a) ziet de invloed van vrienden bij snus- en cannabisgebruik. Wie optrekt met snussers en blowers vergroot de kans om zelf ook te gaan gebruiken. Jon en Soraja (192a) kennen veel buurtjongeren al van kinds af aan en zien dat vooral het mannelijk deel gebruikt, terwijl ze ook met meiden omgaan. "Misschien is het schaamte", zegt Soraja, "maar ik zie ook dat zij jongens aanspreken op hun gebruik." Wanneer Evan (202a) jongeren (heftig) ziet gebruiken probeert hij dit bespreekbaar te maken. Als er sprake is van problematiek dan zoekt hij contact met een van de samenwerkende partners. De professionals geven aan dat LVB-jongeren vaak gevoeliger zijn voor beïnvloeding van peers. Jon (192a) denkt dat snus en vapes ook gebruikt worden tegen stress. Het gebruik van harddrugs is in de meeste netwerken nihil. Volgens professionals hebben pillen en poeders en alles wat daarmee samenhangt weinig aantrekkingskracht. Niemand wil het stigma van junkie op jonge leeftijd. Door de jongvolwassenen (vanaf 23 jaar) wordt spaarzaam ecstasy, cocaïne of 3-MMC gebruikt.

3.1 Nicotine: tabak, snus en vpen

Decennialang domineerde het sjekkie en de sigaret de rookcultuur van jongeren én ouderen. Maar de wereld van tabak blijft tegenwoordig met de introductie van nieuwe fancy nicotinehoudende producten volop in ontwikkeling. Nieuwe rookwetgeving leidde tot ander rookgedrag en het succesvol terugdringen van sigaretten en joints in het uitgaansleven. Maar parallel aan deze ontwikkeling bleken jongeren gevoelig voor andere nicotinedragers als vapes en snus. Samen een sigaretje roken komt nog steeds voor, maar tussen de rokers zitten tegenwoordig ook vapers en snussers. Professionals zien dat alles door elkaar heen is gaan lopen en dat jonge rokers net zo makkelijk sigaretten afwisselen met vapes of snuszakjes. “De jeugd blijft geïnteresseerd in nicotine”, zegt Jon (192a) met betrekking tot gezondheidsrisico’s die jongeren laag inschatten. Hij is benieuwd hoe de markt zich gaat ontwikkelen. Ricardo (193a) heeft de omslag van dichtbij meegemaakt. Minder dan 10% van zijn groep rookt nog sigaretten, snus wordt door een kwart gebruikt en de helft vapet inmiddels. En in zo’n tempo dat jongeren dagelijks urenlang aan de vape puffen. Jon (192a) heeft gezien hoe snel de vapes zich via een oudere groep razendsnel verspreid hebben naar een jongere generatie die nog niet aan de sigaretten was. Hij ziet persisterend gebruik bij een fanatieke vagegroep. Nieuw is dat de activiteiten in het jongerencentrum met enige regelmaat worden onderbroken als de groep buiten gaat vpen. Ricardo (193a) vertelt over een groep meiden (14-18 jaar) die vapes met THC gebruiken. Door de snelheid van het succes en groeiende zorg over toenemende afhankelijkheid, zijn er in verschillende stadsdelen al informatieavonden geweest in samenwerking met verschillende partijen en preventie.

3.1.1 Snus

Snus (ook wel chema) is in zakjes verpakte nicotine als poedervorm die via het wangslimvlies opgenomen wordt in het lichaam. Net als bij vapes is ook snus voor sommigen de eerste ervaring met nicotine. Een deel gebruikt snus voor meer energie of zegt er juist rustiger van te worden. Al naar gelang het percentage nicotine kan de high verschillen. Sommige professionals denken dat de opmars van snus begon tijdens de coronaperiode. En net als lachgas destijds is snus nu een ‘undercovermiddel’ voor gebruikers die ongemerkt high willen zijn. Bilal & Faiz (194a) typeren de snusroes met een ‘kleine space’. De soorten die thans (illegaal) verkrijgbaar zijn variëren qua sterkte. Snus wordt gebruikt op school, op straat, maar ook tijdens sporten en werk. Jon (102a): “Jongeren zien het bij een oudere groep en dan slaat de experimenteerzin over naar de jongere generatie. Ook de snus rage roept vragen op bij professionals. Welke impact heeft het op hun gedrag? Is het een opstap naar sigaretten? Jongeren zien het niet als een drug, zegt Jon (192a). Maar hooggedoseerde snusvarianten leiden wel tot onrust en geagiteerd gedrag. Vooral als de voorraad op is. Hij denkt dat zijn groep 3 à 4 zakjes per dag neemt als demping van negatieve emoties. Intensief gebruik van snus kan leiden tot lichamelijke en geestelijke problemen. Forse snussers hebben een verminderde eetlust en vertonen sneller nerveus gedrag. Misselijkheid, overgeven en forse duizelingen komen ook voor.

3.1.2 Vapen populair

Vapen blijft populair bij de jongste lichting, waarvan sommigen pas 13-14 jaar zijn. Het is vapes voor en vapes na, aldus professionals. “Vapen is de norm geworden”, zegt Jon (192a). In plaats van lachgaspatronen, zijn het nu wegwerp vapes die in de buurt rondslingeren. Marius (103a) ziet de jeugd al op jonge leeftijd om gaan. En dat zal nog wel even zo blijven denkt hij. “Het wordt alleen maar meer. En degenen die al een paar jaar vapes gebruiken steeds frequenter. Sommigen lurken de hele dag door aan zo’n ding.”

Professionals geven verschillende redenen waarom vapes zo trendy zijn anno 2024. Het imago is positief en cool. Ze zijn goedkoper dan sigaretten en vapes kun je heimelijker (verbergen voor ouders) of zomaar tussendoor doen. Ook het gemak van gebruik speelt een rol. Je hoeft het niet in één keer op te roken. De ‘lekkere fruitsmaakjes’ zijn eveneens verleidelijk en op sommige (duurdere) modellen zitten ook games.¹⁰⁸ Volgens professionals zijn jongeren zich onvoldoende bewust van de gezondheidsrisico’s.

De setting van gebruik is op straat, thuis als de ouders er niet zijn of op school. “Even met elkaar make-up doen op de wc met een vape erbij en het staat helemaal blauw daar”, weet een professional die ook op school komt. In buurthuizen en jongerencentra mag niet worden gevaped. De vapes vinden hun weg via buurtwinkels, straatverkopers (vaak leeftijdsgenoten) en online. Jon (192a) “Sommigen gaan naar België of Duitsland om voor de groep in te kopen. Een wegwerp vape op straat kost ca. 10 euro. Grotere vapes (modellen met een paar duizend ‘puffs’) zijn al gesignaleerd. Ricardo rekent uit dat jongeren al snel een paar honderd euro per maand kunnen uitgeven aan vapes. Jon (192a) kent veel dagelijkse gebruikers. “Het gebruik is inmiddels problematisch. Ze zijn echt nicotine-afhankelijk. Als het niet in de buurt is raken ze compleet gestrest.” Het kost ook veel geld en tijd om te zorgen dat er altijd voldoende is. Twee professionals zien ook financiële problemen bij chronisch vapegebruik. Ricardo (193a): “We hadden laatst een casus van iemand die de juwelen van haar moeder in onderpand had gedaan om geld te regelen voor vapes. Er wordt ook meer gestolen in winkels om te kunnen besparen op de aanschaf van vapes.” Ofschoon de vape een ‘clean smoking’ imago heeft zien professionals een toenemende afhankelijkheid van nicotine. Wie minderen wil, ontdekt dat dit niet vanzelf gaat.

3.2 Alcohol

Jongeren van Nederlandse afkomst drinken vaker alcohol (en ook bij verschillende gelegenheden) dan jongeren met een migratieachtergrond. Nederlandse jongeren zijn opgegroeid in een oudercultuur waar alcoholgebruik ‘normaal’ is en ook minderjarigen soms al meedrinken met volwassenen. De Marokkaans-Nederlandse jongeren drinken het minst. Een meerderheid zelfs helemaal niet, zeggen een paar jongerenwerkers. “Er is totaal geen behoefte aan”, zegt Jon (192a). “Op de één of andere manier boeit het ze

¹⁰⁸ Om de gezondheid te beschermen en vapes minder aantrekkelijk te maken voor jongeren, geldt sinds 1 januari 2024 een definitief verbod op e-sigaretten met smaakjes. Deze blijken echter nog vrij eenvoudig verkrijgbaar (E Baskin, [Verbod op vapes met smaakjes makkelijk te omzeilen: 'Dweilen met kraan open'](#), NU.nl, 20 april 2024).

gewoon niet. Heel anders dan bij de jongeren die opgroeien tussen volwassenen die ook drinken.” Thuis of in het openbaar drinken is taboe in een islamitische omgeving. Het geloof als remmende factor, ziet Fared (83a) in zijn groep. Een drinkcultuur zoals bij de Nederlandse jeugd is hen onbekend. Hooguit bij oudere jongeren die uitgaan en/of minder strikt zijn met de regels. Surinaams-Nederlandse en Turks-Nederlandse jonge Amsterdammers hebben daarentegen meer ervaring met alcohol. In de rapcultuur zijn Jack Daniels en Hennessy iconische merken. In de groep van Zakaria (201a) drinkt iedereen. Vooral mixjes met iets sterks erin zijn in trek. Sommigen drinken net zo lang door tot ze ‘droeloe’ (dronken) zijn. Een paar combineren het met lachgas, wiet en/of nicotine. “Ik ga tappen”, is een geveugelde en stoere uitspraak in zijn groep, waar alcohol status geeft. Ze kennen inmiddels de weg naar slijterijen en avondwinkels. Een enkeling zit in de gevarezone omdat hij steeds vaker met blikjes zwaar bier (boven de 10% alcohol) loopt.

3.3 Cannabis

Jongeren noemen cannabis wierie, assie of cali weed (uit Californië). Een joint heet jonko of zuen. Het gebruik ervan ligt in de meeste netwerken hoger dan alcohol. Naast dat het uit de coffeeshop wordt verkregen, zijn er ook lijntjes met de thuisteelt, via vrienden met smokkelcontacten of bezorgers. Het gebeurt ook dat een groepje zich in de buurt van een coffeeshop ophoudt in de hoop dat een (wel volwassen) bezoeker iets voor ze wil halen. Het is niet altijd zichtbaar hoeveel er wordt geblowd, maar professionals denken dat de meesten één tot een paar dagen doen met een zakje wiet of hasj van 5 gram (circa 15 euro per gram uit de shop). Een groep is overgestapt naar cali weed.

“Ze zijn sterker gaan gebruiken, dat zie ik gewoon. Ze roken nu cali weed in plaats van haze. Van gelegheidsroken is geen sprake meer als ze elke dag smoken. Wel na het werk pas, maar er wordt flink geblowd. Aangezien ze er nog steeds naar hun werk gaan denk ik dat het wel oké gaat.” (Zakaria, 201a)

In Ricardo’s (193a) groep bleef cannabis door de populariteit van snus en vapes aanvankelijk op de achtergrond. Maar nu ze vapes met THC hebben ontdekt, gaat er een nieuwe wereld open, met als extra voordeel dat de fruitige vapelucht de cannabisdamp lijkt te camoufleren. Het gebruik van THC in vapes zit nog in een experimentele fase. Ricardo weet niet of het een succesnummer wordt. “Eentje ging laatst niet zo lekker op zo’n THC-vape.” Ook bij Marius (103a) zijn er nog aarzelingen bij de jongste groep, waar cannabis nog als ‘échte drug’ wordt gezien. Tegelijkertijd geeft het status, omdat de oudere groep wel blowt. Maar het patroon lijkt te verschuiven. Een blower is tegenwoordig niet automatisch meer een roker. Marius denkt dat het vapes hier ook invloed op heeft. Het zijn vooral tieners die met vapes beginnen en de sigaret over slaan. Van de oudere 18+ groep blowt (bijna) iedereen. Ook degenen met een baan, die na werktijd een joint opsteken. Vóór werktijd komt ook voor, getuige het feit dat sommigen wel eens stoned op het werk verschijnen. Jon’s (192a) groep is rustig, niet rebels, maar groepsdruk voelen ze wel. Een aantal van hen experimenteert met cannabis, snus en vapes en dat werkt aanstekelijk op de rest van de groep. “Ze zijn wel bang dat hun ouders erachter komen.” Naar Jon toe zijn ze minder stiekem over het gebruik. Hij weet dat in korte tijd een omslag kan plaats vinden. “De vorige keer dat we elkaar spraken lag de focus op vapes en snus,

maar nu hebben ze het over cannabis. Het leeft binnen de groep.” In sommige groepjes worden soms andere middelen (o.a. alcohol en snus) gecombineerd met blowen.

“Het is vaak samen een jointje roken voor de fun en voor een enkeling om het hoofd uit te zetten. Ze delen een grammetje tijdens het chillen. Het liefst 's avonds in het verborgene, Ze zijn tolerant naar elkaar en gesloten naar buiten, vooral in de eigen wijk.” (Zakaria, 201a)

Evan (202a) gaat altijd open het gesprek in met blowers en probeert een link te leggen met hun belevingswereld en passie voor muziek. Het oudste groepslid, de leider, gebruikt het meest en heeft ook contact met groepen buiten de buurt. “Blowen stimuleert de creativiteit, zeggen ze, hoewel ze soms te stoned zijn om nog wat voor mekaar te krijgen.” Een persoon die in gendertransitie zit zegt dat blowen ook kan helpen bij het definiëren van hun zelfbeeld. Gewoon ontspanning zoeken, is wat professionals vaak horen. “Ze staan vroeg op om te werken en vinden dat ze aan het eind van de dag een moment verdienen om te blowen. Ze worden rustig en kunnen zich dan helemaal ontspannen”, zegt Evan (202a). Ook Zakaria (201a) ziet zijn groep vaak in de wijk op een vast tijdstip. Het zijn jongens met een baan die elkaar in de vroege avond treffen bij het winkelcentrum. Het is eigenlijk een soort ‘blow-comité’ dat elkaar na het werk opzoekt.

“Eerst gaan ze drinken om vervolgens om de hoek te blowen. Ze hebben hun vaste plekken. Als ik ze dan spreek, dan gaat het niet over werk, presteren, geld of school. Als ze blowen gaat het eerder over voetbal of over actuele dingen die spelen. Er is geen groepsdruk en ook geen wij-tegen-zij houding. Het is eerder van jullie doen jullie ding en wij doen ons ding, boeih.” (Zakaria, 201a)

Maar de aantrekkingskracht van de straatcultuur moet niet worden onderschat, vinden professionals. Ook als het om blowen gaat en je druk voelt om mee te doen. Professionals vertelden eerder dat een rolmodel uit de wijk jongeren kan verleiden tot sportactiviteiten als positieve trigger om ongezond gedrag (in dit geval blowen) om te kunnen buigen. Tegelijkertijd wordt blowen ook als iets gezelligs gezien. Een ritueel dat de groep bindt.

Angst voor de werkelijkheid

Professionals zien in hun werkveld hoe chronisch cannabisgebruik de ontwikkeling van jongeren kan remmen terwijl ze in deze fase van het leven belangrijke stappen moeten zetten met het oog op de toekomst. Blowen stimuleert niet alleen de creativiteit zoals bij sommigen, maar het wordt ook gedaan tegen verveling, uit frustratie over school, ruzies of problemen thuis. Soms is er agitatie als ze (nog) niet geblowd hebben. Jongeren die kampen met onderliggende psychosociale problemen zien blowen soms als een tijdelijke verlichting. Jongeren blowen ook om te kalmeren van stress of om hun adhd-gedrag de baas te blijven. Professionals waarschuwen al langer dat jonge blowers zichzelf tekortdoen als ze denken daarmee hun problemen te kunnen verlichten. In werkelijkheid gebeurt er weinig en ze raken verder ‘van de wereld’ in plaats van hulp te zoeken. Zakaria (201a) ziet dat de mentale gesteldheid een rol speelt. “Ik ben moe dus ik ga blowen. Ze denken dat het werkt als vitamine C.”

Reden voor professionals om erbovenop te blijven zitten en indolentie of slechte schoolresultaten en werkprestaties als gevolg van blowen ter sprake te brengen. Een ongemakkelijk gespreksonderwerp omdat

deze blowers vaak denken dat ze controle over hun gebruik hebben. Marius (103a) denkt eerder dat zware blowers door een onderliggend minderwaardigheidsgevoel de werkelijkheid willen ontvluchten of uit angst voor het onbekende niet durven een poosje nuchter te blijven. Evan (202a) is wel benieuwd hoe het afloopt met een jongere die hij doorverwezen heeft naar de hulpverlening. “Ik mis de terugkoppeling, wat er is gebeurd en hoe ze terecht zijn gekomen. Veel dingen liggen buiten je macht.” Maar professionals zien ook voorbeelden van jongeren die hun dominante blowpatroon hebben doorbroken (o.a. door sport, geloof, relatie, behandeling) en meer grip op hun leven hebben gekregen, besluitvaardiger zijn en meer dingen zijn gaan ondernemen. Ze durven weer te dromen. Niet meer als ze stoned maar nuchter zijn.

3.4 Lachgas: heimelijk gebruik

In de afgelopen jaren maakte lachgas furore in Amsterdamse volkswijken. De ballonnen die in sommige groepen net zo populair waren als cannabis, doken op in shishalounges, theehuizen, parken en tunnels. Op feestjes en in auto's, voor sommigen hun ‘huiskamer op wielen’. Het begon als feestje met ‘ballen’ (ballonnen) voor extra pret. Een onschuldig middel dacht iedereen nog, totdat de eerste verhalen kwamen over ballonnenfeesten en -binges en lege lachgaspatronen steeds vaker werden aangetroffen op hangplekken, parkeerplaatsen, in fietsenhokken of ergens in een berm. Soms een paar, maar ook wel eens honderden met de verpakking en lege ballonnetjes ernaast. Na die eerste golf kwamen de grotere tanks in beeld en toen ging het hard. Bezorgdiensten roken hun kans en stortten zich op de lucratieve verkoop tot in het centrum van de stad waar groepjes verkopers goede zaken deden, omdat ook het toerisme een goede inkomstenbron was. In die periode begonnen ook professionals zich zorgen te maken over de lichamelijke en geestelijke conditie van jongeren in hun groep. Er kwamen verhalen over jongeren met schulden, die betrokken raakten bij auto-ongelukken, of ernstige lichamelijke of geestelijke klachten kregen als gevolg van dwangmatig gebruik en (periodieke) binges van tientallen tot soms honderden ballonnen per persoon. Sinds 2021 treedt er een kentering op en keren meer jongeren zich af van lachgas, dat een loser imago krijgt. De aanwas van nieuwe gebruikers slinkt. Wat overblijft zijn groepjes die meer verborgen problematisch blijven gebruiken. Jon (192a) en Marius (103a) zien zo nu en dan jongeren nog gebruiken, maar de lachgashype is voorbij. Het imago van dit middel is flink achteruit gegaan, hoewel ze nog wel lege tanks zien liggen in de wijk. Volgens Zakaria (201a) en Ricardo (193a) vindt het gebruik heimelijker plaats bij kleine kernen van vooral problematische gebruikers. “Er zijn twee jongens die erg lachgasverslaafd zijn en continu aan de ballonnen zitten,” zegt Zakaria (201a) die ze telkens tegenkomt als hij zijn ronde maakt in de buurt. Ze maken nog wel onderdeel uit van de groep, maar in het gebruik gaan ze hun eigen weg. Per sessie sneuvelen er een paar tanks (200-300 ballonnen). Zakaria (201a) vermoedt dat er meer problematische gebruikers zijn die bijeen klonten en moeilijk bereikbaar zijn. Ook Ricardo heeft een vermoeden dat er nog steeds een paar hotspots zijn waar in auto's wordt gebruikt. “Het gebruik is meer underground gegaan.”

4 Samenvatting

De gemeente Amsterdam heeft jongerenwerk een grotere rol toebedeeld en verlangt meer samenwerking met scholen, jeugdhulp en andere -voorzieningen evenals in de ontwikkeling en begeleiding van probleemjeugd. Vroegsignalering en succesvolle interventies, met focus op 'moeilijke groepen', moet meer aandacht krijgen. Maar ook tijd, zeggen professionals, want het effect van een doeltreffende aanpak gaat minder snel dan beleidsmakers vaak hopen. En voor jongeren blijft het noodzaak dat ze in de buurt terecht kunnen bij iemand die ze vertrouwen en waar ze zich veilig bij voelen. Jongeren- en straathoekwerkers zijn zich hier dagelijks van bewust.

In het panel kwetsbare jeugd (ook wel buurtpanel) vertellen negen professionals over leefsituatie en middelengebruik van negen groepen in zeven stadsdelen en met in totaal circa 300 jongeren van 12-27 jaar die hun (vrije) tijd grotendeels in de eigen buurt doorbrengen. De meeste groepen zijn goed benaderbaar en verschillend van karakter: van creatief tot problematisch. De meesten gaan naar de middelbare school of een vervolgopleiding (vaak mbo). De oudere groep werkt of heeft moeite met aansluiting zoeken in de maatschappij. Vaak is het een optelsom van slechte schoolresultaten, de mores van straatcultuur, opgroeien in een arm milieu en omgaan met vrienden die al iets op hun kerfstok hebben. Door het ontbreken van positieve rolmodellen en opvoeders die tekortschieten, raken sommigen verweerd en gevoelig voor anderen (in hun omgeving) die op illegale wijze succes boeken en respect afdwingen bij hen die door status zijn verblind. Volgens professionals is de groep 'uitvallers' kwetsbaarder voor het plegen van criminaliteit. Zij zien het als hun taak om jongeren bij de les te houden, bij de hand te nemen als het moet en te motiveren om je kansen te pakken en andere keuzes te maken dan een carrière in de criminaliteit. De ene jongere slaagt daar beter in dan de ander.

Het alcohol- en druggebruik in het buurtpanel is op een andere leest geschoeid dan de groepen in het uitgaanspanel. Groepen in het buurtpanel zijn jonger, wonen vaak nog thuis en hun vrijetijd speelt zich vooral op straat af in de eigen buurt, in coffeeshops en shishalounges, in portieken en kelderboxen of in de auto, een eveneens belangrijke ontmoetingsplek. De bandbreedte van middelen bij buurtjongeren is aanzienlijk smaller dan bij de uitgaanders. Bij veel buurtjongeren rust op het gebruik van illegale middelen een taboe en stigma. Want wie harddrugs gebruikt bevindt zich op een gevaarlijk pad.

De grootste verandering zien professionals bij het gebruik van **vapes** en **snus**, twee nicotinehoudende producten die flink terrein hebben gewonnen bij de buurtjeugd; vaak ten koste van **sigaretten** die duur zijn geworden, maar ook negatiever worden beoordeeld (stank, ongezond). Professionals zijn in de afgelopen jaren getuige geweest van deze snelle trendomslag en zijn bezorgd over de gezondheidsrisico's, nu veel vapers en snussers onbezorgd hun gang gaan en de gebruiksfrequentie sluipenderwijs toeneemt. Het gedachteloos puffen en snussen heeft vooralsnog een gezonder en schoner imago bij de jeugd die wordt verleid met talloze (verboden) fruitvarianten.

In veel groepen speelt **alcohol** een geringe rol, behalve bij jongeren met een Nederlandse familieachtergrond, waar ook minderjarigen bekend zijn met alcohol. In andere groepen is alcohol taboe wegens het geloof (moslimjongeren) of is er simpelweg geen belangstelling voor. Van 'normalisering' is hier dan ook geen sprake. De oudere groep (20-plussers) drinkt alleen alcohol tijdens het stappen. Naast groepen van Nederlandse komaf, zijn het vooral Surinaams-Nederlandse en Turks-Nederlandse jongeren die drinken.

Het gebruik van **cannabis** scoort hoger dan alcohol en wordt vaak in groepsverband gebruikt op plekken in de buurt, thuis bij vrienden en op feestjes. De positieve binding met de groep wordt versterkt door een jonko te delen, zoals een joint bij veel jongeren heet. Professionals zien verschillende gebruikspatronen. Sommigen blowen pas na school, werk of alleen in het weekend. Ter ontspanning of vanwege de creatieve impuls bij het maken van muziek bijvoorbeeld. Anderen blowen de hele dag door. Bij hen is het eerder vluchtgedrag. De roes biedt een tijdelijke ontsnapping uit de werkelijkheid met haar verplichtingen en waarin daadkracht op een zijspoor is beland.

Het gebruik van lachgas is duidelijk over zijn hoogtepunt heen en er lijkt nauwelijks nieuwe aanwas. Wat overblijft is heimelijk (problematisch) gebruik door kleine groepjes. Ook voor andere middelen (o.a. ecstasy en cocaïne) is er weinig animo, afgezien van een oudere groep (20- plussers) die het voor feesten reserveren. Zelfs 3-MMC, dat een stevige opmars heeft gekend in het uitgaanspanel, is bij buurtjongeren nagenoeg onbekend.

1	Cafépubliek	103
1.1	Gender, identiteit en leeftijd	103
1.2	Achtergrond en woonplaats	104
1.3	Opleiding en werk	105
1.4	Uitgaan	106
2	Middelengebruik	106
2.1	Alcohol	106
2.2	Tabak en vaperen	108
2.2.1	Snus	110
2.3	Cannabis	110
2.4	Xtc-pillen, cocaïne en amfetamine	111
2.5	Mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC en 4-FA	112
2.5.1	5-APB/6-APB	113
2.6	Ketamine, lachgas en ghb	114
2.6.1	Lean	114
2.7	Paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-B	114
2.7.1	Lsd en DMT	115
2.8	Crack, heroïne, methamfetamine en overige drugs	115
2.9	Overzicht druggebruik	115
2.10	Middelengebruik tijdens het uitgaan in cafés	116
2.11	Medicijnen	117
2.12	Gokken	118
3	Verschillen tussen subgroepen	118
3.1	Gender	119
3.2	Identiteit	120
3.3	Leeftijd	120
3.4	Opleidingsniveau	121
3.5	Studie of werk	122
4	Trends	123
4.1	Cafébezoekers 2000-2024	124
4.1.1	Uitgaan 2000-2024	125
4.2	Alcohol	125
4.3	Tabak	127
4.4	Cannabis	128
4.5	Xtc-pillen, cocaïne en amfetamine	130
4.6	Mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB	130
4.7	Ketamine, lachgas en ghb	132
4.8	Paddo's/truffels, 2c-B, LSD en DMT	132
4.9	Crack, heroïne en methamfetamine	133
4.10	Middelengebruik tijdens het uitgaan	133
4.11	Medicijnen	136
4.12	Gokken	136
5	Samenvatting	136

Sinds de eerste Antenne cafésurvey die plaatsvond in het millenniumjaar, is die van 2024 inmiddels al de zesde editie. In de bijna vijfentwintig jaar waarin we deze groep uitgaanders onderzochten is er nogal wat gebeurd en veranderd. Terwijl het aantal restaurants, snackbars, ijssalons en overige horeca toenam, daalde het aantal cafés van circa 1.370 naar 905.¹⁰⁹ Alleen in Amsterdam-Noord kwamen er cafés bij. In 2008 kregen de cafés te maken met het rookverbod, in 2014 met de verhoging van de alcoholleeftijd, en in 2020 met de afschaffing van rookruimtes. Om maar te zwijgen over de coronacrisis met sluitingen, avondklokken, vaste zitplaatsen, mondkapjes en coronatoegangsbewijzen. In 2000 waren de Breezers niet aan te slepen en betaalde je aan de bar minder dan drie gulden voor een biertje (omgerekend €1,28).¹¹⁰ Anno 2024 worden Spritzers en Seltzers besteld en is vier euro voor een biertje niet ongebruikelijk.

Desondanks wordt er nog volop geborreld. In de periode mei-juli 2024 hebben teams van veldwerkers tijdens 23 veldwerkavonden bezoekers van 90 verschillende cafés persoonlijk benaderd met het verzoek ter plekke een anonieme papieren vragenlijst in te vullen. Meer gedetailleerde informatie over de methode is te vinden in *B.1.1 Veldwerk* (pag. 194) in *VIII Bijlagen*.

We beschrijven in dit hoofdstuk achtereenvolgens **(1)** de cafébezoekers die aan het onderzoek deelnamen, **(2)** hun middelengebruik in het algemeen en tijdens het uitgaan, **(3)** verschillen tussen subgroepen, en **(4)** trends in cafépubliek en middelengebruik sinds 2000. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een **(5)** samenvatting.

1 Cafépubliek

In totaal hebben **1.188** cafébezoekers de vragenlijst ingevuld. We starten met een beschrijving van de achtergrondkenmerken van het onderzochte cafépubliek. In tekst en figuren worden afgeronde percentages en gemiddelden gepresenteerd. Voor tabellen met gedetailleerde cijfers zie *VIII B Bijlage cafésurvey* (pag. 192).

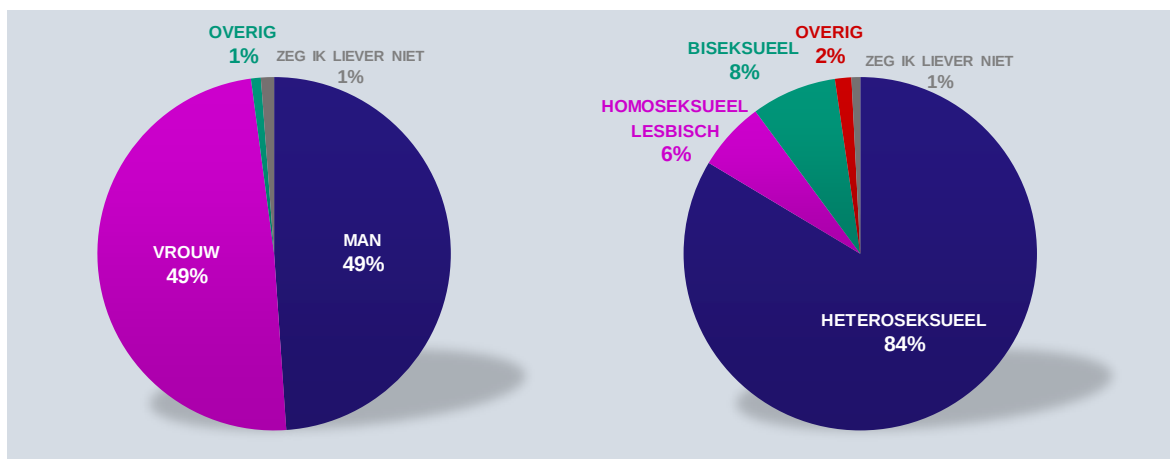
1.1 Gender, identiteit en leeftijd

Mannen (49%) en vrouwen (49%) zijn evenredig verdeeld onder de cafébezoekers; een enkeling rapporteerde een ander gender (1%, o.a. non-binair). De meesten zijn heteroseksueel (84%); ongeveer een zesde is homoseksueel/lesbisch (6%) of biseksueel (8%) of identificeert zich anderszins als lhbt+er (2%, o.a. panseksueel).¹¹¹

¹⁰⁹ [Horeca: restaurants](#), [Horeca: snackbars](#), [ijssalons](#), [Horeca: overig](#), [Horeca: cafés](#), Dashboard kerncijfers, Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam

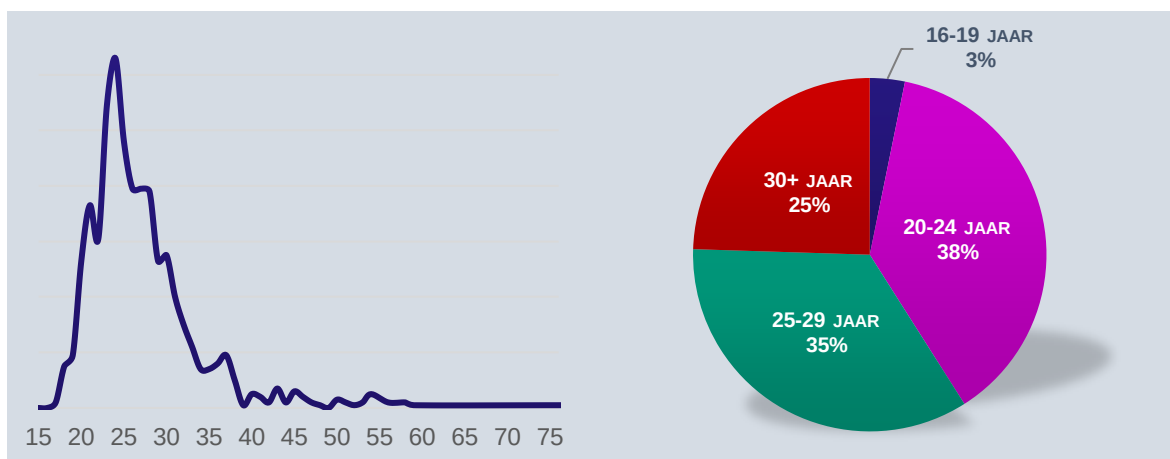
¹¹⁰ [Consumentenprijzen: gemiddelde prijzen consumentenartikelen, 2000 – 2018](#), CBS Statline.

¹¹¹ Dit lijkt overeen te komen met de algemene bevolking, waar naar schatting 17% een niet-heteroseksuele oriëntatie heeft. Onder jongvolwassenen in stedelijke gebieden zijn echter hogere percentages te verwachten (M Kennis, [Hoeveel LHBTQIA personen tellen Nederland?](#), CBS, 11 oktober 2024).

Figuur VI.1: Gender en identiteit

De leeftijd lijkt ver uiteen te lopen, van 17 tot en met 77 jaar, maar er deden slechts twee minderjarigen mee. Verreweg de meeste onderzochte cafébezoekers zijn begin-twintig (38%) of eind-twintig (35%), en weinig zijn ouder dan 40 (4%).¹¹²

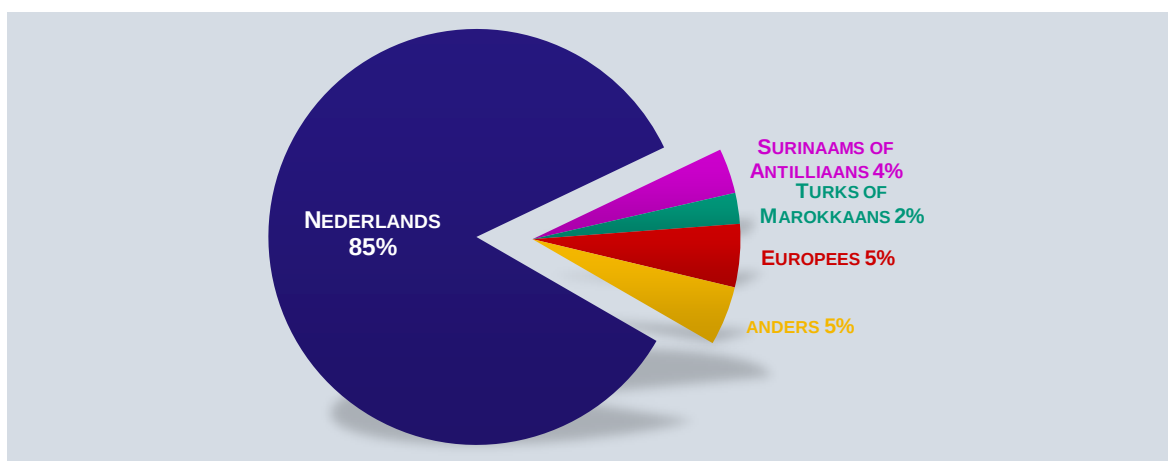
Figuur VI.2: Leeftijd

1.2 Achtergrond en woonplaats

Het merendeel van het onderzochte cafépubliek is van Nederlandse afkomst (85%), 4% is Surinaams-Nederlands of Antilliaans-Nederlands, 2% is Turks-Nederlands of Marokkaanse-Nederlands, en 5% heeft een Europese (familie)achtergrond. De overige aanwezigen rapporteerden gevarieerde niet-Europese achtergronden, variërend van Afghaans tot Zuid-Afrikaans en van Australisch tot Venezolaans.

Bij deze resultaten moet wel aangetekend worden dat een Nederlandstalige vragenlijst werd gebruikt, waardoor eventuele in de cafés aanwezige toeristen of internationals die geen Nederlands spreken niet mee konden doen.

¹¹² Veldwerkers waren ook geïnstrueerd cafés met een ouder publiek over te slaan en te streven naar een maximum leeftijd van 35 jaar.

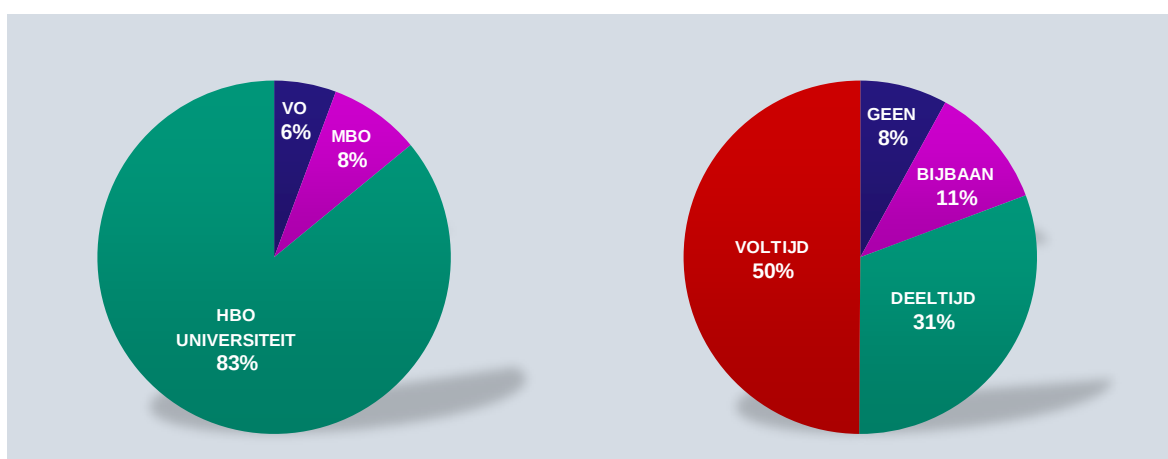
Figuur VI.3: Achtergrond

Driekwart woont in Amsterdam (76%); de rest komt uit tientallen andere plaatsen in de buurt, verder weg in Nederland, en soms daarbuiten. De meest genoemde woongemeenten buiten de hoofdstad waren Haarlem, Utrecht, Leiden, Amstelveen, Den Haag, Diemen en Zaanstad.

1.3 Opleiding en werk

Bijna vier op de tien cafébezoekers (39%) volgen momenteel een opleiding, meestal aan een hogeschool of universiteit. En ook degenen die niet studeren hebben meestal een hbo- of academisch diploma. Wanneer we een combinatie maken van de huidige en afgeronde opleiding, dan bereikte 6% tot nu toe het niveau van voortgezet onderwijs (vaak havo/vwo, soms vmbo), heeft of volgt 8% een opleiding op mbo-niveau en 83% een opleiding op hbo/wo-niveau.¹¹³

De meerderheid heeft betaald werk. Voor 11% is dat een bijbaan(tje) van minder dan 12 uur per week, 31% werkt in deeltijd (12-35 uur) en de helft (50%) heeft een voltijdsfunctie van minimaal 36 uur per week.

Figuur VI.4: Opleidingsniveau (huidig of afgerond) en werk

¹¹³ Het opleidingsniveau van het onderzochte cafépubliek is hoog. Volgens het CBS had 48% van de Amsterdammers in 2022 een hoog onderwijsniveau (*Bevolking: hoogstbehaald onderwijsniveau en regio*, CBS Statline). Een veel lager percentage dus dan de 83% onder de cafébezoekers. Zelfs als we ervan uitgaan dat in de CBS-cijfers de ruim 62.000 in Amsterdam wonende studenten (*Leerlingen en studenten: onderwijssoort, woonregio*, CBS Statline) die nog bezig zijn met hun opleiding (9% van de bevolking) niet zijn verdisconteerd.

Het cafépubliek kan grotendeels worden ingedeeld in twee groepen:

- **Studenten** (40%) volgen vrijwel allemaal een opleiding aan hbo of universiteit; sommigen zijn middelbare scholieren of mbo'ers. In totaal is 38% van de cafébezoekers een hbo/wo-student. De meeste studenten hebben naast hun studie een (deeltijd) bijbaan.
- **Werkenden** (57%) volgen momenteel geen opleiding en hebben meestal een fulltime betaalde baan. Zoals gezegd hebben de meeste werkenden een hbo/wo-opleiding afgerond. In totaal is 47% van de cafébezoekers een hbo/wo-opgeleide werkende.

De resterende 3% is niet werkzaam; ze volgen geen opleiding en hebben geen betaald werk. Ook onder hen hebben de meesten overigens een hbo/wo-opleiding afgerond.

1.4 Uitgaan

De onderzochte cafébezoekers zijn over het algemeen frequente stappers, die de laatste 4 weken gemiddeld 6 keer een uitgaansgelegenheid bezochten. Naast cafés, waren dat vaak clubs (65%) of door vrienden of vereniging georganiseerde feesten (51%). Ook werden concerten (36%), kleinschalige dancefestivals (< 5.000 bezoekers, 31%) of grootschalige dancefestivals (> 5.000 bezoekers, 31%) bezocht. Een klein deel ging naar een (illegale) rave (9%).

2 Middelengebruik

De vragenlijst bevatte vragen over drinken, roken, blowen, drugs, medicijnen en gokken. Bij alcohol, tabak en cannabis werd naast prevalentie (d.w.z. of iemand ooit, de laatste 12 maanden en de laatste 4 weken had gebruikt) ook gevraagd naar frequentie en hoeveelheid.

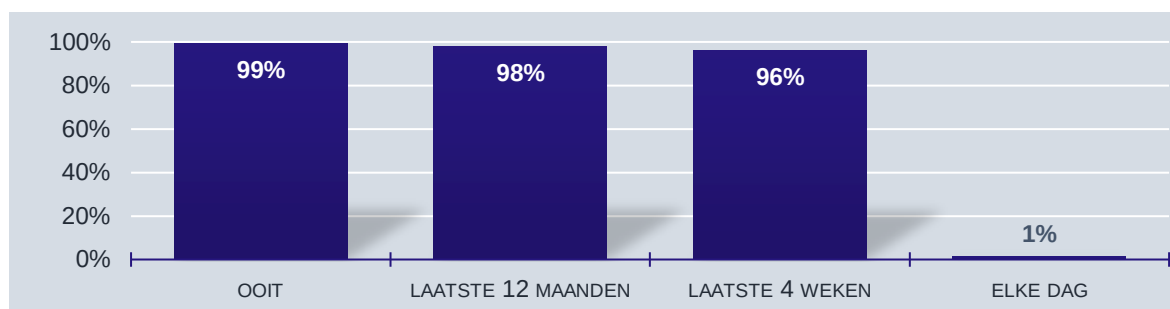
Naast het gebruik van legale (alcohol en tabak) en gedoogde (cannabis) middelen, is ook gevraagd naar meer dan vijftien illegale (andere) drugs, medicijnen en gokken. Bij xtc-pillen, cocaïne en amfetamine werd zowel prevalentie als frequentie gevraagd; bij de overige drugs alleen prevalentie.

Naast prevalentie van middelengebruik in het algemeen is ook gebruik tijdens een stapavond in een café onderzocht.

In tekst en figuren worden afgeronde percentages en gemiddelden gepresenteerd. Voor gedetailleerde cijfers zie *VIII B Bijlage cafésurvey* (pag. 192).

2.1 Alcohol

Vrijwel alle cafébezoekers hebben ooit alcohol gedronken (99%) en verreweg de meesten zijn ook huidige drinkers (laatste 4 weken, 96%). Elke dag alcohol drinken komt daarentegen weinig voor (1%).

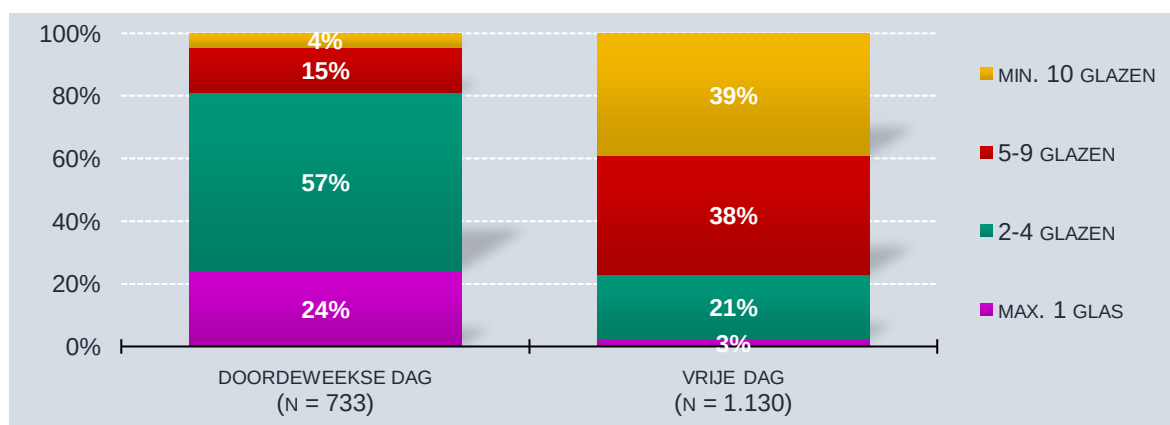

Figuur VI.5: Alcohol

Frequentie en hoeveelheid

Gemiddeld consumeerden de huidige drinkers 11 dagen van de laatste 4 weken alcohol; wat neerkomt op 2 à 3 dagen per week. Ruim een derde (35%) drinkt alleen in het weekend (vr, za, zo) of op andere vrije dagen (bijv. tijdens vakantie); een kleine twee derde (65%) drinkt (ook) op gewone doordeweekse dagen (ma-do).

Huidige drinkers die op doordeweekse dagen alcohol drinken, nemen dan gemiddeld 3 glazen. Op vrije dagen wordt beduidend meer gedronken, namelijk gemiddeld 8 glazen op een dag. Als doordeweeks alcohol wordt gedronken, dan houdt een kwart (24%) het bij maximaal 1 glas en drinken de meesten er 2 tot 4 (57%). Als op vrije dagen wordt gedronken, dan worden meestal meer dan 4 glazen gedronken (77%), hetgeen wel wordt opgevat als binge drinken.¹¹⁴

Figuur VI.6: Hoeveelheid (huidige drinkers op betreffende dagen)

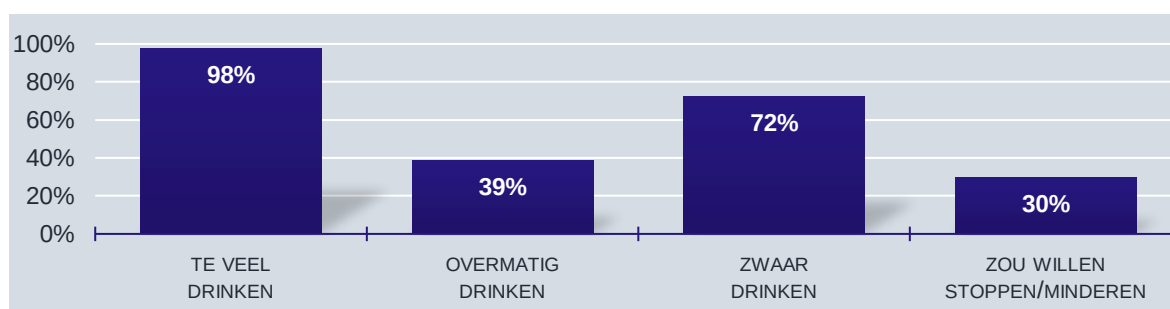
Risikant gebruik¹¹⁵

De Gezondheidsraad adviseert om geen of maximaal één glas alcohol per dag te drinken. Volgens deze norm drinken bijna alle huidige drinkers (laatste 4 weken) *te veel* (98%). In landelijke bevolkingsonderzoeken wordt daarnaast gesproken van overmatig drinken en zwaar drinken. *Overmatig* drinken is meer dan 14 (vrouwen) of 21 (mannen) glazen alcohol per week. Hieraan voldoen vier op de tien huidige drinkers (39%). *Zwaar* drinken is wanneer één keer per week of vaker minimaal 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol op één dag worden gedronken. Volgens deze definitie is bijna driekwart van de huidige drinkers een zware drinker

¹¹⁴ Nationale Drug Monitor (editie 2023) *Alcohol, 11.0 Laatste feiten en trends*. Trimbos-instituut/WODC.

¹¹⁵ Zie VIII B Bijlage *cafésurvey* (pag. 192) voor meer informatie over definities en berekening van indicaties van riskant gebruik. De verschillende maten kennen nogal wat overlap, waardoor genoemde percentages niet kunnen worden opgeteld.

(72%). Bijna één op de drie huidige drinkers (30%) vindt zijn/haar drankgebruik zelf te ver gaan en zou willen stoppen of minderen met alcohol.

Figuur VI.7: Indicaties riskant gebruik (huidige drinkers, n = 1.136)¹¹⁵

Vergelijking met de algemene bevolking

Bovengenoemde percentages van riskant alcoholgebruik hebben betrekking op huidige drinkers (laatste 4 weken). Deze zijn omgerekend naar de totale onderzoeksgroep om ze hieronder af te zetten tegen cijfers over leeftijdsgenoten (18 t/m 34 jaar) in de algemene Amsterdamse bevolking.

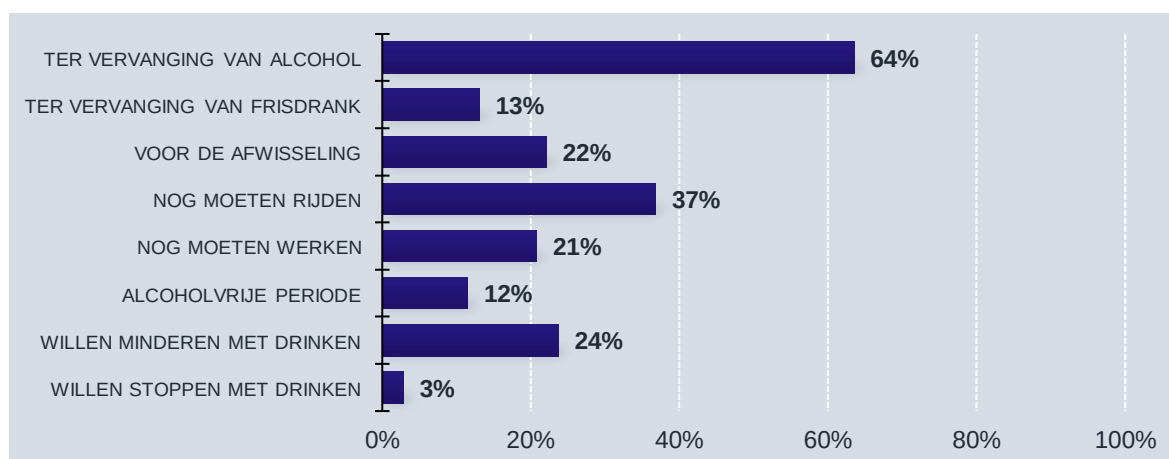
Cafébezoekers scoren hoger dan leeftijdsgenoten in de algemene bevolking op alle indicaties van riskant alcoholgebruik. Het aandeel overmatige en zware drinkers is onder cafébezoekers zelfs vier keer zo groot.

	CAFÉBEZOEKERS	¹¹⁶ ALGEMENE BEVOLKING 18 T/M 34 JAAR
drinkt te veel (> 1 per dag)	93%	65%
drinkt overmatig	37%	9%
drinkt zwaar	69%	17%

Figuur VI.8: Alcoholgebruik cafébezoekers versus algemene bevolking

2.1.1 Alcoholvrij

Ruim de helft van de cafébezoekers (57%) dronk de laatste 12 maanden alcoholvrije dranken zoals bijvoorbeeld 0.0% bier, alcoholvrije wijn of virgin cocktails (geen frisdrank).

Figuur VI.9: Redenen alcoholvrije drank (recente alcoholvrije drinkers, n = 664)

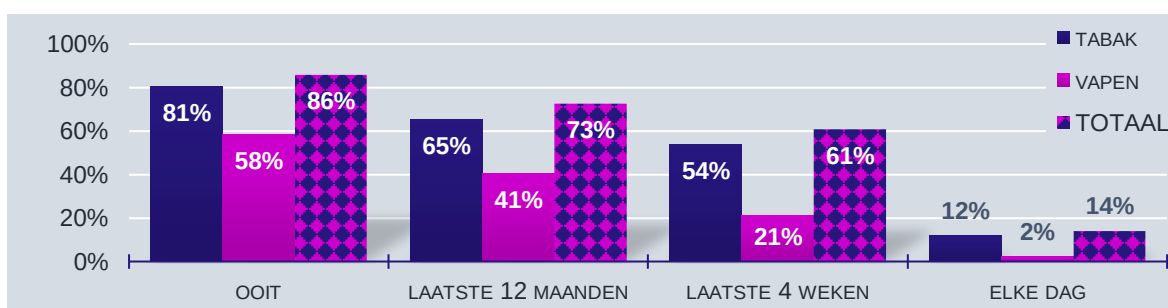
Van deze recente alcoholvrije drinkers, deed de meerderheid dat ter vervanging van alcohol (64%). Nog moeten rijden (37%) was de tweede belangrijkste reden. Opvallenderwijs staat willen minderen met drinken

¹¹⁶ *Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam.

(24%) op plek drie. Daarna volgen afwisseling (22%) nog moeten werken (21%), vervanging van frisdrank (13%), en alcoholvrije periode (bijv. *Dry January*, 12%). Helemaal stoppen met drinken (3%) wordt niet vaak genoemd. Andere redenen die enkelen aangaven waren o.a. zwangerschap of borstvoeding, ziekte of medicatie, sport, om te proeven of proberen, en omdat er niets anders was.

2.2 Tabak en vaperen

Acht op de tien hebben ooit traditionele sigaretten of shag gerookt (81%). Bijna zes op de tien hebben ooit een vape (e-sigaret) gerookt (58%). Dit betreft grotendeels dezelfde cafébezoekers: in totaal heeft 86% ooit gerookt. De laatste 4 weken rookte 54% sigaretten en 21% vapes. Ook hierin zit overlap: 39% rookte alleen sigaretten, 7% alleen vapes en 15% beide. Vapes worden door de cafébezoekers dus vaker ter afwisseling van sigaretten dan volledig in plaats van sigaretten gebruikt.¹¹⁷ Hoewel de meeste cafébezoekers huidige rokers zijn, zijn dagelijkse rokers (14% tabak en/of vapes) in de minderheid.

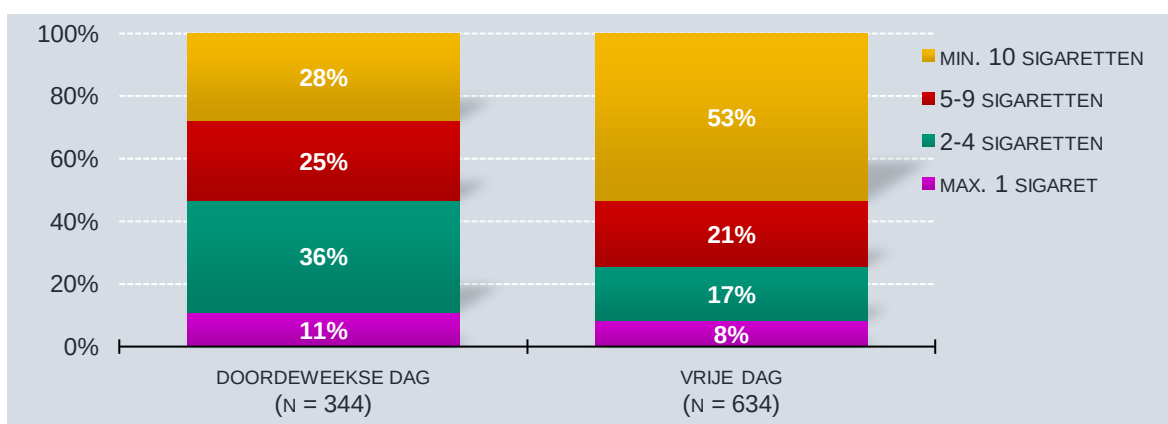

Figuur VI.10: Tabak en/of vaperen

Frequentie en hoeveelheid

Gemiddeld rookten de huidige tabaksrokers 13 dagen van de laatste 4 weken sigaretten (3 á 4 dagen per week). De huidige vapers rookten gemiddeld 7 dagen van de laatste 4 weken vapes (1 á 2 dagen per week).

De meeste tabaksrokers doen dat zowel doordeweeks als in het weekend of tijdens vakantie (54%), maar bijna de helft steekt alleen op vrije dagen een sigaret op (46%).

Figuur VI.11: Hoeveelheid (huidige rokers op betreffende dagen)

¹¹⁷ Ook uit ander onderzoek blijkt dat vaperen vaak naast roken gebeurt. In de Jongerenmonitor tabaks- en nicotineproducten onder 12-25-jarigen zei 69% van de maandelijkse vapers tevens elke maand sigaretten te roken (Garritsen H, Bommelé J, De Nerée C, Troelstra S, Croes E & Willemsen M (2023) *jongerenmonitor tabaks- en nicotineproducten*, Trimbos-instituut).

Als op een doordeweekse dag wordt gerookt, dan gaat het om gemiddeld 6 sigaretten op een dag. Op vrije dagen wordt meer gerookt, namelijk gemiddeld 10 sigaretten op een dag. Vragen over gebruikshoeveelheden op doordeweekse en vrije dagen zijn niet aan vapers gesteld.¹¹⁸

Risikant gebruik¹¹⁹

Roken is nooit risicovrij, maar zware rokers – minstens een pakje (20 sigaretten) per dag – hebben een aanmerkelijk kortere levensverwachting. Van de huidige rokers onder de onderzochte cafébezoekers is 3% een zware roker. Markant resultaat is dat de meeste huidige rokers (55%) zouden willen stoppen of minderen met roken, en dat ook 20% van de vapers zou willen stoppen/minderen met vaperen.

Vergelijking met de algemene bevolking

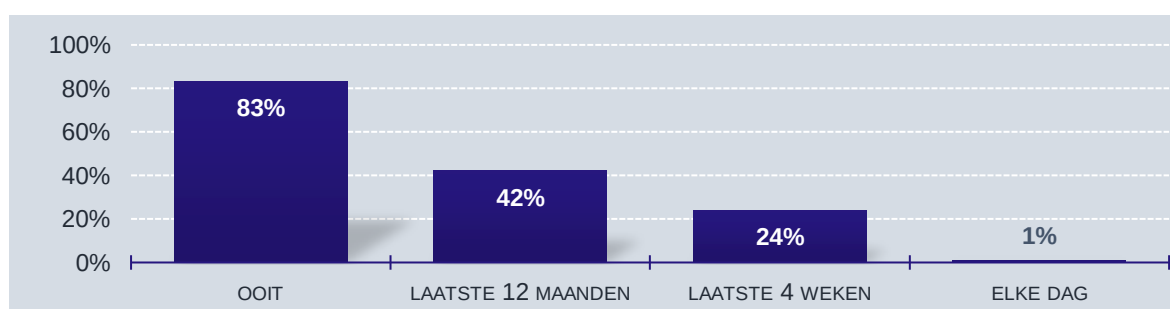
Omerekend naar de totale onderzoeksgroep is 1% een zware roker, wat vergelijkbaar is met 18- t/m 34-jarige Amsterdammers (1%).¹²⁰ Ook het aandeel dagelijkse rokers onder de cafébezoekers is vergelijkbaar met leeftijdsgenoten in de algemene bevolking (10%).

2.2.1 Snus

Naast tabak en vapes is er tevens nicotine in poedervorm op de markt: snus. Snus is veel minder populair dan roken of vaperen. Eén op de zes cafébezoekers (17%) gebruikte ooit snus, 6% gebruikte het de laatste 12 maanden en 2% de laatste 4 weken. Snus werd en wordt vrijwel uitsluitend gebruikt door degenen die ook tabak of vapes roken.

2.3 Cannabis

De meeste cafébezoekers hebben ervaring met cannabis (hasj en/of wiet, 83%). Vier op de tien blowde de laatste 12 maanden (42%) en bijna een kwart is huidige blower (laatste 4 weken, 24%). Een klein groepje (1%) blowt elke dag.

Figuur VI.12: Cannabis

¹¹⁸ Bij vaperen is de gebruikshoeveelheid per dag vrijwel niet meetbaar omdat een vape meerdere dagen meegaat. Het vape-aanbod loopt uiteen van enkele honderden tot duizenden puffs, wat het equivalent is van tientallen tot honderden sigaretten (een vape van 500 puffs staat gelijk aan ongeveer 3 pakjes sigaretten) (RIVM (2014) *E-sigaretten Factsheet*).

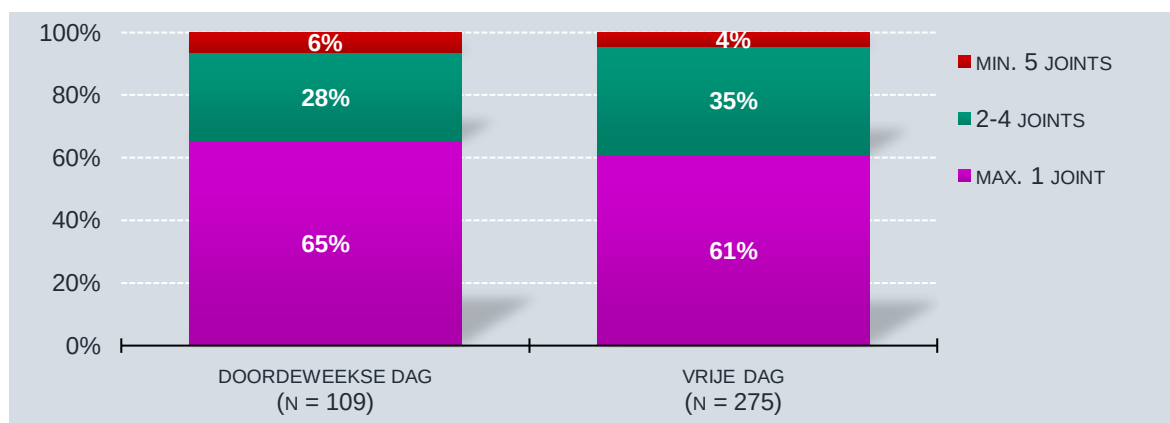
¹¹⁹ Zie VIII B Bijlage *cafésurvey* (pag. 192) voor meer informatie over definities en berekening van indicaties van riskant gebruik.

¹²⁰ *Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam.

Frequentie en hoeveelheid

De huidige blowers gebruiken gemiddeld 6 dagen cannabis in de laatste 4 weken. Dit gemiddelde wordt wat omhoog getrokken door een aantal meer frequente blowers. De doorsnee frequentie ligt op 3 dagen. Zes op de tien blowen alleen op vrije dagen (60%); vier op de tien doen dat (ook) doordeweeks (40%).

De gemiddelde gebruikshoeveelheid verschilt niet tussen doordeweekse of vrije dagen (2 joints). De meesten (61-65%) nemen niet meer dan één joint.

Figuur VI.13: Hoeveelheid (huidige blowers op betreffende dagen)

Risikant gebruik¹²¹

In tegenstelling tot alcohol, bestaan er voor cannabis nog steeds geen (inter)nationale standaardmaten voor frequentie of hoeveelheid van zwaar of overmatig blowen.¹²² In Antenne wordt daarom sinds 1995 riskant blowen gedefinieerd als: dagelijks blowen (ongeacht hoeveelheid) of een paar keer per week meer dan één joint blowen. Van de huidige blowers voldoet 17% aan deze definitie. Daarnaast zou 14% willen stoppen of minderen.

Vergelijking met de algemene bevolking

Zoals gezegd ontbreekt een standaardmaat voor riskant cannabisgebruik, waardoor geen vergelijking met andere cijfers mogelijk is. Het aandeel huidige blowers in deze survey (laatste 4 weken, 24%) ligt wel boven dat onder 18- t/m 34-jarigen in Amsterdam (14%).¹²³

2.4 Xtc-pillen, cocaïne en amfetamine

Xtc-pillen, cocaïne (dat wil zeggen de snuifbare variant, geen crack of basecoke) en amfetamine of speed zijn klassieke stimulantia.

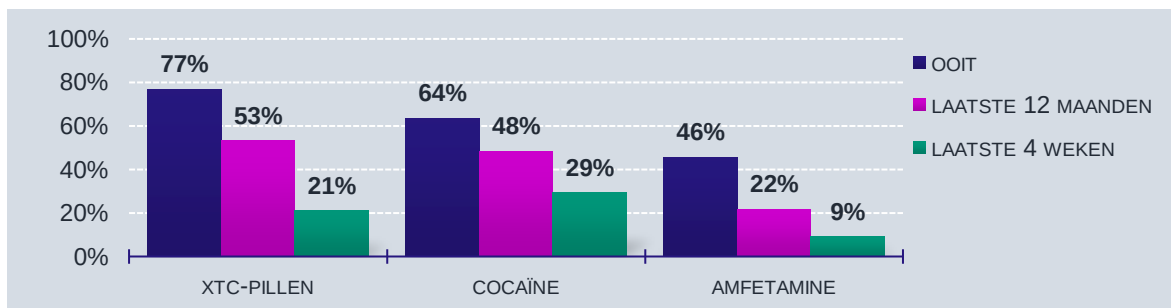
De meerderheid van de onderzochte cafébezoekers heeft ervaring met xtc-pillen (77%) en cocaïne (64%) en bijna de helft (ook) met amfetamine (46%). Gebruikspersentages voor de laatste 12 maanden laten dezelfde

¹²¹ Zie VIII B Bijlage cafésurvey (pag. 192) voor meer informatie over definities en berekening van indicaties van riskant gebruik.

¹²² Er zijn weliswaar meerdere diagnostische instrumenten en screeners voor problematisch cannabisgebruik, maar daarin worden geen grenswaarden voor frequentie of hoeveelheid gehanteerd.

¹²³ *Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam.

volgorde zien: ecstasy (53%), cocaïne (48%) en amfetamine (22%). Bij huidig gebruik in de laatste 4 weken scoort cocaïne (29%) echter hoger dan xtc-pillen (21%).

Figuur VI.14: Xtc-pillen, cocaïne en amfetamine

In doorsnee namen recente gebruikers de laatste 12 maanden op 3 dagen xtc-pillen, op 5 dagen cocaïne en op 3 dagen amfetamine. De gemiddelde gebruiksfrequenties (respectievelijk 5, 11 en 8 dagen per jaar) worden wat omhoog getrokken door groepjes die vaker gebruiken.

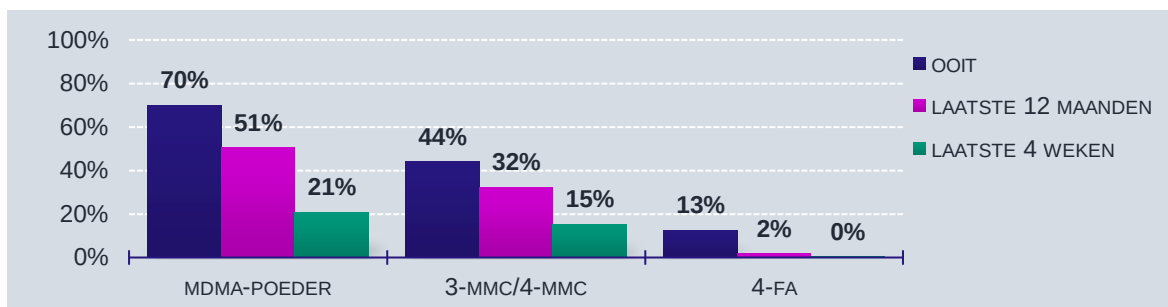
Risikant gebruik¹²⁴

Ongeveer één op die tien recente xtc-gebruikers (11%) slikt vaker dan 8 dagen per jaar; gemiddeld gesproken vaker dan de geadviseerde eens in de zes tot acht weken. Bij amfetamine gebruikt ongeveer één op de vijf recente gebruikers (19%) vaker dan 8 dagen per jaar. Cocaïne kent van de drie middelen de meeste frequente gebruikers: meer dan één op de drie (36%) recente gebruikers snuift vaker dan 8 dagen per jaar. Omgerekend naar de totale groep is 6% van de cafébezoekers een frequente xtc-gebruiker, 4% een frequente amfetaminegebruiker en 17% een frequente cocaïnegebruiker. Bijna één op de tien recente cocaïnegebruikers geeft in een open vraag aan te willen minderen of stoppen met cocaïne (9%); bij zowel xtc-pillen als amfetamine is dat slechts een enkeling (minder dan 1%).

2.5 Mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC en 4-FA

Naast mdma in tabletvorm (de hiervoor beschreven xtc-pillen) is mdma ook in poedervorm verkrijgbaar. Gebruikspersentages van mdma-poeder zijn vergelijkbaar met die van xtc-pillen: ooit 70%, laatste 12 maanden 51% en laatste 4 weken 21%. Hieruit zou je kunnen afleiden dat mdma-poeder en xtc-pillen grotendeels door dezelfde cafébezoekers worden gebruikt. Er is inderdaad een grote overlap, maar er zijn ook cafébezoekers die een voorkeur hebben voor mdma in pilvorm en geen poeder gebruiken, en vice versa. De laatste 12 maanden gebruikte 13% van de cafébezoekers uitsluitend xtc-pillen, 10% uitsluitend mdma-poeder en 40% zowel pillen als poeder. Totale percentages mdma-gebruikers (pillen en/of poeder) zijn 80% ooit, 63% de laatste 12 maanden en 30% de laatste 4 weken.

¹²⁴ Zie VIII B Bijlage cafésurvey (pag. 192) voor meer informatie over definities en berekening van indicaties van riskant gebruik.

Figuur VI.15: Mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC en 4-FA

3-MMC, 4-MMC en 4-FA zijn designerdrugs (oftewel research chemicals of nieuwe psychoactieve stoffen) die de effecten van de klassieke stimulantia uit de vorige paragraaf imiteren. Van dergelijke stoffen komen regelmatig nieuwe varianten op de markt, telkens met een iets andere chemische samenstelling om de Opiumwet te omzeilen.¹²⁵ De meeste varianten slaan niet aan bij het grote publiek, maar er zijn uitzonderingen die wel populair worden, totdat toenemende incidenten leiden tot een verbod. Dit gebeurde de afgelopen decennia met 4-MMC (verboden in 2012), dat werd opgevolgd door 4-FA (verboden in 2017), dat weer werd opgevolgd door 3-MMC (verboden in 2021). Omdat 3-MMC en 4-MMC vrijwel identieke stoffen zijn, die ook onder vergelijkbare namen ('poes' en 'miauw') worden verkocht, zijn ze in één vraag samengenomen. Ondanks het verbod lijkt 3-MMC/4-MMC nog niet verdwenen: 32% van de cafébezoekers gebruikte het de laatste 12 maanden en 15% de laatste 4 weken.¹²⁶ Daarentegen werd 4-FA recent nauwelijks meer gebruikt.

Willen stoppen/minderen met 3-MMC

In de lijst met drugs waarmee cafébezoekers zouden willen stoppen of minder gebruiken viel, naast de hierboven reeds genoemde cocaïne, ook 3-MMC op. Dit werd door 4% van de recente 3-MMC-gebruikers gerapporteerd. Andere middelen werden niet of nauwelijks genoemd.

2.5.1 5-APB/6-APB

Designer drugs 5-APB en 6-APB (benzo fury) vallen (nog) niet onder restrictie van de Opiumwet. Het zijn voorbeelden van designerdrugs die nooit echt populair zijn geworden, hoewel ze al sinds 2010 worden gesignaleerd. Van de onderzochte cafébezoekers heeft 4% ooit 5-APB/6-APB gebruikt, 1% de laatste 12 maanden en slechts een paar individuen (minder dan 1%) de laatste 4 weken.

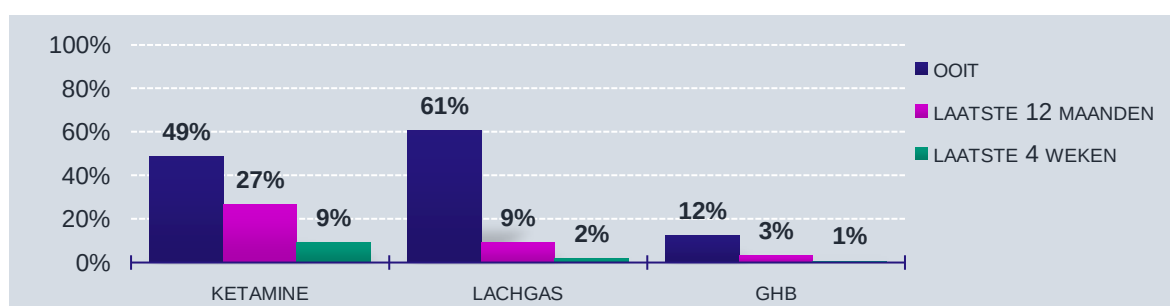
¹²⁵ Om die reden is een wetsvoorstel ingediend om in plaats van alleen individuele stoffen ook generieke stofgroepen in de Opiumwet op te nemen. Dit wetsvoorstel is aangenomen door de Tweede Kamer (januari 2024) en de Eerste Kamer (januari 2025) en zal per 1 juli 2025 in werking treden (Eerste Kamer der Staten-Generaal, [Tegengaan productie van en de handel in nieuwe psychoactieve stoffen en enkele andere wijzigingen](#), [eerstekamer.nl](#)).

¹²⁶ Gebruikers waren althans in de veronderstelling dat het 3-MMC of 4-MMC betrof. Uit resultaten van de testservice blijkt dat wat verkocht wordt als 3-MMC/4-MMC vaak iets anders is (zie *VII Markt*, pag. 141).

2.6 Ketamine, lachgas en ghb

Ketamine, lachgas en ghb hebben een verdovend effect en kennen ook medische toepassingen in de anesthesie (pijnstilling en narcose). Ketamine valt niet onder de Opiumwet, maar onder de Geneesmiddelenwet, wat verkoop zonder vergunning evengoed strafbaar maakt. Verkoop van lachgas in de horeca en op evenementen was in Amsterdam verboden sinds 2021; een landelijk verbod volgde in 2023.¹²⁷ Ghb valt sinds 2002 onder de Opiumwet.

Ooit-gebruik van deze drie middelen ligt het hoogst voor lachgas (61%), gevolgd door ketamine (49%) en ghb (12%). Wat recent gebruik betreft scoort ketamine (27%) echter duidelijk hoger dan lachgas (9%) en ghb (3%). Huidig gebruik is 9% voor ketamine en komt bij lachgas (2%) en ghb (1%) weinig voor.

Figuur VI.16: Ketamine, lachgas en ghb

2.6.1 Lean

Lean bestaat uit legale bij drogisterijen verkrijgbare codeïne-houdende hoestdrank gemixt met frisdrank en heeft net als de hiervoor besproken middelen een verdovend effect.¹²⁸ Onder cafébezoekers heeft 3% ooit lean gebruikt, maar recent en huidig gebruik komt nauwelijks voor.

2.7 Paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-b

De middelen in deze paragraaf worden wel tot de psychedelica, hallucinogenen of tripmiddelen gerekend. Naast de psychedelische paddenstoeltjes en truffels, worden sinds een paar jaar ook zogenaamde paddodruppels op de markt gesignaleerd, waar waarschijnlijk psilocybine (de werkzame stof in paddo's/truffels) of een daarop lijkende designerdrug (bijv. 4-HO-MET) in zit. 2c-b is een designerdrug met een trippende werking bij hogere dosering.¹²⁹ 2c-b is sinds 1997 verboden en paddo's sinds 2008. Omdat truffels taxonomisch niet tot de paddenstoelen behoren, mogen die wel worden verkocht. Maar uitsluitend vers,

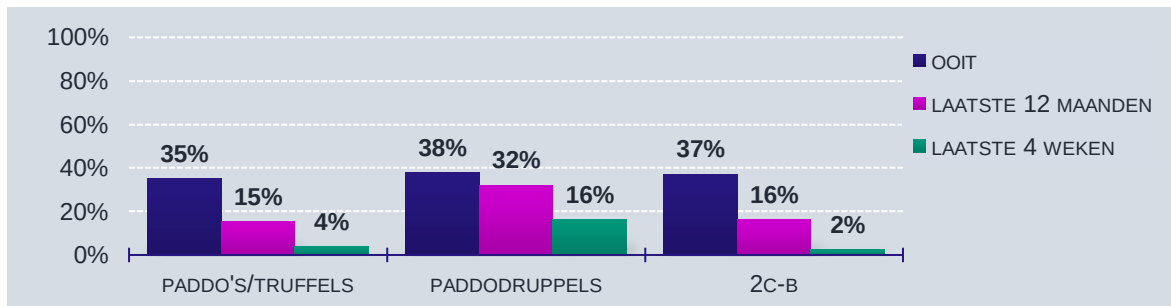
¹²⁷ ANP, [Amsterdamse gemeenteraad stemt in met verbod op lachgas](#), Het Parool, 29 april 2021.

¹²⁸ In de VS wordt lean gemaakt met hoestdrank die zowel codeïne (opium) als promethazine (antihistamine) bevat. Dergelijke hoestdrank is in Nederland alleen op recept verkrijgbaar. Codeïne valt overigens wel onder de Opiumwet, maar met een uitzonderingsclausule voor producten met beperkte concentraties.

¹²⁹ 2c-b is chemisch verwant aan mescaline, de werkzame stof in de psychedelische Peyote en San Pedro cactussen. Vanaf een dosis van 10 à 12 milligram treden tripeffecten op ([Alcohol- en drugsinfo: 2c-b](#), Jellinek.nl). De gemiddelde dosering van 2c-b-pillen bij de testservice is 10 mg (zie *VII Markt*, pag. 141).

want bewerkte producten met psilocybine, zoals gedroogde truffels en dus ook paddodruppels, zijn wel verboden.

De onderzochte cafébezoekers hebben net zoveel ervaring met de relatief nieuwe paddodruppels (38%) als met de 'ouderwetse' paddo's en truffels (35%). Recent gebruik van paddodruppels komt twee keer vaker voor dan dat van paddo's/truffels (32% vs. 15%) en huidig gebruik komt zelfs vier keer vaker voor (16% vs. 4%). Het milde tripmiddel 2c-b heeft ondanks het lang geldende verbod een vaste plek naast paddo's, met vergelijkbare percentages: ooit 37%, laatste 12 maanden 16% en laatste 4 weken 2%.

Figuur VI.17: Paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-B

2.7.1 Lsd en DMT

Lsd en DMT zijn (semi-)natuurlijke tripmiddelen. Lsd wordt gesynthetiseerd uit een schimmel (moederkoren) en DMT komt in verschillende planten voor (o.a. die waarvan ayahuasca wordt gemaakt). Beide middelen werden al in 1966 opgenomen in de Opiumwet, maar zijn bij de cafébezoekers veel minder bekend dan de hiervoor beschreven psychedelica. 14% van de cafébezoekers gebruikte ooit Lsd, 6% gebruikte het de laatste 12 maanden en een klein groepje (1%) de laatste 4 weken. Ooit-gebruik van DMT is 3%; recent en huidig gebruik van dit middel komt nauwelijks voor.

2.8 Crack, heroïne, methamfetamine en overige drugs

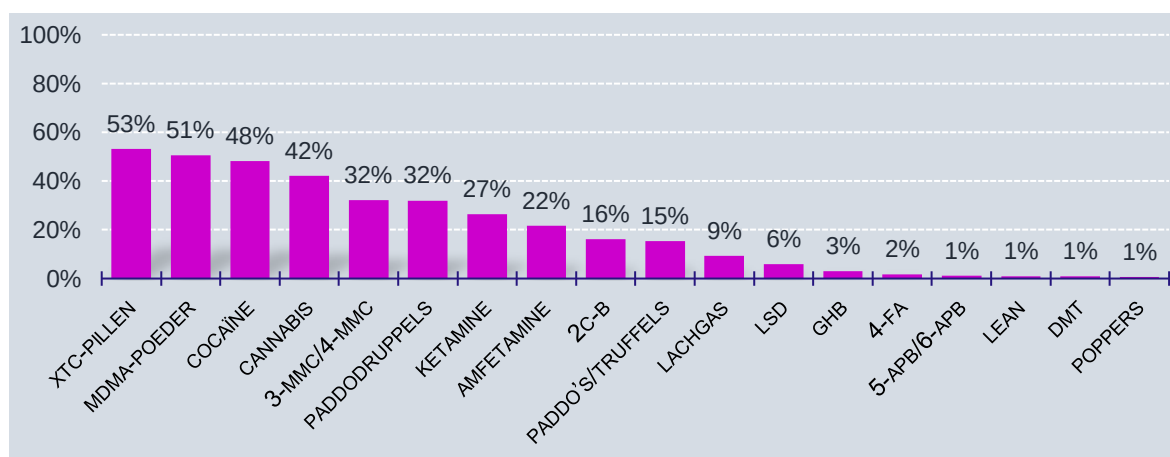
Crack (1% ooit-gebruik), heroïne (minder dan 1%) en methamfetamine (2%) zijn niet populair onder cafébezoekers. Recent gebruik komt slechts bij enkele individuen voor.

In een open vraag naar gebruik van andere drugs in de laatste 12 maanden, werden poppers door acht cafébezoekers genoemd (1%). Overige drugs die door telkens één of twee individuen werden gerapporteerd zijn: 2-CMC, 4-FMA, 4-HO-MET, allegria, benzo, blue 69 / blue curacao, explosion, ix, lyrica, mescaline, mox4, phenibut en tuci.

2.9 Overzicht druggebruik

In *Figuur VI.18* zijn cijfers over recent gebruik (laatste 12 maanden) van alle onderzochte drugs, inclusief cannabis, op een rijtje gezet. Xtc-pillen staan op de eerste plaats, op de voet gevolgd door mdma-poeder en cocaïne. Deze drie middelen zijn zelfs populairder dan cannabis. Relatieve nieuwkomers 3-MMC/4-MMC en paddodruppels scoren opvallend hoog en ook ketamine kent meer gebruikers dan de klassieke speed. 2c-b

en paddo's/truffels completeren de top 10. Lachgas en de andere middelen kennen minder dan 10% gebruik onder cafébezoekers.

Figuur VI.18: Overzicht druggebruik laatste 12 maanden¹³⁰

Vergelijking met de algemene bevolking

Cijfers met betrekking tot recent (laatste 12 maanden) druggebruik onder 18- t/m 34-jarigen in de algemene bevolking van Amsterdam liggen lager: xtc (29%), cocaïne (16%), cannabis (29%), 3-MMC/4-MMC (9%), ketamine (10%), amfetamine (10%), 2c-b (5%), paddo's/truffels (12%), lachgas (2%), lsd (4%) en ghb (2%).¹³¹

In totaal gebruikte 79% van de cafébezoekers de laatste 12 maanden één of meer drugs (75% als we cannabis niet meetellen); een vijfde gebruikte dus géén drugs.

2.10 Middelengebruik tijdens een caféavond

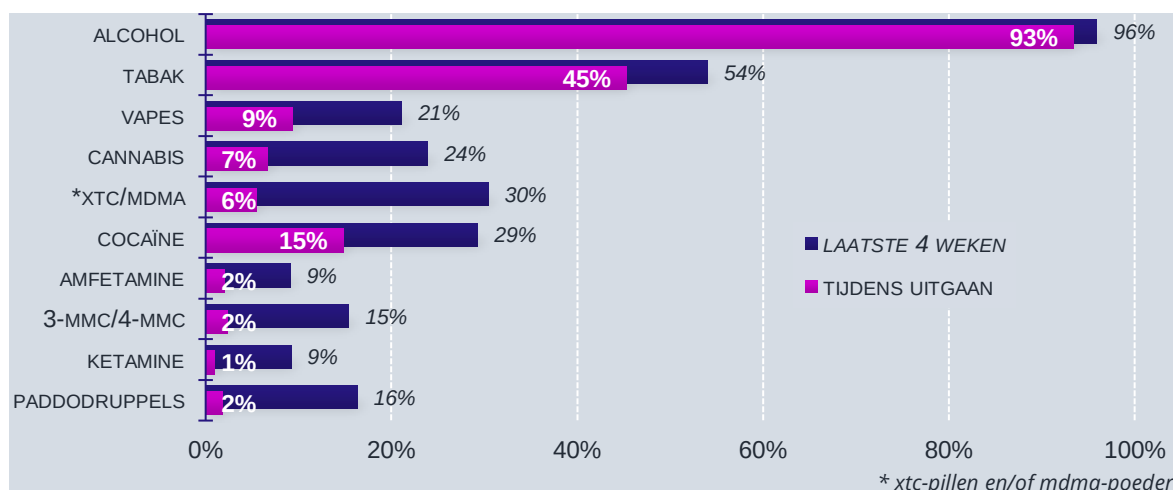
Voorgaande cijfers over middelengebruik gingen over gebruik door cafébezoekers in het algemeen en niet per se over gebruik tijdens het uitgaan in cafés. Zoals eerder vermeld, gaan cafébezoekers ook naar andere gelegenheden en evenementen in het uitgaanscircuit waar middelengebruik plaats kan vinden. En bovendien worden middelen ook buiten het nachtleven (bijv. thuis) gebruikt. Omdat cafébezoekers aan het begin van de uitgaansavond werden benaderd, kon middelengebruik op diezelfde stapavond nog niet worden gemeten. In plaats daarvan vroegen we de cafébezoekers wat zij tijdens het stappen op de *vorige* caféavond hadden gebruikt. Let op: gebruik tijdens een caféavond hoeft niet daadwerkelijk *in* het café te hebben plaatsgevonden. Bezoekers kunnen ook even naar buiten zijn gegaan.

De meeste cafébezoekers dronken tijdens de vorige stapavond alcohol (93%). Bijna de helft rookte sigaretten (45%), maar vaperen (9%) en blowen (7%) werd veel minder vaak gedaan. Qua druggebruik werd cocaïne het vaakst genoemd: 15% van de cafébezoekers gebruikte dit tijdens de laatste caféavond. Gebruik van xtc-pillen of mdma-poeder (6%) en andere drugs (1-2%) kwam veel minder vaak voor. Dit wijst erop dat cocaïne meer een cafémiddel is dan andere drugs. Cocaïne en xtc/mdma werden namelijk de laatste 4 weken door

¹³⁰ Methamfetamine, crack en heroïne (minder dan 1%) zijn weggelaten uit de figuur.

¹³¹ *Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam. Cijfers over paddodruppels en andere drugs niet beschikbaar.

ongeveer evenveel cafébezoekers gebruikt (29-30%), maar in gebruik tijdens cafébezoek scoort cocaïne veel hoger.

Figuur VI.19: Middelengebruik tijdens vorige stapavond in een café

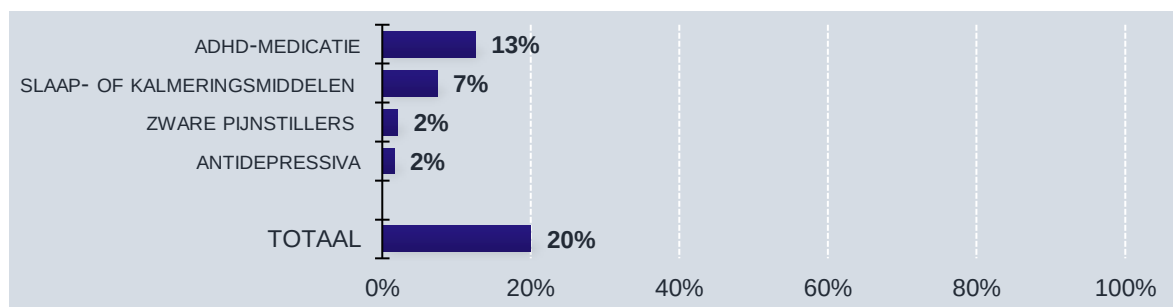
Drank en/of drugs tijdens het uitgaan

Er kunnen drie groepen worden onderscheiden op basis van hun gebruik van drank en/of drugs tijdens de vorige uitgaansavond in een café:

- 5% bleef nuchter (dronk geen alcohol en gebruikte geen drugs)¹³²
- 70% dronk alleen alcohol¹³²
- 25% gebruikte (ook) cannabis of andere drugs¹³³

2.11 Medicijnen

Medicijnen kunnen net als drugs een psychoactieve werking hebben en ook zonder doktersvoorschrift 'recreatief' worden gebruikt. Dit geldt voor o.a. adhd-medicatie (bijv. ritalin, concerta), slaap- en kalmeringsmiddelen (bijv. valium, seresta, etizolam), zware pijnstillers (bijv. oxycodon, fentanyl) en antidepressiva (bijv. prozac, seroxat, xanax). In totaal gebruikte 20% van de onderzochte cafébezoekers de laatste 12 maanden medicijnen zonder recept. Meestal betrof het adhd-medicatie (13%) en veel minder vaak slaap- of kalmeringsmiddelen (7%), zware pijnstillers (2%) of antidepressiva (2%).

Figuur VI.20: Medicijnen zonder recept (laatste 12 maanden)

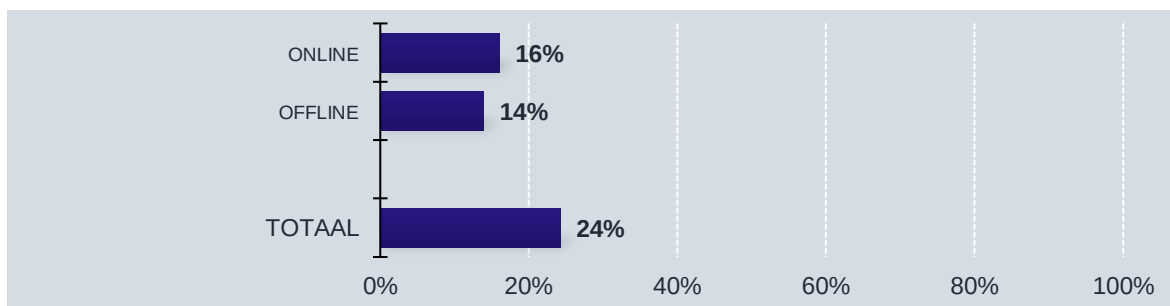
¹³² Roken (sigaretten of vapes) buiten beschouwing gelaten.

¹³³ 4% gebruikte alleen cannabis, 2% zowel cannabis als andere drugs, en 19% alleen andere drugs.

2.12 Gokken

Bij gokken maken we onderscheid tussen online gokken en het traditionele 'offline' gokken op fysieke locaties (bijv. gokhal, casino, bingoavond) of via fysieke verkooppunten (bijv. loten kopen in een winkel). Het onderscheid wordt echter steeds vager; zeker sinds goksites van Nederlandse aanbieders (o.a. TOTO, Holland Casino en Betcity) vanaf 1 oktober 2021 zijn gelegaliseerd. Voor een fruitautomaat, pokerspel of loterij hoef je de deur niet meer uit.

Online gokken (16%) is iets populairder dan offline gokken (14%). Meestal is er een voorkeur voor een bepaalde vorm: 10% gokt alleen online, 8% alleen offline en 6% doet beide. In totaal gokte bijna een kwart van de cafébezoekers de laatste 12 maanden (24%). De uitgaven variëren nogal; sommigen spendeerden hooguit een paar tientjes in een jaar tijd, maar er zijn ook uitschieters van duizenden of zelfs tienduizenden euro's. In doorsnee werd de laatste maanden €100 uitgegeven. 6% van de recente gokkers geeft aan te willen stoppen of minderen, waarbij opvalt dat dit niet samenhangt met de hoeveelheid geld die wordt uitgegeven.

Figuur VI.21: Gokken (laatste 12 maanden)

3 Verschillen tussen subgroepen

In de komende paragrafen maken we vergelijkingen in middelengebruik tussen subgroepen op basis van gender, identiteit, leeftijd, opleidingsniveau, en studie of werk.¹³⁴ We kijken daarbij naar overeenkomsten en verschillen in *huidig* (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis, inclusief frequentie en hoeveelheid. Omdat drugs over het algemeen minder frequent worden gebruikt, vergelijken we prevalentie van *recent* (laatste 12 maanden) gebruik van de meest-gebruikte drugs (anders dan cannabis): xtc-pillen, cocaïne, 3-MMC/4-MMC, paddodruppels, ketamine, amfetamine, 2c-B en paddo's/truffels. Mdma-poeder wordt niet meegenomen in de vergelijkingen wegens de grote overlap met xtc-pillen.¹³⁵ Ook eventuele verschillen in vapen, druggebruik tijdens het uitgaan en recent gebruik van medicijnen en recent gokken worden

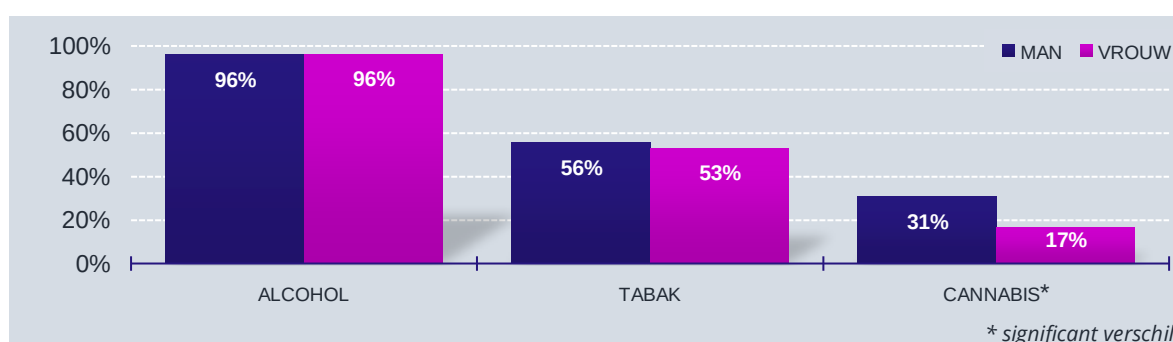
¹³⁴ Achtergrondkenmerken kunnen samenhangen. Vrouwelijke cafébezoekers zijn bijvoorbeeld vaker lhbt+, jonge cafébezoekers zijn vaker student, en werkende cafébezoekers hebben vaker een opleiding op vo/mbo-niveau. De samenhang is echter gedeeltelijk, waardoor geslacht- en leeftijdsverschillen niet automatisch ook gelden voor identiteit, opleidingsniveau en studie of werk. Voor geïnteresseerden bevatten de tabellen in *VIII B Bijlage cafésurvey* (pag. 192) tevens vergelijkingen naar afkomst (Nederlands versus anders) en woonplaats (Amsterdam versus elders), met daarbij de kanttekening dat niet-Nederlands een mix is van diverse westerse en niet-westerse achtergronden, en niet-Amsterdam een mix van diverse dorpen en steden in de regio en daarbuiten.

¹³⁵ Beide middelen laten ook grotendeels dezelfde patronen zien als het gaat om verschillen tussen subgroepen.

aangestipt. In tekst en figuren worden afgeronde percentages en gemiddelden gepresenteerd. Voor meer vergelijkingen en gedetailleerde cijfers zie *VIII B Bijlage cafésurvey* (pag. 192).

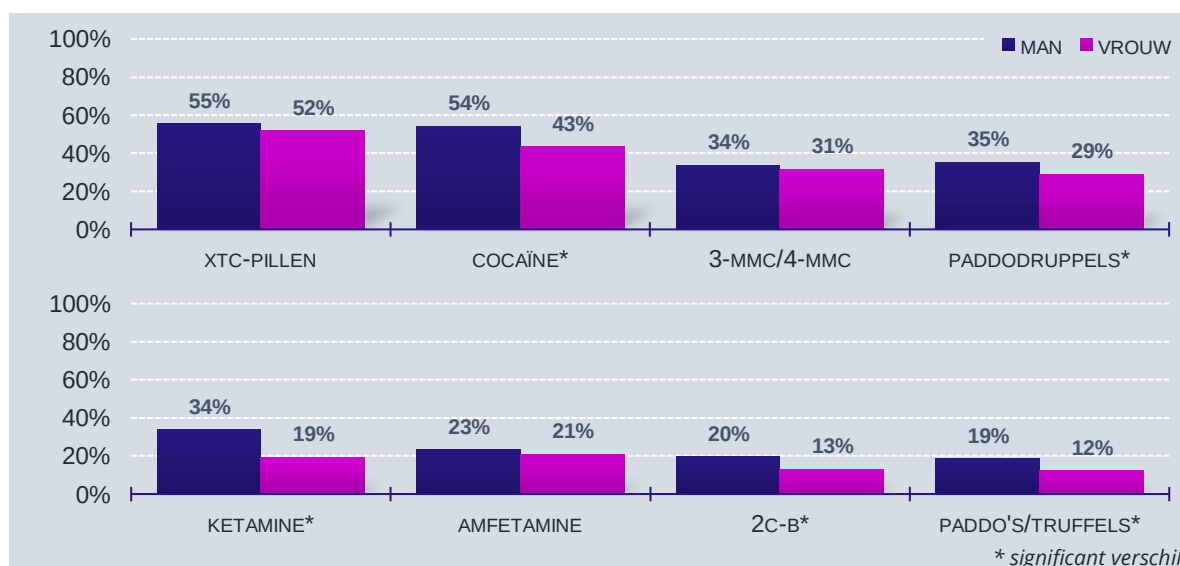
3.1 Gender

Bij de vergelijkingen naar gender laten we de kleine groep die zichzelf niet identificeert als man of vrouw (2%) buiten beschouwing. Mannelijke en vrouwelijke cafébezoekers zijn even vaak huidige drinkers, maar mannen dronken de laatste 4 weken wel vaker dan vrouwen (gem. 11 vs. 10 dagen) en ook meer, vooral op vrije dagen (gem. 9 vs. 8 glazen). Voor roken geldt hetzelfde: mannelijke en vrouwelijke cafébezoekers zijn even vaak huidige rokers, maar mannen roken vaker dan vrouwen (gem. 14 vs. 12 dagen) en vooral op vrije dagen meer (gem. 11 vs. 9 sigaretten). Bij cannabis zijn mannen bijna twee keer zo vaak huidige blowers, maar qua gebruiksfrequentie en -hoeveelheid is er geen verschil. Als ze blowen, dan doen mannelijke en vrouwelijke blowers dat dus even vaak en even veel.

Figuur VI.22: Huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis naar gender

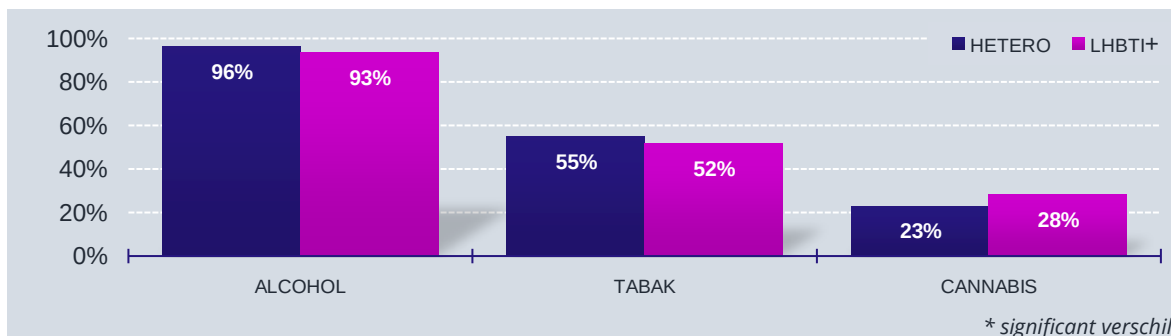
Mannelijke cafébezoekers zijn wat vaker druggebruikers dan vrouwen. Bij vijf van de acht onderzochte drugs is het verschil significant. Ook tijdens de vorige uitgaansavond in een café gebruikten mannen vaker drugs dan vrouwen (29% vs. 21%). De gebruiksfrequentie van cocaïne ligt bij mannelijke cafébezoekers ook hoger (gem. 12 vs. 8 dagen in de laatste 12 maanden). In medicijngebruik zonder recept verschillen mannen en vrouwen niet. Mannen zijn echter ruim vier keer zo vaak recente gokkers dan vrouwen (40% vs. 9%).

Figuur VI.23: Recent (laatste 12 maanden) druggebruik naar gender

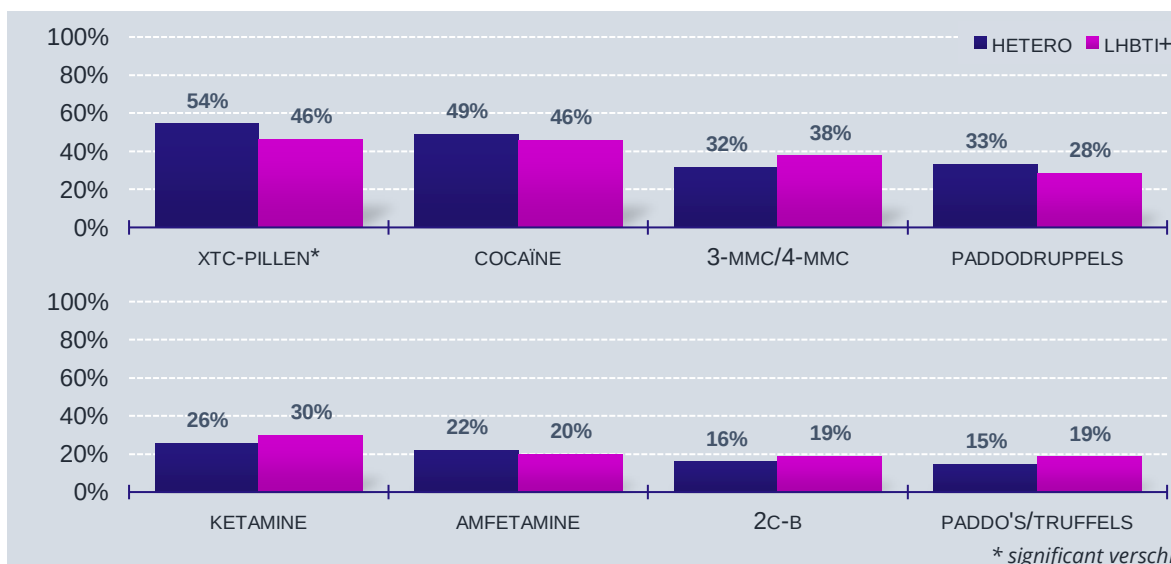
3.2 Identiteit

Voor vergelijkingen naar identiteit hanteren we een tweedeling, met enerzijds heteroseksuele cafébezoekers, en anderzijds cafébezoekers die zich identificeren als homoseksueel/lesbisch, biseksueel of anderszins lhbt+. Beide groepen komen grotendeels overeen als het gaat om drinken, roken en blowen; behalve dat lhbt+-ers de laatste 4 weken vaker rookten (gem. 15 vs. 12 dagen). Vapen komt wel duidelijk vaker voor onder lhbt+-cafébezoekers (30% vs. 20%).

Figuur VI.24: Huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis naar identiteit

Bij druggebruik in het algemeen zien we weinig verschil, afgezien van wat hoger gebruik van xtc-pillen bij hetero's. Maar tijdens de vorige stapavond in een café gebruikten lhbt+-ers vaker drugs dan hetero's (33% vs. 24%). Lhbt+-ers scoren ook hoger in recent gebruik van medicijnen zonder recept (30% vs. 18%). Aan de andere kant zijn hetero's veel vaker recente gokkers (27% vs. 12%).

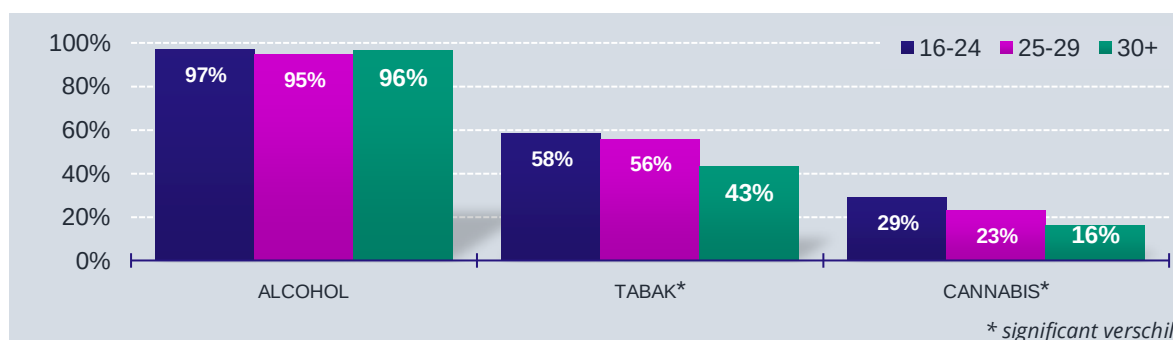

Figuur VI.25: Recent (laatste 12 maanden) druggebruik naar identiteit

3.3 Leeftijd

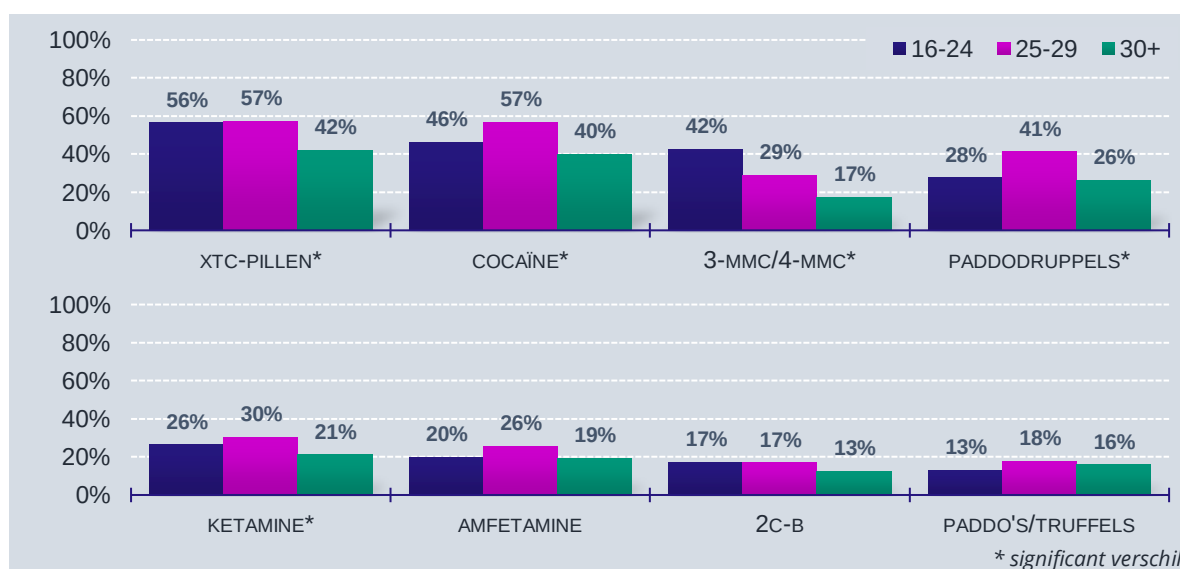
De weinige cafébezoekers onder de twintig nemen we voor vergelijkingen naar leeftijd samen met de begin-twintigers. Er worden dus drie leeftijdscategorieën vergeleken: 16-24, 25-29 en 30+ jaar. De jongste leeftijdsgroep van 16-24 jaar omvat twee minderjarigen aan wie geen alcohol, tabak, cannabis en kansspelen mogen worden verkocht. Dit kleine aantal zal de resultaten niet vertekenen.

In elke leeftijdsgroep van cafébezoekers is de meerderheid huidige drinker. Opvallend is echter wel dat de jongste leeftijdsgroep het vaakst en het meeste drinkt, en dat dit afneemt met leeftijd. Zo dronken 16-24-jarigen gemiddeld 12 dagen in de laatste 4 weken, 25-29-jarigen 10 dagen en 30-plussers 9 dagen. Het gemiddeld aantal geconsumeerde glazen alcohol op vrije dagen daalt van 9 voor 16-24-jarigen naar 7 voor 30-plussers. Jonge cafébezoekers zijn ook vaker huidige rokers en blowers en de jongste leeftijdsgroep rookte en blowde de laatste 4 weken ook het vaakst (gem. 15 vs. 11-12, en 7 vs. 5 dagen). Onder 30-plussers vinden we de minste huidige rokers en blowers. Huidig vaperen scoort eveneens het hoogst onder de jongste cafébezoekers (27%) en het laagst onder de oudste groep (12%).

Figuur VI.26: Huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis naar leeftijd

Cijfers voor recent druggebruik zijn het laagst onder 30-plussers voor xtc-pillen, cocaïne, 3-MMC/4-MMC, paddodruppels en ketamine. In het gebruik van xtc-pillen komen 16-24-jarigen en 25-29-jarigen overeen; cocaïne, paddodruppels en ketamine worden vaker door eind-twintigers gebruikt; maar 3-MMC/4-MMC is het meest populair onder begin-twintigers. Bij medicijnen zonder recept en gokken zijn het ook de 16-24-jarigen die het hoogst scoren en de 30-plussers het laagst (25% vs. 16%, en 28% vs. 17%).

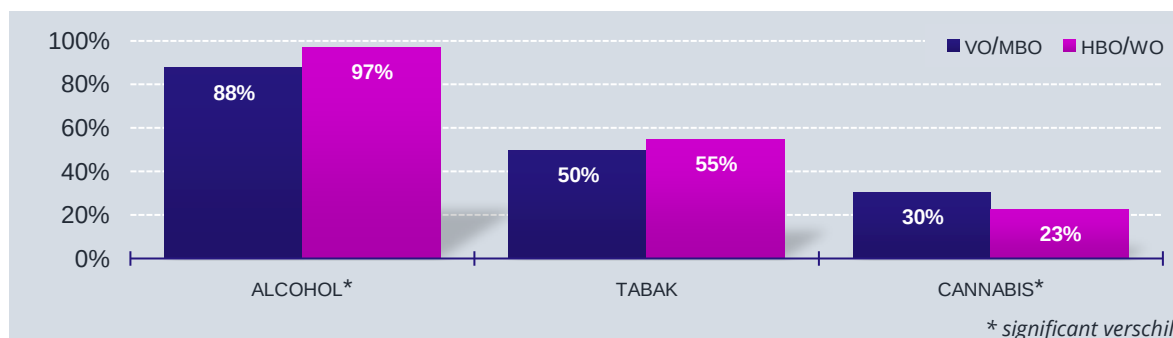

Figuur VI.27: Recent (laatste 12 maanden) druggebruik naar leeftijd

3.4 Opleidingsniveau

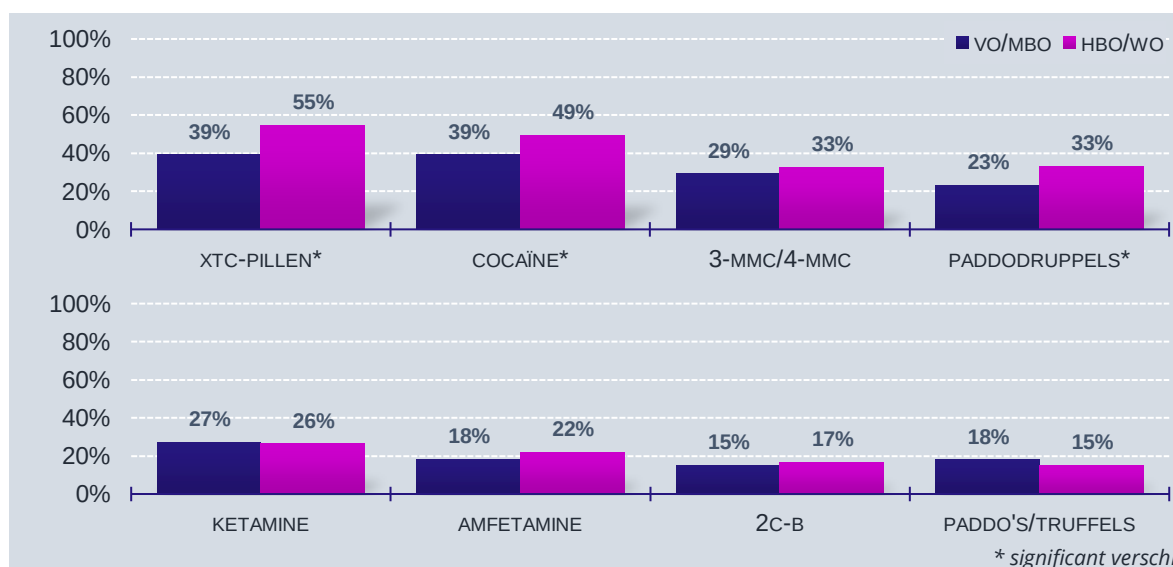
Cafébezoekers met een opleiding op hbo- of universitair niveau zijn vaker huidige drinkers, maar cafébezoekers met een vo/mbo-opleiding drinken iets meer (gem. 9 vs. 8 glazen op vrije dagen). In huidig

roken verschillen vo/mbo- en hbo/wo-opgeleiden niet, maar áls ze roken dan doen degenen met een middelbare school of mbo-opleiding dat vaker (gem. 19 vs. 12 dagen de laatste 4 weken) en meer (gem. 13 vs. 10 sigaretten op vrije dagen). Vo/mbo-opgeleide cafébezoekers zijn ook vaker huidige cannabisgebruikers en blowen vaker (gem. 8 vs. 6 dagen in de laatste 4 weken) en meer (gem. 3 vs. 2 joints op vrije dagen).

Figuur VI.28: Huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis naar opleidingsniveau

Het hebben of volgen van een hbo/wo-opleiding hangt samen met hogere gebruikscijfers voor xtc-pillen, cocaïne en paddodruppels. Maar tijdens de vorige caféavond gebruikten vo/mbo-opgeleiden vaker drugs (30% vs. 24%). Ook wordt door cafébezoekers met een vo/mbo-opleiding vaker gegokt (31% vs. 23%).

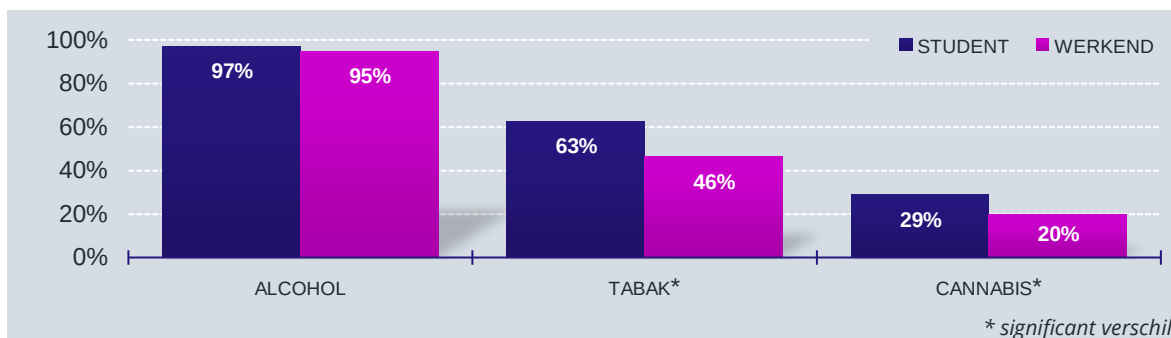

Figuur VI.29: Recent (laatste 12 maanden) druggebruik naar opleidingsniveau

3.5 Studie of werk

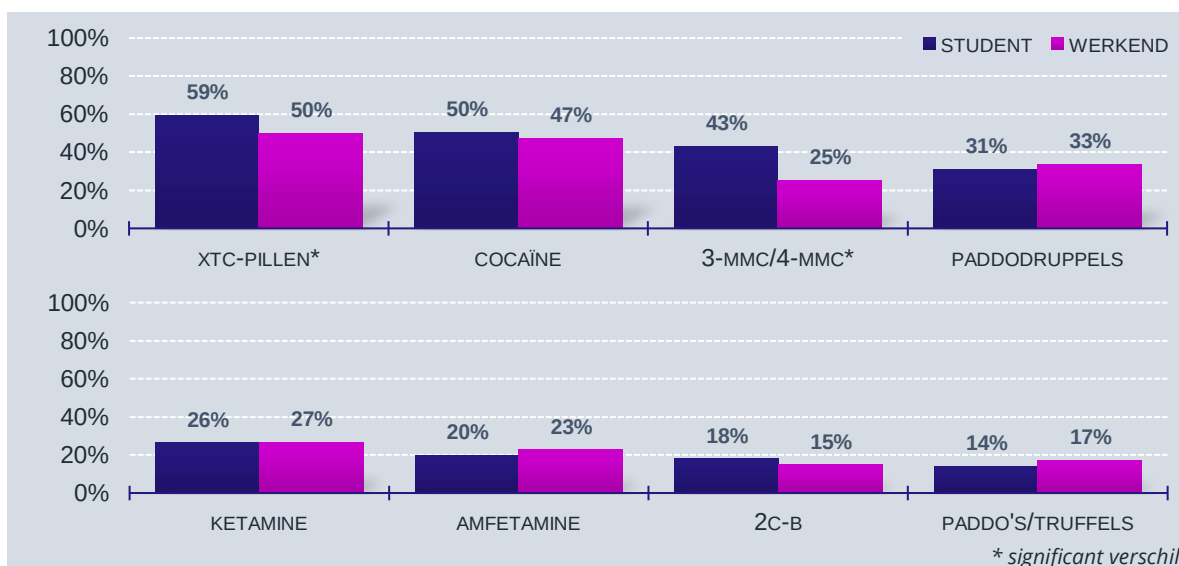
We maken hier een vergelijking tussen studerende en werkende cafébezoekers, en laten de kleine niet-werkzame groep (3%) buiten beschouwing.¹³⁶ Studenten en werkenden zijn even vaak huidige drinkers, maar studenten drinken wel iets vaker (11 vs. 10 dagen de laatste 4 weken) en ook meer (10 vs. 8 glazen op vrije dagen). Studenten zijn vaker huidige rokers en blowers dan werkende cafébezoekers. Ook vaper komt vaker voor onder studenten (27% vs. 20%). In frequentie of hoeveelheid van tabak en cannabis is weinig verschil.

¹³⁶ Studerend = gaat naar school of studeert, eventueel met bijbaan; werkend = volgt momenteel geen opleiding en heeft betaald werk; niet werkzaam = volgt momenteel geen opleiding en heeft geen betaald werk (werkloos of niet behorend tot de beroepsbevolking).

Figuur VI.30: Huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis naar bezigheid

Studenten zijn iets vaker recente xtc-gebruikers en gebruikten de laatste 12 maanden veel vaker 3-MMC/4-MMC. In de overige zes onderzochte drugs is er geen verschil, maar studenten scoren wel hoger op recent gebruik van medicijnen zonder voorschrift (26% vs. 15%) en recent gokken (30% vs. 21%).

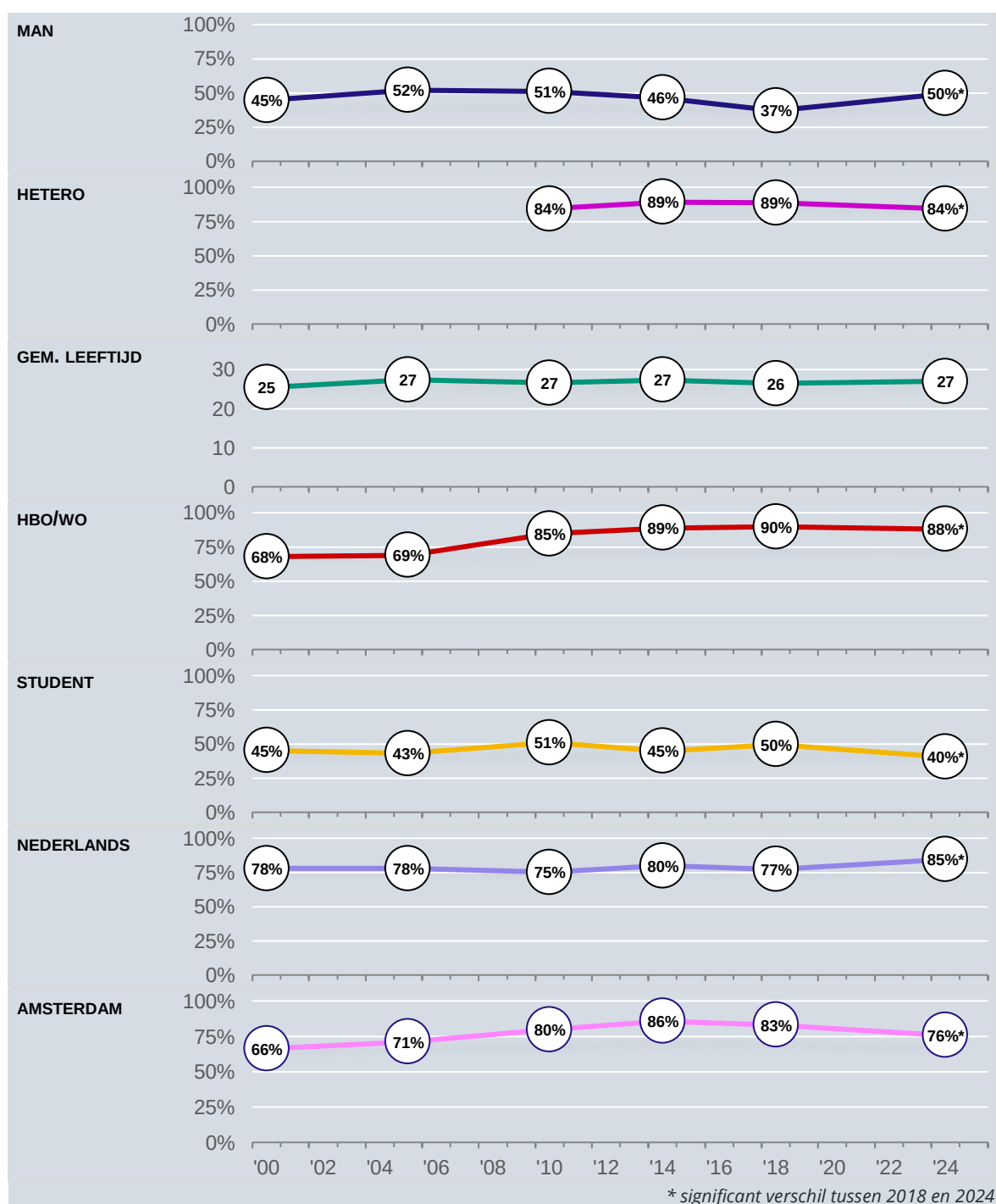
Figuur VI.31: Recent (laatste 12 maanden) druggebruik naar bezigheid

4 Trends

Zoals aan het begin van dit hoofdstuk beschreven, is het Amsterdamse cafélandschap sinds de eerste Antenne cafésurvey van 2000 nogal veranderd. We onderzoeken in de komende paragrafen eerst in hoeverre dat zijn weerslag had op het cafépubliek en zetten daarvoor de kenmerken van de onderzochte cafébezoekers van 2000, 2005, 2010, 2014, 2018 en 2024 op een rij. Daarna gaan we in op trends in middelengebruik, waarbij we focussen op prevalentie, frequentie en hoeveelheden van *huidig* gebruik (laatste 4 weken) van alcohol, tabak en cannabis, en prevalentie en frequentie van *recent* gebruik (laatste 12 maanden) van andere drugs, en gokken. Uiteraard wordt ook gekeken naar gebruik van drank en/of drugs tijdens het uitgaan. Voor zover beschikbaar worden in tekst en figuren afgeronde percentages en gemiddelden over de periode 2000-2024 gepresenteerd. Verschillen tussen 2024 en de voorgaande cafésurvey uit 2018 zijn getoetst. Voor meer vergelijkingen en gedetailleerde cijfers zie de tabellen in *VIII B Bijlage cafésurvey* (pag. 192).

4.1 Cafébezoekers 2000-2024

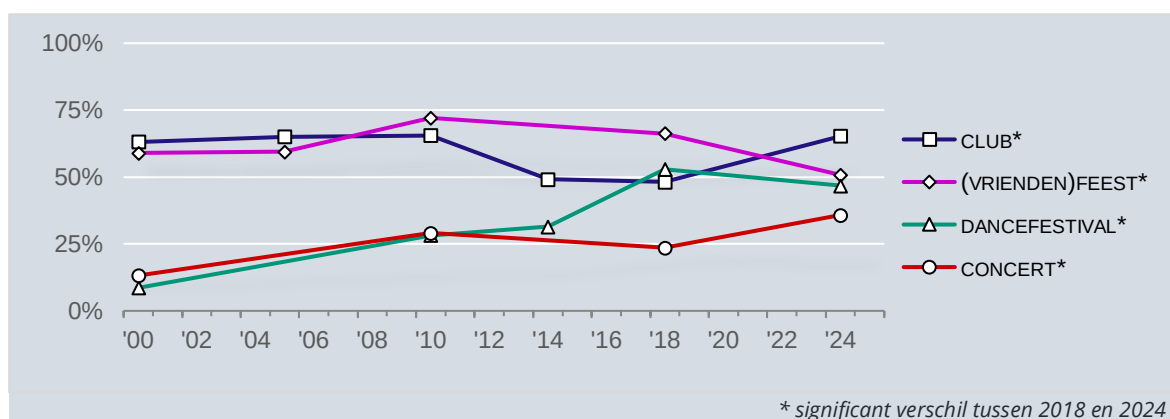
Zoals *Figuur VI.32* laat zien, zijn er wel wat verschillen in bezoekerskenmerken tussen de jaargangen. Ten opzichte van de vorige cafésurvey van 2018, werden in de editie van 2024 meer mannen, lhbt+’ers, mbo-opgeleiden, werkenden, cafégangers met een Nederlandse achtergrond en bezoekers van buiten Amsterdam aangetroffen in de cafés. Alleen de leeftijd was vergelijkbaar. De verschillen zijn echter vaak klein en het algemene profiel van de cafébezoekers bleef al die jaren hetzelfde: vooral twintigers (nauwelijks minderjarigen), een mix van mannen en vrouwen, en van studenten en werkenden. Qua identiteit is de diversiteit redelijk, maar qua achtergrond (vnl. Nederlands) en opleidingsniveau (vnl. hbo/wo) is het cafépubliek nogal eenzijdig.

Figuur VI.32: Achtergrondkenmerken van onderzochte cafébezoekers 2000-2024

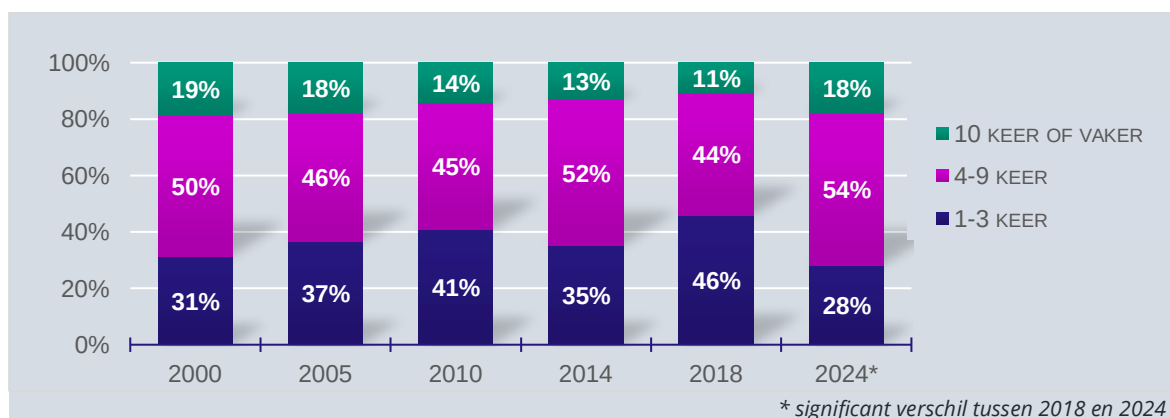
4.1.1 Uitgaan 2000-2024

De grote groei van de festivalsector maakt dat het aandeel cafébezoekers dat de laatste 4 weken ook een dancefestival (of houseparty) bezocht flink toenam de afgelopen vijftientig jaar. In 2024 daalde het percentage dat dancefestivals bezocht iets, terwijl het percentage dat clubs bezocht toenam. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de timing van de survey. In 2018 vond die namelijk plaats in de zomer, als het festivalseizoen op het hoogtepunt is en de clubs leeglopen, terwijl die in 2024 in het voorjaar startte. Door vrienden georganiseerde feesten zijn de laatste jaren ongeveer net zo populair als clubs en festivals, hoewel het percentage cafébezoekers dat dergelijke feesten bezocht in 2024 daalde. Bezoek van concerten of optredens van artiesten nam daarentegen toe.

Figuur VI.33: Trends uitgaansgelegenheden (laatste 4 weken) 2000-2024

De uitgaansfrequentie van de onderzochte cafébezoekers nam tussen 2000 en 2018 geleidelijk af en het aandeel dat niet elke week ging stappen (1-3 keer in de laatste 4 weken) werd groter. In 2024 is daarin een omslag te zien en wordt weer vaker het uitgaansleven bezocht.

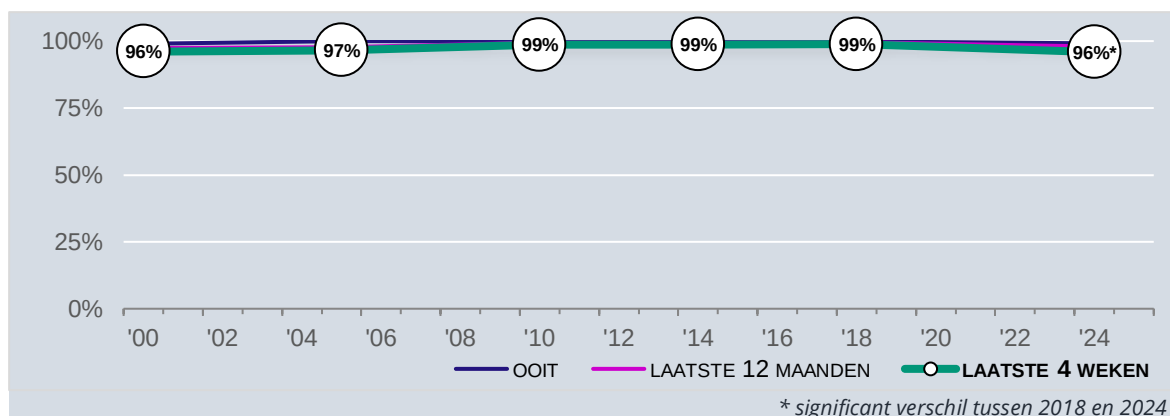

Figuur VI.34: Trends uitgaansfrequentie (laatste 4 weken) 2000-2024¹³⁷

4.2 Alcohol

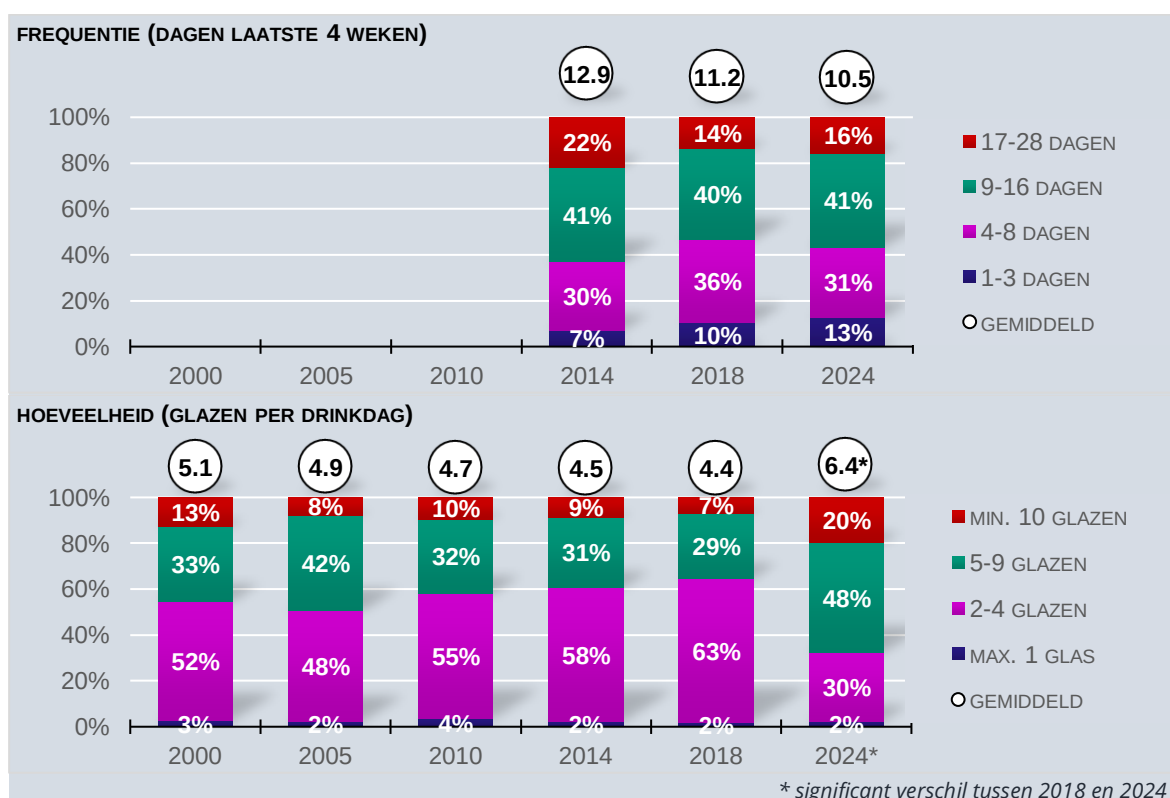
Bijna alle cafébezoekers zijn *huidige* drinkers (laatste 4 weken). Hoewel dat beeld in bijna vijftientig jaar onveranderd bleef, is in 2024 toch een lichte daling waar te nemen.

¹³⁷ Drugs = cannabis, xtc/mdma, cocaïne, amfetamine of andere drugs. Nicotine buiten beschouwing gelaten.

Figuur VI.35: Trends alcohol 2000-2024

Binnen de groep huidige drinkers bleef de drinkfrequentie gelijk ten opzichte van de vorige cafésurvey: gemiddeld 11 dagen in de laatste 4 weken. Ten opzichte van tien jaar geleden ligt de frequentie echter wel iets lager. Bovendien daalde het aantal huidige drinkers, waardoor het percentage dagelijkse drinkers (28 dagen in de laatste 4 weken) in de totale groep wel daalde: van 3% in 2018 naar 1% in 2024. Daartegenover lijken de genuttigde hoeveelheden juist zijn toegenomen.¹³⁸

Figuur VI.36: Trends frequentie en hoeveelheid alcohol (huidige drinkers) 2000-2024¹³⁹

¹³⁸ Mogelijk is het aantal gelegenheden waarop relatief weinig wordt gedronken teruggeschoefd, waardoor de gemiddelde hoeveelheid op gelegenheden waarop nog wel wordt gedronken stijgt. Het is evengoed mogelijk dat de toename een artefact is van de gewijzigde vraagstelling in 2024 (zie VIII B Bijlage cafésurvey, pag. 192).

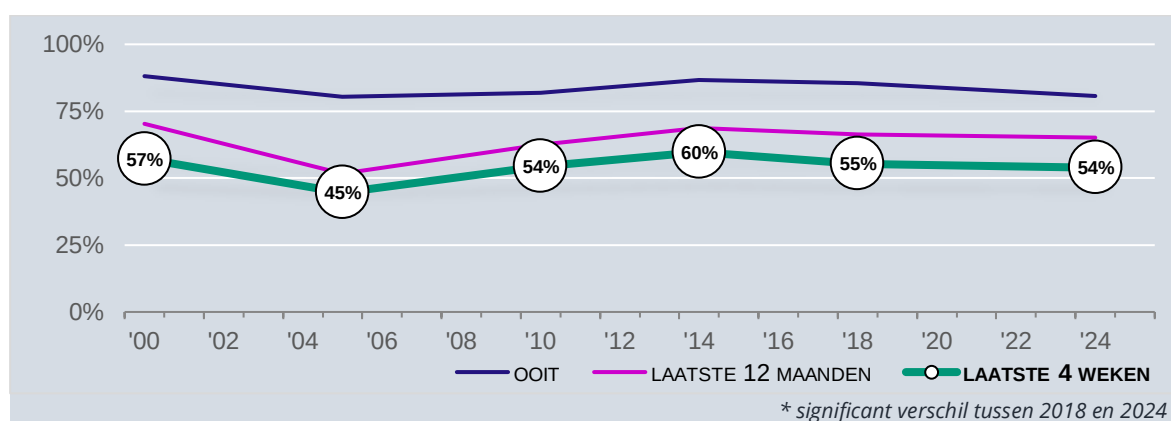
¹³⁹ Frequentie en hoeveelheid zijn in de loop der jaren op verschillende manieren gemeten. Zie VIII B Bijlage cafésurvey (pag. 192).

4.2.1 Alcoholvrij

Het drinken van bier of wijn zonder alcohol of andere 0.0% drankjes wordt pas sinds 2018 gevraagd. Destijds dronk 59% van de cafébezoekers de laatste 12 maanden alcoholvrije drank; vrijwel hetzelfde percentage als de cafébezoekers van 2024 (57%).

4.3 Tabak

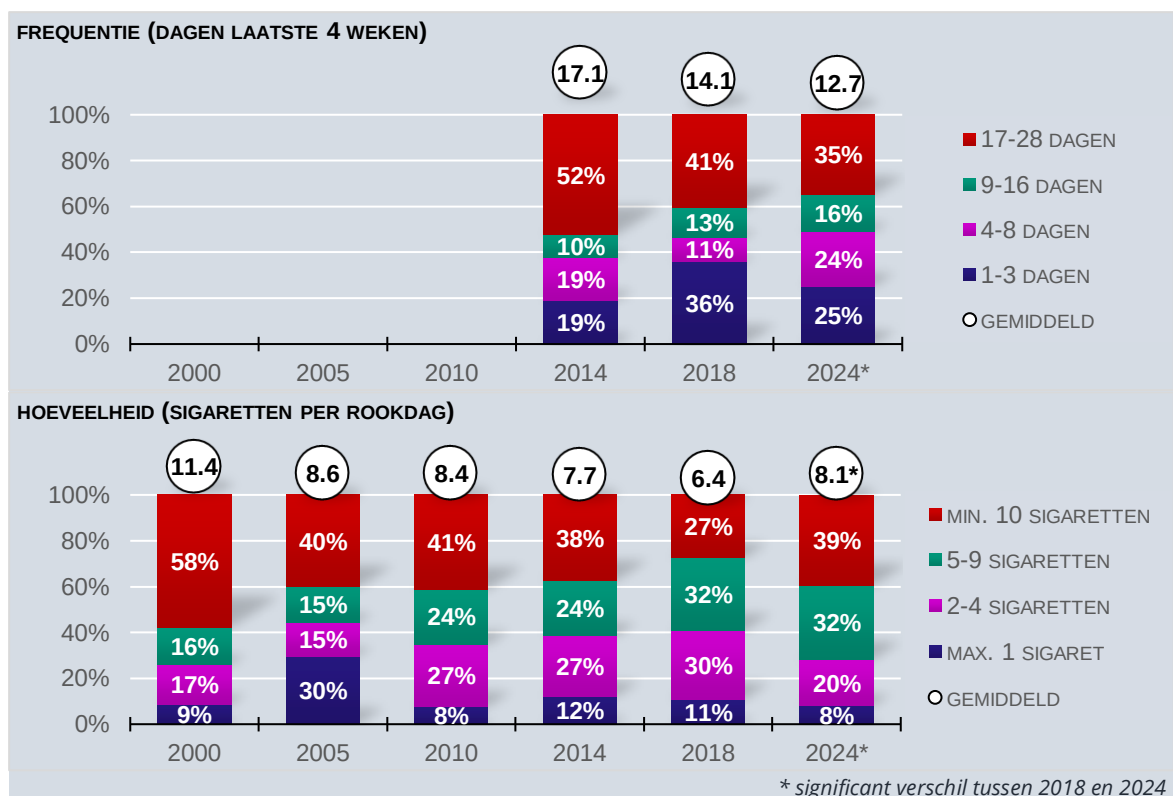
Afgezien van een dip in 2005, is het aandeel *huidige* rokers (laatste 4 weken) onder cafébezoekers de afgelopen jaren nauwelijks veranderd. Er is ook geen verschil tussen de cafésurvey van 2024 en de voorlaatste van 2018.

Figuur VI.37: Trends tabak 2000-2024

Onder de huidige rokers daalde het aandeel frequente rokers (17-28 dagen in de laatste 4 weken) de laatste zes jaar van 41% naar 35%. Aan de andere kant daalde ook het aandeel incidentele rokers (1-3 dagen de laatste 4 weken) van 36% naar 25%. Het gemiddeld aantal rookdagen bleef daardoor ongeveer gelijk. Wel nam het aandeel dagelijkse rokers (28 dagen) onder de totale groep cafébezoekers af van 19% in 2018 naar 12% in 2024. Op dagen dat ze roken, lijken de huidige rokers van 2024 wel meer sigaretten op te steken.¹⁴⁰

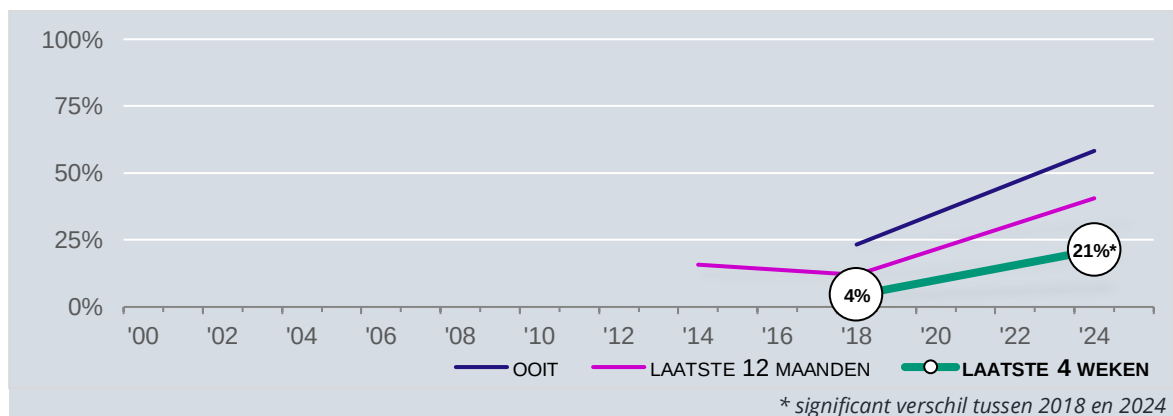
¹⁴⁰ Mogelijk is het aantal gelegenheden waarop relatief weinig wordt gedronken gerookt teruggeschroefd, waardoor de gemiddelde hoeveelheid op gelegenheden waarop nog wel wordt gerookt stijgt. Het is evengoed mogelijk dat de toename een artefact is van de gewijzigde vraagstelling in 2024 (zie VIII B Bijlage cafésurvey, pag. 192).

Figuur VI.38: Trends frequentie en hoeveelheid tabak (huidige rokers) 2000-2024¹⁴¹

4.3.1 Vapen

Vapen wordt de laatste tien jaar gemeten (in 2014 alleen recent gebruik). Het aandeel huidige vapers onder de cafébezoekers is sinds 2018 vervijfvoudigd.

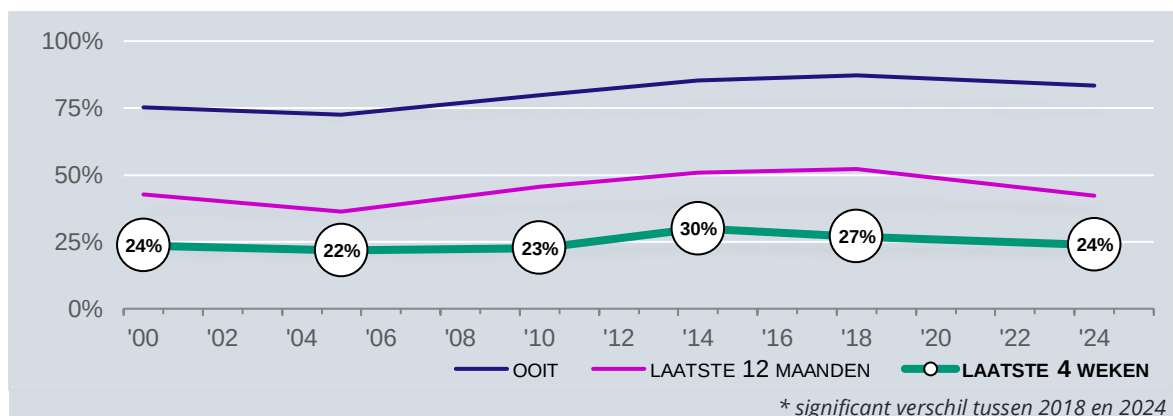
Figuur VI.39: Trends vaperen 2000-2024

Dat vapes vaak naast en niet (volledig) in plaats van sigaretten worden gebruikt, blijkt uit het feit dat het totaal aantal huidige rokers (sigaretten en/of vapes) tussen 2018 (56%) en 2024 (61%) vrijwel gelijk bleef.

4.4 Cannabis

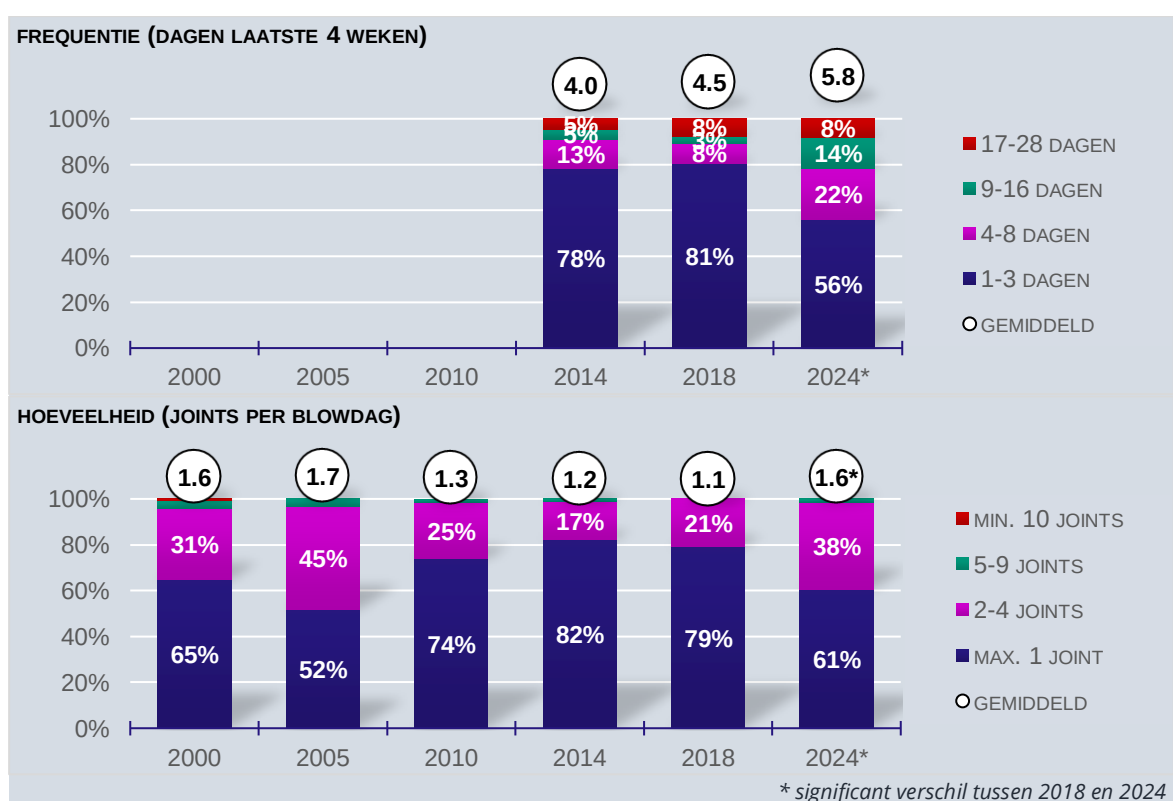
Schommelingen daargelaten, is het percentage *huidige* blowers (laatste 4 weken) onder cafébezoekers redelijk stabiel en is er ook geen verschil tussen 2024 en 2018.

¹⁴¹ Frequentie en hoeveelheid zijn in de loop der jaren op verschillende manieren gemeten. Zie VIII B Bijlage cafésurvey (pag. 192).

Figuur VI.40: Trends cannabis 2000-2024

Ook het aandeel huidige blowers dat frequent cannabis gebruikt (17-28 dagen in de laatste 4 weken) is redelijk stabiel. Het percentage dagelijkse blowers (28 dagen) onder de totale groep cafébezoekers was in 2024 ook gelijk aan zes jaar eerder (1%). Het aandeel huidige blowers dat incidenteel gebruikt (1-3 dagen) nam wel af van 81% in 2018 naar 59% in 2024, maar feit blijft dat de meeste blowers dat weinig frequent doen, waardoor de stijging in het gemiddeld aantal gebruiksdagen beperkt is. Ook bij de gemiddelde gebruikshoeveelheid is een beperkte stijging zichtbaar.

Figuur VI.41: Trends frequentie en hoeveelheid cannabis (huidige blowers) 2000-2024¹⁴²

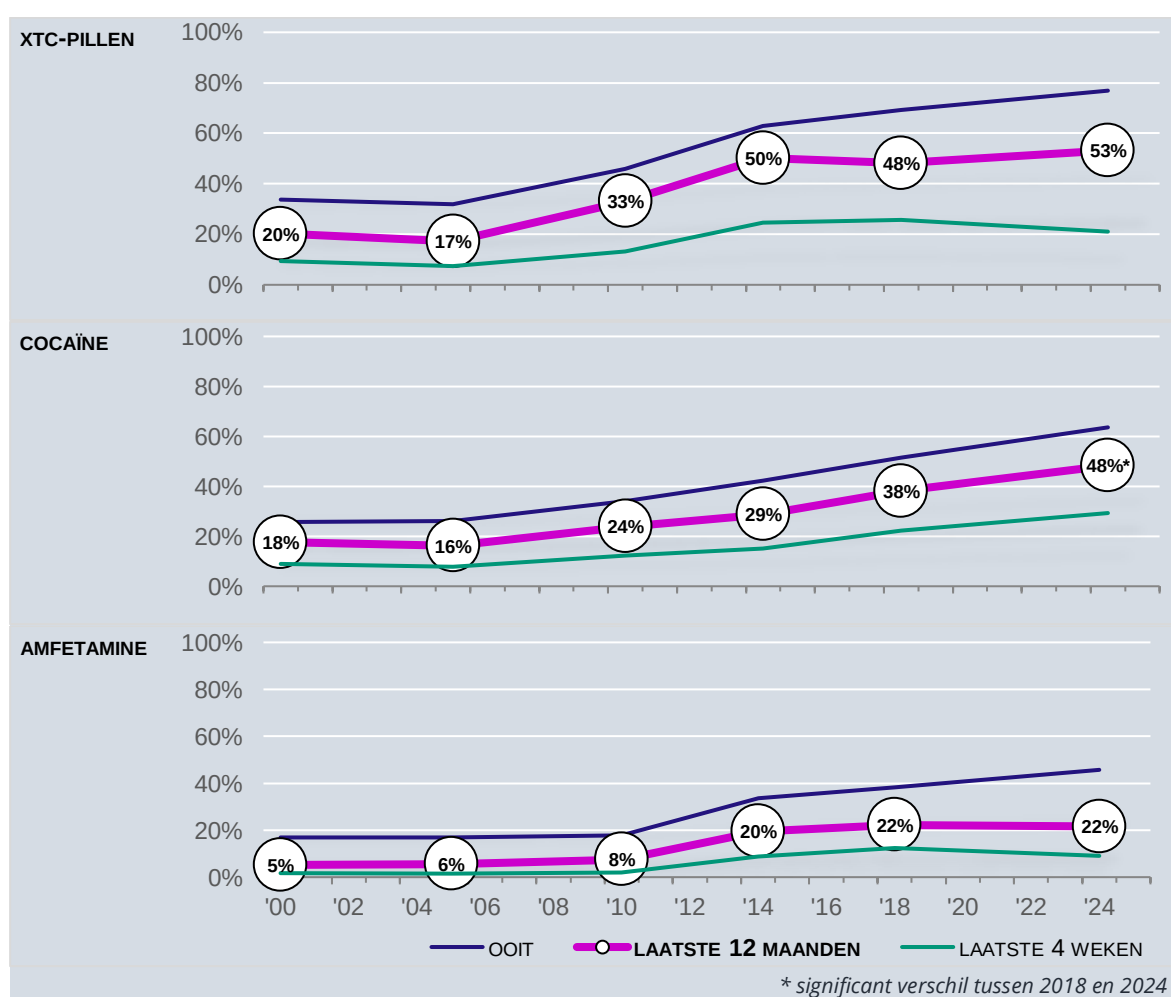
¹⁴² Frequentie en hoeveelheid zijn in de loop der jaren op verschillende manieren gemeten. Zie VIII B Bijlage cafésurvey (pag. 192).

4.5 Xtc-pillen, cocaïne en amfetamine

In 2010 en 2014 was er sprake van een toenemend aandeel recente **xtc**-gebruikers (laatste 12 maanden) onder de cafébezoekers. Sindsdien is het aandeel stabiel. Ook de gebruiksfrequentie (gemiddeld 5 dagen per jaar) veranderde niet.

Recent **cocaïne**gebruik neemt de afgelopen jaren gestaag toe. In 2024 (48%) ligt het percentage ook weer significant hoger dan in 2018 (38%). De gebruiksfrequentie (gemiddeld 11 dagen per jaar) bleef echter gelijk.

De laatste tien jaar is het aandeel recente **amfetamine**gebruikers stabiel en ook de gemiddelde gebruiksfrequentie (7 à 8 dagen per jaar) veranderde niet.

Figuur VI.42: Trends xtc-pillen, cocaïne en amfetamine 2000-2024

4.6 Mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB

Gebruik van mdma-poeder wordt sinds de cafésurvey van 2010 gemeten. Vanaf 2010 werd ook het gebruik van de designerdrug 4-MMC gemeten en sinds 2018 kwam daar 3-MMC bij. 4-FA en 5-APB/6-APB worden de laatste tien jaar gemeten.

In tegenstelling tot het gebruik van xtc-pillen, bleef het recent gebruik van **mdma-poeder** niet stabiel maar nam toe van 32% in 2018 naar 51% in 2024. Zoals eerder vermeld is er een grote overlap tussen het gebruik van beide middelen, hoewel er ook cafébezoekers zijn die pillen dan wel poeder prefereren. De stijging in

recent gebruik van mdma-poeder is vooral te verklaren doordat meer xtc-gebruikers daarnaast ook poeder zijn gaan gebruiken, maar er kwamen ook wat meer cafébezoekers die uitsluitend mdma-poeder gebruiken.

Voor de komst van 3-MMC, was 4-MMC weinig populair. In 2018 was 3-MMC nog niet zo lang op de markt en grotendeels onbekend bij het cafépubliek. Maar zes jaar later is recent gebruik van **3-MMC/4-MMC** onder cafébezoekers geëxplodeerd (32%).¹⁴³

De relatief korte piek in populariteit van **4-FA** vlak voor het verbod in 2017 viel tussen twee cafésurveys en is dus niet terug te zien in bovenstaande grafiek.¹⁴⁴ Wel is te zien dat recent gebruik van 4-FA anno 2024 weinig meer voorkomt onder cafébezoekers (2%).

Gebruikspercentages van **5-APB/6-APB** in de Antenne cafésurveys zijn de afgelopen tien jaar beperkt en stabiel.

Figuur VI.43: Trends mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB 2000-2024

¹⁴³ Althans, wat zij denken dat 3-mmc of 4-mmc is. Uit analyses van de testservices blijkt namelijk dat dat vaak niet het geval is (zie VII Markt, pag. 141).

¹⁴⁴ In de jaarlijkse metingen van de panelstudie is dit wel opgepikt (zie IV Panel uitgaanders, pag. 27).

4.7 Ketamine, lachgas en ghb

Lachgas was tijdens de eerste twee cafésurveys een vrijwel verdwenen middel en was daarom geen onderdeel van de vragenlijst.¹⁴⁵ Van beide andere narcosemiddelen, ketamine en ghb, zijn wel cijfers beschikbaar vanaf 2000.

Recent gebruik van **ketamine** (laatste 12 maanden) scoort bij elke Antenne cafésurvey weer hoger dan de vorige editie. Ook in 2024 is weer sprake van een stijging ten opzichte van 2018 (van 20% naar 27%).

Het aandeel recente gebruikers van **lachgas** verdrievoudigde tussen 2010 en 2015, waarna de stijging afnam en omsloeg in een flinke daling. In 2024 is recent lachgasgebruik onder cafébezoekers (9%) weer terug op het niveau van 2010.

Afgezien van een kleine hobbel in 2014, ligt recent **ghb**-gebruik onder cafébezoekers op een constant laag niveau.

Figuur VI.44: Trends ketamine, lachgas en ghb 2000-2024

4.8 Paddo's/truffels, 2c-B, LSD en DMT

Cijfers over psychedelica-gebruik in de vorm van paddo's/truffels en lsd zijn vanaf de eerste cafésurvey van 2000 beschikbaar. Van de designerdrug 2c-b wordt het ooit-gebruik vanaf 2000 gemeten; recent gebruik (laatste 12 maanden) vanaf 2010. DMT is sinds tien jaar onderdeel van de vragenlijst. Paddodruppels zijn een nieuw fenomeen dat voor 2024 niet werd gemeten.

Recent gebruik van **paddo's** (of truffels) door cafébezoekers was van 2000 tot 2018 min of meer stabiel. Maar in 2024 is het percentage recente paddo-gebruikers verdubbeld (van 7% naar 15%). Dat is dus nog exclusief het gebruik van de nieuwe paddodruppels.

¹⁴⁵ Zie IV Panel uitgaanders, pag. 27.

Recent gebruik van **2c-B** onder cafébezoekers neemt sinds 2010 gestaag toe. In 2024 ging het om bijna een verdubbeling ten opzichte van 2018 (van 9% naar 16%).

Hoewel de grafiek een geleidelijke lichte stijging laat zien, blijven gebruikscijfers van **Lsd** relatief laag en is er geen significant verschil tussen 2018 en 2024.

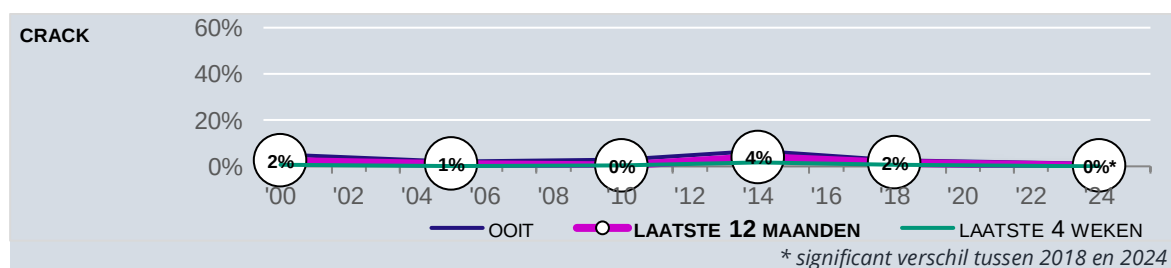
Recent gebruik van **DMT** wordt de afgelopen tien jaar niet of nauwelijks gesignaleerd.

Figuur VI.45: Trends paddo's/truffels, 2c-B, lsd en dmt 2000-2024

4.9 Crack, heroïne en methamfetamine

Het aantal recente gebruikers van heroïne en methamfetamine dat werd aangetroffen onder de onderzochte cafébezoekers betrof telkens hooguit één of twee individuen. Recent crack-gebruik werd voorheen (in 2000 en 2014) wel iets vaker gerapporteerd, maar in 2024 ging het ook bij die drug om slechts twee individuen.

Figuur VI.46: Trends crack 2000-2024

4.10 Middelengebruik tijdens een caféavond

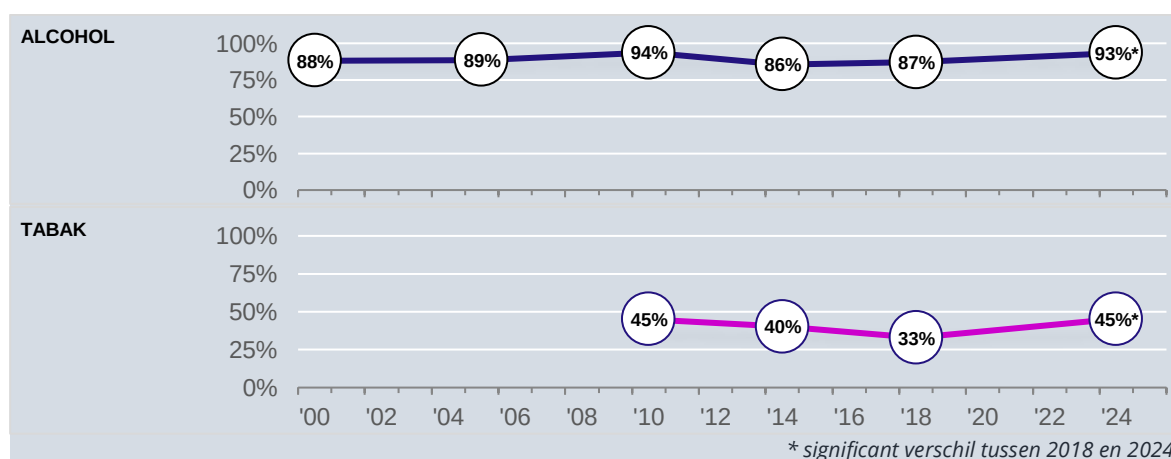
In de cafésurvey van 2024 is de wijze waarop middelengebruik tijdens het uitgaan werd gemeten gewijzigd. In eerdere edities werd de cafébezoekers gevraagd de volgende dag de vragenlijst in te vullen, zodat zij konden

rapporteren over hun middelengebruik van die avond. Zij kregen daarvoor een papieren vragenlijst met antwoordenvolp of flyer met link of QR-code naar een online vragenlijst. In 2024 werd de vragenlijst ter plekke ingevuld. Omdat dat aan het begin van de avond was, kon middelengebruik op diezelfde caféavond nog niet worden gemeten, en is in plaats daarvan gevraagd naar middelengebruik tijdens het stappen op de *vorige* caféavond. We herhalen hier dat gebruik tijdens een caféavond niet daadwerkelijk *in* het café hoeft te zijn gebeurd. Bezoekers kunnen ook even naar buiten zijn gegaan.

Alcohol en tabak

Dat de drank rijkelijk vloeit in cafés is niets nieuws. In elk van de zes metingen dronk een ruime meerderheid van de cafébezoekers alcohol tijdens het stappen. Toch is het percentage drinkers op een caféavond in 2024 nog hoger dan in 2018.

Het roken van tabak tijdens een caféavond (gemeten vanaf 2010) nam aanvankelijk langzaam af, maar in 2024 wordt tijdens het stappen weer meer gerookt dan zes jaar daarvoor (45% versus 33%).

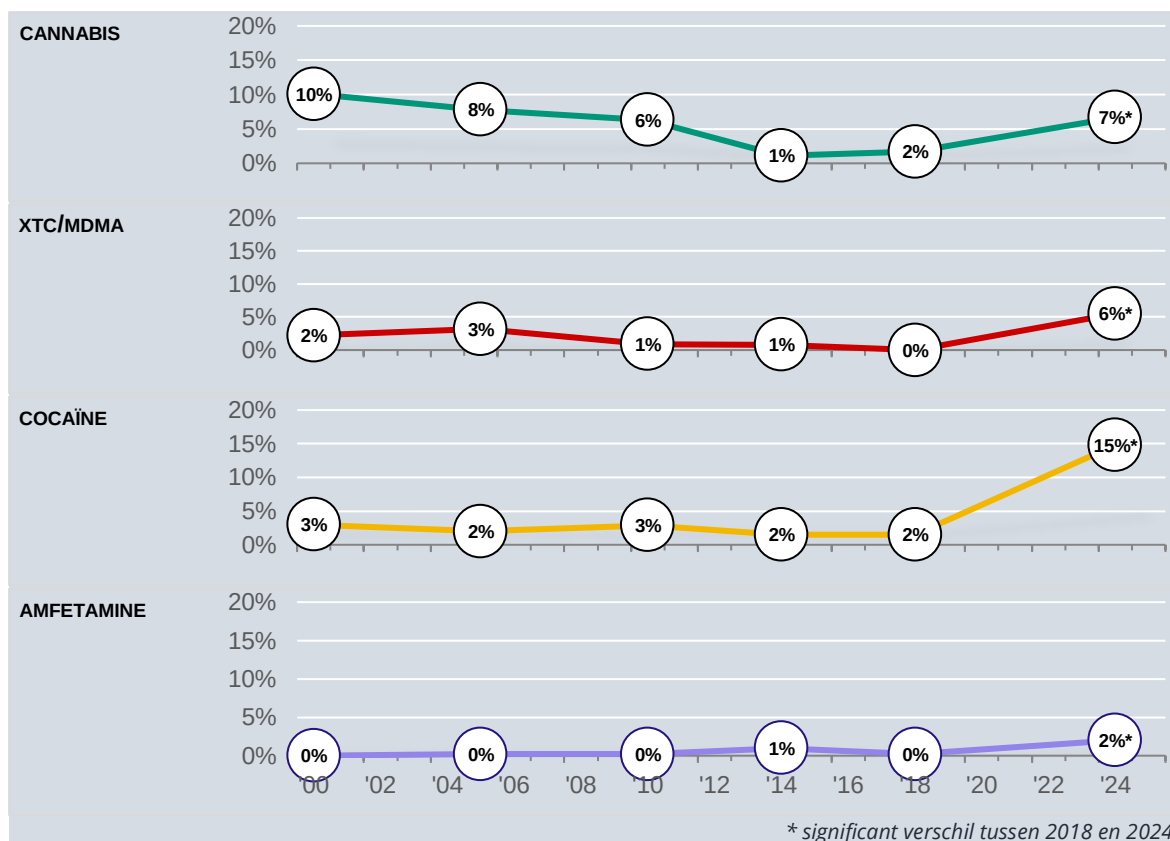

Figuur VI.47: Trends drinken en roken tijdens (vorige) caféavond 2000-2024

Drugs

Gebruikscijfers van drugs tijdens het uitgaan liggen beduidend lager. Voor de invoering van het rookverbod stak één op de tien cafébezoekers nog weleens een joint op, maar in de loop der jaren werd dat steeds minder. In 2024 is echter weer sprake van een stijging van het aantal (buiten)blowers tijdens een caféavond: van 2% naar 7%.

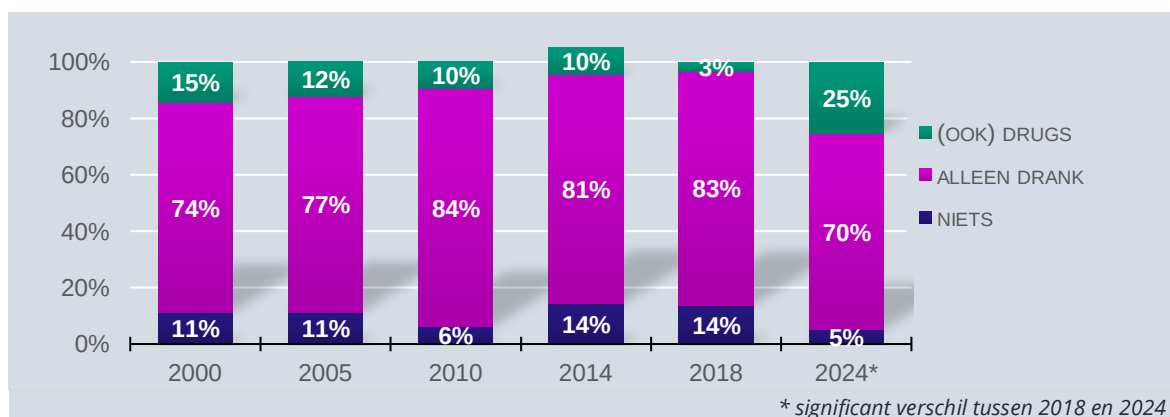
Gebruik van stimulantia op een caféavond werd in de voorgaande Antenne cafésurveys weinig gevonden, maar 2024 laat hierin een duidelijke verandering zien. Vooral het cocaïnegebruik tijdens het stappen nam toe, van 2% in 2018 naar 15% in 2024, en ook het gebruik van xtc/mdma en amfetamine namen toe.

Figuur VI.48: Trends drugs tijdens (vorige) caféavond 2000-2024

Drank en/of drugs tijdens het uitgaan

Gecombineerde informatie over het gebruik van alcohol en drugs tijdens het uitgaan laat zien dat onveranderd bleef dat de meeste cafébezoekers alleen alcohol drinken tijdens een caféavond. Echter, ten opzichte van 2018 bleven in 2024 minder cafébezoekers nuchter en gebruikten er meer (ook) drugs. Zoals hiervoor duidelijk werd, betreft dit vooral een toename in cocaïnegebruik tijdens de (vorige) caféavond.

Figuur VI.49: Trends drank en/of drugs tijdens (vorige) caféavond 2000-2024¹⁴⁶

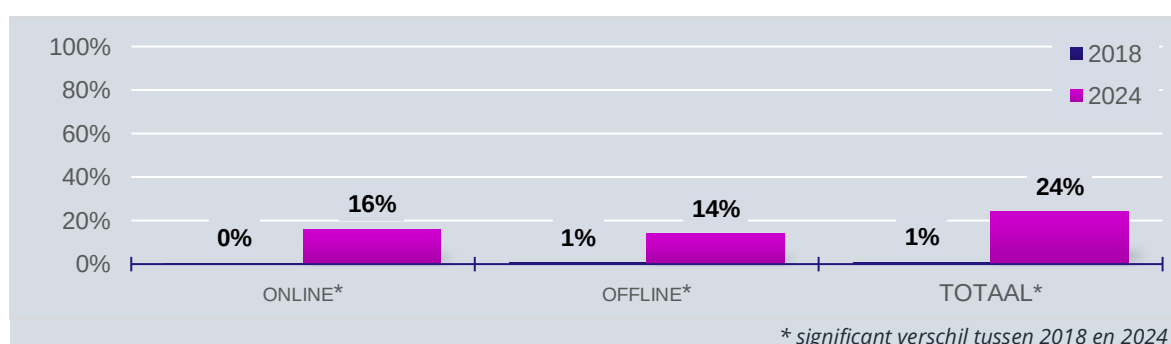
¹⁴⁶ Drugs = cannabis, xtc/mdma, cocaïne, amfetamine of andere drugs. Nicotine buiten beschouwing gelaten.

4.11 Medicijnen

Het gebruik van adhd-medicatie en slaap- of kalmeringsmiddelen werd weliswaar ook in voorgaande cafésurveys gemeten, maar daarbij werd niet expliciet naar recreatief gebruik (zonder recept) gevraagd. De cijfers van 2024 zijn daarom niet goed vergelijkbaar met die van vorige edities.

4.12 Gokken

Gokgedrag van cafébezoekers is in 2018 voor het eerst gemeten, maar werd toen nauwelijks waargenomen. Slechts twee onderzochte cafébezoekers gokten online (wat destijds nog niet gelegaliseerd was) en slechts drie gokten offline; in totaal niet meer dan 1%. In 2024 is zowel online als offline gokken duidelijk toegenomen en komt het totaal op 24%.

Figuur VI.50: Trends recent (laatste 12 maanden) betaald gokken

5 Samenvatting

Tijdens 23 uitgaansavonden hebben teams van veldwerkers bezoekers van 90 verschillende Amsterdamse cafés benaderd om mee te doen met een onderzoek naar uitgaan, drank en drugs. In totaal vulden **1.188** cafébezoekers ter plekke een anonieme papieren vragenlijst in.

Het onderzochte cafépubliek is een mix van mannen (49%) en vrouwen (49%), hetero's (84%) en lhbt+ers (16%), en studenten (40%) en werkenden (57%). De meesten zijn twintigers (73%), wonen in Amsterdam (76%) en gaan regelmatig uit naar cafés, clubs, festivals of vriendenfeesten. Qua opleidingsniveau (83% hbo/universiteit) en achtergrond (85% Nederlands) is het publiek weinig divers.

Drinken en roken

Bijna alle cafébezoekers drinken alcohol (laatste 4 weken, 98%) en de helft rookt sigaretten (54%). Naast sigaretten worden ook vapes gerookt (21%). Met de nadruk op naast, want vapes worden vaker ter afwisseling van sigaretten dan volledig in plaats van sigaretten gebruikt. Het totale percentage huidige rokers (tabak en/of vapes) is 61%. Snus-gebruik (nicotine en poedervorm) komt weinig voor (2%).

Dagelijks gebruik van alcohol (1% van de totale groep) is zeldzaam en ruim een derde van de huidige drinkers drinkt alleen op vrije dagen (in het weekend of tijdens vakantie). Als wel op doordeweekse dagen wordt gedronken, dan ligt het gemiddeld aantal glazen alcohol (3) ook lager dan op vrije dagen (8). Desondanks

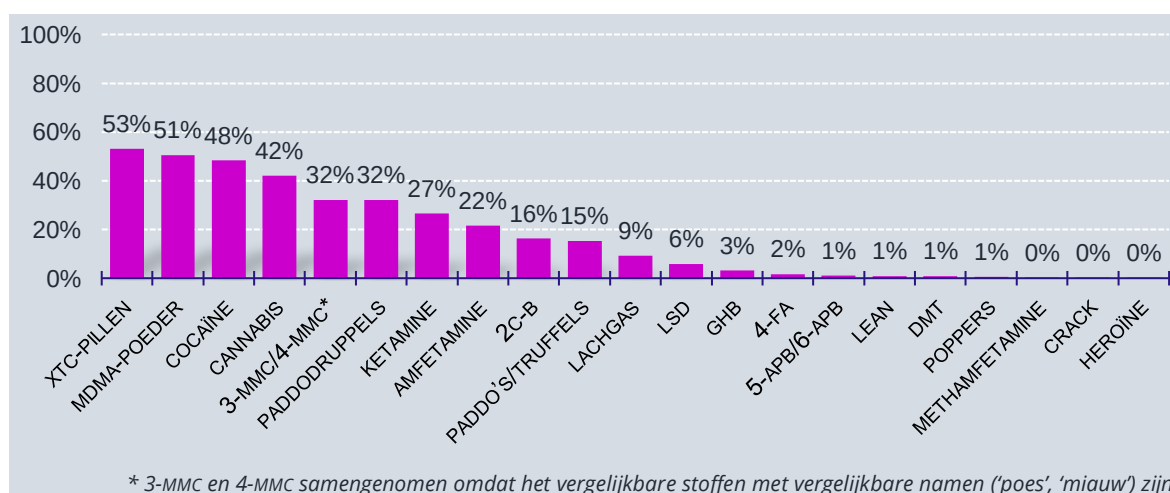
scoren de cafébezoekers hoog op riskant alcoholgebruik en is het aandeel overmatige drinkers (37%) en zware drinkers (69%) vier keer zo groot als in de algemene bevolking.¹⁴⁷ Percentages drinkers verschillen niet of nauwelijks tussen subgroepen, maar het valt op dat mannelijke, jonge en studerende cafébezoekers meer frequent en grotere hoeveelheden drinken.

Ook roken gebeurt vaak alleen op vrije dagen en doordeweeks worden minder sigaretten gerookt (gemiddeld 6 versus 10). Dagelijkse rokers (14%) en zware rokers (minimaal 20 sigaretten per dag, 1%) vormen een minderheid en percentages zijn vergelijkbaar met de algemene bevolking. Zowel roken als vaperen komt het vaakst voor onder jonge cafébezoekers en neemt af met de leeftijd.

Veel rokers (55%) en drinkers (30%) zouden willen minderen of stoppen; bij cannabis en andere drugs liggen deze percentages veel lager. Willen minderen met drinken is voor een deel ook een reden om alcohol te vervangen door alcoholvrije (0.0%) drank.

Cannabis en andere drugs

Mdma is de populairste drug – recent gebruik (laatste 12 maanden) van zowel de pilvorm als de poedervorm scoort hoger dan andere drugs (*Figuur VI.18*). Er is weliswaar flinke overlap tussen gebruikers van xtc-pillen en mdma-poeders, maar er zijn ook cafébezoekers die één van beide prefereren. Het totale percentage recente mdma-gebruikers (pillen en/of poeder) is 63%. Cocaine komt op de derde plaats, nog voor cannabis. Relatieve nieuwkomers 3-MMC/4-MMC en paddodruppels scoren opvallend hoog en ook ketamine kent meer gebruikers dan de klassieke speed. 2C-B en paddo's/truffels completeren de top 10. Lachgas en de andere middelen kennen minder dan 10% recent gebruik onder cafébezoekers. In totaal gebruikte 79% van de cafébezoekers de laatste 12 maanden één of meer drugs.

Figuur VI.51: Overzicht druggebruik laatste 12 maanden

¹⁴⁷ Cijfers leeftijdsgenoten (18 t/m 34 jaar) in de algemene Amsterdamse bevolking (*Gezondheid in Beeld*, GGD Amsterdam):

Overmatig drinken = meer dan 14 (vrouwen) of 21 (mannen) glazen alcohol per week = 9%.

Zwaar drinken = één keer per week of vaker minimaal 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol op één dag = 17%.

Gebruikscijfers liggen bij cafébezoekers hoger dan onder 18-34-jarigen in de algemene bevolking. Het meeste druggebruik lijkt echter te typeren als gelegenheidsgebruik (een paar dagen per jaar) en weinigen geven aan te willen minderen of stoppen. Met uitzondering van cocaïne, dat door sommigen meer frequent gebruikt wordt. Bijna één op de tien recente cocaïnegebruikers (9%) geeft aan te willen minderen of stoppen.

Niet alle drugs laten verschil tussen subgroepen zien, maar als dat er wel is, dan ligt het gebruik over het algemeen hoger onder mannen, twintigers, hbo/wo-opgeleiden en studenten.

Naast bovenstaande middelen gebruikte 20% van de cafébezoekers de laatste 12 maanden medicijnen zonder recept (vooral adhd-medicatie of slaapmiddelen, soms zware pijnstillers of antidepressiva). Een kwart van de cafébezoekers (24%) gaf de laatste 12 maanden geld uit aan (online of offline) gokken.

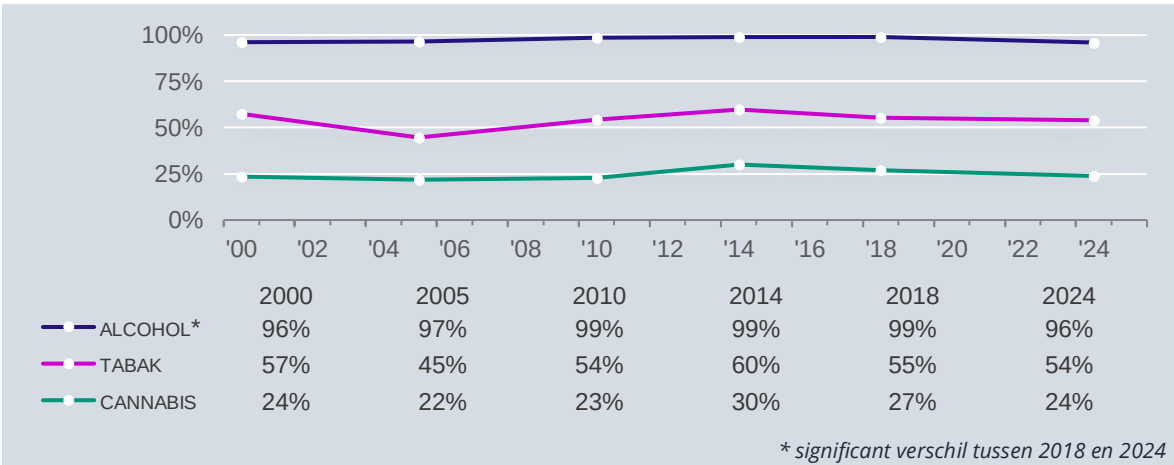
Middelengebruik tijdens een caféavond

Voorgaande cijfers over middelengebruik gingen over gebruik door cafébezoekers in het algemeen. Gebruikscijfers van drugs tijdens een caféavond liggen veel lager: 7% voor cannabis, 6% voor xtc/mdma en 1 à 2% voor amfetamine, 3-MMC/4-MMC, ketamine en paddodruppels.¹⁴⁸ Cocaïnegebruik tijdens een caféavond (niet per se in een café) komt vaker voor (15%). Alles bij elkaar gebruikte 25% van de cafébezoekers één of meer drugs tijdens het stappen, dronk 70% alleen alcohol, en bleef 5% nuchter (geen alcohol of drugs).

Trends 2000-2024

De Antenne cafésurvey van 2024 is de zesde editie sinds de eerste in 2000. In de achterliggende periode is het Amsterdamse cafélandschap veranderd, maar bleef het profiel van het cafépubliek grotendeels gelijk: vooral hbo/wo-opgeleide twintigers met een Nederlandse ('witte') achtergrond. Wel was in de loop der jaren een stijging te zien in het aandeel cafébezoekers dat ook dancefestivals bezoekt.

In 2024 is een lichte daling in het aandeel huidige drinkers waar te nemen (*Figuur VI.52*). De frequentie van alcoholgebruik nam ook iets af en het percentage dagelijkse drinkers (28 dagen in de laatste 4 weken) daalde van 3% in 2018 naar 1% in 2024. Het aandeel huidige rokers bleef gelijk, maar het percentage dagelijkse rokers daalde ook tussen 2018 (19%) en 2024 (12%).

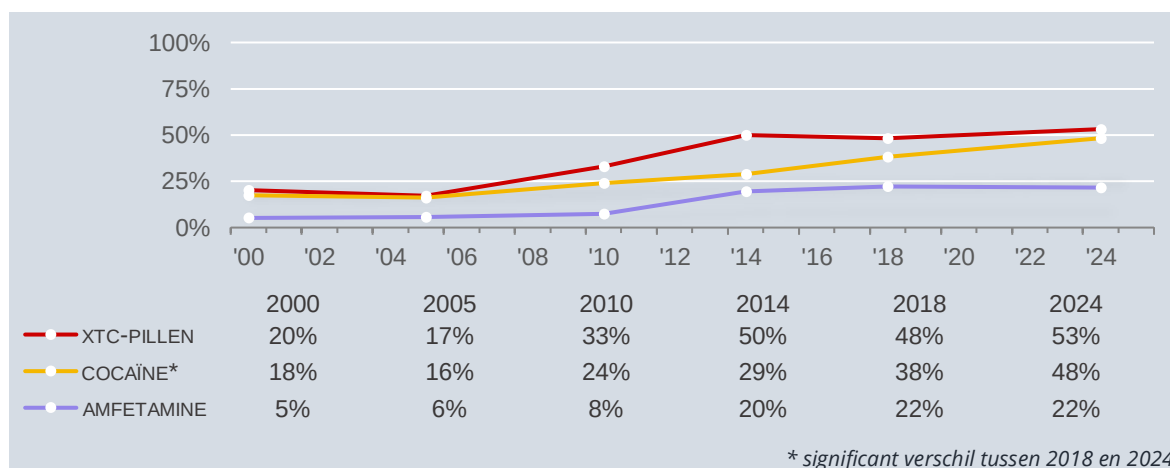

Figuur VI.52: Huidig (laatste 4 weken) gebruik van alcohol, tabak en cannabis 2000-2024

¹⁴⁸ Cafébezoekers werd gevraagd wat zij tijdens de vorige caféavond hadden gebruikt.

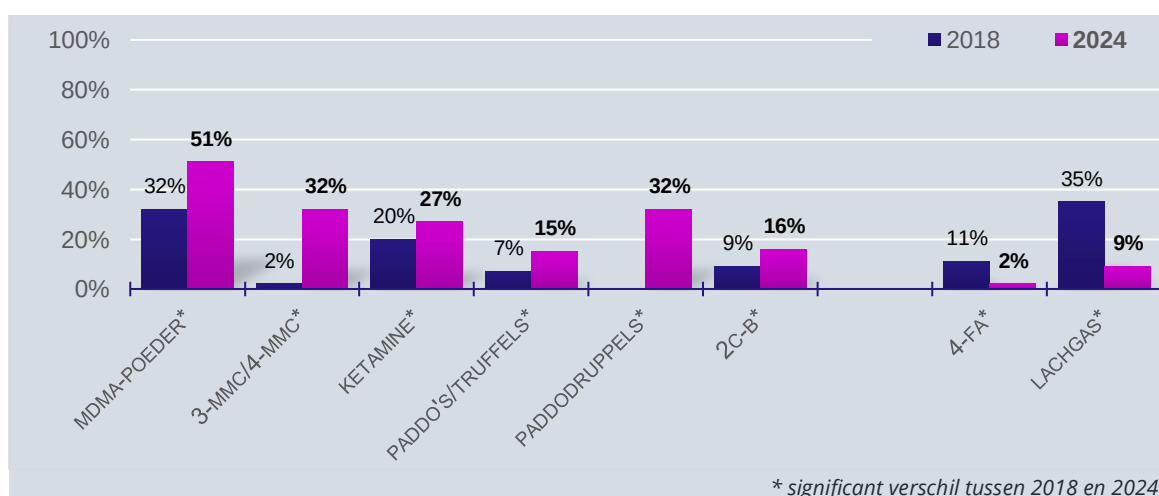
Terwijl het aandeel sigarettenrokers gelijk bleef, verviervoudigde het aandeel huidige vapers tussen 2018 (4%) en 2024 (21%). Dat vapes vaak naast en niet (volledig) in plaats van sigaretten worden gebruikt, blijkt uit het feit dat het totale percentage rokers (tabak en/of vapes) tussen 2018 en 2024 vrijwel gelijk bleef.

Recent (laatste 12 maanden) gebruik van xtc-pillen, cocaïne en amfetamine nam toe tot 2014 (*Figuur VI.53*). De laatste tien jaar bleven cijfers over xtc- en amfetaminegebruik stabiel, maar cocaïnegebruik nam verder toe. De gebruiksfrequentie van cocaïne bleef wel gelijk, net als die van xtc en amfetamine.

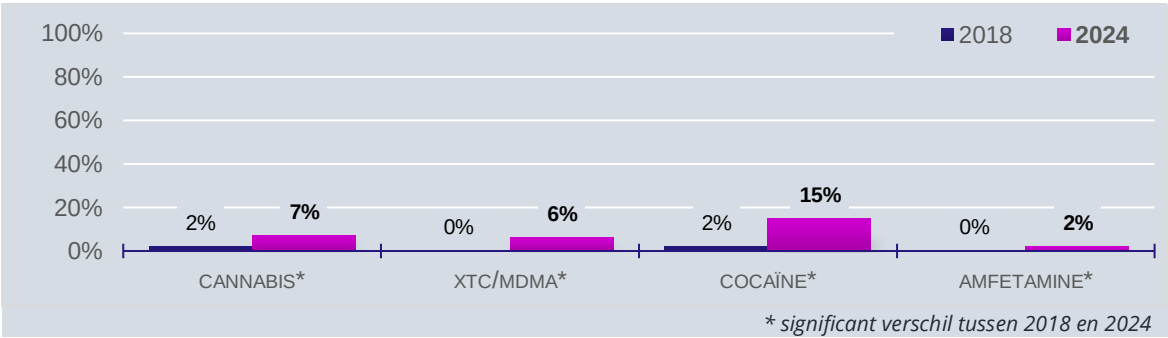
Figuur VI.53: Recent (laatste 12 maanden) gebruik van xtc-pillen, cocaïne en amfetamine 2000-2024

Cocaïne is niet de enige stijger. Ten opzichte van zes jaar geleden nam ook het gebruik van mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, ketamine, paddo's/truffels en 2C-B toe (*Figuur VI.54*). Van paddodruppels had in 2018 zelfs nog niemand gehoord. Het verbod op 3-MMC sinds 2021 heeft dus (nog) niet geleid tot een daling in gebruik. Gebruik van diens voorganger 4-FA (verboden sinds 2017) is daarentegen wel gedaald, evenals dat van lachgas (sinds 2023 verboden). Aan de andere kant lijkt de legalisering van het online gokken (sinds 2021) tot een toename in recent gokken te hebben geleid (van 1% in 2018 naar 24% in 2024). Niet alleen het online gokken nam echter toe; er werd ook vaker geld uitgegeven aan traditionele (offline) gokspelletjes.

Figuur VI.54: Recent (laatste 12 maanden) middelengebruik 2018-2024

Opvallende trend is dat druggebruik *tijdens een caféavond* in de voorgaande Antenne cafésurveys weinig werd gevonden, maar in 2024 duidelijk vaker voorkwam (*Figuur VI.55*). Vooral het cocaïnegebruik tijdens het stappen nam toe, maar ook cannabis, xtc of mdma en amfetamine worden vaker gebruikt.

Figuur VI.55: Middelengebruik tijdens caféavond 2018-2024

VII MARKT

1	Panelstudie	142
1.1	Cannabismarkt	142
1.2	Dealers en diensten	144
1.3	Ecstasymarkt	145
1.4	Cocaïnemarkt	146
1.5	Amfetaminemarkt	148
1.6	Narcosemarkt	149
1.7	Designerdrugs	150
1.8	Psychedelica	151
1.9	Overige middelen	152
2	Testservice	153
2.1	Aangeboden monsters	154
2.2	Ecstasy	155
2.3	Cocaïne	159
2.4	Amfetamine	161
2.5	Ketamine	163
2.6	2C-B	165
2.7	Lsd	167
2.8	Ghb	169
2.9	3-MMC/4-MMC	170
2.10	Overige monsters	172
3	Café- en clubsurveys	172
3.1	Xtc-pillen	172
3.2	Cocaïne	173
3.3	Amfetamine	173
4	Samenvatting	174

Antenne focust primair op gebruikers van genotmiddelen, maar verzamelt daarnaast ook informatie over de marktzijde van middelengebruik. In de **(1) panelstudie** in het uitgaansleven wordt de Amsterdamse drugsmarkt kwalitatief belicht. Testuitslagen van de **(2) testservice** geven een beeld van de zuiverheid en dosering van drugs. Beide bronnen leveren ook informatie over de prijzen van drugs. Prijsinformatie is tot slot ook afkomstig uit **(3) café- en clubsurveys**.

1 Panelstudie

Dankzij de panelleden hebben we ook enig zicht op de aanbodkant van de drugsmarkt. Uit de panelstudie komt naar voren dat de Amsterdamse drugsmarkt op consumentenniveau wat betreft uitgaanders in grote lijnen kan worden onderverdeeld in verschillende 'branches', waarvan de vier belangrijkste zijn:¹⁴⁹

- 1 **Cannabis:** hasj, wiet en bewerkte producten zoals 'spacecake'.
- 2 **Stimulantia:** ecstasy, cocaïne en amfetamine(-achtigen).
- 3 **Narcosemiddelen:** ghb, ketamine en lachgas.
- 4 **Designerdrugs** oftewel research chemicals of nieuwe psychoactieve stoffen (NPS).

Deze indeling in branches suggereert een segmentering in het aanbod, althans bij de verkoop aan consumenten, maar in de afgelopen jaren zagen we vooral aan de hand van menulijsten van bezorgdiensten dat er in toenemende mate sprake is van een overlap van verschillende drugsmarkten.¹⁵⁰ Dit laat echter onverlet dat er ook nog steeds bezorgers en/of thuisdealers zijn die zich toegelegd hebben op één markt. Bijvoorbeeld koeriers die alleen handelen in lachgastanks of zich louter (willen) beperken tot cocaïne. Maar de van oudsher gespecialiseerde cocaïnedealer werd in de afgelopen jaren overschaduwd door bezorgdiensten die naast vele andere middelen ook cocaïne gingen aanbieden.

De meeste bezorgdiensten leveren pas als boven een minimumbedrag wordt besteld (vanaf €25 of €50). De klant kiest vooraf welk(e) middel(en) en hoeveel hij/zij wil, geeft het adres door, de juiste deurbel en op welk tijdstip hij/zij de bestelling wil ontvangen. Het aantal klanten kan op een avond oplopen tot 20 à 25. De laatste jaren zien we een ontwikkeling dat de menulijsten van bezorgdiensten steeds uitgebreider worden.

1.1 Cannabismarkt

De cannabismarkt kent een duidelijke scheiding in aanbod: naast de gedoogde coffeeshops is er ook een (veel) kleinere illegale cannabismarkt, onder andere bestaande uit thuisverkopers, straathandelaren en bezorgdiensten.

¹⁴⁹ Legale middelen (alcohol/tabak) en 'straatdrugs' (heroïne/crack) zijn buiten beschouwing gelaten. Naast de vier genoemde branches zijn er nog kleine markten, waaronder: **psychedelica** (o.a. lsd, dmt, paddo's, paddodruppels, ayahuasca), **erectogenen** (o.a. poppers, viagra), **exotische middelen** (o.a. cocablad, khat, opium, ibogaïne, peyote), en **slaap- en kalmeringsmiddelen**.

¹⁵⁰ Op het niveau van 'detailhandel'; dit zegt niets over segmentering of juist gecombineerde handel in de hogere echelons.

Het aantal coffeeshops in Amsterdam is gedaald van 173 in 2016 naar 167 in 2022.¹⁵¹ Bijna dertig procent van alle Nederlandse coffeeshops is gevestigd in de hoofdstad. Amsterdam telt één coffeeshop per ruim 5.000 inwoners, terwijl het landelijk gemiddelde één coffeeshop per ruim 30.000 inwoners is. Overigens zijn hier niet de binnen- en buitenlandse coffeeshoptoeristen in verdisconteerd die een substantieel deel vormen van de populatie in de hoofdstad. Na een forse terugloop tijdens de coronapandemie, ligt het aantal toeristische bezoekers inmiddels weer ruim boven het niveau van 2019. In 2023 ontving Amsterdam 15,1 miljoen dagjesmensen. Ongeveer 60 procent van de dagbezoekers komt uit Nederland en 40 procent uit het buitenland.¹⁵²

Blowverbod en verplaatsen coffeeshops uit centrum

Omdat de meerderheid in de gemeenteraad tegen de invoering van het ingezetenen- of I-criterium is, zoekt de gemeente naar andere mogelijkheden om de druk van coffeeshop- en feesttoeristen in de Amsterdamse binnenstad te verlichten. Een van de maatregelen is een blowverbod in het Wallengebied. Alleen op het terras van een coffeeshop mag nog worden gebloed. Aangezien hier ook op moet worden gehandhaafd, is de maatregel door de branche en vooral bewoners met enige scepsis ontvangen. Een half jaar na invoering van het verbod hebben handhavers ruim 700 keer gevraagd een joint uit te maken en weg te stoppen.¹⁵³ Een ander plan van de gemeente om de druk op het centrum te temperen is om coffeeshops in de binnenstad te verplaatsen naar andere stadsdelen.¹⁵⁴ Samen met nog een reeks maatregelen (o.a. geen nieuwe hotelkamers, vroegere sluitingstijden) hoopt de wethouder (Aanpak Binnenstad) meer bezoekers over andere stadsdelen te verspreiden.¹⁵⁵

Bezorgmarkt

Aan de hand van WhatsApp-drugsmenu's blijkt dat behalve de coffeeshops ook tal van bezorgdiensten (naast andere middelen) hasj en wiet aanbieden. In de coffeeshop geldt een maximumhoeveelheid van vijf gram; bij een bezorgdienst kan je meer bestellen. Voor 5 gram hasj wordt €45-80 gevraagd, 10 gram kost €70 en 50 gram €300. Voor wiet liggen de prijzen gemiddeld iets lager: 5 gram €40-50, 10 gram €60, 50 gram €250. Daarnaast zijn de edibles (THC gummies) in opmars: 5 gummies €15-20, 15 gummies €40. Er worden ook vapes met THC aangeboden, per stuk €50-80. Een flesje THC olie (15ml) kost €20.

¹⁵¹ Mennes R, Pieper R, Schoonbeek I & Van der Lee (2023) *Coffeeshops in Nederland 2022*. Breuer & IntraVal.

¹⁵² Foeken G, Sleutjes B, Klingen J & Van Dartel M (2025) *Onderzoek toeristisch dagbezoek in Amsterdam*. Onderzoek en Statistiek, gemeente Amsterdam.

¹⁵³ Hielkema D, *Er is weliswaar nog niemand beboet om het blowverbod, maar er is wél 700 keer gewaarschuwd*. Het Parool, 7 september 2023.

¹⁵⁴ Van Dongen M, *Wordt de binnenstad echt rustiger als meer coffeeshops gaan verhuizen? 'Bar slecht plan'*. Het Parool, 30 november 2024.

¹⁵⁵ Hielkema D, *Amsterdam wil nóg strengere maatregelen tegen overtoerisme: geen nieuwe hotelbedden erbij, nog vroegere sluitingstijden en coffeeshops deels weg uit binnenstad*. Het Parool, 28 november 2024.

1.2 Dealers en diensten

In de vorige Antenne Amsterdam (2023) maakten we melding van een raadsinformatiebrief die waarschuwde voor een toenemende greep van de georganiseerde drugscriminaliteit op Amsterdam in de komende tien jaar.¹⁵⁶ Behalve dat Nederland in de toekomst een aantrekkelijke hub blijft voor drugscriminaliteit is het ook makkelijker geworden om drugs en geneesmiddelen anoniem via een app te bestellen. Hoewel een klein deel ook nog koopt bij thuisdealers en webwinkels gespecialiseerd in designerachtige uppers, benzo's en psychedelica, bestelt de meerderheid bij bezorgdiensten die via sociale media (o.a. Telegram, WhatsApp, Signal) een laagdrempelige Amsterdamse drugsmarkt hebben gecreëerd.¹⁵⁷ Het valt op dat de menulijsten door de jaren heen steeds uitgebreider en professioneler zijn geworden. Het huidige aanbod varieert van klassieke drugs tot designers en soms ook heroïne, methamfetamine en crack. Dit laat zien dat bezorgers zowel recreatieve (snuifcoke) als gemarginaliseerde gebruikers (crack) bedienen. Een enkele bezorgdienst voelt zich geroepen om voorlichting te geven over dosering en risico's van gebruik.¹⁵⁸ Volgens Tommy (152a) spelen ook dating apps (chemsex milieu) een grote rol in de verkoop van drugs: "Ik word om de haverklap benaderd met drugsmenu's. Laatst kreeg ik een aanbod dat ik een gram Tina gratis mocht uitproberen, als ik daarna ook weer iets zou kopen bij hem. Heb ik gedaan en het was prima spul." En Joppe (195a) vertelt dat zijn dealer bij aankoop van een pakje 'sos' (cocaïne) strooit met een ketamine douceurtje.

De meeste panelleden zijn bekend met menulijsten die ze via pushberichten ontvangen. Gebruikers kopen soms alleen, maar ook als groep. Wie meer koopt krijgt extra korting. *Fred Feestpakket* geeft een gratis xtc- of 2c-b-pil bij aankoop van €25 en bij €100 een gram mdma of ketamine gratis.

Over het algemeen horen panelleden weinig klachten over de kwaliteit. Volgens Mike (200a) is er zoveel concurrentie dat ze "niet weggkomen met zoi". Veel bezorgdiensten zijn al jaren actief. Bij de ene dienst is er fors personeelsverloop, maar er ontstaan ook warme contacten tussen (vaste) bezorgers en afnemers. Dé (179a) is uitermate tevreden met haar "vrolijke jongen" die langskomt in een knalrode cabriolet. Verder blijft het uitzoeken welke dienst waar goed in is. Er zijn 'verzameldealers' waar je bijna alles kan kopen, maar ook gespecialiseerde dealers met minder middelen op de lijst, maar wel van hoge kwaliteit. "Onze dealer heeft betere cocaïne en ketamine dan de rest" zegt Dé (179a). "Bij hem kan je ook 100 gram ketamine bestellen." Daarnaast worden er ook vreemde mengsels verkocht waarvan je niet precies weet wat er in zit, zoals bij tuci (€30-70 per gram) het geval is. Florian (196a) heeft er geen hoge dunk van. "Het is net een soort curry waar ze

¹⁵⁶ *Raadsinformatiebrief: Rapport over de toekomst van drugscriminaliteit*, Gemeente Amsterdam, 16 oktober 2023.

¹⁵⁷ Sommige diensten zijn ook actief buiten Amsterdam (o.a. Blaricum en Bussum) of hebben een lijstje met internationale nummers in Barcelona, Ibiza, Malaga, Madrid, Berlijn en Antwerpen. Dé (179a) kan zo haar vrienden tippen die daar wonen. Wie een weekend naar Ibiza gaat kan aldaar de lokale dealer contacten.

¹⁵⁸ *De Bo Guide* is een exotisch vormgegeven pdf (29 pagina's) met gebruikersinformatie over verschillende poeders, pillen en andere middelen (werking, toediening, dosering en tijdsduur).

verschillende drugs bij elkaar hebben gepleurd en het promoten als pink cocaïne. Er zit wel een idee achter want je krijgt het in een zwart envelopje met een paars schepje erbij.”

Goeie shit, slechte shit

Florian (196a) kent achter de schermen verschillende spelers die actief zijn in de handel. Bijvoorbeeld een persoon die bijkans een boekwerk maakt van zijn drugsmenu met thema’s en muzieknummers (link YouTube) bij verschillende drugs. “Je opent een pagina en dan speelt er een nummer. Geniaal! Laatst zat ik thuis met een DJ in zo’n menu bij 3-MMC te neuzen, toen hij zijn eigen muziektrack hoorde. Hij moet het eigenlijk gratis krijgen! We hebben standaard drie mensen waar we bij halen. Even vooropgesteld: iedereen heeft goeie pillen. Maar bij een dealer die goed in coke is, zijn trippers, keta en 3-MMC meestal kut. Maar bij iemand die goed is in keta en 3-MMC, is de coke weer kut. Ik ken ook een guy die niet eens aan menu’s doet. Er zijn ook een paar bedrijven die wel acht nummers hebben.”

Andere afwegingen voor de keuze van een bezorgdienst zijn openingstijden, servicegebied en leveringssnelheid. Andersom paaien bezorgdiensten hun klanten met speciale kortingen tijdens speciale dagen of met fancy gimmicks (o.a. cocaïneschepjes, snuifbuisjes). Het zijn soms net de AH-bonusdagen, zegt Joppe (195a) schertsend. Tommy (152a) vindt dat de illegale drugsmarkt een andere koers vaart dan de legale economie die aan inflatie onderhevig is, terwijl de meeste drugs jarenlang stabiel in prijs en kwaliteit blijven. Hoewel de indruk bestaat dat er weinig diensten worden opgerold door de politie, geloven sommigen dat de politie meer in de apps geïnfiltreerd is dan je zou denken.

We hebben bijna twintig unieke drugsmenu’s weten te verzamelen die in Amsterdam rondgaan onder gebruikers. Op basis daarvan worden in de komende paragrafen overzichten van drugsprijzen gemaakt.

1.3 Ecstasymarkt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
XTC-PILLEN		
verschillende soorten/sterktes	1 pil	€5-10
	5 pillen	€20-30
	10 pillen	€35-50
	50 pillen	€125-400
MDMA-POEDER/KRISTALLEN		
	1 gram	€20-30
	5 gram	€75-125
	25 gram	€300
EDIBLES		
mdma gummies	8 stuks	€20-30

Figuur VII.1: Prijzen ecstasy¹⁵⁹

Na een vrije val tijdens de coronapandemie, nam de animo voor ecstasy weer toe met de opening van het uitgaansleven in 2021. De prijsdaling van de coronaperiode stabiliseerde en bulkpartijen (1.000 pillen voor €500) zien we niet meer terug op de menulijsten. De gramprijs van mdma-poeders blijft onveranderd. Insiders van de synthetische markt zeggen dat de gouden ecstasyperiode in Nederland voorbij is. De

¹⁵⁹ Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

gemiddelde sterkte stagneert (zie 2 *Testservice*, pag. 153). Verschillende panelleden zien wel een toegenomen interesse in mdma-poeder. Toch blijven er netwerken die liever pillen willen. Voor Carl (188a) is het eenvoudig welke pillen. “We kunnen altijd kiezen bij de dealer tussen zware en normale. Wij gaan altijd voor de zware.”

1.4 Cocaïnemarkt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
SNUIFCOCAÏNE		
standaard / bronland onbekend	0,5 gram	€30
	1 gram	€50-60
	5 gram	€200-275
	10 gram	€400-450
Colombia	1 gram	€50-70
	5 gram	€200-300
	10 gram	€400-575
Bolivia	1 gram	€60-70
	5 gram	€275-300
	10 gram	€575
Peru	1 gram	€70-80
	5 gram	€325-350
	10 gram	€675
Fishscale (zeer zuivere)	1 gram	€80-100
	5 gram	€375-450
	10 gram	€750-900
CRACK		
	0,6 gram	€50
	0.75 gram	€50
	1,2 gram	€100

Figuur VII.2: Prijzen cocaïne¹⁶⁰

Drugscriminelen hebben een groeiende invloed op het openbare leven en trekken volgens Amsterdamse politiemedewerkers kwetsbare jongeren versneld het criminele milieu in.¹⁶¹ In plaats van ‘strak georganiseerde top-down organisaties’ bestaat de huidige drugscriminaliteit eerder uit ‘fluïde netwerken’ die in wisselende formaties taken uitvoeren, deels uitbesteed aan kwetsbare jongeren.¹⁶² Politiechefs hebben zich in het verleden meermaals kritisch getoond naar gebruikers van cocaïne en synthetica die medeverantwoordelijk zouden zijn voor de instandhouding van het criminele drugsmilieu. Daartegenover is er onder aanvoering van de huidige burgemeester van Amsterdam meer bestuurlijk draagvlak ontstaan voor, naast de intensieve bestrijding van de drugshandel, het zoeken naar alternatieven. Maar wel in het besef dat er in de poging cocaïne te reguleren niet getornd kan worden aan de huidige internationale verdragen.¹⁶³

Op landelijk en Europees niveau heeft drugsmisdaad de hoogste prioriteit en worden er ook successen gemeld zoals het hacken van cryptotelefoons. Sinds EncroChat heeft de politie een beter beeld van de

¹⁶⁰ Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

¹⁶¹ Tops P & Tromp J (2019) *De achterkant van Amsterdam*. Gemeente Amsterdam.

¹⁶² Van Bavel M, Van Sambeek C & Ter Woerds S (red.) (2022) *Trendbeeld Eenheid Amsterdam: Een kwestie van balans*, Nationale Politie, eenheid Amsterdam.

¹⁶³ *Halsema over cocaïne: 'War on drugs werkt niet'*, NOS.nl, 7 oktober 2022.

cocaïnehandel, transporten en prijsafspraken tussen inkopers.¹⁶⁴ De meeste criminele groepen in de EU bestaan uit losse netwerken die rondom een kerngroep geformeerd zijn. Circa 40% heeft een hiërarchische structuur.¹⁶⁵ De meeste liquidaties in Nederland zijn cocaïnegelateerd.¹⁶⁶ Gerapporteerde cijfers over inbeslagnames van geïmporteerde cocaïne laten tussen 2016 en 2021 een verviervoudiging zien van bijna 16 ton naar bijna 72 ton.¹⁶⁷ In 2022 (56 ton) en 2023 (59 ton) lag dat al wat lager, maar in 2024 werd met nog geen 38 ton fors minder cocaïne in beslag genomen.¹⁶⁸ In de Rotterdamse haven werden ook beduidend minder uithalers aangehouden (452 in 2023, 266 in 2024).¹⁶⁹

Kiloprijs cocaïne blijft laag¹⁷⁰

De kiloprijs van cocaïne daalde van gemiddeld €35.000 in 2014 naar €25.000 in 2017, waarna het ging stijgen naar €35.000-37.000 in 2020. De prijs stabiliseerde in 2021 (€34.000-35.000) en zakte in 2022 (€32.000) en 2023 (€26.000). In 2024 schommelt de cocaïneprijs tussen €16.000 en €30.000 per kilo (gemiddeld €22.000).¹⁷¹ Op retailniveau zijn de prijzen (van bezorgdiensten) echter grotendeels hetzelfde gebleven en de zuiverheid blijft hoog (zie 2 *Testservice*, pag. 153). Panelleden horen weinig klachten, alhoewel er ook over smaak valt te twisten.

In voorgaande Antennes beschreven we al over hoe koeriersnetwerken (via o.a. WhatsApp, Instagram en Telegram) op voortvarende wijze de marketing van cocaïne naar een hoger niveau tilden. Qua lay-out doen sommige menulijsten denken aan thuisbezorgmenu's van erkende bedrijven. Cocaïne is verkrijgbaar in poedervorm of brokjes (puur). Op veel drugsmenu's staat vermeld uit welk bronland de cocaïne afkomstig is. In Florians (196a) omgeving zweren ze bij Peruviaanse. Hij vermeldt erbij dat hun favoriete dealer ook een echte gram verkoopt en geen Amsterdamse gram van 0,8 wat volgens kenners veel vaker voorkomt. Consumenten kunnen kiezen uit pakjes van €50, €60, €70 en soms €80. Die van €50 en €60 worden het meest gekocht.¹⁷² De verschillen in gewicht (per pakje), zuiverheid (puur of versneden) of bronland verklaren mede het verschil in prijs. In snuifkringen worden nummers van bezorgdiensten gul gedeeld, met tips over wie op welke tijdstippen actief is, goede kwaliteit heeft of snel levert. Tenslotte blijft de vraag of elke bezorger

¹⁶⁴ Van de Pol W, *Het succes van de cocaïnebusiness*, Follow the money, 8 juni 2021

¹⁶⁵ Europol (2021) *European Union serious and organised crime threat assessment*, Publications Office of the European Union.

¹⁶⁶ *Cocaïnehandel grote aanjager van liquidaties: plegers handelen uit wraak, loyaliteit of voor geld*, Het Parool, 1 februari 2024.

¹⁶⁷ Nationale Drug Monitor (editie 2023) *Illegale handel, bezit en productie, 16.3 Inbeslagname en ontmanteling*, Trimbos-instituut/WODC.

¹⁶⁸ *Dalende trend in havens: Douane onderschept minder cocaïne in 2024*, Over de Douane, 23 januari 2025.

¹⁶⁹ *2024: Minder drugs onderschept in haven Rotterdam, aantal aangetroffen kilo's in havens Zeeland-West-Brabant nam iets toe*, om.nl, 23 januari 2025.

¹⁷⁰ Informatie over kiloprijzen komt van informanten met connecties in het middensegment

¹⁷¹ Recent werd een nog verdere daling gemeld (J Meeus, *De cocaïneprijs halveert. Grijpen Colombianen nu de macht?*, NRC, 18 april 2025).

¹⁷² Dat blijkt ook uit de gemiddelde prijs van €55 die de aanleveraars van de testservice rapporteren (zie 2 *Testservice*, pag. 153) en de gemiddelde prijs van €54 die de cafébezoekers betalen (zie 3 *Café- en clubsurveys*, pag. 172).

die pocht met de puurheid van zijn coke, ook daadwerkelijk zulke kwaliteit kan bieden. De *Paradise X Store* adverteert zelfs met “94% cocaïne snuif extreem in Louis Vuitton Packs” voor €60 per gram.¹⁷³

1.5 Amfetaminemarkt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
AMFETAMINE		
	1 gram	€10-15
	5 gram	€30-60
	10 gram	€40-100
	25 gram	€80-200
METHAMFETAMINE		
	1 gram	€70
	5 gram	€250-275
	10 gram	€450
RITALIN		
	1 strip (10 stuks)	€40-60
	1 box (30 stuks)	€100-150
DEXAMFETAMINE		
	1 strip (10 stuks)	€40-60
	1 box (30 stuks)	€45-150

Figuur VII.3: Prijzen amfetamine¹⁷⁴

Naast het aanbod van bezorgdiensten zijn er ook nog thuisdealers van amfetamine. De prijzen liggen al jarenlang tussen €10 en €15 per gram. Amfetamine komt ook geregeld voor in natte vorm. Na indrogen blijft circa 60% van het oorspronkelijke gewicht over. Een bezorgdienst levert ook amfetamine in bulk: 50 gram voor €25 en 100 gram voor €200. Tommy (152a) betaalt €850 voor 500 gram natte speed.

Methamfetamine

In 2019 kwam methamfetamine groot in het nieuws toen de politie in Rotterdam een fors productielab aantrof.¹⁷⁵ In datzelfde jaar werden landelijk 9 labs ontmanteld; in 2020 waren dat er 32. In 2021 en 2022 werden 15 labs per jaar ontmanteld.¹⁷⁶ In 2023 nam het aantal opgerolde productielabs weer toe naar 20. In datzelfde jaar hoorde een Mexicaanse crystal meth-producent met de bijnaam ‘Pablo Icecobar’ vijftien jaar gevangenisstraf tegen zich uitspreken.¹⁷⁷ In 2024 treft de douane bij een controle van een lading uit Mexico in de Rotterdamse haven ruim 3 ton methamfetamine aan; verstoppt in een zandachtige substantie. De grootste vangst ooit.¹⁷⁸

¹⁷³ De maximaal haalbare zuiverheid van cocaïne is 89% ([Cocaïne](#), drugsinfoteam.nl)

¹⁷⁴ Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

¹⁷⁵ [Crystal meth in geheime ruimte loods Rotterdam, grootste vondst ooit in Europa](#), NOS,nl, 26 juni 2019.

¹⁷⁶ Politie (2021) [ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020](#). Cluster Synthetische Drugs Intel & Expertise | Politie (2023) [Nationaal overzicht drugslocaties 2022](#). Intel & Expertise Drugs Landelijke Eenheid.

¹⁷⁷ [Politie en NFI onderzoeken opbrengsten crystal meth](#). Politie.nl, 27 december 2023.

¹⁷⁸ [Grootste Crystal Meth vangst in Nederland tot nu toe](#), om.nl, 25 juli 2024.

Volgens de politie is de methamfetamineproductie bedoeld voor de exportmarkt.¹⁷⁹ Sinds het aantreffen van de eerste meth-labs zakt de prijs van €100-150 naar €60-80 per gram. In 2024 verkopen bezorgdiensten een gram methamfetamine voor €70. Een thuisverkoper vertelt dat hij methamfetamine inkoopt voor €25 en nadat hij het zelf eerst heeft uitgetest voor €60 per gram verkoopt.

Ritalin en dexamfetamine

Bezorgdiensten verkopen ook geneesmiddelen die tot de brede amfetaminegroep behoren. Ritalin per strip (10 stuks) voor €40-60, of in bulk (100 pillen €300 en 200 pillen €500). De prijzen voor dexamfetamine zijn vergelijkbaar.

1.6 Narcosemarkt

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
LACHGAS		
	2-kilotank	€80-90
GHB		
	100 ml	€30
	250 ml	€50-100
	500 ml	€80-150
	1 liter	€130-250
KETAMINE		
	1 gram	€25-35
	5 gram	€100-135
	10 gram	€160-200
	25 gram	€300-375

Figuur VII.4: Prijzen narcosemiddelen¹⁸⁰

1.6.1 Lachgas

De verkoop van lachgas verloopt meestal via speciale lachgaskoeriers. Na de opmars van lachgas vanaf 2017 werd per 1 januari 2023 het lachgasverbod van kracht, met als doel het terugdringen van (recreatief) gebruik en het beperken van de verkoop van kilotanks.¹⁸¹ De verkoop van lachgasballonnen werd in Amsterdam al eerder aan banden gelegd.¹⁸² Sindsdien zijn de prijzen gestegen naar €80-90 voor een 2-kilotank en zijn verkopers een stuk behoedzamer. De kleine lachgascilinders waren al langer uit het straatbeeld verdwenen. Deze zijn vervangen door litertanks (o.a. Fastgas) waar sinds het verbod geen borg meer op rust. Een deel van de lachgasverkopers is overgestapt naar vapes.

1.6.2 Ghb

In 2022 verdubbelde plots de prijs van ghb toen voor een kwart liter €70-90 werd gevraagd in plaats van €45. Sindsdien liggen de prijzen nogal uiteen. Een mogelijke oorzaak die wordt genoemd is schaarste van de precursor gbl. Een verkoper van ghb/gbl ziet weer een herstel van de markt. De inkoopprijs is aanmerkelijk

¹⁷⁹ Borst, T, *Politie ziet verschuiving op drugsmarkt: crystal meth steeds vaker in Nederland geproduceerd*, NRC, 15 oktober 2024.

¹⁸⁰ Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

¹⁸¹ *Per 1 januari 2023 verbod op lachgas*, Rijksoverheid.nl, 14 november 2022. Het professioneel gebruik van lachgas voor medische en technische doeleinden blijft wel toegestaan, net als het gebruik van lachgas als toevoeging aan voedingsmiddelen.

¹⁸² In 2019 heeft een APV de verkoop van ballonnen op de horecapleinen (Leidse- en Rembrandtplein) verboden.

gunstiger. Hij betaalt inkoop €850 voor 10 liter gbl in plaats van €250 voor 1 liter. Sindsdien verkoopt hij ook gbl door aan andere afnemers. Zelf ghb maken doet hij niet meer. Bang dat zijn burens in de krappe volkswijk waar hij woont de stinkende dampen die vrijkomen bij de bereiding zouden ruiken. Dé (179a) vindt de inkoop via een bezorgdienst erg prijzig en koopt liever direct bij een thuiskok een kwart liter voor €45. Met een kleurtje erin zodat je in een club beter kunt zien met doseren.

1.6.3 Ketamine

De ketaminemarkt (in poeder- en kristalvorm) is het laatste decennium fors gegroeid, sinds thuisdealers en bezorgdiensten ketamine standaard in hun menulijst hebben staan en aanprijzen als ‘suiker’, ‘naaldjes’ of ‘staafjes’ met prijzen variërend van €25 tot €35 per gram, met kwantumkorting bij grotere afname (25 gram voor €300-375). Bulkinkoop direct bij de leveranciers (buiten de bezorgdienst om) kost €8-10 per gram. De ketaminemarkt is volgens sommigen iets onvoorspelbaarder geworden.

1.7 Designerdrugs

	HOEEVEELHEID	PRIJS(RANGE)
3-MMC	1 gram	€10-35
	5 gram	€75-150
	10 gram	€120-260
	25 gram	€300-500
2-MMC	1 gram	€20
	10 gram	€110
4-MMC	1 gram	€30-50
	5 gram	€100
	10 gram	€200
2C-B	1 pil	€5
	5 pil	€15-30
	10 pillen	€25-50
	20 pillen	€80
	100 pillen	€200-250
	1 gram	€100
	100 gram	€250
4-FMP	4 pillen	€35
	8 pillen	€60
	20 pillen	€115

Figuur VII.5: Prijzen designerdrugs¹⁸³

De prijs van **3-MMC** fluctueert sinds het verbod eind 2021. Het verbod heeft voor de vraag weinig uitgehaald, zegt Donnie (189a) die een toename van 3-MMC-gebruik ziet. “Het heeft geen afschrikkend effect gehad. Alle media-aandacht heeft alleen maar meer interesse gewekt.” Maar er is ook verwarring in het panel over wat je precies krijgt bij een bezorgdienst als je 3-MMC koopt. In sommige netwerken tonen gebruikers zich erg kritisch. Florian (196a) “Er wordt veel gepraat over 3-MMC en 2-MMC. Het komt er eigenlijk op neer dat de 3-

¹⁸³ Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

MMC op is en de producent bijna gratis 2-MMC maakt en tegen een hogere prijs als 3-MMC verkoopt.” Mike (200a) hoort vaker over vrienden die buiten de dure bezorgdiensten inkopen bij derden. Florian vermoedt zelfs dat de bezorgdealers afspraken hebben gemaakt over de prijs in Amsterdam die overal hetzelfde is. Reden waarom sommigen buiten Amsterdam de markt afstropen op zoek naar 3-MMC. Maar naast alle WhatsApp-menu’s zou je bijna vergeten dat er ook nog thuisdealers zijn in Amsterdam die groot hebben ingekocht en nog échte 3-MMC hebben. In dit circuit is zelfs nog 4-MMC voorradig voor de liefhebbers.

De markt van het al sinds 1997 verboden **2c-B** blijft stabiel. Een pil (15-18 mg) kost €5. Voor hoger gedoseerde 2c-B wordt iets meer betaald. 2c-B staat bijna standaard op de drugslijst van bezorgdiensten.

Generiek verbod

Er woedt al jaren een discussie over de invoering van een generiek verbod dat een brede groep designerdrugs (nieuwe psychoactieve stoffen) aan banden moet leggen in plaats van telkens individuele middelen te verbieden. Een wetsvoorstel voegt een nieuwe lijst toe aan de Opiumwet – lijst IA – die hele stofgroepen bevat waarvan de chemische structuur is afgeleid van een aantal middelen van lijst I van de Opiumwet.¹⁸⁴ Het naderende stofgroepenverbod is ook de vriendengroep van Sjahko (190a) niet ontgaan. “We hebben spijt dat we indertijd geen 4-FA hebben ingekocht. Nu hebben we een grote bestelling gedaan met drugs die over tijdje niet meer legaal zijn.”¹⁸⁵

Maar de doorsnee gebruiker denkt niet zover vooruit, zegt Bob (147a). Het op handen zijnde stoffenverbod leeft nauwelijks omdat het aanbod al heel lang zo groot is in Nederland.

1.8 Psychedelica

Lsd wordt verkocht als zegel (papertrip) of in vloeibare vorm (druppels of spray). De sprayvorm, waarbij lsd is verdund tot een microdosering, is relatief nieuw. Lsd-prijzen bij de bezorgdiensten liggen doorgaans hoger dan bij de particuliere verkopers in het psychonautenmilieu. In een paar netwerken is belangstelling voor 1p-lsd. Dat geldt ook voor DMT, dat in poedervorm wordt gerookt via een pijpje en vooral door particuliere psychonauten-verkopers wordt aangeboden.

Smartwinkels en webwinkels verkopen **truffelvarianten** (o.a. Tampanensis, Atlantis, Mexicana en Galindoi).¹⁸⁶ De zakjes (15-25 gram) worden aangeboden voor €16-25. Sinds enige tijd worden ook magic

¹⁸⁴ Dit wetsvoorstel is aangenomen door de Tweede Kamer (januari 2024) en de Eerste Kamer (januari 2025) en zal per 1 juli 2025 in werking treden (Eerste Kamer der Staten-Generaal, [Tegengaan productie van en de handel in nieuwe psychoactieve stoffen en enkele andere wijzigingen](#), [eerstekamer.nl](#)).

¹⁸⁵ Hij doelt hiermee o.a. op: 6-APB, 5-MAPB, 4-aco-DMT, 4-ho-METH, 5-meo-DMT, ketamine analogen (DMX-e, DCK), 2c-B-fly, 2c-E en 2c-D.

¹⁸⁶ Het stadsdeel Centrum probeert door middel van controles op toe te zien dat souvenirwinkels en minisupermarkten geen truffels of andere hallucinerende producten verkopen aan toeristen.

truffels in microdosering verkocht. Een paar bezorgdiensten verkopen gedroogde paddo's en truffels voor €40 per portie.

De flesjes met **paddodruppels** blijven populair en worden zowel door bezorgdiensten (15ml voor €100-125) als door particuliere verkopers aangeboden (100 druppels voor €150).

	HOEEELHEID	PRIJSRANGE
Isd		
zegels	1 zegel	€6-15
	5 zegels	€25-60
	10 zegels	€40-100
	50 zegels	€250-275
	100 zegels	€400-450
druppels	flesje (100 druppels)	€400
spray	10 µg	€70
	20 µg	€80
PADDO'S/TRUFFELS		
paddo's droog (bezorgdienst)	1 portie (2,5 gram)	€40
	3 porties	€100
	5 porties	€140
truffels droog (bezorgdienst)	1 portie (2,5 gram)	€40
truffels (webshop)	15-25 gram	€16-25
microdosing truffels (webshop)	10-20 gram	€12-21
PADDODRUPPELS		
paddodruppels (bezorgdienst)	1 flesje (à 15 ml)	€100-125
	3 flesjes	€200-300
paddodruppels (particulier)	100 druppels	€150
DMT		
	0,5 gram	€50-70
	1 gram	€80-120
	5 gram	€375-500
CHANGA		
	1 gram	€50
	5 gram	€200

Figuur VII.6: Prijzen psychedelica¹⁸⁷

1.9 Overige middelen

Poppers (€5-15 per flesje) zijn in verschillende sterktes verkrijgbaar op sommige plekken in het uitgaansleven en via (web)winkels. **Viagra**, kamagra en cobra worden in tabletvorm, orale gel (in verschillende smaken) en ook als bruistablet aangeboden in verschillende doseringen. Voor 1 strip (4 stuks) wordt €13-25 gevraagd en voor 10 strips €180. Op internet bieden apotheekwinkels viagra (origineel) aan als strip (4 stuks à 100 mg) voor €38,99.

Nu het steeds moeilijk wordt om in winkels tabak te kopen, bieden bezorgdiensten ook **sigaretten** aan, hoewel deze met €15-20 per pakje nog duurder zijn dan in de winkel. **Vapes** (e-sigaretten) gaan op straat van de hand voor €10 per stuk. **Snus** (Killa) kost per rol (20 stuks) €30-35. Een rol Pablo met meer nicotine is €40-45. Op de verzamelde WhatsApp-menu's van bezorgdiensten komen we vapes en snus niet tegen. **Lean** zit wel in het pallet van sommige diensten en kost €50-100 (diverse sterktes) voor 100 ml (€250 voor een liter).

¹⁸⁷ Informatie is overgenomen van verschillende menulijsten van bezorgdiensten. Prijzen kunnen daarom variëren.

Bezorgdiensten hebben in de afgelopen jaren hun 'apotheek' met (designer) **benzodiazepinen** (o.a. clonazepam, diazepam, lorazepam, oxazepam, temazepam, valium, xanax) flink uitgebreid. De bezorgdiensten bieden strips (10 stuks) aan voor €25-60 (bij grote afname 100 pillen voor €130). Een bezorgdienst verkoopt xanax voor €5 per pil. Ook **pijnstillers** worden aangeboden: tramadol voor €10 per stuk.

Ten slotte is **heroïne** verkrijgbaar voor 1 gram €40, 5 gram €150 en 10 gram €275. En voor de liefhebbers kan bij een enkele dienst ook **opium** worden besteld: 1 gram €60 en 2 gram €100.

2 Testservice

De drugtestservices van Jellinek Preventie en de GGD Amsterdam zijn onderdeel van het landelijke Drugs Informatie en Monitoring Systeem (DIMS). Consumenten kunnen er anoniem hun drugs laten testen op de samenstelling en zuiverheid. Eerst wordt een kleurtest met het Marquis reagens gedaan, die een eerste indicatie geeft over de drug die er in zit.

Pillen worden opgemeten en alle kenmerken van de pil worden in kaart gebracht en vergeleken met een lijst van reeds in het laboratorium geanalyseerde pillen. Wordt de pil herkend, dan krijgt de gebruiker meteen een uitslag. Wordt de pil niet herkend, dan krijgt de gebruiker de mogelijkheid de pil naar het DIMS-laboratorium door te laten sturen.

Voor mdma-, amfetamine en ketaminepoeders beschikken de testservices in Amsterdam over een infrarood spectrometer (FT-IR) waarmee ter plekke samenstelling en zuiverheid kan worden bepaald en de gebruiker dus direct een uitslag krijgt. Bij lsd-zegels kan een zuurtest ter plekke aangeven of het monster al dan niet lsd bevat, maar niet hoeveel. Voor kwantificering van de hoeveelheid lsd, kan de zegel worden doorgestuurd. Alle overige poeders en vloeistoffen kunnen na de Marquistest worden opgestuurd naar het landelijke DIMS-bureau, dat ze door kan sturen naar een laboratorium.

Van monsters die naar het laboratorium worden doorgestuurd, kan een week later telefonisch de uitslag opgevraagd worden. Niet alle niet-herkende pillen, poeders, zegels of vloeistoffen worden in het laboratorium geanalyseerd. Gebruikers kunnen ervan afzien hun monster op te laten sturen omdat ze het dan kwijt zijn. Daarnaast kunnen gebruikers maximaal 3 monsters per keer laten testen, maar kan er slechts 1 monster per persoon worden opgestuurd. Voor lsd-zegels geldt een maandelijks maximum; is dat aantal bereikt, dan kan geen lsd meer worden opgestuurd. En tot slot kunnen (landelijk) meer monsters worden opgestuurd dan de laboratoriumcapaciteit aan kan. De monsters worden in dat geval door het DIMS-bureau tegengehouden en niet doorgestuurd naar het laboratorium voor analyse.

Wanneer testresultaten wijzen op riskante middelen of vervuilingen, kan een landelijke waarschuwing worden uitgevaardigd, zoals recent gebeurde voor namaak-oxycodonpillen.¹⁸⁸ Via de Red Alert app blijven gebruikers op de hoogte van waarschuwingen en een zwarte lijst met gevaarlijke pillen.

De testresultaten van drugs die door consumenten bij de testservices worden aangeboden zijn op zich niet representatief voor de gehele Amsterdamse drugsmarkt omdat niet alle consumenten hun drugs laten testen. In 2018 bleek slechts 8% van de cafébezoekers die xtc-pillen kopen hun koopwaar bij de testservice te laten testen en voor amfetamine en cocaïne was dat slechts 2%.¹⁸⁹ Toch kunnen de testresultaten wel aanwijzingen verschaffen over (ontwikkelingen op) de marktzijde van middelengebruik.

Testresultaten (en bij herkende pillen de testuitslag van eerdere analyse) worden in verschillende categorieën gerapporteerd:

- Het monster bevat **uitsluitend de werkzame stof** waarvoor het is gekocht.
- Het monster bevat **voornamelijk de werkzame stof** waarvoor het is gekocht.
- Het monster bevat voornamelijk of uitsluitend een **ander hoofdbestanddeel**.
- Het monster bevat (1) de werkzame stof waarvoor het is gekocht plus andere werkzame stoffen, maar het is niet mogelijk om vast te stellen wat het hoofdbestanddeel is omdat de dosering van (een van) beide niet werd gekwantificeerd, of (2) geen enkele werkzame stof. Daarom zal aan deze restcategorie **overig** in de tekst weinig aandacht worden besteed.
- Er is **geen analyse** gedaan of de testuitslag ontbreekt. Bij de berekening van percentages wordt deze categorie buiten beschouwing gelaten.

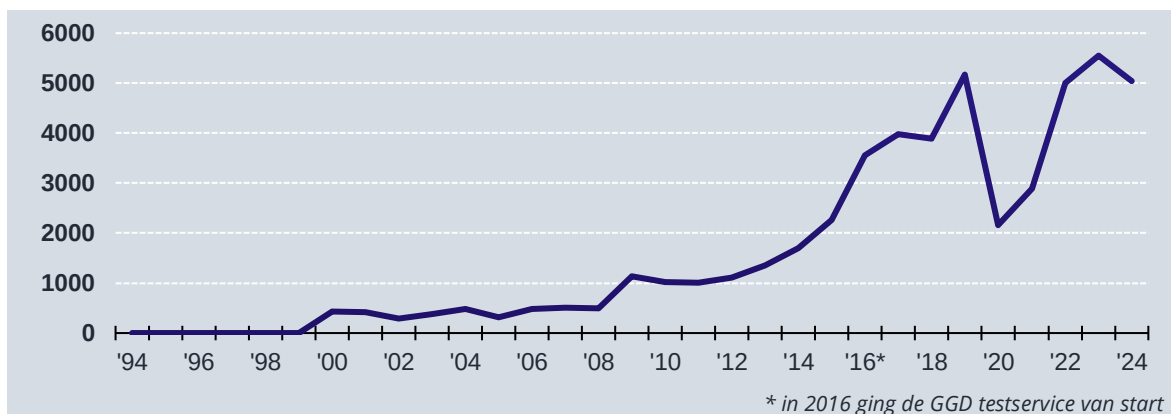
Zie *VIII C Bijlage markt* (pag. 222) in *VIII Bijlagen* voor meer informatie over deze indeling, nadere toelichting over gehanteerde begrippen, en tabellen met gedetailleerde cijfers van de testresultaten.

2.1 Aangeboden monsters

Vanaf het tweede decennium van de eenentwintigste eeuw was er sprake van een bijna explosieve toename van het aantal drugsmonsters dat werd aangeboden bij de testservices in Amsterdam. In 2019 waren dat er meer dan 5.000. In de daaropvolgende coronajaren 2020/2021 waren de testservices gesloten of zeer beperkt open en lag het nachtleven grotendeels stil, waardoor dergelijke aantallen niet werden gehaald. In 2022 lag het aantal aangeleverde monsters weer op het oude niveau en in 2023 steeg het nog iets verder, maar in 2024 valt het aantal wat terug naar **5.036**.

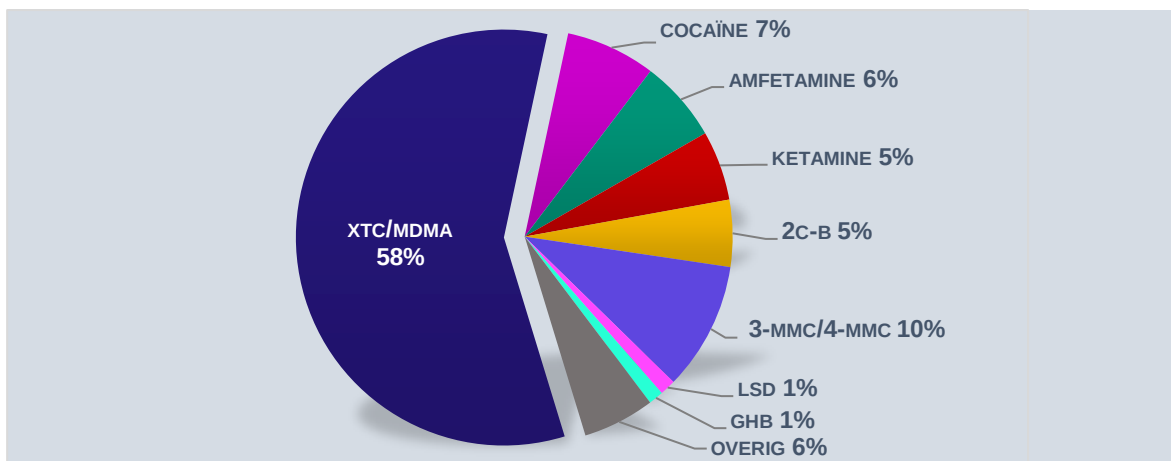
¹⁸⁸ *Waarschuwing: Namaak-oxycodonpillen met het levensgevaarlijke isotonitazepyne in omloop*, Trimbos.nl, 18 maart 2025.

¹⁸⁹ Korf DJ, Nabben T & Benschop A (2019) *Antenne 2018*, Rozenberg Publishers.

Figuur VII.7: Aantal bij Amsterdamse testservices aangeboden drugsmonsters per jaar

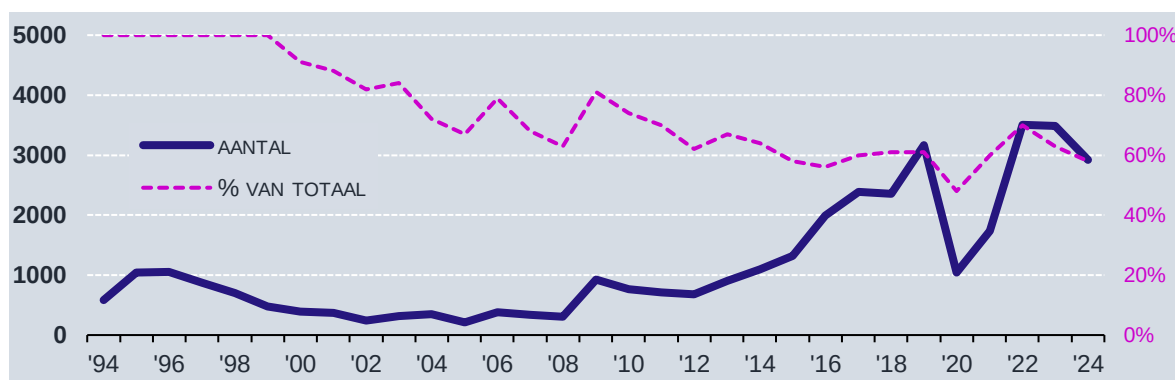
Het merendeel van de in 2024 bij de testservices aangeboden monsters was gekocht als ecstasy (xtc of mdma), op afstand gevolgd door monsters gekocht als cocaïne, amfetamine, ketamine, 2c-b of 3-MMC/4-MMC. In de komende paragrafen wordt beschreven in hoeverre deze monsters ook daadwerkelijk deze drugs bevatten.

Figuur VII.8: Aangeboden drugsmonsters gekocht als

2.2 Ecstasy

Na een piek eind jaren negentig, werden na de eeuwwisseling jarenlang zo'n 300 ecstasymonsters per jaar aangeleverd bij de testservice van Jellinek. Vanaf 2012 was vrijwel continu sprake van een forse toename. Tegelijkertijd werden in de loop der jaren ook steeds meer andere drugsmonsters aangeleverd, waardoor het aandeel ecstasymonsters ten opzichte van het totaal afnam tot circa 60%. Tijdens de coronajaren 2020/2021 kelderde het aantal aangeleverde ecstasymonsters, maar twee jaar later werden er alweer meer aangeleverd dan ooit tevoren. De stijging zet echter niet door en in 2024 werd met **2.925** monsters iets minder xtc of mdma aangeleverd dan voor corona.

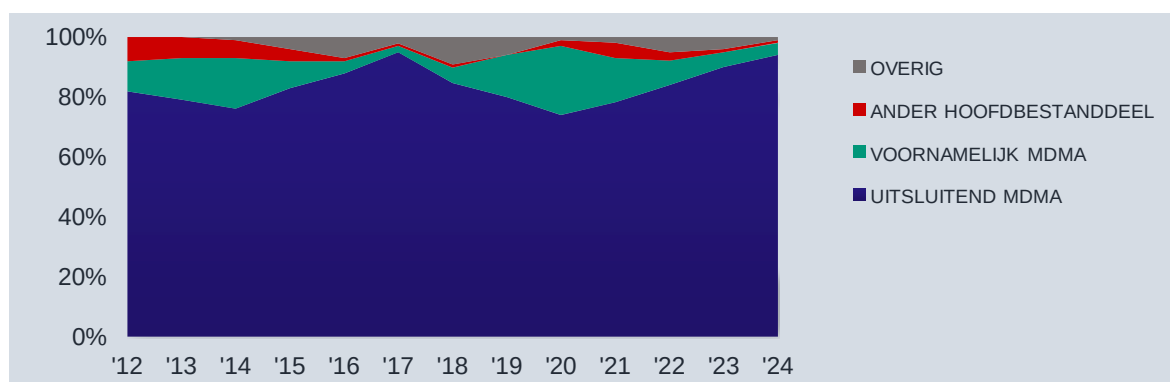

Figuur VII.9: Aangeboden ecstasymonsters

Veruit de meeste ecstasymonsters waren xtc-pillen (72%). De rest bestond voornamelijk uit mdma-poeders of -kristallen (28%). Het percentage poeders neemt de laatste jaren toe; tien jaar geleden was dat nog zo'n 10%. Van de 2.092 aangeboden xtc-pillen werden er 1.545 direct herkend of in het laboratorium geanalyseerd. Van de 826 aangeboden mdma-poeders werden er 791 geanalyseerd. De testresultaten van deze pillen en poeders worden in de komende paragrafen afzonderlijk gepresenteerd.

2.2.1 Testresultaten xtc-pillen

Testuitslagen wijzen uit dat **94%** van de in 2024 aangeleverde xtc-pillen uitsluitend mdma als werkzame stof bevatte en dus zuiver was. Daarnaast bevatte **4%** voornamelijk mdma met daarnaast een beperkte hoeveelheid andere stoffen (meestal relatief onschuldige bijproducten). Een klein deel van de xtc-pillen (in totaal slechts 8 stuks) bevatte voornamelijk of uitsluitend andere werkzame stoffen (**1%**).

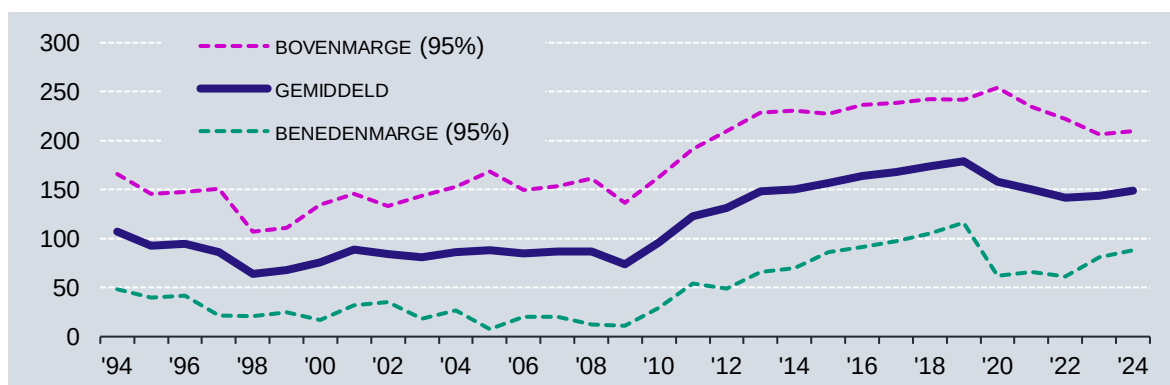
Figuur VII.10: Werkzame stof in xtc-pillen

Voor zover de xtc-pillen niet volledig zuiver waren, was cafeïne de meest voorkomende vervuilende werkzame stof (bijproducten niet meegerekend).¹⁹⁰ In totaal bevatten 51 geanalyseerde pillen enige vorm van vervuiling, wat neerkomt op 3%.

¹⁹⁰ Zie de tabellen in VIII C Bijlage markt (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

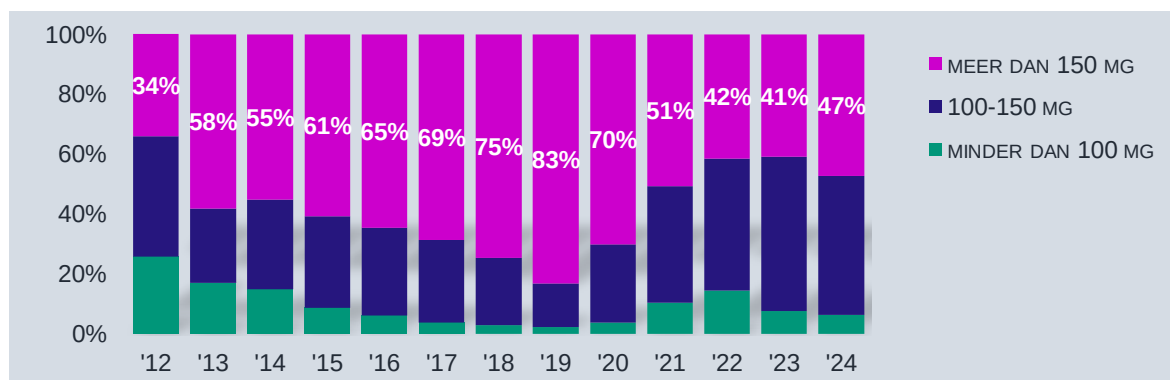
Dosering

Tussen 2009 en 2019 was sprake van een ruime verdubbeling van de sterkte van xtc-pillen: van gemiddeld 74 naar 179 mg mdma. Aan de daling in gemiddelde dosering die daarna volgde lijkt een einde te zijn gekomen. In 2024 was de gemiddelde dosering van xtc-pillen met uitsluitend of voornamelijk mdma ('nep' pillen met andere stoffen buiten beschouwing gelaten) **149 mg** mdma. De variatie in sterkte blijft groot. Er werd een pil van slechts 3 mg mdma aangetroffen, maar ook eentje met 281 mg mdma. Ook als je dergelijke uitschieters niet meetelt is er een forse 95%-range van 88 tot 210 mg mdma.

Figuur VII.11: Dosering (milligrammen) xtc-pillen

Ten opzichte van vijf jaar geleden ligt het percentage xtc-pillen met een hoge dosering in 2024 een stuk lager. Toch bevat bijna de helft (47%) van de pillen meer dan 150 mg mdma (4% meer dan 200 mg).¹⁹¹

Figuur VII.12: xtc-pillen met hoge dosering mdma

Prijs

Sinds de gemiddelde prijs van een bij de testservice aangeboden xtc-pil in 2011 de €4 passeerde, neemt deze maar heel langzaam toe. In 2024 betaalden aanleveraars, net als voorgaande jaren, meestal €5 voor een xtc-pil en was de gemiddelde prijs **€4,57** per stuk.

¹⁹¹ Meer dan 150 mg mdma wordt gezien als een hoge dosering omdat daarmee een gemiddelde twintiger van 75 kilogram bij gebruik van een hele pil ruim boven de recreatieve dosis van 1 à 1,5 mg mdma per kg lichaamsgewicht uitkomt.

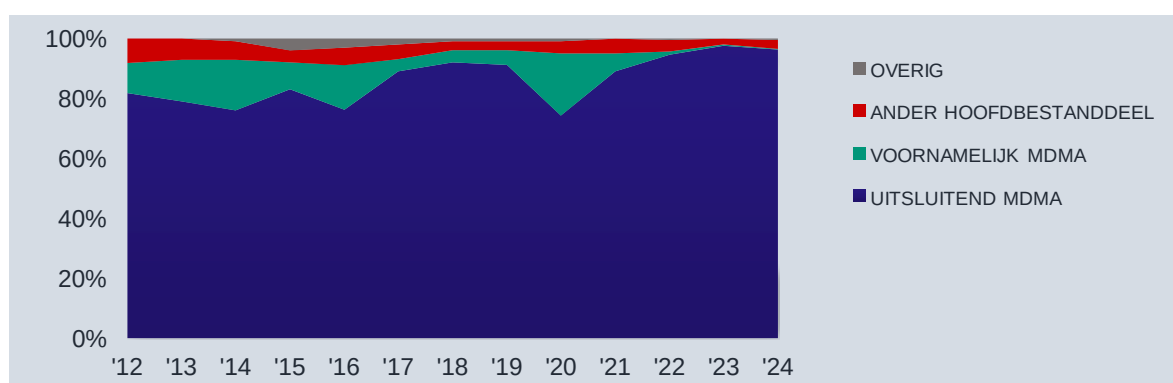

Figuur VII.13: Gemiddelde prijs per xtc-pil

De stijgingen en dalingen in de gemiddelde sterkte van een xtc-pil zijn in het prijsverloop niet terug te zien. Er is dan ook geen verband tussen prijs en dosering.¹⁹² Een pil met circa 100 mg mdma is dus even duur als een pil van rond de 200 mg.

2.2.2 Testresultaten mdma-poeders

In **96%** van de mdma-poeders (en -kristallen) was uitsluitend mdma aanwezig en in 3 monsters (**minder dan 1%**) was mdma het voornaamste bestanddeel met daarnaast relatief onschuldige bijproducten. In **3%** van de gevallen bleek het poeder helemaal geen mdma te bevatten, maar een andere werkzame stof zoals 2-MMC, amfetamine of ketamine.¹⁹³

Figuur VII.14: Werkzame stof in mdma-poeders

Dosering

Poeders met mdma als hoofdbestanddeel bevatten in 2024 gemiddeld **79%** mdma. De gemiddelde zuiverheid van mdma-poeders is al jaren onveranderd hoog; het maximale haalbare volumepercentage is 84%. Ook zijn de marges in doseringen relatief smal: 95% van de poeders bevat minimaal 73% mdma.

¹⁹² Regressiecoëfficiënt (B) .001 (p .368).

¹⁹³ Zie de tabellen in VIII C Bijlage markt (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

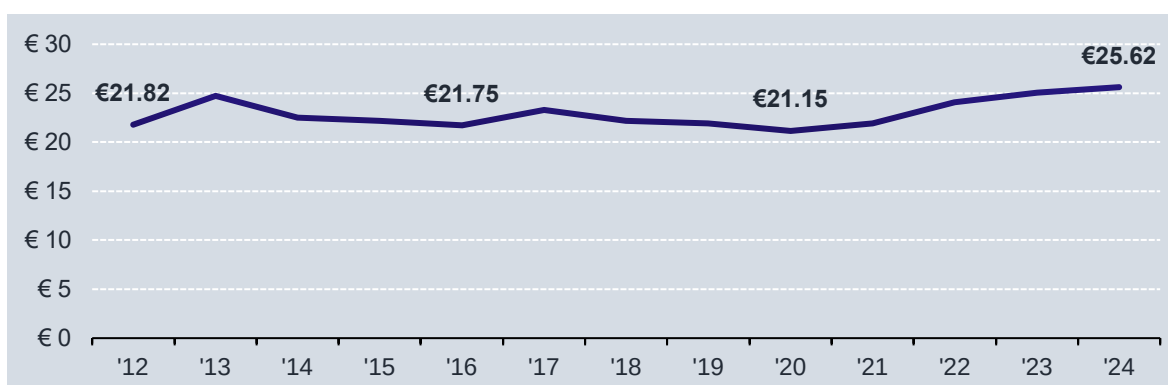

Figuur VII.15: Dosering (volumepercentage) mdma-poeders

Prijs

Voor poeders met mdma als hoofdbestanddeel werd meestal €25 of €30 per gram betaald. De gemiddelde prijs neemt de laatste jaren wat toe en was met **€26** per gram in 2024 ook weer hoger dan voorheen.

Een hogere prijs hangt niet samen met hogere zuiverheid.¹⁹⁴

Figuur VII.16: Gemiddelde prijs per gram mdma-poeder

2.3 Cocaïne

Sinds 2000 werd in toenemende mate cocaïne aangeboden bij de testservice, met een bijna explosieve stijging in 2015 en 2016.¹⁹⁵ De jaren daarna stabiliseerde het aantal aangeboden cocaïnemonsters. Tijdens de coronaperiode daalde het aanbod, maar minder sterk dan bij andere middelen het geval was. Het cocaïneaanbod kwam daarna echter niet terug op het pre-coronaniveau en stabiliseerde in 2024 met **352** aangeleverde cocaïnemonsters.

¹⁹⁴ Regressiecoëfficiënt (B) -.086 (p = .307).

¹⁹⁵ Dit gebeurde o.a. door een 'coke alert' wegens dodelijke ongelukken met als cocaïne verkochte witte heroïne en de overname van de testservice van Stichting Adviesburo Drugs door de GGD.

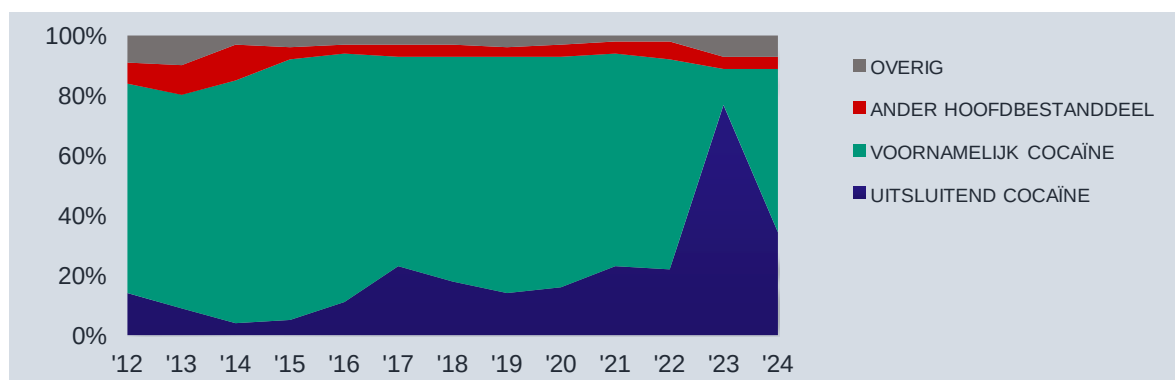

Figuur VII.17: Aangeboden cocaïnemonsters

Alle cocaïnemonsters werden in de vorm van poeders (inclusief enkele kristallen) aangeboden. Van de 352 aangeboden cocaïnepoeders werden er 296 geanalyseerd.

2.3.1 Testresultaten cocaïnepoeders

In 2023 was een opvallend hoog percentage van de cocaïnepoeders volledig zuiver, maar een jaar later bevat één op de drie poeders uitsluitend cocaïne (**34%**). Net als voorheen meestal het geval was, was in meer dan de helft van de poeders cocaïne wel het hoofdbestanddeel, aangevuld met bijproducten of andere werkzame stoffen (**54%**). Een klein deel van de cocaïnepoeders bestond voornamelijk uit andere stoffen of bevatte helemaal geen cocaïne (**4%**).

Figuur VII.18: Werkzame stof in cocaïnepoeders

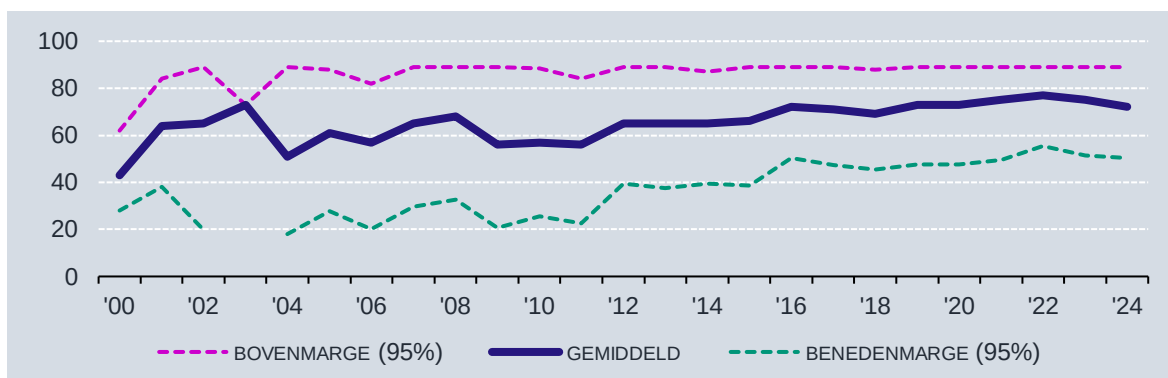
Vroeger was levamisol de belangrijkste cocaïnevervuiler, maar in 2024 was dat procaine, waarvoor ook landelijk werd gewaarschuwd.¹⁹⁶ Procaine is goedkoper, maar niet per se gevaarlijker dan cocaïne. In totaal bevatte 21% van de geanalyseerde cocaïnemonsters procaine. Versnijding met levamisol (een veterinaire ontwormingsmiddel) is overigens nog niet verdwenen van de cocaïnemarkt (15%) en datzelfde geldt voor versnijding met de niet-opioïde pijnstiller fenacitine (12%).¹⁹⁷

¹⁹⁶ [Procaine in cocaine](https://www.drugsredalert.nl/), drugsredalert.nl.

¹⁹⁷ Zie de tabellen in *VIII C Bijlage markt* (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

Dosering

De gemiddelde zuiverheid van monsters waarin cocaïne het hoofdbestanddeel vormt lag in 2024 op **72%**. De afgelopen vijftien jaar was sprake van een langzaam maar zeker toegenomen dosering, waarin een lichte kentering lijkt te zijn gekomen.

Figuur VII.19: Dosering (volumepercentage) cocaïnepoeders

Prijs

Aanleveraars zeiden meestal €50 of €60 per gram cocaïne te betalen.¹⁹⁸ De gemiddelde prijs voor cocaïnepoeders met cocaïne als hoofdbestanddeel was **€55** per gram in 2024. Hoewel dealers adverteren met hogere zuiverheden voor hogere prijzen (zie 1 Panelstudie, pag. 142), vinden we geen significante correlatie tussen prijs en zuiverheid.¹⁹⁹

Figuur VII.20: Gemiddelde prijs per gram cocaïnepoeder

2.4 Amfetamine

Het aantal aangeboden amfetaminemonsters nam sinds 2000 gestaag toe. Na de 'coronadip' van 2020/2021 leek de stijging aanvankelijk door te zetten, maar in 2024 nam het aantal aangeleverde monsters af naar **321** stuks.

¹⁹⁸ Uit de panelstudie blijkt echter dan een pakje cocaïne vaak minder dan een gram bevat (zie 1 Panelstudie, pag. 142).

¹⁹⁹ Regressiecoëfficiënt (B) .109 (p=.103).

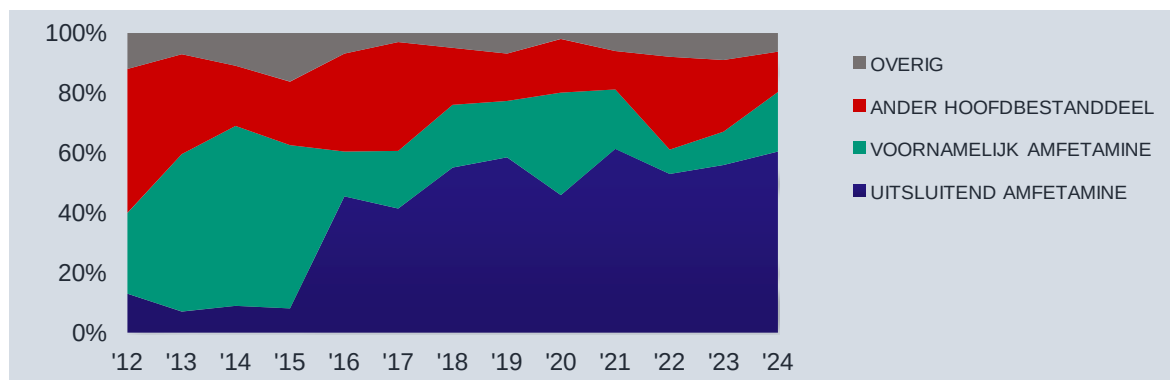

Figuur VII.21: Aangeboden amfetaminemonsters

Vrijwel alle amfetaminemonsters waren poeders (inclusief enkele kristallen, 98%), maar er werden ook enkele tabletten en capsules aangetroffen. Van 292 van de 314 aangeboden amfetaminepoeders zijn testresultaten bekend.

2.4.1 Testresultaten amfetaminepoeders

Tot 2016 waren aangeboden amfetaminemonsters zelden zuiver, maar sindsdien komt het vaker voor. In 2024 bevatte **61%** van de amfetaminepoeders uitsluitend amfetamine. Daarnaast bevatte **20%** voornamelijk amfetamine met bijproducten of kleine hoeveelheden andere stoffen. Telkens worden ook amfetaminemonsters aangetroffen die voornamelijk andere stoffen of zelfs helemaal geen amfetamine bevatten, zoals dat bij **13%** van de amfetaminemonsters van 2024 het geval was.

Figuur VII.22: Werkzame stof in amfetaminepoeders

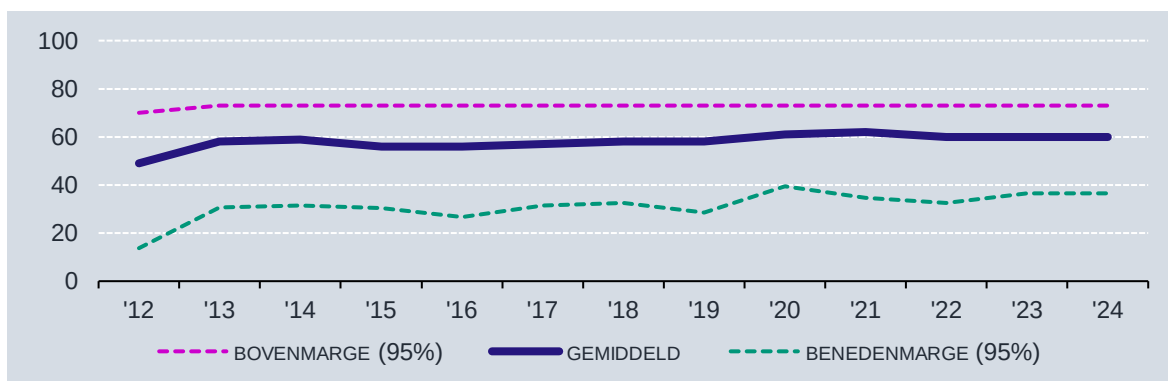
Net als in voorgaande jaren was cafeïne de belangrijkste versnijding in amfetaminepoeders. In 34% van de geanalyseerde monsters werd dit aangetroffen. De meeste van de monsters waarin amfetamine niet het hoofdbestanddeel was, bestonden voornamelijk uit cafeïne. Andere vervuilingen betroffen voornamelijk fenyletylamine.²⁰⁰

Dosering

De gemiddelde dosering van amfetaminepoeders die uitsluitend of voornamelijk amfetamine bevatten, lag in 2023 op **60%**. Sinds 2013 is dit percentage vrij stabiel, maar er is wel een grote variatie aan doseringen in

²⁰⁰ Zie de tabellen in VIII C Bijlage markt (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

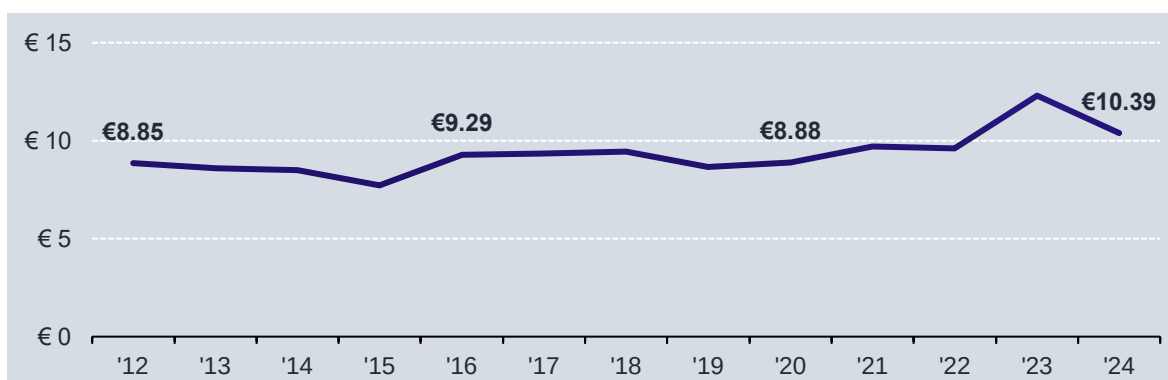
omloop. Ook wanneer we de uitschieters niet meetellen blijft de range groot: van 36% tot het maximaal haalbare 73%. Hierbij rekenen we nog buiten de poeders die voornamelijk uit andere stoffen bestaan ('nep' amfetamine).

Figuur VII.23: Dosering (volumepercentage) amfetaminepoeders

Prijs

Klanten die poeders met amfetamine als hoofdbestanddeel lieten testen, betaalden daar meestal een tientje per gram voor. Na een jarenlange stabiele amfetamineprijs, liet 2023 een opvallende stijging zien. In 2024 is de gemiddelde prijs weer gedaald naar **€10**. De prijs hangt niet samen met de dosering.²⁰¹ Voor amfetaminemonsters die voornamelijk cafeïne bleken te zijn werd evenveel betaald als voor 'echte' amfetamine.

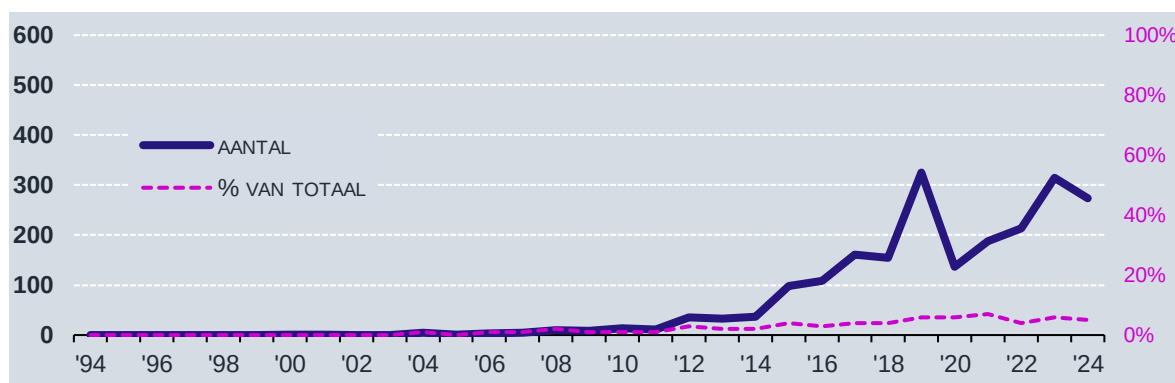
Figuur VII.24: Gemiddelde prijs per gram amfetaminepoeder

2.5 Ketamine

Tot 2008 werd ketamine nauwelijks aangeboden bij de testservice. In de jaren daarna ging het om enkele tientallen monsters per jaar, totdat vanaf 2015 een forse toename inzette.²⁰² Na de post-corona stijging is het aanbod in 2024 weer wat gedaald naar **274** ketaminemonsters.

²⁰¹ Regressiecoëfficiënt (B) -.026 (p = .330).

²⁰² Uit de grafiek is moeilijk op te maken of er bij ketamine in 2020/2021 sprake was van een coronadip, of eerder een uitzonderlijke piek in 2019. Er niets bekend wat een eventuele piek in 2019 zou kunnen verklaren.

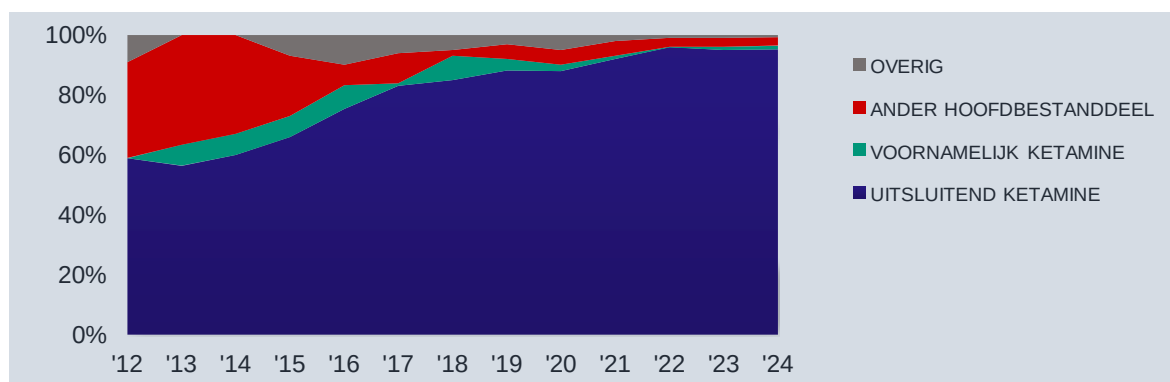
Figuur VII.25: Aangeboden ketaminemonsters

Ketamine werd uitsluitend aangeleverd in de vorm van kristallen/staafjes of als poeder (in het vervolg allemaal aangeduid als ketaminepoeders), waarvan er 250 werden geanalyseerd.

2.5.1 Testresultaten ketaminepoeders

Vanaf 2013 werden steeds meer zuivere ketaminepoeders aangeleverd en steeds minder 'nep'ketamine met andere hoofdbestanddelen. In 2024 is de zuiverheid hoog gebleven: **95%** bevatte uitsluitend en alleen ketamine, **1%** bevatte voornamelijk ketamine, en slechts **1%** voornamelijk iets anders.

Slechts 7 geanalyseerde ketaminepoeders (3%) bevatten een vervuilende stof, waaronder mdma.²⁰³

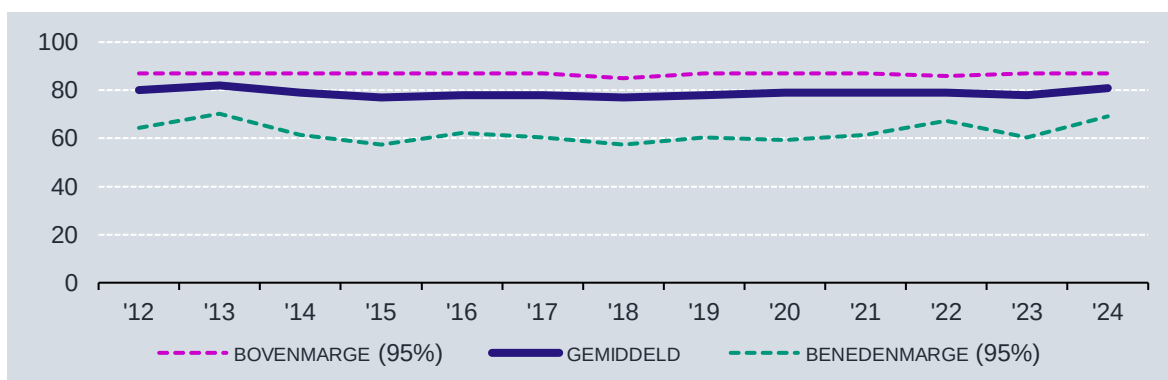

Figuur VII.26: Werkzame stof in ketaminepoeders

Dosering

De gemiddelde dosering van ketaminepoeders is al jaren stabiel en wijkt ook in 2024 met **81%** niet af van die trend. Er is een smalle marge in dosering: de meeste ketaminepoeders bevatten tussen de 69% en het maximaal haalbare 87% ketamine.

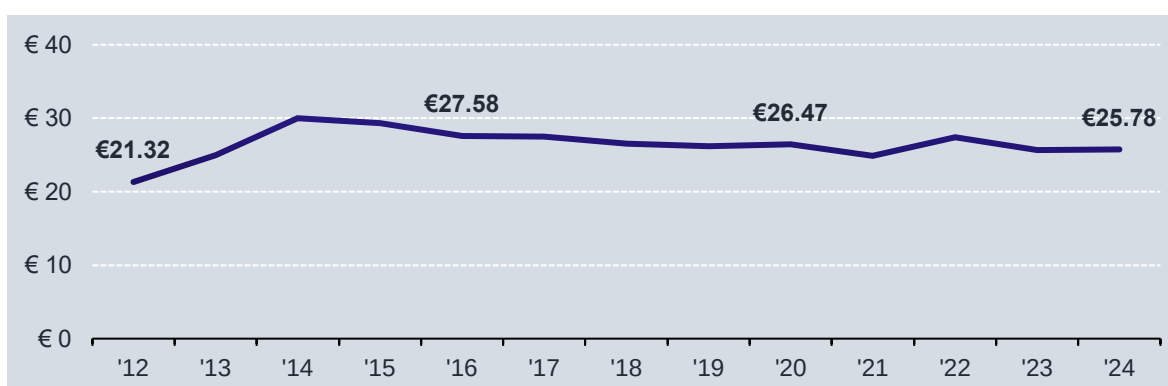
²⁰³ Zie de tabellen in VIII C Bijlage markt (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

Figuur VII.27: Dosering (volumepercentage) ketaminepoeders

Prijs

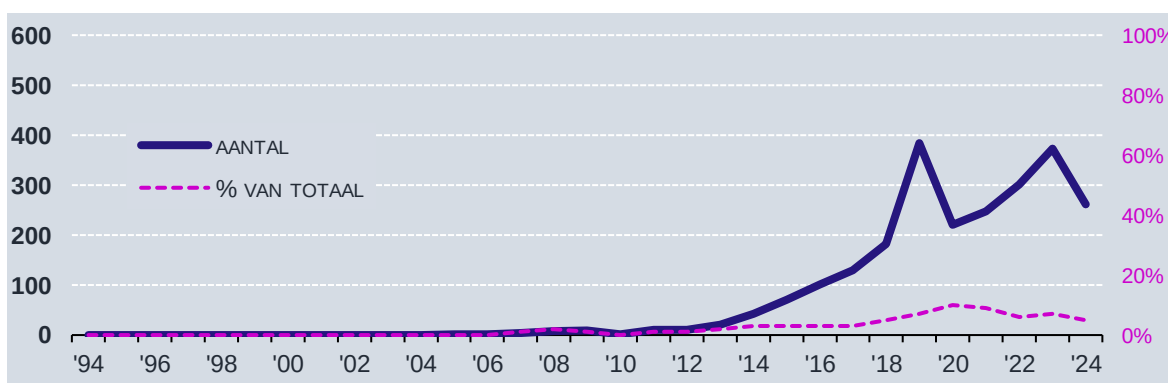
Tussen 2014 en 2021 was er sprake van een continue lichte daling in de prijs van bij de testservice aangeboden poeders met ketamine als hoofdbestanddeel. Sindsdien is de prijs min of meer stabiel. Aanleveraars betaalden in 2024 gemiddeld **€26** per gram. Prijs en dosering van ketaminepoeders hangen niet samen.²⁰⁴

Figuur VII.28: Gemiddelde prijs per gram ketaminepoeder

2.6 2c-B

Circa tien jaar geleden begon het aantal aangeboden 2c-B-monsters aan een flinke stijging, maar 2024 laat een daling zien. Er werden **262** monsters aangeboden.²⁰⁵

Figuur VII.29: Aangeboden 2c-B-monsters

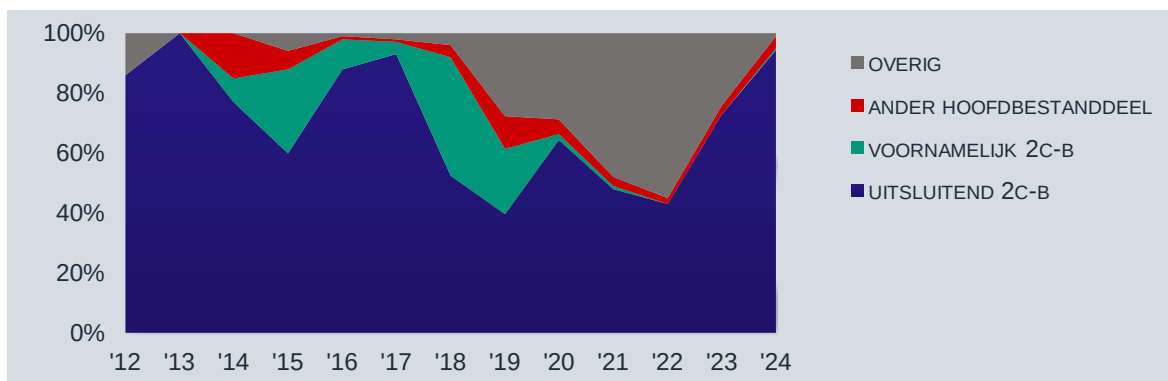
²⁰⁴ Regressiecoëfficiënt (B) .155 (p = .081).

²⁰⁵ Net als bij ketamine, is uit de grafiek moeilijk op te maken of er bij 2c-B in 2020/2021 sprake was van een coronadip, of eerder een uitzonderlijke piek in 2019. Er niets bekend wat een eventuele piek in 2019 zou kunnen verklaren.

De aangeboden 2c-B-monsters waren soms poeders (5%), maar meestal pillen (94%). Van de laatste werden er 194 herkend of geanalyseerd. De testresultaten van deze pillen worden in de volgende paragrafen besproken.

2.6.1 Testresultaten 2c-B-pillen

Over de jaren laten 2c-B-pillen wisselende kwaliteit zien. In 2024 waren verreweg de meeste 2c-B-pillen volledig zuiver (**94%**) of was 2c-B het hoofdbestanddeel (**1%**). In een klein aantal pillen vormde een andere stof het hoofdbestanddeel (**4%**).

Figuur VII.30: Werkzame stof in 2c-B-pillen

Onbekende stoffen

In de periode 2019-2022 werden in 2c-B-pillen veel onbekende stoffen aangetroffen. Omdat deze niet werden gekwantificeerd, kon niet bepaald worden welke stof het hoofdbestanddeel vormde. Dat leverde een grote categorie 'overig' op. In 2023 is het DIMS overgegaan naar een nieuw laboratorium met zeer gevoelige analysemethoden, waardoor een deel van de voorheen onbekende stoffen kan worden geïdentificeerd (maar ook niet altijd gekwantificeerd). Tegelijkertijd leidde de verbeterde analyse ertoe dat makkelijk (en veel) sporen van andere onbekende stoffen worden gevonden. Deze onbekende stoffen worden daarom sinds 2023 niet geteld als vervuiling.

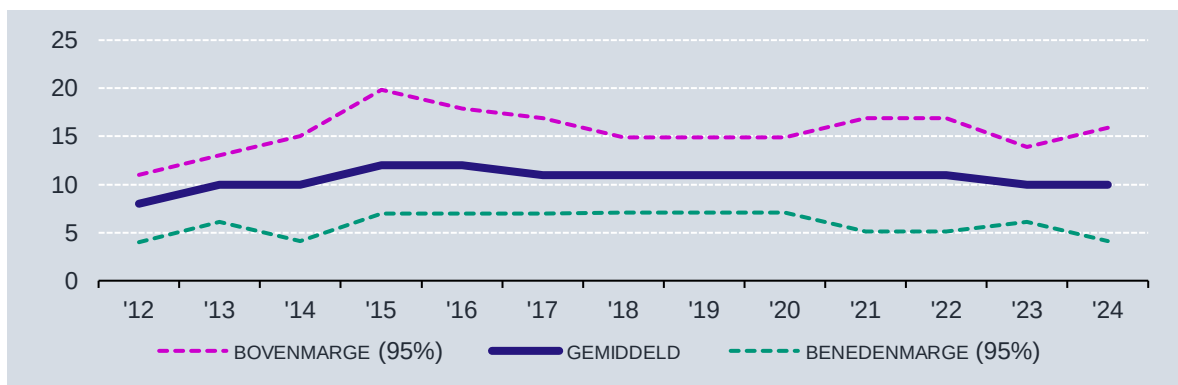
In totaal was 5% van de geanalyseerde 2c-B-pillen van 2024 vervuild met een andere stof. De meest voorkomende vervuiling in 2c-B-pillen is mdma.²⁰⁶

Dosering

Pillen met 2c-B als hoofdbestanddeel bevatten in 2024 gemiddeld **10 mg** 2c-B. De laatste jaren ligt de gemiddelde dosering stabiel rond dit getal. De range lijkt relatief klein (95% van de pillen bevat tussen de 4 en 16 mg). De dosering luistert echter nauw bij 2c-B. Onder de 10 mg werkt 2c-B namelijk stimulerend en euforiserend, maar bij hogere doses is het een tripmiddel.²⁰⁷

²⁰⁶ Zie de tabellen in VIII C Bijlage markt (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

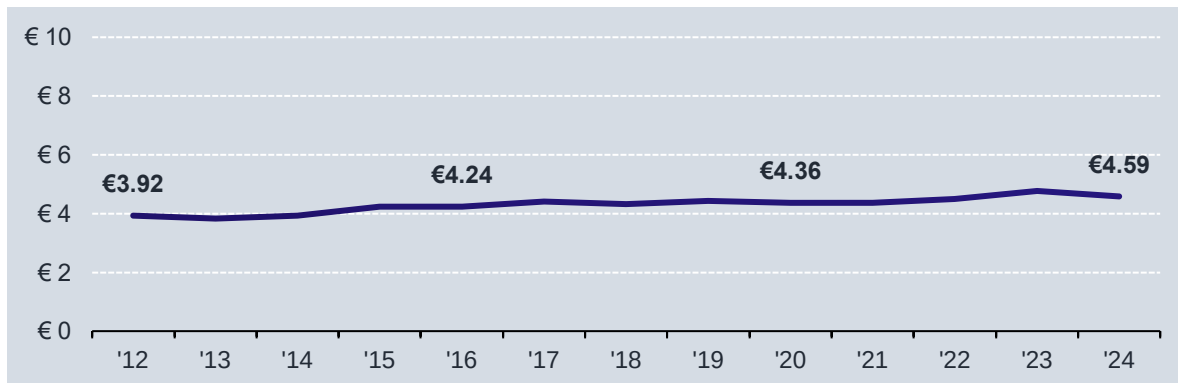
²⁰⁷ [Alcohol, drugs & gedragsinfo: 2C-B](https://www.jellinek.nl/alcohol-drugs-gedragsinfo/2c-b), jellinek.nl.

Figuur VII.31: Dosering (mg) 2c-B-pillen

Prijs

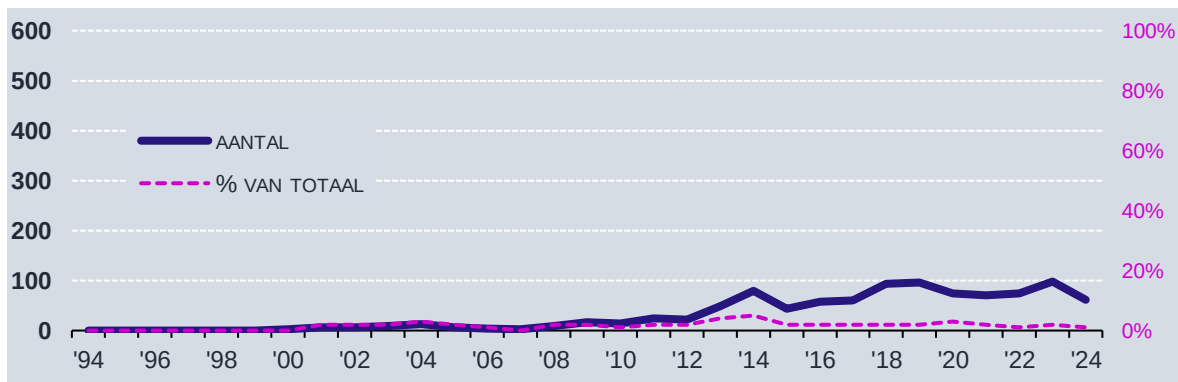
De door testserviceklanten betaalde gemiddelde prijs voor pillen met 2c-b als hoofdbestanddeel lijkt in de loop der jaren langzaam van €4 richting €5 te kruipen. Aanleveraars van 2024 betaalden meestal €5 en gemiddeld **€4,59**. Er is geen verband tussen prijs en dosering.²⁰⁸

Figuur VII.32: Gemiddelde prijs per 2c-B-pil

2.7 Lsd

Vanaf 2007 steeg het aantal aangeboden Lsd-monsters naar circa honderd per jaar. In 2024 waren dat er minder: **62** Lsd-monsters.

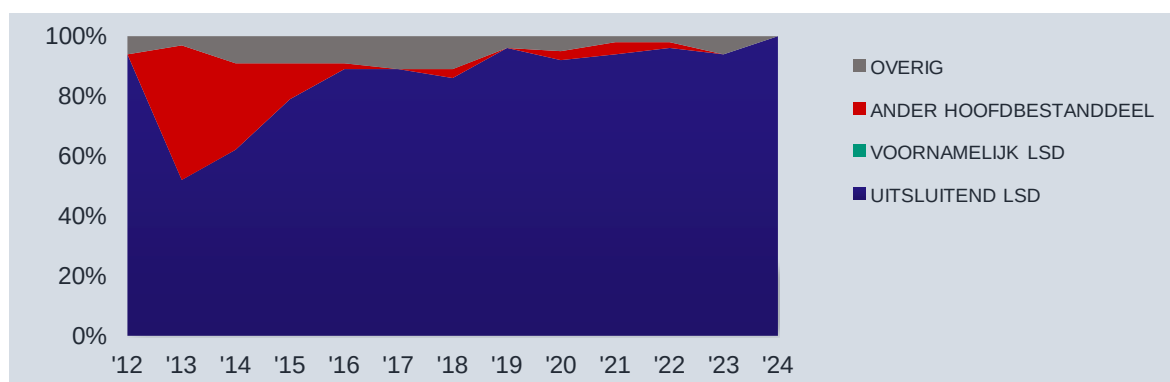
Figuur VII.33: Aangeboden Lsd-monsters

²⁰⁸ Regressiecoëfficiënt (B) .032 (p = .466).

Afgezien van twee vloeistoffen, waren alle aangeboden lsd-monsters papertrips (zegels), waarvan er 50 werden geanalyseerd.

2.7.1 Testresultaten lsd-papertrips

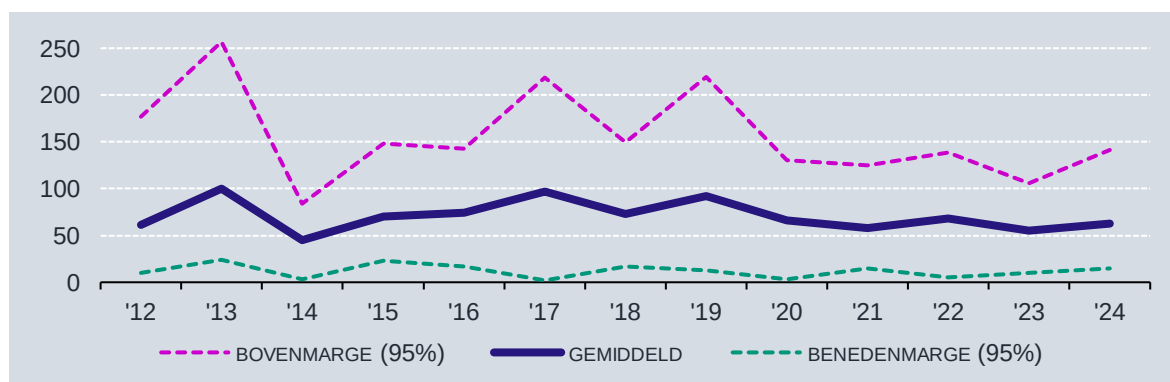
In de periode 2013-2016 werden regelmatig NBOME's (designer psychedelica) aangetroffen, maar de laatste jaren bevatten de meeste papertrips uitsluitend lsd. In 2024 waren álle geanalyseerde lsd-papertrips volledig zuiver (**100%**). Voor zover bekend althans, want testservices kunnen slechts een beperkt aantal lsd-monsters doorsturen naar het laboratorium. Bij de helft van de geanalyseerde papertrips is alleen ter plekke een zuurtest gedaan die aangeeft of het monster wel of geen lsd bevat. In het laboratorium werden echter geen vervuilingen aangetroffen.

Figuur VII.34: Werkzame stof in lsd-papertrips

Dosering

De gemiddelde dosering van de in het laboratorium gekwantificeerde papertrips van 2024 bedroeg gemiddeld **63** microgram lsd. De gemiddelde dosering schommelt over de jaren, evenals de spreiding in dosering. In 2024 bevatte 95% van de aangeboden papertrips tussen de 15 en 141 microgram lsd.

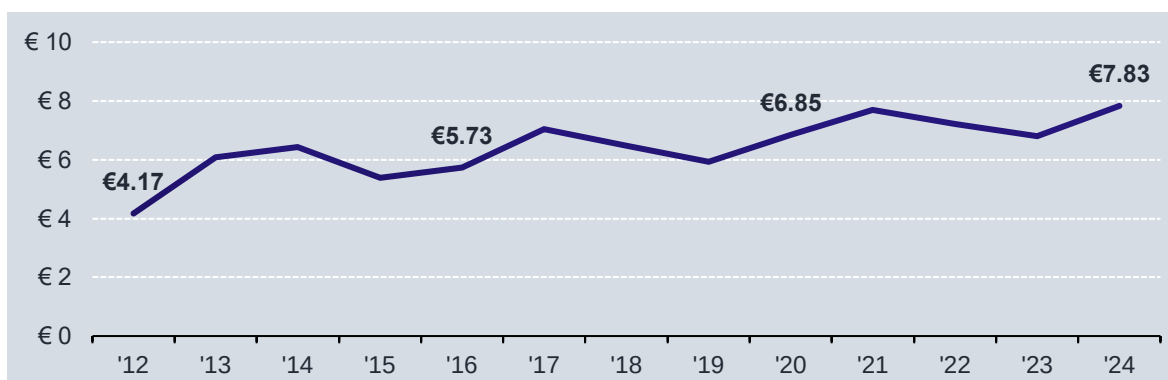

Figuur VII.35: Dosering (microgram) lsd-papertrips

Prijs

De meeste aanleveraars betaalden €10 voor een lsd-papertrip; gemiddeld **€8** per stuk. De prijs schommelt, maar lijkt desondanks te stijgen. Prijs en dosering hangen niet samen.²⁰⁹

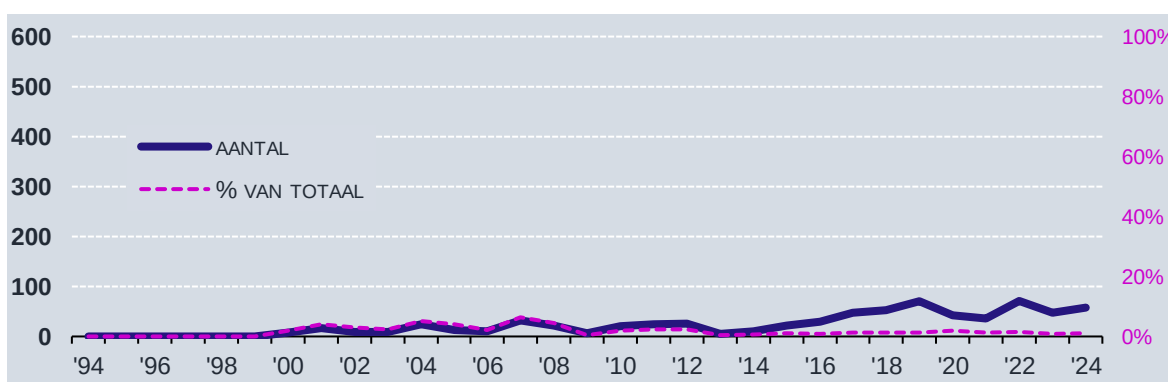
²⁰⁹ Regressiecoëfficiënt (B) .015 ($p = .483$).

Figuur VII.36: Gemiddelde prijs per Isd-papertrip

2.8 Ghb

Het aanbod van ghb-monsters verloopt wat grillig over de jaren, met onder andere dips omdat monsters worden tegengehouden wegens beperkte laboratoriumcapaciteit. Voor corona leek het aantal aangeboden ghb-monsters wat te stijgen en de coronadip was ook snel overkomen. Daarna stabiliseerde het aanbod. In 2024 ging het om **58** aangeleverde ghb-monsters.

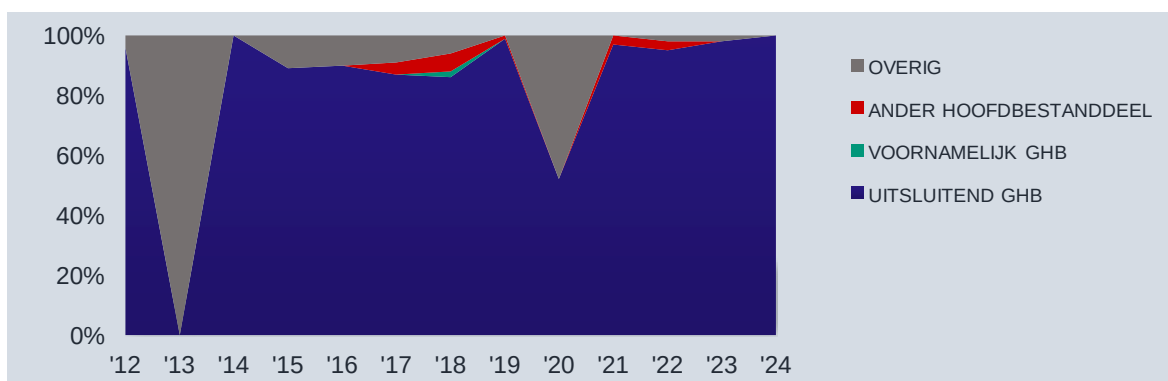

Figuur VII.37: Aangeboden ghb-monsters

Vrijwel alle aangeboden GHB-monsters zijn vloeistoffen, waarvan 54 testresultaten bekend zijn.

2.8.1 Testresultaten ghb-vloeistoffen

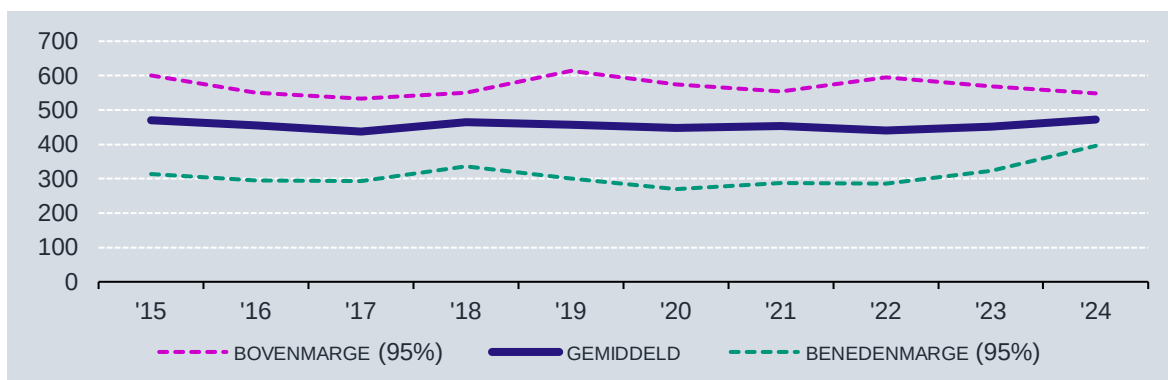
In het coronajaar 2020 bevatte de helft van de ghb-vloeistoffen geen enkele werkzame stof, maar het jaar daarna was de markt alweer hersteld en in 2024 waren alle ghb-monsters zuiver (**100%**). Er werden geen vervuilingen aangetroffen.

Figuur VII.38: Werkzame stof in ghb-vloeistoffen

Dosering

De gemiddelde sterkte van de geanalyseerde ghb-vloeistoffen veranderde nauwelijks de afgelopen jaren. In 2024 was dat **472 mg/ml** ghb. De 95%-marge versmalde naar 396-548 mg/ml. Ghb is lastig te doseren, wat deze spreiding desondanks riskant maakt.

Figuur VII.39: Dosering (mg/ml) ghb-vloeistoffen

Prijs

Ghb wordt in verschillende volumes aangeboden, van 5ml-buisjes tot liters, en wordt ook wel door gebruikers zelf gebrouwen uit gbl. De door de aanleverslaars opgegeven prijzen voor ghb lopen daardoor zo ver uiteen dat analyse ervan weinig zinvol is.

2.9 3-MMC/4-MMC

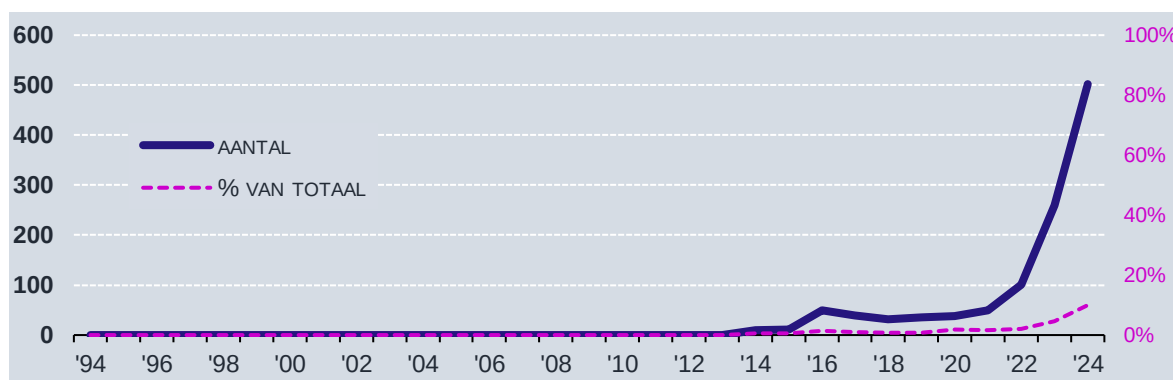
In 2009 werd in Engeland *mephedrone* (4-MMC) binnen korte tijd enorm populair.²¹⁰ In Nederland werd het middel vooral onder het mom van xtc-pillen verkocht.²¹¹ Landelijk althans, want bij de Amsterdamse testservice werden dergelijke pillen niet of nauwelijks aangetroffen. Ook werden geen monsters aangeboden die onder eigen naam (4-MMC, mefedron of 'miauw') waren gekocht. Tot 2014, toen negen 4-MMC-monsters werden aangeboden. Datzelfde jaar dook bij de Amsterdamse testservice ook het eerste monster op dat was gekocht als 3-MMC (of 'poes').²¹² Daarna werden aanvankelijk enkele tientallen monsters 3-MMC of 4-MMC per jaar aangeboden, maar de laatste jaren was er een stevige toename. In 2024 ging het om **502** monsters; bijna een verdubbeling ten opzichte van het jaar daarvoor. De toename komt vooral op het conto van als 3-MMC verkochte monsters (444), dat in 2021 werd verboden, maar ook het sinds 2012 verboden 4-MMC wordt anno 2024 vaker aangeboden (56).²¹³

²¹⁰ Measham F, Moore K, Newcombe R. & Zoë (née Smith) Z (2010) Tweaking, bombing, dabbing and stockpiling: the emergence of mephedrone and the perversity of prohibition, *Drugs and Alcohol Today*, 10 (1), 14-21.

²¹¹ Brunt TM, Poortman A, Niesink RJ, & Van den Brink W (2011) Instability of the ecstasy market and a new kid on the block: mephedrone. *Journal of psychopharmacology*, 25(11), 1543-1547.

²¹² Inmiddels worden 'poes' en 'miauw' voor beide middelen gebruikt.

²¹³ De overige twee monsters werden gekocht als '3-mmc + 4-mmc' of 'miauw'.

Figuur VII.40: Aangeboden 3-MMC/4-MMC-monsters

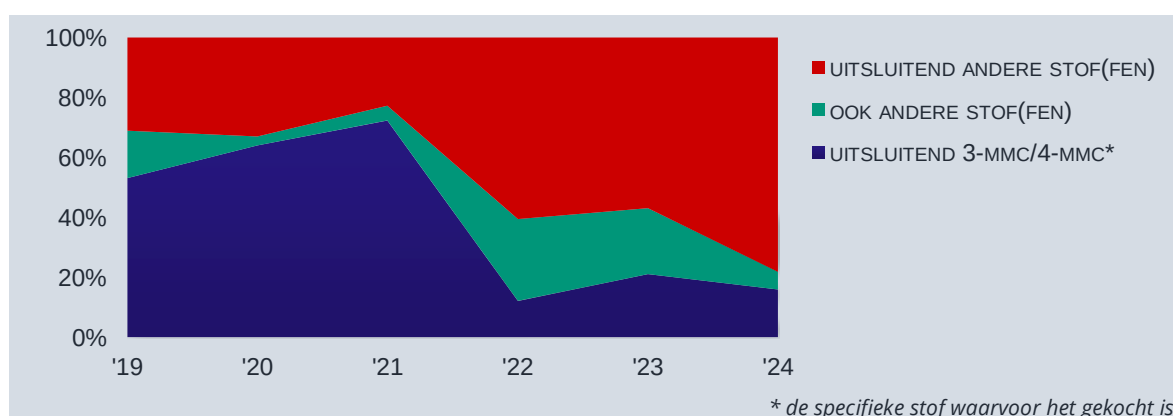
De meeste aangeleverde 3-MMC/4-MMC-monsters bestonden uit poeders of kristallen (99%). Een groot deel van de 3-MMC/4-MMC-poeders werd tegengehouden door het DIMS-bureau en niet doorgestuurd naar het laboratorium; van slechts 306 van de monsters is een analyseresultaat beschikbaar.²¹⁴

2.9.1 Testresultaten 3-MMC/4-MMC-poeders

Zowel 3-MMC als 4-MMC worden niet gekwantificeerd, waardoor testresultaten niet op dezelfde wijze kunnen worden gepresenteerd als voorgaande middelen. In plaats daarvan is van de geanalyseerde 3-MMC/4-MMC-poeders een driedeling gemaakt:

- poeders met uitsluitend de stof waarvoor het is gekocht²¹⁵
- poeders met zowel de stof waarvoor het is gekocht alsook (een) andere stof(fen)
- poeders met uitsluitend (een) andere stof(fen) of geen enkele werkzame stof

Vijf jaar geleden (voor het verbod op 3-MMC) gebeurde het al regelmatig dat 3-MMC/4-MMC-poeders andere werkzame stoffen bevatten, maar in 2024 was 3-MMC of 4-MMC in maar weinig poeders de enige stof (**16%**) of zelfs maar een van de stoffen (**6%**). De meeste poeders bleken uitsluitend andere werkzame stoffen te bevatten (**79%**).

Figuur VII.41: Testresultaten geanalyseerde 3-MMC/4-MMC-poeders

²¹⁴ Daarnaast gebeurde het ook wel dat van een doorgestuurd monster geen uitslag werd vastgelegd of dat de klant geen interesse had in het opsturen van zijn/haar sample.

²¹⁵ Gekeken wordt naar de specifieke stof waarvoor het gekocht is. Een monster gekocht als 3-MMC dat ook of uitsluitend 4-MMC bevat valt hier dus niet onder.

Vervuilingen in 3-MMC waren in 2023 aanleiding voor een Red Alert, wat de toeloop van aanleveraars bij de testservices kan verklaren.²¹⁶ Dat jaar kwam vervuiling met 3-CMC het vaakst voor; een variant die in september 2023 werd verboden. In 2024 betreffen de meeste vervuilingen het nog niet verboden 2-MMC (53%).²¹⁷ Overigens wordt 2-MMC ook onder de eigen naam aangeboden (zie volgende paragraaf).

Aanleveraars betaalden meestal tussen €20 en €30 per gram 3-MMC/4-MMC (gem. €23), óók als dat er niet in zat.

2.10 Overige monsters

In 2024 werden naast de hiervoor beschreven drugs ook 281 monsters van diverse andere middelen aangeboden bij de Amsterdamse testservices, waaronder heroïne, methamfetamine, basecoke, tucibi, 6-APB, DMT en 2-MMC. Een overzicht van de testresultaten van de overige middelen is te vinden in de tabellen in *VIII C Bijlage markt* (pag. 222).

3 Café- en clubsurveys

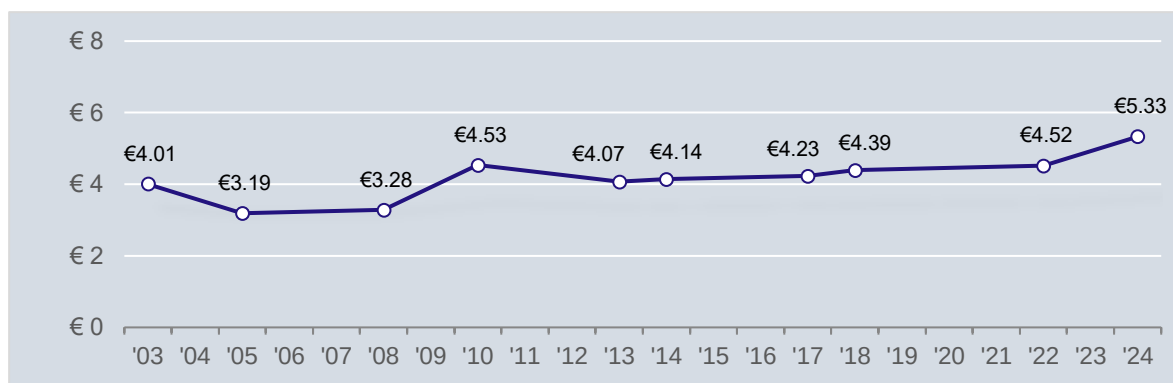
Sinds 2003 wordt in de café- en clubsurveys informatie verzameld over kopen en prijzen van xtc en cocaïne, en sinds 2014 ook van amfetamine. De gemiddelde prijzen per pil of gram die de verschillende groepen uitgaanders betaalden worden in grafieken achter elkaar gezet. Gedetailleerde cijfers zijn te vinden in de tabellen in *VIII C Bijlage markt* (pag. 222) in *VIII Bijlagen*.

3.1 Xtc-pillen

Onder de recente xtc-gebruikers (laatste 12 maanden) in de cafésurvey van 2024 kocht 75% zelf xtc-pillen. Dat is wat meer dan de 51-70% die in voorgaande surveys onder uitgaanders werd gerapporteerd. In 2024 kostte een xtc-pil tussen €1 en €25, maar meestal werd €5 betaald. De gemiddelde prijs per pil was **€5,33**. Circa twintig jaar geleden lag de gemiddelde xtc-prijs onder de €4 per pil, waar in 2009 een eind aan kwam door een 'ecstasycrisis' waardoor mdma moeilijker verkrijgbaar was. Nadat xtc tien jaar lang geleidelijk aan een beetje duurder werd, is in 2024 een duidelijke prijsstijging te zien. Dat komt vooral doordat de cafébezoekers van 2024 minder goedkopere pillen van €3 of €4 per stuk kochten.

²¹⁶ [Steeds vaker vervuilingen gevonden in 3-MMC](https://www.drugsredalert.nl/), drugsredalert.nl.

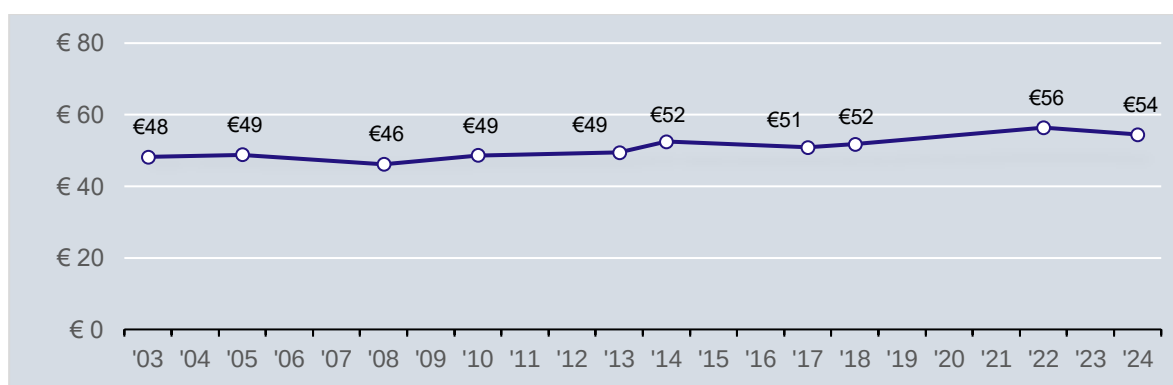
²¹⁷ Zie de tabellen in *VIII C Bijlage markt* (pag. 222) voor aantallen monsters en andere beperkt aangetroffen stoffen.

Figuur VII.42: Trends prijs xtc per pil 2003-2024

3.2 Cocaïne

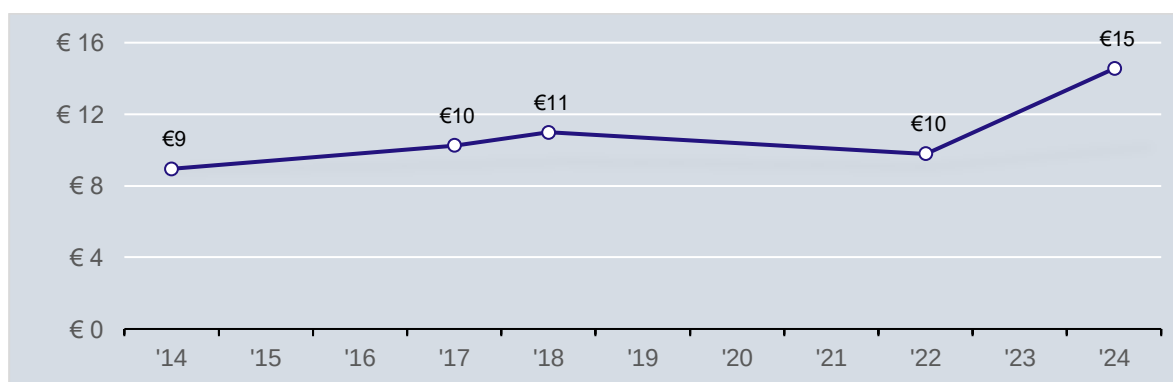
Ook cocaïne werd door recente gebruikers onder de cafébezoekers van 2024 (80%) vaker zelf gekocht dan de uitgaanders in voorgaande surveys (46-64%). De meeste recente cocaïnekoopers betaalden €50 of €60 per gram. De gemiddelde prijs van 2024 komt uit op **€54,42** per gram. De gemiddelde cocaïneprijs laat in de loop der jaren geen grote schommelingen zien, maar lijkt tien jaar geleden definitief de €50 per gram te zijn gepasseerd.

Figuur VII.43: Trends prijs cocaïne per gram 2003-2024

3.3 Amfetamine

Voor amfetamine geldt hetzelfde als voor xtc en cocaïne: recente gebruikers kochten in 2024 (66%) vaker zelf dan voorheen (33-50%). De aanschafprijs was in 2024, net als in eerdere surveys onder uitgaanders, vaak €10 per gram. Er werden echter ook wel prijzen van €15 of €20 per gram gerapporteerd. De gemiddelde prijs lag daarmee in 2024 met **€14,55** per gram flink hoger dan in voorgaande jaren.

Figuur VII.44: Trends prijs amfetamine per gram 2013-2024

4 Samenvatting

Dit hoofdstuk focust op de aanbodzijde van de Amsterdamse drugsmarkt. Vanuit de panelstudie, de testservices en café- en clubsurveys onder uitgaanders is prijsinformatie afkomstig. De panelstudie belicht daarnaast vooral de verkopers, terwijl de testservice ook inzicht geeft in de zuiverheid en dosering van drugs.

De Amsterdamse drugsmarkt bestaat, naast de gedoogde coffeeshops, voornamelijk uit bezorgdiensten die opereren via sociale media (o.a. WhatsApp, Signal, Instagram en Telegram). De laagdrempeligheid heeft er waarschijnlijk voor gezorgd dat de gebruikers in de cafésurvey vaker dan voorheen hun xtc, cocaïne en amfetamine zelf aanschaffen. De meeste aanbieders hanteren korting bij grotere afname of adverteren met speciale aanbiedingen. Het arsenaal aan middelen op de menulijsten van de bezorgdiensten wordt steeds groter en omvat naast de klassieke stimulantia ook narcosemiddelen, psychedelica, designerdrugs, hasj/wiet, diverse medicatie, methamfetamine, heroïne en crack. Sigaretten zien we ook terug op de bezorglijsten, maar vapes en snus niet; die worden op straat en onderling verhandeld. Prijzen van bijna twintig menulijsten die in de panelstudie werden verzameld staan in onderstaand overzicht naast de gemiddelde prijs die aanleveraars van drugs bij de testservices betaalden en de gemiddelde aanschafprijs die de kopers onder de cafébezoekers in de survey rapporteerden.

		PANELSTUDIE	TESTSERVICE	CAFÉSURVEY
XTC	per pil	€5-10	€5	€5
MDMA	per gram	€25-30	€26	
COCAÏNE	per gram	€50-60	€55	€54
AMFETAMINE	per gram	€10-15	€10	€15
KETAMINE	per gram	€25-35	€26	
2C-B	per pil	€5	€5	
LSD	per papertrip	€6-15	€8	

Figuur VII.45: Prijsindicaties panelstudie en gemiddelde aanschafprijs gerapporteerd door aanleveraars bij de testservices en cafébezoekers²¹⁸

De Amsterdamse ecstasymarkt blijft van hoge kwaliteit: 94% van de xtc-pillen en 96% van de mdma-poeders bevat uitsluitend mdma, zonder enige toevoeging. De sterkte van xtc-pillen (gem. 149 mg mdma) stagneert, maar de zuiverheid van mdma-poeders (79 volumepercent) blijft hoog. Een xtc-pil kost meestal €5 en voor een gram mdma-poeder wordt meestal tussen de €25 en €30 betaald. Bij de testservices neemt het aanbod van poeder toe.

Er is een ruim aanbod van cocaïne uit Colombia, Bolivia en Peru. De meesten betalen €50 à €60 voor een pakje. Er worden ook duurdere varianten van €70, €80 of meer aangeboden, waarbij gepocht wordt met onwaarschijnlijk hoge zuiverheden. Bij de testservices blijkt er echter geen verband tussen de prijs die de cocaïne-aanleveraars betaalden en de gevonden zuiverheid. Wel blijkt een deel (21%) van de cocaïne versneden met het goedkopere procaine, dat een verdovend gevoel en parelmoerachtige glinstering

²¹⁸ Prijsindicaties uit de panelstudie komen van menulijsten van bezorgdiensten. Voor dit overzicht is de prijsrange voor één pil/gram/papertrip genomen.

(‘fishscale’) geeft, waardoor mensen denken dat het puur is.²¹⁹ De gemiddelde zuiverheid (72 volumepercent) neemt weliswaar iets af, maar toch blijft de cocaïne van behoorlijke kwaliteit.

De gemiddelde dosering van bij de testservices aangeleverde amfetamine is de afgelopen jaren stabiel en in de meeste poeders is amfetamine ook het hoofdbestanddeel. Cafeïne blijft de belangrijkste vervuiler, maar niet zo erg als circa vijftien jaar geleden, toen de meeste amfetamine vooral cafeïne bleek te zijn. De aanschafprijs is meestal €10 per gram, maar er worden ook wel hogere prijzen genoemd.

Inflatie op de drugsmarkt?

Uit de panelstudie blijkt dat de kiloprijs van cocaïne daalt. Op het eerste gezicht lijkt daar op consumentenniveau weinig van te merken. Ten opzichte van 2014 bleef de gerapporteerde cocaïneprijs in zowel de panelstudie als bij de aanlevers van de testservices en de cafébezoekers inderdaad min of meer gelijk. Maar de prijs van een xtc-pil nam wel toe in de panelstudie en de cafésurvey (en in mindere mate bij de testservices) en amfetamine werd over de hele linie duurder. Net als de boodschappen de afgelopen tien jaar duurder zijn geworden (+31%).²²⁰ Cocaïne lijkt dus te ontsnappen aan de inflatie en wordt weliswaar niet goedkoper, maar in tegenstelling tot andere middelen en producten ook niet duurder. Je zou kunnen zeggen dat op de cocaïnemarkt sprake is van ‘krimpflatie’ doordat een pakje minder dan een gram bevat, maar dat fenomeen werd ook in 2014 al gesignaleerd. Ook ‘beknibbelflatie’ door versnijding met goedkopere ingrediënten (levamisol, procaine) gebeurde al in 2014.

		PANELSTUDIE 2014 – 2024	TESTSERVICE 2014 – 2024	CAFÉSURVEY 2014 – 2024
XTC	per pil	€5-6 – €5-10	€4,33 – €4,57 (+6%)	€4,14 – €5,33 (+29%)
COCAÏNE	per gram	€50-60 – €50-60	€55,15 – €55,40 (+0%)	€52,44 – €54,42 (+4%)
AMFETAMINE	per gram	€10 – €10-15	€8,48 – €10,39 (+23%)	€8,95 – €14,55 (+63%)

Figuur VII.46: Prijzen 2014-2024 panelstudie, aanlevers bij de testservices en cafébezoekers

Van de narcosemiddelen staat ketamine standaard op de menulijsten. De bij de testservice aangeboden ketamine is al jaren zuiver (95% bevat uitsluitend ketamine, gem. 81 volumepercent). Een gram kost €25-35. Ook van ghb is de zuiverheid stabiel, maar de prijzen lopen ver uiteen (€50-100 voor 250ml), waarschijnlijk wegens schaarste van de grondstof gbl. De verkoop van lachgas verloopt meestal via speciale lachgaskoeriers. Sinds het lachgasverbod van 1 januari 2023 is lachgas duurder geworden en zijn de statiegeldtanks vervangen door wegwerptanks. Een 2-kilotank kost €80-90.

Op de psychedelicamarkt zijn de flesjes met paddodruppels (15ml voor €100-125) populair. De groeiende vraag leidt soms tot een wachtlijst. Bij de testservices kunnen deze (nog) niet getest worden. Dat geldt ook voor gedroogde paddo’s en truffels (€40 per portie). Lsd (gemiddeld €8 per zegel) kan wel worden getest en in het laboratorium werden geen vervuilingen aangetroffen.

Het rommelt op de 3-MMC-markt sinds het verbod eind 2021. Het middel wordt nog volop aangeboden, maar tegen wisselende prijzen (€10-35 per gram) en bij de testservices – waar het aanbod verdubbelde – blijkt 79%

²¹⁹ [Procaine in cocaine](#), drugsredalert.nl.
²²⁰ [Prijzen toen en nu](#), cbs.nl.

helemaal geen 3-MMC te zijn. In 2023 ging het vaak om 3-CMC, maar sinds die variant in september 2023 werd verboden is het in 2024 vooral 2-MMC. De vraag is hoe de markt van designerdrugs gaat reageren op het aankomende generieke stoffenverbod. De markt van het al sinds 1997 verboden 2c-B (€5 per pil, 94% volledig zuiver) is namelijk al jaren stabiel.

I SAMENVATTING
II SUMMARY
III DE ANTENNE MONITOR
IV PANEL UITGAANDERS
V PANEL KWETSBAAR JEUD
VI CAFESURVEY
VII MARKT
VIII BIJLAGEN

VIII BIJLAGEN

VIII A Bijlage panel	178
A.1 Methode panel uitgaanders	179
1.2 Tabellen panel uitgaanders	186
A.3 Tabellen panel kwetsbare jeugd	191
VII B Bijlage cafésurvey	192
B.1 Surveymethode en definities	194
B.2 Tabellen cafésurvey	200
VII C Bijlage markt	222
C.1 Analysemethode testservice	224

VIII A Bijlage panel

A.1	Methode panel uitgaanders	179
1.1.1	Trends	180
1.1.2	Patronen en effecten van meervoudig druggebruik	182
1.1.3	Panelnetwerken en panelmutaties	183
1.1.4	Scores verspreiding middelengebruik	185
1.2	Tabellen panel uitgaanders	186
Tabel 1	panelnetwerken uitgaanders	186
Tabel 2	top 3 middelen	187
Tabel 3	verspreiding middelengebruik – alcohol en cannabis	188
Tabel 4	verspreiding middelengebruik – stimulantia	188
Tabel 5	verspreiding middelengebruik – narcosemiddelen	189
Tabel 6	verspreiding middelengebruik – 2C-B, 3-MMC en 4-FA	189
Tabel 7	verspreiding middelengebruik – psychedelica	190
Tabel 8	verspreiding middelengebruik – crack, heroïne, methamfetamine	190
Tabel 9	verspreiding middelengebruik – poppers, erectogenen en slaapmiddelen	191
A.3	Tabellen panel kwetsbare jeugd	191
Tabel A.10	middelengebruik kwetsbare jeugd	191

A.1 Methode panel uitgaanders

De panelstudie verzamelt doorlopend informatie over de Amsterdamse drugsmarkt. Dit gebeurt op basis van interviews met insiders in verschillende netwerken en scenes van gebruikers. In tegenstelling tot andere onderdelen van Antenne gaat het in de panelstudie nauwelijks om cijfers, maar om dynamische processen als uitgaanstrends en druggebruik onder jongeren en jongvolwassenen. Hoewel we de bevindingen van de panelstudie niet in cijfers uitdrukken, kunnen we er wel algemene ontwikkelingen mee schetsen. Dit doen we door de trendsetters en de vroege trendvolgers in de gaten te houden. Zij experimenteren meer dan gemiddeld met drugs en zijn vaak voortrekkers van nieuwe ontwikkelingen in het uitgaansleven. We onderscheiden drie typen trendsetters: *maven*, *connectors* en *salesmen*.²²¹

De *maven* (bollebozen) hebben veel kennis van het uitgaanscircuit en/of de drugsmarkt en kunnen ons hierover alles vertellen. Ze opereren deels achter de schermen, maar wisselen ook onderling specifieke informatie uit over drugs. Ze weten ons haarfijn uit te leggen hoe de vork in de steel steekt als het gaat over farmacologische eigenschappen van verschillende typen drugs. Soms zijn ze betrokken als innovators die uit hobbyisme veel chemische kennis hebben en een buitengewone interesse vertonen voor (nieuwe) drugs. Zij hebben niet de behoefte om nieuwe chemische innovaties bij een groot publiek onder de aandacht te brengen. De *connectors* opereren dynamischer en zijn goed op de hoogte van de uitgaans- en drugsmarkt. Soms sijpelt er kennis door van de *maven* waar ze soms contact mee hebben. De *connectors* weten precies waar de belangrijke of invloedrijke spelers op de markt zich bevinden en welke posities ze innemen binnen het hectische uitgaansleven. *Connectors* investeren veel tijd in sociale contacten om op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen. De kracht van *salesmen* of *proseliteerders* (evangelisten)²²² is hun vermogen om te overtuigen en zo een grotere groep, tot zelfs de grootste sceptici, te enthousiasmeren voor een 'nieuwe' drug, clubavond of mode. Daar waar anderen voorzichtig zijn, wil de evangelist het van de daken schreeuwen. Het is goed mogelijk dat trendsetters meerdere posities en rollen hebben. Aangezien de innoverende, producerende en consumerende segmenten binnen het uitgaansleven vaak in elkaar grijpen, kan iemand zowel de rol van de *connector* als van de *salesman* spelen.

De leden van het panel worden sinds 1994 doorlopend twee keer per jaar onafhankelijk van elkaar face-to-face geïnterviewd. Hiermee voorkomen we dat leden elkaar beïnvloeden of napraten. Iedereen die deel uitmaakt van het panel heeft zicht op een bepaald netwerk, een specifieke scene of locatie waar alcohol en drugs worden geconsumeerd. Het is overigens niet uitgesloten dat netwerken elkaar deels overlappen. Zowel op megafeesten als in favoriete clubs of cafés kunnen panelleden tegelijkertijd aanwezig zijn en vanuit hun eigen beleving verslag doen van het feest, de locatie en de sfeer. Het gaat daarbij niet om het eigen druggebruik, maar over wat zij waarnemen in hun netwerk en directe omgeving. De verhalen van clubmedewerkers en stappers kunnen zeer uiteenlopend zijn omdat er vanuit een verschillend perspectief

²²¹ Gladwell M (2000) *The Tipping point. How little things can make a big difference*. Little Brown & Company.

²²² Cohen H (1975) *Drugs, druggebruikers en drug-scene*. Uitgeverij Samson.

wordt gekeken. Dit maakt de panelmethode juist zo boeiend, omdat we in onze analyse en vertaling van de verhalen over het hedonistische uitgaansleven en (nieuwe) patronen, signalen en trends op de voet kunnen blijven volgen.

Om de anonimiteit van zowel panelleden als clubs, cafés, coffeeshops, etc. te waarborgen noemen we geen namen van horecagelegenheden als deze door panelleden direct in verband worden gebracht met druggebruik of -handel. Deze voorzichtige benadering is een bewuste keuze om panelleden en locaties niet in diskrediet te brengen. Als er een impressie wordt gegeven van een populaire clubavond of party, dan wordt de locatie gewoon vermeld, aangezien we dan niet ingaan op het middelengebruik. Aangezien sommige panelleden twee verschillende netwerken beschrijven wordt elk panellid met een nummer én de letter 'a' of 'b' gecodeerd om de verschillende netwerken te typeren.

A.1.1 Trends

In de gehanteerde panelmethodiek is een beveiliging ingebouwd om vage en moeilijk traceerbare geruchten te onderscheiden van duidelijk waarneembare verschijnselen die zowel door panelleden als onderzoekers geverifieerd kunnen worden. Deze waarneembare verschijnselen noemen wij signalen omdat ze werkelijk in het oog springen en zodoende ook kunnen worden gevolgd en zo mogelijk zelfs verklaard. Maar signalen zijn nog geen trend. Waar precies een signaal ophoudt en een trend begint, is niet altijd duidelijk aan te wijzen omdat het over illegale middelen gaat, waarover geen productiecijfers van fabrikanten bestaan. Dit maakt het des te complexer om hypes te onderscheiden van werkelijke trends. We spreken pas van een trend als meerdere panelleden in verschillende netwerken tegelijkertijd en onafhankelijk van elkaar een vergelijkbare en nieuwe ontwikkeling waarnemen in de uitgaans- of drugsmarkt. Bij voorkeur worden deze waarnemingen ook bevestigd door andere, kwantitatieve onderdelen van Antenne.

De panelstudie bevat actuele informatie over spraakmakende *hypes*, nieuwe scenes, muziekgenres en uitgaanslocaties. Maar de betekenis en het belang van het Amsterdamse uitgaansleven wordt ook in een sociaal-culturele en historische context geplaatst die veel verder reikt dan de vluchtigheid van hip en hype, die vaak vergankelijk en tijdsgebonden blijken te zijn.²²³ Wat bij wijze van spreken vandaag in de mode is, kan morgen alweer passé zijn. Onze focus is daarom niet alleen gericht op nieuwe fenomenen binnen een uitgaanssetting. Ook de dynamiek van de verschillende drugsmarkten en prijsontwikkelingen, de verandering van toedieningswijze, riskante en/of favoriete combinaties en de opkomst van nieuwe synthetische of natuurlijke middelen worden gevolgd en beschreven. Het blijft daarom van evident belang om ontwikkelingen in de drugsmarkt, veranderende leefstijlen en gebruik van genotmiddelen onder jonge mensen op empirisch controleerbare wijze te blijven volgen. Deze kennis blijft een belangrijke bron voor beleid, preventie en hulpverlening en leidt ook tot een beter begrip en duiding van hedendaagse jeugdstijlen.

²²³ Leland J (2004) *Hip: the history*, Harper Collins.

Geruchten, signalen, trends en hypes

Geruchten zijn berichten die niet verifieerbaar en soms zelfs empirisch pertinent onjuist zijn.

Signalen zijn duidelijk waarneembare, maar zich (nog) niet systematisch manifesterende ontwikkelingen, waarbij (nog) niet gesproken kan worden van een trend.

Van **trends** is sprake wanneer we uit diverse onafhankelijke bronnen een duidelijke, systematische en empirisch verifieerbare toe- of afname in aard of omvang van middelengebruik waarnemen. Ze zijn het resultaat van een cumulatie van ontwikkelingen die al langer aan de gang zijn. Er is een duidelijke verspreiding van het gebruik van een 'nieuw' middel of van een 'nieuwe' toedieningswijze, dan wel een revival van 'oude' middelen of toedieningswijzen over uiteenlopende netwerken.

Hypes zijn vluchtige fenomenen die snel wegebben. Zij kunnen wel enige empirische basis hebben, maar het gaat doorgaans toch vooral om anekdotische verhalen die vaak in de media worden opgeklopt.

De panelstudie geeft op de langere termijn meer inzicht in gebruikspatronen, reguleringsmechanismen, de mate van interesse in 'nieuwe' drugs en het verschijnen en verdwijnen van middelen op de gebruikersmarkt. Elke nieuwe generatie ontdekt en gebruikt op haar eigen wijze en onder een ander gesternte de genotmiddelen die in omloop zijn. Dit verklaart waarom het middelengebruik een golvend karakter vertoont met pieken en dalen. De nieuwkomers vormen voor zichzelf een beeld op grond van hun eigen ervaring, ervaringen van vrienden en de informatie die op dat moment voorhanden is. Internet is voor jongeren een veilig en rijk medium om op speciale voorlichtingssites specifieke informatie over drugs te zoeken of vragen te stellen aan de eigen feestcommunity. Nieuwe hypes, rages en kicks worden – mede via sociale media – snel bekend in de scene.

Macro-perspectief van een trend

De opkomst en afname van een middel in de panelstudie verloopt soms traag, maar kan zich ook razendsnel verspreiden over de deelnemende panelnetwerken. En zowel in een kleine subgroep als in een grotere groep. Deze dynamiek van verspreiding kunnen we binnen elk panelnetwerk volgen. We gebruiken een paar begrippen om dit te kunnen verduidelijken.

Verticale groei of krimp: meer of minder panelnetwerken

Bij een **verticale groei** is er sprake van popularisering van een (nieuw of bestaand) middel dat in een toenemend aantal panelnetwerken doorbreekt qua gebruik en zo bekender wordt (toename aantal netwerken). Wanneer een middel in relatief korte tijd over de hele linie van panelnetwerken snel populair wordt dan is er sprake van een **sterke verticale groei**. Bij een langzame verspreiding spreken we van een **zwakke verticale groei**.

Bij een **verticale krimp** vindt het tegenovergestelde plaats en raakt een middel langzaam (weer) uit de gratie in een groeiend aantal netwerken. Wanneer een bekend middel over de hele linie van panelnetwerken snel afneemt (uit de gratie raakt) dan is er sprake van een **sterke verticale krimp**. Bij een langzame krimp verspreiding spreken we van een **zwakke verticale krimp**.

Horizontale groei of krimp: meer of minder gebruikers

Bij een **horizontale groei** is er in elk van de afzonderlijke panelnetwerken sprake van een toenemend gebruik binnen de groep. Wanneer een middel in relatief korte tijd over de hele linie in een grotere groep binnen panelnetwerken snel populair wordt dan is er sprake van een **sterke horizontale groei**. Bij een langzame toename van het aantal gebruikers binnen panelnetwerken spreken we van een **zwakke horizontale groei**.

Bij een **horizontale krimp** daalt het aantal gebruikers in een netwerk. Wanneer een middel in relatief korte tijd over de hele linie in een grotere groep binnen panelnetwerken snel impopulair wordt dan is er sprake van een **sterke horizontale krimp**. Bij een langzame afname van het aantal gebruikers binnen panelnetwerken spreken we van een **zwakke horizontale krimp**.

A.1.2 Patronen en effecten van meervoudig druggebruik

In de literatuur worden drie patronen van meervoudig druggebruik onderscheiden: (1) combi-gebruik, (2) serieel gebruik en (3) polygebruik.²²⁴ Bij *combi-gebruik* is er sprake van meer dan één drug (of categorie) door één persoon op hetzelfde moment of binnen een nauwe tijdspanne ('sessie'). Ook bij *serieel gebruik* is er sprake van meerdere middelen, maar binnen een langere tijdspanne. De effecten van het gebruik overlappen elkaar niet vanwege de tussentijdse gebruiksintervallen. Bij *polygebruik* is er doorgaans geen beperking aan de tijdsperiode waarbinnen verschillende drugs worden gebruikt; dit kan zelfs in sommige publicaties enkele jaren zijn.

De subjectief beleefde interactieve effecten en motieven van (min of meer) simultaan gebruik kunnen worden gecategoriseerd in drie klassen: (1) synergetische, (2) antagonistische en (3) additionele reacties.²²⁵ Het effect van de *synergetische* interactie ('samenwerkende') is groter dan de som van de effecten van de afzonderlijke drugs ($1+1=3$). Bij *antagonistisch* zijn de effecten 'tegenwerkend', waardoor het effect van de combinatie kleiner is dan van de afzonderlijke drugs ($1+1=1$). Bij *additioneel* zijn de effecten de som van de afzonderlijke effecten ($1+1=2$).²²⁶ Maar in een dynamische setting zoals die in de panelstudie vaak beschreven wordt, komt het echter geregeld voor dat gebruikers verschillende middelen in een korte tijdspanne combineren die zowel synergetisch, additioneel als antagonistische effecten geven, zeker als je ook alcohol en medicijnen meerekent. Daarom typeren we deze categorie als *eclectisch*, wanneer gebruikers diverse middelen impulsief mixen en in deze roes de som van de verschillende effecten niet meer kunnen overzien. Sarah (174a) vertelt over een fenomeen dat is overgewaaid uit Berlijn: laten we soep maken. "We stampen xtc, keta en speed fijn en snuiven dat in één mix op. Soms vervangen we speed met 3-MMC." Dit overgewaaide concept is volgens Sarah ontstaan uit een behoefte om iets nieuws te proberen tijdens een lange nazit.

²²⁴ Laudens F (2004) *Dossier combigebruik*. VAD.

²²⁵ Berenbaum MC (1989) *What is synergy?*, *Pharmacological Reviews*, 41: 93-141.

²²⁶ Leccese AP, Pennings, EJM & De Wolff FA (2000) Combined use of alcohol and other psychotropic drugs: A review of the literature, LUMC.

Ten slotte wijzen we er nog op dat volgens het model van Zinberg de psychoactieve effecten mede beïnvloed worden door de dosis (drug), de verwachting van de gebruiker (set) en de omgeving waar het druggebruik wordt beleefd (setting).²²⁷

A.1.3 Panelnetwerken en panelmutaties

De set variabelen (leeftijd, etniciteit en sekse) zeggen iets over de uitgaansnetwerken in de panelstudie. De groepen en scènes zijn heterogeen, van jong tot ouder, homo en/of hetero en soms wit, zwart of etnisch gemixt.

Leeftijd

De leeftijdsspreiding in uitgaansnetwerken is tussen de 20 en 35 jaar, met een gemiddelde rond de 25 jaar. Er is continu sprake van een verjonging door de aanwas van stapgroepen die vaak in het kielzog van nieuwe feestcollectieven het uitgaansleven ontdekken. De nieuwe lichting is een mix van scholieren en/of studenten die in Amsterdam en omgeving wonen en feesten. Naast de bekendere festivals zijn er veel nieuwe zomerfestivals bij gekomen waar de leeftijd (18-22 jaar) een stuk lager ligt. Het middensegment van 25+ domineert vooral het reguliere clubcircuit. Oudere stapgroepen gaan minder frequent naar clubs maar willen de zomerfestivals niet missen.

Etniciteit

Het dancepubliek is in meerderheid van westerse afkomst (75%-100%). Bezoekers van techno, hardcore en hardstyle zijn praktisch allemaal wit. Op hiphop en latin feesten voeren Surinaamse en Caribische bezoekers (60%-70%) de boventoon. Bezoekers van dancehall en reggaeton zijn overwegend zwart. De etnofeesten binnen het urbansegment richten zich vaak op één etnische groep. De etnische mix is het grootst op clubavonden waar trendsetters juist geïnteresseerd zijn in crossovers tussen stijlen.

Sekse

Mannen zijn vaker in de meerderheid op feesten, maar de percentages zijn steeds meer naar elkaar toegegroeid. De vrouw-man verhouding is op veel feesten nagenoeg gelijk. De voortschrijdende participatie van jonge vrouwen in het uitgaansleven (sinds 1995) is volgens sommigen te wijten aan het feit dat er meer vrouwen in Amsterdam zijn gaan studeren en wonen. Het komt vaker voor dat vrouwen op urban en dancefeesten in de meerderheid zijn. Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse vrouwen zijn actiever in het nachtleven dan Marokkaanse en Turkse vrouwen. Homomannen voelen zich minder gebonden aan de klassieke homolocaties (vergeleken met de jaren negentig van de vorige eeuw) en mengen vaker met anderen in het uitgaansleven.

Opleiding en werk

De deelnemers in de panelnetwerken vertegenwoordigen verschillende sociaaleconomische categorieën. De jongste groepen stromen vers van de middelbare school door naar de arbeidsmarkt of het middelbare en

²²⁷ Zinberg N (1984) Drug, set, and setting: The basis for controlled intoxicant use, Yale University Press.

hogere (beroeps)onderwijs. Een grote groep 20-plussers zit in het hoger onderwijs en heeft vaak een tijdelijke baan naast de studie. De derde groep werkt inmiddels of is op zoek naar een baan. Een aanzienlijk deel rekent zichzelf tot de creatieven (o.a. koks, journalisten, designers) of is zelf werkzaam in het nachtleven (o.a. dj's, bookers, decorbouwers, barpersoneel). Nu er weer sprake is van een economische opleving floreert ook de banenmarkt. Daarnaast horen panelleden verhalen van vrienden die in innovatieve startups zijn gestapt.

Wie hypes en trends van druggebruik binnen jongerenculturen wil duiden, heeft een daarop afgestemde methode nodig die flexibel én voor langere tijd geldend en toepasbaar is. Continuïteit is daarbij van essentieel belang om de golfbewegingen van trends in druggebruik door de tijd te volgen. Het streven is om alle deelnemende panelleden tweemaal per jaar te interviewen. We slagen hier grotendeels in, maar kunnen niet voorkomen dat panelleden om wat voor reden dan ook afhaken. Om nieuwe ontwikkelingen op de voet te blijven volgen, is het noodzakelijk om het panel aan te blijven vullen met leden die een goed begrip hebben van nieuwe fenomenen in het uitgaansleven. Verderop in deze bijlage staat bij elk panellid vermeld aan welke meting hij of zij heeft meegedaan en welke specifieke netwerken worden vertegenwoordigd. Ook wordt een overzicht gegeven van panelmutaties met nieuwe, vervangen en uitgetreden panelleden. De panelmutaties zijn onderverdeeld in drie categorieën: *nieuwe panelleden*, die een nieuwe locatie of netwerk vertegenwoordigen; *vervangen panelleden* die worden vervangen door iemand uit hetzelfde of gelijksoortig netwerk; en *uitgetredende panelleden* die niet worden vervangen omdat er geen geschikte opvolger is.

Nieuwe panelleden

Er zijn 6 nieuwe personen in het panel geworven na tips van panelleden of op basis van veldwerk benaderd:

- Joppe (195a) vriendengroep (vanaf T61).
- Jules (196a/b) clubmanager (vanaf T61).
- Rubi (197a) spin in het web van de queer en rave scene (vanaf T61).
- Sofia (198a) clubmanager (vanaf T62).
- Roderick (199a) organisator raves met veel psychonauten (vanaf T62).
- Mike (200a) organisator en horecamedewerkers (vanaf T62).

Vervangen panelleden

Er zijn 4 personen vervangen door anderen die op dezelfde locatie werken of in dezelfde groep of scene zitten.

- Bob (147a) door Tim (147a, vanaf T62).
- Carl (188a) door Rohan (188a, vanaf T62).
- Josephine (189a) door Donnie (189a, vanaf T61) door Pepe (189a, vanaf T62).
- Jules (196a/b) door Florian (196a, vanaf T62).

Uitgetredende panelleden

In totaal zijn er 11 personen uit het panel getreden, die niet zijn vervangen:

- Kofi (132a) neemt geen contact meer op.

- MJ (146a) is gestopt als nachtdirecteur.
- Nicole (155a) wil andere dingen doen in het weekend dan uitgaan.
- Sien (160a) is een wereldreis aan het maken.
- Stas (166a) heeft afstand genomen van zijn groep en is gestart met zijn eerste serieuze baan.
- Flip (171a) bekwaamd zich meer als muziekproducer en organiseert geen feesten meer.
- Sarah (174a) is fulltime bezig in een actiebeweging.
- Floyd (180a) organiseert geen feesten meer.
- Moos (181a) is gestopt met organiseren drum & bass feesten.
- Maik (187a) is uit de horeca gestapt en het leger in gegaan.
- Steef (191a) heeft als securitycoördinator een andere baan gevonden.

Bijzondere panelleden

De meeste panelleden hebben zicht op een specifiek netwerk of een specifieke locatie. Uitzonderingen daarop zijn:

- **Portiers I** (153a) van een beveiligingsbedrijf werken op verschillende locaties in de stad. In tegenstelling tot andere panelleden vertellen de portiers eenmaal per jaar in een groepsgebesprek wat hen opvalt in het nachtleven.
- **Portier II** (162a/b) werkt bij een club in de binnenstad en heeft zicht op verschillende bezoekersgroepen binnen het brede elektronische en urban genre.
- **Tommy** (152a) is thuisdealer en vertelt over de drugsmarkt. Hij ontbreekt in de hierna volgende tabellen omdat hij geen zicht heeft op verspreiding van gebruik in netwerken.

A.1.4 Scores verspreiding middelengebruik

De panelinterviews zijn voornamelijk kwalitatief van aard, maar aan panelleden wordt ook gevraagd een inschatting te maken welk deel van de scene of groep waar zij zicht op hebben in de afgelopen zes maanden bepaalde middelen gebruikte. Antwoordcategorieën zijn: 0% (niemand), 1-10% (een enkeling), 11-25% (sommigen), 26-50% (klein groepje), 51-75% (grote groep), en 76-100% (bijna iedereen). Dit biedt de mogelijkheid om kwalitatieve informatie tot op zekere hoogte te kwantificeren.

Volgens de volgende formule worden de antwoorden van de panelleden omgezet in een score en wordt van alle antwoorden (twee metingen) het gemiddelde berekend (N = aantal antwoorden):

$$N_{0\%} * 0 + N_{1-10\%} * 10 + N_{11-25\%} * 25 + N_{26-50\%} * 50 + N_{51-75\%} * 75 + N_{76-100\%} * 100 / N_{\text{totaal}}$$

Het resultaat is een gemiddelde score per jaar die loopt van 0 (laag, geen gebruikers in alle panelnetwerken) tot 100 (hoog, veel gebruikers in alle panelnetwerken). Hiermee kunnen middelen onderling worden vergeleken en ontwikkelingen op de kortere en langere termijn in kaart worden gebracht en gevisualiseerd in grafieken. De score geeft een indicatie in hoeverre gebruik van een middel zich heeft verspreid over en binnen de panelnetwerken, maar kan niet worden vertaald naar een concreet percentage gebruikers (prevalentie). Ook zegt de score niets over (variatie in) gebruiksfrequentie of -hoeveelheid.

A.2 Tabellen panel uitgaanders

Tabel 1 panelnetwerken uitgaanders

naam	functie	code	T	setting/scene	leeftijd	aantal	vrouw	etniciteit ²²⁸
Bob	nachtdirecteur, club	147a	61 -	clubs	21-27	400 (150)	40%	65% mix 35% toe
Carl	stapper	188a	61 -	clubs, festivals	22-26	10	0%	50% nl 50% mix
Dave	organisator raves	170a	61 62	underground, queer, techno	20-35	500-900	45%	80% nl 20% mix
Dé	underground	179a	61 62	techno, raves	25-40	50	40%	50% nl 50% mix
Donnie	bedrijfsleider	189a	61 -	concertpubliek	18-30 (20)	500	40%	60% nl 40% mix
Florian	organisator, dj	196a	- 62	clubs	18-30	1000	40%	75% nl 25% mix
Gino (a)	dj, stapper, organisator	185a	61 62	clubs	25-35	50	40%	75% nl 25% mix
Gino (b)	stapper	185b	61 62	punkrock	24-30	25	40%	90% nl 10% mix
Javier	barman, stapper	186a	61 62	cafés	22-28	30-50	35%	70% nl 30% mix
Joppe	stapper	195a	61 62	vriendengroep	20-28	35	50%	100% nl
Jules (a)	clubmanager	196a	61 -	GenZ	18-27	800-1000	40%	60% nl, 15% mix, 25% toe
Jules (b)	clubmanager	196b	61 -	sensualisten	23-35	800-1000	65%	60% nl, 15% mix, 25% toe
Koosje	barvrouw	175b	61 62	kraak scene	30	300	50%	80% nl 20% mix
Mike	organisator, horeca	200a	- 62	elektronisch, urban	21-35 (28)	50	50%	100% mix
Pepe	bedrijfsleider	189a	- 62	concertpubliek	18-30 (20)	500	40%	60% nl 40% mix
Portiers I	collectief	153a	- 62	clubs, festivals	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Portier II (a)	portier, servicemedewerker	162a	61 62	elektronisch	20-26	400-1400	50%	40% nl 60% eur
Portier II (b)	portier, servicemedewerker	162b	61 62	urban	28-33	400-1400	65%	100% mix
Roderick	organisator	199a	- 62	raves, clubs	18-35 (27)	750	50%	80% nl 20% eur
Rohan	stapper	188a	- 62	clubs, feesten	20-26 (23)	12	25%	60% nl 40% mix
Rubi	stapper, dj, organisator	197a	61 -	rave, queer	20-40	350	40% (20%) ²²⁹	100% mix
Sjahko	stapper, smartshop	190a	- 62	psytrance, psychonauten	23-30	50 (10)	25%	90% nl 10% eur
Sofia	clubmanager	198a	- 62	underground	21-40 (25)	200	40%	80% nl 20% eur
Thor	creatieve duizendpoot	182a	61 62	pionier, hip	28-38	25	50%	90% nl 10% mix
Tim	nachtdirecteur, club	147a	- 62	clubs	21-27	400 (150)	40%	65% mix 35% toe

²²⁸ NI = Nederlands, Eur = Europees (niet-Nederlands), mix = gemengd (idem), toe = toerist.

²²⁹ Percentage non-binair.

Tabel 2 top 3 middelen

		middel 1		middel 2		middel 3	
naam	code	T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	amfetamine		ecstasy		ketamine	
Carl	188a	3-MMC		cocaïne		ecstasy	
Dave	170a	amfetamine	amfetamine	ketamine	ketamine	ecstasy	ecstasy
Dé	179a	amfetamine	amfetamine	ghb	3-MMC	ecstasy	ghb
Donnie	189a	cannabis		ecstasy		cocaïne	
Florian	196a		3-MMC		amfetamine		ketamine
Gino (a)	185a	amfetamine	amfetamine	ketamine	ketamine	ecstasy	ecstasy
Gino (b)	185b	amfetamine	amfetamine	cocaïne	cocaïne	ketamine	ketamine
Javier	186a	cocaïne	cocaïne	ecstasy	ecstasy	ketamine	ketamine
Joppe	195a	cocaïne	ecstasy	amfetamine	cocaïne	3-MMC	ketamine
Jules (a)	196a	ecstasy		amfetamine		ketamine	
Jules (b)	196b	ecstasy		3-MMC		amfetamine	
Koosje	175b	ecstasy		ketamine		truffels	
Mike	200a		amfetamine		cocaïne		3-MMC
Pepe	189a		cannabis		cocaïne		ecstasy
Portiers I	153a		ecstasy		cocaïne		ketamine
Portier II (a)	162a	ecstasy	ecstasy	cocaïne	cocaïne	amfetamine	amfetamine
Portier II (b)	162b	cannabis	cannabis	cocaïne	cocaïne	ecstasy	ecstasy
Roderick	199a		paddodruppels		3-MMC		ketamine
Rohan	188a		cocaïne		3-MMC		ketamine
Rubi	197a	3-MMC		ketamine			cocaïne
Sjahko	190a		lsd		paddo's		ketamine
Sofia	198a		amfetamine		3-MMC		Ketamine
Thor	182a	ketamine	ketamine	amfetamine	amfetamine	ecstasy	paddodruppels
Tim	147a		amfetamine		ecstasy		ketamine

Tabel 3 verspreiding middelengebruik – alcohol en cannabis

naam	code	alcohol		cannabis	
		T61	T62	T61	T62
Bob	147a	****		***	
Carl	188a	*****		*****	
Dave	170a	****	*****	***	****
Dé	179a	*****	****	***	**
Donnie	189a	***		**	
Florian	196a		***		**
Gino (a)	185a	****	****	***	***
Gino (b)	185b	*****	*****	****	****
Javier	186a	*****	*****	**	**
Joppe	195a	*****	*****	***	****
Jules (a)	196a	***		**	
Jules (b)	196b	***		**	
Koosje	175b	*****		***	
Mike	200a		****		**
Pepe	189a		*		*
Portiers I	153a		**		**
Portier II (a)	162a	***	***	*	*
Portier II (b)	162b	*****	*****	**	**
Roderick	199a		****		**
Rohan	188a		*****		***
Rubi	197a	*****		***	
Sjahko	190a		**		****
Sofia	198a		***		***
Thor	182a	****	****	***	***
Tim	147a		****		**

Tabel 4 verspreiding middelengebruik – stimulantia

naam	code	xtc		cocaïne		amfetamine	
		T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	***		***		**	
Carl	188a	*****		*****		**	
Dave	170a	****	***	***	**	*****	****
Dé	179a	****	****	***	***	****	****
Donnie	189a	*		*		*	
Florian	196a		**		*		****
Gino (a)	185a	**	**	***	***	****	****
Gino (b)	185b	*	*	*	*	***	***
Javier	186a	***	**	***	***	*	-
Joppe	195a	****	*****	*****	*****	****	****
Jules (a)	196a	****		***		****	
Jules (b)	196b	****		***		****	
Koosje	175b	*****		**		****	
Mike	200a		*		****		*****
Pepe	189a		*		*		*
Portiers I	153a		****		*		*
Portier II (a)	162a	**	**	**	**	**	**
Portier II (b)	162b	*	*	**	**	*	*
Roderick	199a		***		***		***
Rohan	188a		***		*****		-
Rubi	197a	***		*****		*****	
Sjahko	190a		**		-		*
Sofia	198a		***		***		****
Thor	182a	***	**	**	**	***	***
Tim	147a		***		***		***

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 185)

Tabel 5 verspreiding middelengebruik – narcosemiddelen

naam	code	lachgas		ketamine		ghb	
		T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	-		**		*	
Carl	188a	*		*****		****	
Dave	170a	-	-	***	****	**	**
Dé	179a	-	-	****	****	**	**
Donnie	189a	-		-		-	
Florian	196a		-		***		**
Gino (a)	185a	-	-	****	****	**	*
Gino (b)	185b	-	-	*	*	-	-
Javier	186a	-	-	**	*	-	-
Joppe	195a	-	-	***	****	-	*
Jules (a)	196a	-		***		**	
Jules (b)	196b	-		***		****	
Koosje	175b	*		***		*	
Mike	200a		-		***		***
Pepe	189a		-		*		*
Portiers I	153a		-		*		*
Portier II (a)	162a	-	-	*	*	-	-
Portier II (b)	162b	-	-	*	*	-	-
Roderick	199a		-		***		**
Rohan	188a		-		*****		*
Rubi	197a	-		****		*	
Sjahko	190a		-		***		-
Sofia	198a		-		****		***
Thor	182a	-	-	****	****	**	**
Tim	147a		-		***		**

Tabel 6 verspreiding middelengebruik – 2C-B, 3-MMC en 4-FA

naam	code	2C-B		3-MMC		4-FA	
		T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	**		**		-	
Carl	188a	**		*****			-
Dave	170a	**	*	****	***	-	-
Dé	179a	*	*	****	****	-	-
Donnie	189a	-		-		-	-
Florian	196a		*		****		-
Gino (a)	185a	**	*	****	***	-	-
Gino (b)	185b	-	-	-	-	-	-
Javier	186a	*	-	*	*	-	-
Joppe	195a	***	*	****	***	-	-
Jules (a)	196a	**		****		-	
Jules (b)	196b	**		****		-	
Koosje	175b	**		-		-	
Mike	200a		**		****		-
Pepe	189a		*		*		-
Portiers I	153a		-		**		-
Portier II (a)	162a	-	-	-	-	-	-
Portier II (b)	162b	-	-	-	-	-	-
Roderick	199a		*		**		-
Rohan	188a		-		*****		-
Rubi	197a	-		*****		-	
Sjahko	190a		-		*		-
Sofia	198a		*		****		-
Thor	182a	**	**	*	*	-	-
Tim	147a		-		**		-

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 185)

Tabel 7 verspreiding middelengebruik – psychedelica

naam	code	paddodruppels		lsd		ecotrip	
		T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	**		**		*	
Carl	188a	-		-		-	
Dave	170a	****	*****	***	***	*	*
Dé	179a	**	**	*	*	-	-
Donnie	189a	*		-		-	
Florian	196a		**		*		*
Gino (a)	185a	*	**	*	*	-	-
Gino (b)	185b	-	-	-	-	-	-
Javier	186a	-	*	-	-	-	-
Joppe	195a	***	*	-	-	-	-
Jules (a)	196a	***		*		*	
Jules (b)	196b	**		*		*	
Koosje	175b	***		**		**	
Mike	200a		***		**		*
Pepe	189a		*		-		-
Portiers I	153a		*		*		-
Portier II (a)	162a	-	-	-	-	-	-
Portier II (b)	162b	-	-	-	-	-	-
Roderick	199a		**		*		-
Rohan	188a		-		-		-
Rubi	197a	***		*		-	
Sjahko	190a		**		***		*
Sofia	198a		**		*		-
Thor	182a	***	***	**	***	*	*
Tim	147a		**		*		-

Tabel 8 verspreiding middelengebruik – crack, heroïne, methamfetamine

naam	code	crack		heroïne		methamfetamine	
		T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	-		-		-	
Carl	188a	-		-		-	
Dave	170a	-	-	-	-	-	-
Dé	179a	-	-	-	-	-	-
Donnie	189a	-		-		-	
Florian	196a		-		-		-
Gino (a)	185a	-	-	-	-	-	-
Gino (b)	185b	-	-	-	-	-	-
Javier	186a	-	-	-	-	-	-
Joppe	195a	-	-	-	-	-	-
Jules (a)	196a	-		-		-	
Jules (b)	196b	-		-		-	
Koosje	175b	*		*		*	
Mike	200a		-		-		-
Pepe	189a		-		-		-
Portiers I	153a		-		-		-
Portier II (a)	162a	-	-	-	-	-	-
Portier II (b)	162b	-	-	-	-	-	-
Roderick	199a		-		-		-
Rohan	188a		-		-		-
Rubi	197a	-		-		*	
Sjahko	190a		-		-		-
Sofia	198a		-		-		-
Thor	182a	-	-	-	-	-	-
Tim	147a		-		-		-

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 185)

Tabel 9 verspreiding middelengebruik – poppers, erectogenen en slaapmiddelen

naam	code	poppers		erectogenen		slaapmiddelen	
		T61	T62	T61	T62	T61	T62
Bob	147a	**		-		-	
Carl	188a	*		**		**	
Dave	170a	**	****	*	-	**	****
Dé	179a	**	**	*	*	***	***
Donnie	189a	-		-		-	
Florian	196a		**		**		***
Gino (a)	185a	***	**	-	-	*	*
Gino (b)	185b	*	*	-	-	-	-
Javier	186a	-	-	*	*	*	*
Joppe	195a	-	-	-	-	-	*
Jules (a)	196a	*		-		**	
Jules (b)	196b	***		****		**	
Koosje	175b	*		-		-	
Mike	200a		***		*		***
Pepe	189a		*		*		*
Portiers I	153a		**		*		*
Portier II (a)	162a	-	-	-	-	-	-
Portier II (b)	162b	-	-	-	-	-	-
Roderick	199a		-		-		-
Rohan	188a		-		-		-
Rubi	197a	*		*		**	
Sjahko	190a		-		-		-
Sofia	198a		**		*		***
Thor	182a	-	-	-	-	-	-
Tim	147a		*		-		-

Scores: - = 0%; * = 1-10%; ** = 11-25%; *** = 26-50%; **** = 51-75%; ***** = 76-100% (zie ook pag. 185)

A.3 Tabellen panel kwetsbare jeugd

Tabel A.10 middelengebruik kwetsbare jeugd

	Dylan & Mo (203a)	Evan (202a)	Fared (83a)	Jon & Soraja (192a)	Marius (103a)	Ricardo (193a)	Zakaria (201a)
ALCOHOL							
gebruik	*	*****	*	-	*	*	*****
dynamiek	=	=	-	-	-	=	+
CANNABIS							
gebruik	****	*****	****	***	*	***	*****
dynamiek	=	+	=	+	+	+	+
TABAК							
gebruik	*	**	*	**	***	*	**
dynamiek		-	=	-	=	-	=
SNUS							
gebruik	***	**	*	*****	**	**	***
dynamiek	+	+	=	+	=	+	+
VAPEN							
gebruik	***	***	**	**	***	***	***
dynamiek	+	+	+	-	+	+	+
LACHGAS							
gebruik	*	*	***	-	**	-	**
dynamiek	-	-	=	-	=		+
ECSTASY							
gebruik	*	***	*	-	-	-	-
dynamiek	=	=	-	=	-	=	=
COCAïne							
gebruik	*	-	*	-	-	-	-
dynamiek	=	=	-	=	-	=	=
OVERIGE MIDDELEN							
	-	-	-	-	-	-	-

Gebruik (laatste halfjaar): - 0%, * 1-10%, ** 11-25%, *** 26-50%, **** 51-75%, ***** 76-100%
Dynamiek (laatste jaar): + toegenomen, - afgenomen, = stabiel

VIII B Bijlage cafésurvey

B.1	Surveymethode en definities	194
B.1.1	Veldwerk	194
B.1.2	Achtergrond	195
B.1.3	Ooit-, recente en huidige gebruikers	196
B.1.4	Frequentie	196
B.1.5	Hoeveelheid	196
B.1.6	Risikant gebruik	197
B.1.7	Analyse	198
B.2	Tabellen cafésurvey	200
B.2.1	Cafépubliek	200
Tabel B.1	gender, identiteit en leeftijd	200
Tabel B.2	achtergrond en woonplaats	200
Tabel B.3	opleiding	200
Tabel B.4	werk en voornaamste bezigheid	201
Tabel B.5	uitgaan	201
B.2.2	Middelengebruik	202
Tabel B.6	alcohol	202
Tabel B.7	alcohol naar subgroep	202
Tabel B.8	frequentie en hoeveelheid alcohol	203
Tabel B.9	frequentie en hoeveelheid alcohol naar subgroep	203
Tabel B.10	alcoholvrij	204
Tabel B.11	tabak en/of vaperen	205
Tabel B.12	tabak en vaperen naar subgroep	205
Tabel B.13	frequentie en hoeveelheid tabak en vaperen	206
Tabel B.14	frequentie en hoeveelheid tabak naar subgroep	206
Tabel B.15	cannabis	207
Tabel B.16	cannabis naar subgroep	207
Tabel B.17	frequentie en hoeveelheid cannabis	208
Tabel B.18	frequentie en hoeveelheid cannabis naar subgroep	208
Tabel B.19	xtc-pillen, cocaïne en amfetamine	209
Tabel B.20	xtc-pillen, cocaïne en amfetamine naar subgroep	209
Tabel B.21	frequentie xtc-pillen, cocaïne en amfetamine naar subgroep	210
Tabel B.22	frequentie xtc-pillen, cocaïne en amfetamine naar subgroep	210
Tabel B.23	mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB	211
Tabel B.24	mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB naar subgroep	211
Tabel B.25	ketamine, lachgas, ghb en lean	212
Tabel B.26	ketamine, lachgas en ghb naar subgroep	212
Tabel B.27	paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-B	213
Tabel B.28	paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-B naar subgroep	213
Tabel B.29	lsd, dmt, crack, heroïne en methamfetamine	214
Tabel B.30	lsd, dmt, crack, heroïne en methamfetamine naar subgroep	214
Tabel B.31	middelengebruik tijdens een caféavond	215
Tabel B.32	drank en/of drugs tijdens een caféavond naar subgroep	215
Tabel B.33	medicijnen en gokken	216
Tabel B.34	uitgave en risikant gokken	216
Tabel B.35	medicijnen en gokken naar subgroep	216
B.2.3	Trends 2000-2005-2010-2014-2018-2024	217
Tabel B.36	achtergrondkenmerken	217
Tabel B.37	uitgaan	217
Tabel B.38	alcohol	218
Tabel B.39	alcoholvrij	218
Tabel B.40	tabak	218
Tabel B.41	vaperen	219
Tabel B.42	cannabis	219
Tabel B.43	xtc-pillen	219
Tabel B.44	cocaïne	219
Tabel B.45	amfetamine	220

Tabel B.46	mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB.....	220
Tabel B.47	ketamine, lachgas en ghb.....	220
Tabel B.48	paddo's, 2c-B, lsd en DMT.....	220
Tabel B.49	crack, heroïne en methamfetamine.....	221
Tabel B.50	middelengebruik tijdens een caféavond.....	221
Tabel B.51	gokken.....	221

B.1 Surveymethode en definities

In *VI Cafésurvey* is de manier waarop de data werden verzameld kort beschreven. Deze bijlage gaat meer gedetailleerd in op het veldwerk in de cafés. Ook wordt ingegaan op gehanteerde definities en analyse.

B.1.1 Veldwerk

Zoals gebruikelijk in de Antenne surveys is de doelgroep persoonlijk benaderd middels veldwerk op locatie (i.t.t. online benadering of gebruikmaking van een bestaand respondentenpanel).

Drie student-assistenten organiseerden het veldwerk. Zij maakten een (online) inventarisatie van cafés in Amsterdam en selecteerden geschikte cafés voor het onderzoek. Bij de selectie van cafés werd rekening gehouden met verspreiding over de stad en diversiteit in type cafépubliek (bijvoorbeeld student, alternatief of queer). Buiten beschouwing werden gelaten: toeristencafés, cafés met oudere klandizie, clubs en danscafés, poppodia en muziekcafés, en bars van (studenten)verenigingen.²³⁰ Geselecteerde cafés werden vooraf per mail op de hoogte gebracht van het onderzoek. Daarin werden doel en onderzoeksopzet uitgelegd en benadrukt dat het geen nalevingsonderzoek van het rook- of schenkbeleid van cafés betrof en dat deelnemende cafés niet zouden worden genoemd in de rapportage. Vijf cafés reageerden hierop met een weigering tot deelname en werden geschrapt uit de selectie.

Het veldwerkteam bestond uit de student-assistenten en tien uit hun omgeving gerekruteerde studenten. In duo's of trio's bezochten zij op woensdag-, donderdag- of vrijdagavond in de periode mei-juli 2024 twee tot acht cafés in een buurt of rond een plein.²³¹ De veldwerkers werden 28 keer door het aanwezige personeel afgewezen en 15 keer bleek een café dicht of leeg, was er een besloten feest of sprak niemand Nederlands. In die gevallen gingen de veldwerkers door naar een volgend café in de buurt. Bij 90 verschillende cafés was het veldwerkteam welkom en konden zij bezoekers benaderen, waaronder 6 op twee verschillende avonden. Bij mooi weer vond veldwerk ook buiten op de caféterrassen plaats.

Cafébezoekers werden persoonlijk aangesproken met de vraag of zij wilden meedoen met een onderzoek naar uitgaan, drank en drugs en een anonieme papieren vragenlijst wilden invullen, waarbij duidelijk werd gemaakt dat deelname ook mogelijk was als geen drank of drugs werd gebruikt. Veldwerkers waren geïnstrueerd om te streven naar een afspiegeling van het bezoekerspubliek, variatie in cafébezoekers en een leeftijdsgrens van maximaal 35 jaar. Na ongeveer een uur ging het veldwerkteam door naar een volgend café. Veldwerk startte rond 20:30 en eindigde tussen 23:00 en middernacht, als de alcohol het invullen van een vragenlijst mogelijk lastig begon te maken.

²³⁰ Dans- en muziekcafés werden niet volledig uitgesloten. Als een café bijvoorbeeld op vrijdag livemuziek had of vanaf 23:00 een dj, dan werd dit café op een andere dag of eerder op de avond bezocht.

²³¹ Veldwerk vond niet op zaterdagen plaats omdat een groot deel van het cafépubliek dan bestaat uit toeristen en dagjesmensen van buiten de stad.

Uit veldwerknooties komt een gevarieerd cafépubliek naar voren (o.a. ‘kakkers’, ‘stelletjes’, ‘yuppen’ en ‘studenten’). Meestal waren er enkele tientallen bezoekers in de cafés aanwezig en was de man-vrouwverhouding rond de 50/50. Soms was de bereidheid van cafébezoekers om mee te doen slecht of matig, maar het betrof nooit een specifieke groep. Andere keren werd juist veel enthousiasme en interesse gerapporteerd.

AVG

Voor dit onderzoek zijn de richtlijnen van de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) gevolgd.

Invullen van de vragenlijst was vrijwillig en stoppen kon elk moment, zonder opgaaf van reden en zonder enig gevolg. De vragenlijst was anoniem; er werden geen naam of andere direct identificerende gegevens gevraagd.

De papieren vragenlijsten zijn door de student-assistenten ingevoerd in Qualtrics (surveyprogramma). Het resulterende databestand is opgeslagen op het beveiligde netwerk van de HvA, is alleen toegankelijk voor de onderzoeker en wordt niet gedeeld met derden. In deze rapportage worden uitsluitend geaggregeerde, niet tot individuele personen herleidbare resultaten gepresenteerd.

Bij de start van de vragenlijst werd het onderzoek toegelicht, benadrukt dat deelname anoniem en vrijwillig was, en uitgelegd wat met de geleverde informatie werd gedaan. Door de vragenlijst in te vullen gaven deelnemers toestemming hun antwoorden te gebruiken voor het onderzoek. Er werd een minimumleeftijd van 16 jaar gehanteerd, waardoor geen ouderlijke toestemming nodig was.

B.1.2 Achtergrond

Voorheen werden in Antenne resultaten gepresenteerd naar etniciteit. Die werd bepaald volgens de toen geldende standaardclassificatie op basis van iemands geboorteland (eerste generatie migranten) en die van diens ouders (tweede generatie migranten). Kleinkinderen van migranten (derde generatie), wier ouders in Nederland zijn geboren, werden volgens deze procedure geclassificeerd als zijnde Nederlands.

Tegenwoordig wordt de respondenten zelf gevraagd hun (familie)achtergrond of afkomst in te vullen, waarbij migranten zich als Nederlands kunnen identificeren, en kleinkinderen van migranten hun buitenlandse achtergrond of opvoeding kunnen aangeven. Antwoordcategorieën zijn: Nederlands, Surinaams-Nederlands, Antilliaans/Arubaans-Nederlands, Turks-Nederlands, Marokkaans-Nederlands, en overig (te specificeren in een open invoerveld). Op basis hiervan zijn vijf subgroepen gemaakt, waarbij is aangesloten bij de nieuwe indeling naar herkomst van het CBS op basis van werelddelen en klassieke immigratielanden:²³²

- Nederlands
- Surinaams of Antilliaans (Aruba, Curaçao, Sint-Maarten, Bonaire, Sint Eustatius, Saba)
- Turks of Marokkaans
- Europees
- Overig

²³² Statistics Netherlands, *Nieuwe indeling bevolking naar herkomst*, cbs.nl, 16 februari 2022. De toevoeging “-Nederlands” wordt bij de naamgeving achterwege gelaten. Bij de indeling is uitgegaan van niveau 2, maar is het aantal klassieke migratielanden teruggebracht naar twee categorieën en Indonesië onder ‘overig’ (buiten Europa) geschaard.

B.1.3 Ooit-, recente en huidige gebruikers

Er wordt onderscheid gemaakt tussen middelengebruik ooit, de laatste 12 maanden, en de laatste 4 weken. *Ooit-gebruikers* hebben ooit in hun leven een middel geconsumeerd, zelfs al was het maar een enkele keer. *Recente gebruikers* zijn degenen die de *laatste 12 maanden* een middel gebruikten en *huidige gebruikers* deden dit de *laatste 4 weken*. Van de huidige drinkers, rokers en blowers wordt frequentie en hoeveelheid van gebruik besproken. In de tabellen in *B.2 Tabellen cafésurvey* (pag. 200) wordt bij tabellen gebaseerd op een selectie van huidige gebruikers het betreffende aantal vermeld.

Bij xtc-pillen, cocaïne en amfetamine, die over het algemeen minder frequent worden gebruikt, is de gebruiksfrequentie van *recente gebruikers* (laatste 12 maanden) gevraagd. Ook hier wordt het betreffende aantal gerapporteerd in de tabellen.

B.1.4 Frequentie

Voor gebruiksfrequentie van alcohol, tabak en cannabis is gevraagd naar het aantal gebruiksdagen in de laatste 4 weken. Daarbij is een frequentie van 28 dagen in de laatste 4 weken aangemerkt als dagelijks gebruik. Voor xtc-pillen, amfetamine en cocaïne is gevraagd naar het aantal gebruiksdagen in de laatste 12 maanden.

Trendanalyses

Vorige Antenne cafésurveys bevatten voor alcohol, tabak en cannabis iets andere frequentievragen met vaste antwoordcategorieën. Tot en met 2010 waren dat: 1) dagelijks, 2) bijna dagelijks, 3) een paar dagen per week, 4) alleen in het weekend, 5) af en toe, bij gelegenheden, en 6) zelden, bijna nooit.²³³ Afgezien van dagelijks gebruik, zijn deze categorieën niet vergelijkbaar met 2024. In 2014-2018 waren de antwoordcategorieën: 1) dagelijks, 2) 5-6 dagen per week, 3) 3-4 dagen per week, 4) 1-2 dagen per week, en 5) minder dan 1 dag per week. Voor de vergelijking van de gemiddelde gebruiksfrequentie met 2024 is dit omgezet naar een (benadering van het) aantal dagen in de laatste 4 weken, namelijk achtereenvolgens: 28, 22, 14, 6 en 2 dagen.

Voor de gebruiksfrequentie van xtc-pillen, amfetamine en cocaïne werd in 2014-2018 werd gevraagd naar het aantal gebruiksdagen in het afgelopen jaar en is dus geen omzetting nodig voor vergelijkbaarheid met 2024.²³⁴

B.1.5 Hoeveelheid

Informatie over gebruikshoeveelheden van alcohol, tabak en cannabis is afzonderlijk verzameld voor 'gewone' doordeweekse dagen (ma, di, wo, do) en dagen in het weekend (vr, za, zo) of andere vrije dagen

²³³ In 2000 en 2005 golden voor tabak nog weer andere antwoordcategorieën: 1) 20 sigaretten per dag, 2) 11-20 sigaretten per dag, 3) 6-10 sigaretten per dag, 4) 1-5 sigaretten per dag, 5) minder dan 1 sigaret per dag, en 6) minder dan 1 sigaret per week.

²³⁴ In 2010 bevatte de vragenlijst dezelfde (onvergelijkbare) antwoordcategorieën als alcohol/tabak/cannabis (dagelijks, bijna dagelijks, enz.). Daarvoor werd geen gebruiksfrequentie gemeten.

(bijv. vakantie).²³⁵ Wanneer in de tekst wordt gesproken van een aantal glazen/sigaretten/joints per dag, dan wordt bedoeld op een aantal per (betreffende) gebruiksdag. Bij de berekening van een gemiddelde hoeveelheid per dag, worden dagen waarop niet wordt gebruikt buiten beschouwing gelaten.

Bij alcohol is de gebruikshoeveelheid gemeten in 'glazen' en niet expliciet in standaardglazen.²³⁶ Bij cannabis is de gebruikshoeveelheid in joints gemeten. Degenen die geen joints roken, maar cannabis op een andere wijze gebruiken (vaporizer, waterpijp, edibles, etc.) konden de vraag overslaan.

Gerapporteerde onwaarschijnlijk grote hoeveelheden alcohol en tabak zijn geïnterpreteerd als "veel" en daarom niet buiten beschouwing gelaten, maar afgekapt rond het 97.5ste percentiel. Hoeveelheden zijn daardoor voor de analyses voor doordeweekse dagen gemaximeerd op 10 glazen alcohol en 20 sigaretten of shaggies. Voor vrije dagen zijn de maxima 20 glazen alcohol en 25 sigaretten of shaggies. Het aantal gerapporteerde joints is niet gemaximeerd.

Trendanalyses

In voorgaande Antenne surveys onder cafébezoekers werd geen onderscheid gemaakt tussen gebruikshoeveelheden op doordeweekse en vrije dagen. Daarom is voor trendanalyses de gemiddelde gebruikshoeveelheid van doordeweekse dagen en vrije dagen genomen. De hiervoor genoemde maximering van hoeveelheden is daarbij voor alle jaren gehanteerd.

B.1.6 Riskant gebruik

Bij alcohol, tabak en cannabis worden indicatoren voor riskant gebruik gerapporteerd. Er is bewust niet gekozen voor de term problematisch gebruik omdat de indicatoren uitsluitend zijn gebaseerd op frequenties en hoeveelheden, en in de vragenlijst geen informatie werd verzameld over ondervonden problemen. Alleen bij alcohol en tabak bestaan er (inter)nationale definities voor overmatig of zwaar gebruik op basis van frequentie en hoeveelheid:

- *Overmatig drinken* = meer dan 14 (vrouwen) of 21 (mannen) glazen alcohol per week²³⁷
- *Zwaar drinken* = één keer per week of vaker minimaal 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol op één dag²³⁸

²³⁵ Wanneer gebruikers op zowel doordeweekse als vrije dagen aangeven 0 glazen/sigaretten/joints te gebruiken, bleken dit vaak incidentele gebruikers te zijn (1 á 2 keer de laatste 4 weken). Daarom gingen we ervan uit dat dit gebruikers waren die op een speciale gelegenheid, die we aanmerken als vrije dag, een onbekende hoeveelheid hebben gebruikt.

²³⁶ Een standaardglas is een wetenschappelijke maat voor 10 gram pure alcohol en vaak geen dagelijkse werkelijkheid (*Hoeveel alcohol zit er in een glas?*, alcoholinfo.nl).

²³⁷ *Cijfers alcohol*, Trimbos-instituut. Het aantal glazen per week is berekend door het aantal gebruiksdagen de laatste 4 weken te delen door vier en dat te vermenigvuldigen met de gemiddelde gebruikshoeveelheid op doordeweekse en vrije dagen.

²³⁸ *Cijfers alcohol*, Trimbos-instituut. Eén keer per week of vaker is geoperationaliseerd als minimaal 4 dagen in de laatste 4 weken. Voor het aantal glazen is gekeken naar de maximale gebruikshoeveelheid op doordeweekse en vrije dagen.

- *Zwaar roken* = minstens 20 sigaretten per dag²³⁹

Bij alcohol is (tevens) een overschrijding van geadviseerde maximale hoeveelheid gehanteerd als indicator van riskant gebruik:

- *Te veel drinken* = meer dan maximaal één glas alcohol per dag²⁴⁰

Bij cannabis wordt sinds 1995 in Antenne een eigen definitie gehanteerd:

- *Riskant blowen* = elke dag blowen (ongeacht hoeveelheid) of een paar keer per week meer dan één joint blowen²⁴¹

Net als voor cannabis, bestaan er voor overige drugs, medicijnen en gokken geen (inter)nationale standaardmaten of adviezen met betrekking tot frequentie of hoeveelheid van gebruik. Weliswaar zijn er meerdere diagnostische vragenlijsten en screeners voor problematisch gebruik of afhankelijkheid, maar geen van die instrumenten hanteert een afkappunt voor frequentie of hoeveelheid.

Bij overige drugs moet alle gebruik als riskant worden gezien. Om de risico's bij gebruik te beperken, wordt bij cocaïne en amfetamine geadviseerd om alleen af en toe of bij een speciale gelegenheid te gebruiken.²⁴² Bij ecstasy wordt geadviseerd om niet vaker dan eens in de 6 tot 8 weken te gebruiken, hetgeen neerkomt op maximaal 8 keer per jaar.²⁴³ Daarom is voor xtc-pillen, cocaïne en amfetamine een gebruiksfrequentie van meer dan 8 dagen in de laatste 12 maanden aangemerkt als indicatie van (extra) riskant gebruik.

De zelf-gerapporteerde wens om te stoppen of minderen wordt gezien als een overschrijding van de eigen norm voor frequentie of hoeveelheid en daarmee als aanvullende indicatie voor riskant gebruik of gokken.

B.1.7 Analyse

Daar waar bij digitale vragenlijsten de mogelijkheid bestaat tot verplichte invoer, zijn bij papieren vragenlijsten missende antwoorden onoverkomelijk. Deze worden bij de berekening van percentages en gemiddelden buiten beschouwing gelaten. Over het algemeen betreft het enkele missende antwoorden en in alle gevallen is er geen grond om aan te nemen dat het om selectieve non-respons gaat waardoor de berekende percentages en gemiddelden niet valide zouden zijn.

Gehanteerde statistische verschiltoetsen bij vergelijkingen van *percentages* zijn Chi-kwadraat of Fisher's Exact, en bij vergelijkingen van *gemiddelden* T-test of Anova. In de tabellen wordt niet de exacte p-waarde van de

²³⁹ Reep-van den Bergh CMM, Harteloh PPM & Croes EA (2017) [Doodsoorzaak nr. 1 bij jonge Nederlanders: de sigaret](#), *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 161: D1991. Het aantal sigaretten per dag is berekend als de gemiddelde gebruikshoeveelheid op doordeweekse en vrije dagen.

²⁴⁰ [Alcoholgebruik volwassenen: wat is het advies?](#), Alcoholinfo.nl.

²⁴¹ Een paar keer per week is geoperationaliseerd als minimaal 8 dagen in de laatste 4 weken. Voor het aantal joints is gekeken naar de gemiddelde gebruikshoeveelheid op doordeweekse en vrije dagen.

²⁴² [Alcohol- en drugsinfo: Cocaïne](#), Jellinek.nl | [Alcohol- en drugsinfo: Speed/amfetamine](#), Jellinek.nl

²⁴³ [Alcohol- en drugsinfo: XTC/MDMA](#), Jellinek.nl

uitkomst van deze toetsen vermeld, maar is de significantie aangegeven met symbolen: ***n.s.*** (geen significant verschil), * ($p \leq .05$), ** ($p \leq .01$), *** ($p \leq .005$), **** ($p \leq .001$). Bij te kleine aantallen gebruikers ($n < 20$) is vergelijking naar subgroep weinig zinvol en daarom achterwege gelaten.

Bij gemiddelden wordt in de tabellen tevens de mediaan weergegeven (het 'middelste' getal, waar de helft onder en de helft boven scoort). Bij kleine aantallen, extreme uitschieters en scheve verdelingen is de mediaan meer valide dan het gemiddelde.

B.2 Tabellen cafésurvey

B.2.1 Cafépubliek

Tabel B.1 gender, identiteit en leeftijd

	TOTAAL (n = 1.188)
gender	
man	48.9%
vrouw	49.0%
overig	0.9%
zeg ik liever niet	1.2%
identiteit	
heteroseksueel	83.6%
homoseksueel/lesbisch	6.3%
biseksueel	7.8%
overig	1.5%
zeg ik liever niet	0.8%
leeftijd	
16-19 jaar	3.2%
20-24 jaar	37.8%
25-29 jaar	34.5%
30+ jaar	24.5%
min-max	17-77
gemiddeld (sd)	27.0 (6.5)
mediaan	26

Tabel B.2 achtergrond en woonplaats

	TOTAAL (n = 1.188)
achtergrond ²⁴⁴	
Nederlands	84.5%
Surinaams/Antilliaans	3.5%
Turks/Marokkaans	2.4%
Europees	4.9%
overig	4.6%
woonplaats	
Amsterdam	75.7%
elders	24.3%

Tabel B.3 opleiding

	TOTAAL (n = 1.188)
huidige opleiding	
vmbo	0.3%
havo/vwo	1.3%
mbo	2.2%
hbo/universiteit	35.5%
n.v.t. (geen opleiding volgend)	60.8%
afgeronde opleiding	
vmbo	1.3%
havo/vwo	3.0%
mbo	6.5%
hbo/universiteit	52.0%
n.v.t. (nog in opleiding)	37.2%
opleidingsniveau ²⁴⁵	
vmbo/havo/vwo	5.5%
mbo	8.1%
hbo/universiteit	83.2%

²⁴⁴ Zelf-gerapporteerde (familie)achtergrond of afkomst. Zie B.1.2 Achtergrond (pag. 195).

²⁴⁵ Huidige opleiding of (indien momenteel geen opleiding volgend) hoogste afgeronde opleiding.

Tabel B.4 werk en voornaamste bezigheid

	TOTAAL (n = 1.188)
betaalde (bij)baan	
geen	8.0%
minder dan 12 uur p.w.	11.3%
12-35 uur p.w.	30.8%
minimaal 36 uur p.w.	49.9%
voornaamste bezigheid ²⁴⁶	
studenten	40.4%
werkenden	56.7%
niet-werkzaam	2.9%

Tabel B.5 uitgaan

	TOTAAL (n = 1.188)
uitgaansgelegenheden (laatste 4 weken)	
café, kroeg of bar	100%
club of discotheek	65.3%
optreden/concert van een artiest/band	35.8%
kleinschalig dancefestival (<5.000 bezoekers)	31.0%
grootschalig dancefestival (>5.000 bezoekers)	31.1%
(illegale) rave	8.6%
door vrienden of vereniging georganiseerd feest	50.8%
uitgaansfrequentie (laatste 4 weken)	
gemiddeld (sd)	5.8 (3.9)
mediaan	5

²⁴⁶ Studenten = volgen een opleiding (meestal hbo/wo). Werkenden = volgen geen opleiding (meestal hbo/wo afgerond), hebben betaald werk. Niet werkzaam = volgen geen opleiding en hebben geen betaald werk.

B.2.2 Middelengebruik

Tabel B.6 alcohol

	TOTAAL (n = 1.188)
prevalentie	
ooit	99.1%
laatste 12 maanden	98.0%
laatste 4 weken	95.9%
elke dag	1.4%

Tabel B.7 alcohol naar subgroep

	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken
gender	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
man	99.0%	97.8%	96.0%
vrouw	99.5%	98.6%	96.2%
identiteit	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
hetero	99.2%	98.1%	96.2%
lhbt+	98.4%	97.3%	93.4%
leeftijd	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
16-24 jaar	98.2%	97.8%	96.9%
25-29 jaar	99.5%	97.7%	94.5%
30+ jaar	100%	99.3%	96.3%
opleidingsniveau	****	****	****
vo/mbo	95.0%	92.5%	87.6%
hbo/wo	99.8%	98.9%	97.2%
bezigheid	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
student	98.4%	97.7%	97.2%
werkend	99.3%	98.2%	94.9%
achtergrond	****	****	****
Nederlands	99.6%	98.8%	96.9%
overig	96.1%	93.8%	91.6%
woonplaats	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Amsterdam	99.1%	98.1%	96.3%
overig	99.0%	97.6%	94.4%

Tabel B.8 frequentie en hoeveelheid alcohol
Huidige drinkers (laatste 4 weken)

	TOTAAL (n = 1.188)
frequentie (dagen laatste 4 weken)	
gemiddeld (sd)	10.5 (6.2)
mediaan	10
drinkdagen	
alleen weekend (vr-zo) of andere vrije dagen	35.1%
(ook) gewone doordeweekse dagen (ma-do)	64.9%
hoeveelheid doordeweekse dag (n = 733)	
maximaal 1 glas	24.1%
2-4 glazen	57.0%
5-9 glazen	14.5%
minimaal 10 glazen	4.4%
gemiddeld (sd)	3.0 (2.2)
mediaan	2
hoeveelheid vrije dag (n = 1.130)	
maximaal 1 glas	2.5%
2-4 glazen	20.5%
5-9 glazen	37.8%
minimaal 10 glazen	39.1%
gemiddeld (sd)	8.3 (4.7)
mediaan	8
indicatie riskant gebruik (meerdere mogelijk)	
meer dan geadviseerd ²⁴⁷	97.6%
overmatige drinker ²⁴⁸	38.6%
zware drinker ²⁴⁹	72.1%
willen stoppen/minderen	29.7%

Tabel B.9 frequentie en hoeveelheid alcohol naar subgroep
Huidige drinkers (laatste 4 weken)

	gem. aantal dagen laatste 4 weken (sd)	drinkt (ook) doordeweeks	gem. hoeveelheid doordeweekse dag (sd)	gem. hoeveelheid vrije dag (sd)
gender	**	n.s.	****	****
man	11.0 (6.6)	64.2%	3.3 (2.4)	9.3 (5.1)
vrouw	10.0 (5.7)	66.4%	2.8 (2.0)	7.5 (4.1)
identiteit	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
hetero	10.6 (6.2)	64.5%	3.0 (2.2)	8.4 (4.8)
lhbti+	10.1 (6.1)	66.7%	3.0 (2.3)	7.8 (4.5)
leeftijd	****	****	****	****
16-24 jaar	11.6 (6.1)	73.9%	3.4 (2.3)	9.2 (4.9)
25-29 jaar	10.2 (5.8)	59.3%	2.8 (2.2)	8.5 (4.7)
30+ jaar	9.2 (6.6)	57.5%	2.6 (2.0)	6.5 (4.2)
opleidingsniveau	n.s.	*	****	*
vo/mbo	10.9 (7.1)	73.6%	3.9 (2.8)	9.1 (5.3)
hbo/wo	10.4 (6.0)	63.6%	2.9 (2.1)	8.2 (4.6)
bezigheid	*	****	****	****
student	11.1 (5.9)	72.6%	3.3 (2.2)	9.5 (4.8)
werkend	10.3 (6.2)	59.0%	2.7 (2.1)	7.6 (4.6)
achtergrond	n.s.	n.s.	n.s.	*
Nederlands	10.6 (6.1)	65.2%	3.0 (2.2)	8.5 (4.7)
overig	10.0 (6.7)	62.1%	3.1 (2.5)	7.5 (4.9)
woonplaats	***	n.s.	n.s.	*
Amsterdam	10.8 (6.2)	66.1%	3.1 (2.3)	8.5 (4.7)
overig	9.6 (6.2)	61.0%	2.8 (2.1)	7.8 (5.0)

²⁴⁷ Meer dan één glas alcohol per dag.

²⁴⁸ Meer dan 14 (vrouwen) of 21 (mannen) glazen alcohol per week.

²⁴⁹ Eén keer per week of vaker minimaal 4 (vrouwen) of 6 (mannen) glazen alcohol op één dag.

Tabel B.10 alcoholvrij

	TOTAAL (n = 1.188)
prevalentie	
laatste 12 maanden	56.8%
redenen ²⁵⁰	
ter vervanging van alcohol	63.5%
ter vervanging van frisdrank	13.1%
voor de afwisseling	22.1%
nog moeten rijden	36.8%
nog moeten werken	20.8%
alcoholvrije periode (bijv. <i>Dry January</i>)	11.5%
willen minderen met drinken	23.7%
willen stoppen met drinken	2.9%
zwangerschap, borstvoeding	0.3%
anders	8.4%

²⁵⁰ Van toepassing op recente (laatste 12 maanden) drinkers van alcoholvrije drank (n = 664). Meerdere antwoorden mogelijk.

Tabel B.11 tabak en/of vaperen

	TOTAAL (n = 1.188)
prevalentie tabak	
ooit	80.6%
laatste 12 maanden	65.2%
laatste 4 weken	54.0%
elke dag	11.9%
prevalentie vaperen	
ooit	58.3%
laatste 12 maanden	40.6%
laatste 4 weken	21.2%
elke dag	2.1%
prevalentie tabak en/of vaperen	
ooit	85.9%
laatste 12 maanden	72.7%
laatste 4 weken	60.7%
elke dag	13.9%

Tabel B.12 tabak en vaperen naar subgroep

	tabak			vaperen		
	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken
gender	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
man	80.9%	65.2%	55.5%	56.5%	39.3%	19.6%
vrouw	81.2%	65.8%	53.0%	60.3%	41.6%	23.1%
identiteit	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	***
hetero	81.5%	65.3%	54.9%	58.3%	39.4%	19.8%
lhbti+	75.5%	66.3%	51.6%	59.6%	45.9%	29.5%
leeftijd	*	****	****	****	****	****
16-24 jaar	77.9%	68.7%	58.4%	69.0%	48.5%	26.9%
25-29 jaar	84.9%	68.0%	55.7%	59.3%	45.1%	22.6%
30+ jaar	79.4%	55.5%	43.4%	37.4%	23.3%	11.8%
opleidingsniveau	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
vo/mbo	75.2%	62.1%	49.7%	65.8%	44.7%	26.7%
hbo/wo	81.3%	65.8%	54.9%	56.7%	39.7%	20.2%
bezigheid	<i>n.s.</i>	****	****	****	****	****
student	82.3%	73.2%	62.7%	67.4%	49.0%	25.6%
werkend	79.5%	59.0%	46.3%	50.9%	34.8%	17.4%
achtergrond	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Nederlands	81.6%	65.1%	53.1%	58.6%	40.4%	20.3%
overig	77.0%	69.1%	61.2%	56.7%	42.7%	26.4%
woonplaats	*	***	***	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Amsterdam	82.0%	67.6%	56.6%	58.9%	42.1%	21.5%
overig	76.3%	57.8%	46.0%	56.3%	35.8%	20.5%

Tabel B.13 frequentie en hoeveelheid tabak en vaperen
Huidige rokers/vapers (laatste 4 weken)

	huidige rokers (n = 640)	huidige vapers (n = 251)
frequentie (dagen laatste 4 weken)		
gemiddeld (sd)	12.7 (10.3)	6.9 (8.6)
mediaan	10	3
rookdagen		
alleen weekend (vr-zo) of andere vrije dagen	45.7%	-
(ook) gewone doordeweekse dagen (ma-do)	54.3%	
hoeveelheid doordeweekse dag (n = 344)		
maximaal 1 sigaret	11.0%	-
2-4 sigaretten	35.8%	
5-9 sigaretten	25.3%	
minimaal 10 sigaretten	27.9%	
gemiddeld (sd)	6.4 (5.0)	
mediaan	5	
hoeveelheid vrije dag (n = 634)		
maximaal 1 sigaret	8.3%	-
2-4 sigaretten	17.2%	
5-9 sigaretten	21.0%	
minimaal 10 sigaretten	53.4%	
gemiddeld (sd)	10.0 (6.8)	
mediaan	10	
indicatie riskant gebruik (meerdere mogelijk)		
zware roker ²⁵¹	2.5%	-
willen stoppen/minderen	55.3%	19.7%

Tabel B.14 frequentie en hoeveelheid tabak naar subgroep
Huidige rokers (laatste 4 weken)

	gem. aantal dagen per 4 weken (sd)	rookt (ook) doordeweeks	gem. hoeveelheid doordeweekse dag (sd)	gem. hoeveelheid vrije dag (sd)
gender	*	n.s.	****	****
man	13.5 (10.6)	57.5%	7.3 (5.3)	11.1 (7.0)
vrouw	11.8 (9.8)	50.3%	5.1 (4.1)	8.9 (6.4)
identiteit	*	n.s.	n.s.	n.s.
hetero	12.3 (10.1)	53.2%	6.2 (4.9)	10.0 (6.8)
lhbti+	15.0 (10.7)	58.9%	7.3 (5.2)	10.0 (7.0)
leeftijd	****	****	****	n.s.
16-24 jaar	14.7 (10.0)	64.8%	5.3 (4.0)	10.3 (6.5)
25-29 jaar	10.7 (9.7)	41.2%	6.4 (4.9)	9.8 (6.8)
30+ jaar	12.0 (10.8)	55.2%	8.5 (6.1)	9.7 (7.4)
opleidingsniveau	****	****	****	****
vo/mbo	19.1 (10.5)	79.7%	8.7 (5.7)	12.8 (6.7)
hbo/wo	11.8 (9.9)	50.7%	5.8 (4.5)	9.6 (6.7)
bezigheid	n.s.	*	***	n.s.
student	13.1 (10.0)	59.0%	5.5 (4.1)	10.0 (6.5)
werkend	12.4 (10.5)	48.7%	7.2 (5.5)	10.0 (7.1)
achtergrond	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Nederlands	12.5 (10.3)	53.2%	6.3 (5.0)	10.1 (6.9)
overig	12.7 (10.1)	57.4%	6.4 (5.1)	9.5 (6.2)
woonplaats	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Amsterdam	12.9 (10.3)	53.8%	6.4 (5.0)	10.3 (6.9)
overig	12.2 (10.4)	56.2%	6.5 (5.0)	9.1 (6.4)

²⁵¹ Minimaal 20 sigaretten per dag.

Tabel B.15 cannabis

	TOTAAL (n = 1.188)
prevalentie	
ooit	83.3%
laatste 12 maanden	42.2%
laatste 4 weken	23.9%
elke dag	0.8%

Tabel B.16 cannabis naar subgroep

	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken
gender	****	****	****
man	87.8%	51.2%	30.6%
vrouw	79.4%	32.9%	16.6%
identiteit	n.s.	*	n.s.
hetero	84.2%	40.9%	23.0%
lhbt+	79.3%	48.9%	28.3%
leeftijd	n.s.	****	****
16-24 jaar	83.8%	49.3%	28.8%
25-29 jaar	84.9%	42.6%	23.0%
30+ jaar	81.1%	28.5%	15.9%
opleidingsniveau	***	n.s.	*
vo/mbo	75.2%	47.2%	30.4%
hbo/wo	84.9%	41.3%	22.6%
bezigheid	n.s.	****	****
student	85.1%	48.0%	28.9%
werkend	83.0%	38.1%	20.0%
achtergrond	n.s.	****	****
Nederlands	83.9%	39.9%	20.7%
overig	81.5%	54.5%	39.9%
woonplaats	n.s.	n.s.	n.s.
Amsterdam	83.9%	41.5%	23.0%
overig	81.6%	44.4%	26.7%

Tabel B.17 frequentie en hoeveelheid cannabis
Huidige blowers (laatste 4 weken)

	huidige blowers (n = 283)
frequentie (dagen laatste 4 weken)	
gemiddeld (sd)	5.8 (6.6)
mediaan	3
drinkdagen	
alleen weekend (vr-zo) of andere vrije dagen	60.4%
(ook) gewone doordeweekse dagen (ma-do)	39.6%
hoeveelheid doordeweekse dag (n = 109)	
maximaal 1 joint	65.1%
2-4 joints	28.4%
5-9 joints	6.4%
minimaal 10 joints	0%
gemiddeld (sd)	1.7 (1.3)
mediaan	1
hoeveelheid vrije dag (n = 275)	
maximaal 1 joint	61.0%
2-4 joints	34.6%
5-9 joints	3.9%
minimaal 10 joints	0.5%
gemiddeld (sd)	1.7 (1.3)
mediaan	1
indicatie riskant gebruik (meerdere mogelijk)	
riskante blower ²⁵²	17.4%
willen stoppen/minderen	13.9%

Tabel B.18 frequentie en hoeveelheid cannabis naar subgroep
Huidige blowers (laatste 4 weken)

	gem. aantal dagen laatste 4 weken (sd)	blowt (ook) doordeweeks	gem. hoeveelheid doordeweekse dag (sd)	gem. hoeveelheid vrije dag (sd)
gender	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
man	5.8 (6.6)	37.8%	1.6 (1.1)	1.6 (0.9)
vrouw	5.6 (6.6)	41.3%	1.7 (1.4)	1.8 (1.6)
identiteit	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
hetero	5.7 (6.6)	35.3%	1.6 (1.1)	1.7 (1.2)
lhbti+	5.9 (6.4)	54.9%	1.9 (1.6)	1.7 (1.6)
leeftijd	*	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
16-24 jaar	6.8 (6.8)	46.5%	1.8 (1.3)	1.7 (1.2)
25-29 jaar	4.6 (5.9)	29.1%	1.4 (0.7)	1.6 (1.1)
30+ jaar	5.2 (7.3)	35.7%	1.4 (0.7)	1.7 (1.3)
opleidingsniveau	*	***	<i>n.s.</i>	**
vo/mbo	7.9 (7.3)	60.4%	1.8 (1.2)	2.5 (2.0)
hbo/wo	5.5 (6.5)	36.2%	1.6 (1.3)	1.5 (1.0)
bezigheid	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
student	6.4 (6.7)	46.3%	1.7 (1.4)	1.7 (1.3)
werkend	5.1 (6.4)	31.9%	1.5 (1.1)	1.6 (1.2)
achtergrond	<i>n.s.</i>	***	*	<i>n.s.</i>
Nederlands	5.2 (6.2)	34.0%	1.4 (1.0)	1.6 (1.2)
overig	6.8 (7.7)	54.3%	2.0 (1.5)	1.9 (1.5)
woonplaats	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Amsterdam	5.7 (6.7)	38.0%	1.6 (1.2)	1.6 (1.0)
overig	5.9 (6.6)	44.0%	1.8 (1.4)	1.9 (1.8)

²⁵² Dagelijks blowen (ongeacht hoeveelheid) of een paar keer per week meer dan één joint blowen. Deze definitie wordt (bij gebrek aan standaardmaten of adviezen) sinds 1995 in Antenne gehanteerd.

Tabel B.19 xtc-pillen, cocaïne en amfetamine

	xtc-pillen	cocaïne	amfetamine
prevalentie			
ooit	76.9%	63.6%	45.7%
laatste 12 maanden	53.2%	48.3%	21.6%
laatste 4 weken	21.0%	29.3%	9.1%

Tabel B.20 xtc-pillen, cocaïne en amfetamine naar subgroep

	xtc-pillen			cocaïne			amfetamine		
	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken
gender	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*	**	****	****	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
man	76.2%	55.4%	24.1%	67.7%	54.3%	34.4%	48.8%	23.2%	9.1%
vrouw	77.7%	51.8%	18.8%	59.8%	43.3%	24.7%	42.9%	20.7%	9.5%
identiteit	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
hetero	77.5%	54.7%	21.2%	63.6%	49.0%	29.4%	44.9%	22.0%	9.5%
lhbt+	73.8%	47.0%	20.8%	64.1%	46.2%	29.9%	49.2%	19.9%	8.3%
leeftijd	*	****	*	****	****	**	****	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
16-24 jaar	75.1%	56.4%	22.0%	54.7%	46.2%	28.4%	35.4%	19.9%	8.6%
25-29 jaar	81.7%	57.1%	23.3%	73.9%	56.9%	35.0%	56.0%	25.7%	9.9%
30+ jaar	72.8%	41.8%	14.6%	65.1%	39.8%	23.8%	50.7%	19.3%	8.9%
opleidingsniveau	***	****	*	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
vo/mbo	67.7%	39.8%	14.9%	57.1%	39.8%	26.7%	45.0%	18.1%	5.6%
hbo/wo	78.0%	55.0%	21.8%	64.7%	49.6%	29.5%	45.7%	22.0%	9.7%
bezigheid	<i>n.s.</i>	***	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	****	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
student	77.0%	59.2%	23.0%	58.6%	50.2%	30.8%	37.4%	19.6%	8.4%
werkend	76.8%	49.9%	20.2%	66.0%	47.1%	27.5%	49.9%	22.6%	9.4%
achtergrond	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Nederlands	78.1%	53.8%	20.1%	64.9%	49.2%	29.3%	47.0%	22.1%	9.2%
overig	71.2%	49.2%	25.4%	56.5%	44.1%	29.9%	39.0%	19.8%	9.6%
woonplaats	***	*	*	****	****	****	**	*	***
Amsterdam	79.1%	55.3%	22.7%	67.3%	51.9%	32.0%	47.9%	23.3%	10.4%
overig	70.0%	46.7%	15.7%	51.9%	36.8%	20.7%	38.9%	16.3%	4.9%

Tabel B.21 frequentie xtc-pillen, cocaïne en amfetamine naar subgroep
Recente gebruikers (laatste 12 maanden)

	xtc-pillen (n = 625)	cocaïne (n = 569)	amfetamine (n = 254)
frequentie (dagen laatste 12 maanden)			
gemiddeld (sd)	4.5 (6.0)	11.1 (19.7)	7.7 (22.3)
mediaan	3	5	3
indicatie riskant gebruik (meerdere mogelijk)			
vaker dan 8 keer per jaar	11.0%	36.3%	19.2%
willen stoppen/minderen ²⁵³	0.5%	9.0%	0.4%

Tabel B.22 frequentie xtc-pillen, cocaïne en amfetamine naar subgroep
Recente gebruikers (laatste 12 maanden)

	xtc-pillen gem. aantal dagen laatste 12 maanden (sd)	cocaïne gem. aantal dagen laatste 12 maanden (sd)	amfetamine gem. aantal dagen laatste 12 maanden (sd)
gender	***	****	n.s.
man	5.2 (7.7)	13.3 (22.1)	5.5 (9.7)
vrouw	3.7 (3.1)	7.8 (10.5)	9.8 (30.4)
identiteit	n.s.	n.s.	n.s.
hetero	4.5 (6.1)	10.9 (18.2)	5.9 (10.5)
lhbt+	5.2 (5.9)	12.9 (27.7)	18.4 (51.8)
leeftijd	n.s.	n.s.	n.s.
16-24 jaar	4.3 (3.4)	10.0 (15.6)	5.5 (10.6)
25-29 jaar	4.2 (4.0)	12.2 (24.4)	9.9 (32.3)
30+ jaar	5.8 (11.5)	11.3 (17.3)	5.2 (7.8)
opleidingsniveau	n.s.	n.s.	n.s.
vo/mbo	6.1 (8.3)	12.0 (13.4)	13.7 (21.6)
hbo/wo	4.4 (5.7)	10.9 (20.5)	7.0 (22.8)
bezigheid	n.s.	n.s.	n.s.
student	4.6 (7.1)	11.9 (22.1)	7.1 (15.1)
werkend	4.3 (4.5)	10.7 (19.1)	8.5 (27.8)
achtergrond	n.s.	n.s.	n.s.
Nederlands	4.4 (6.1)	11.0 (19.6)	7.9 (23.8)
overig	5.2 (6.0)	11.0 (14.9)	7.2 (13.2)
woonplaats	n.s.	n.s.	n.s.
Amsterdam	4.7 (6.4)	11.1 (18.9)	8.0 (24.0)
overig	3.8 (4.2)	11.3 (23.3)	6.3 (12.0)

²⁵³ Percentage gebaseerd op aantal recente gebruikers dat rapporteerde te willen stoppen/minderen met drugs en daarbij in een open invoeveld het betreffende middel specificerde. Voor xtc-pillen inclusief willen stoppen/minderen met ‘mdma’.

Tabel B.23 mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB

mdma-poeder		3-MMC/4-MMC		4-FA	5-APB/6-APB
prevalentie					
ooit	70.0%		44.0%	12.6%	3.8%
laatste 12 maanden	50.5%		32.2%	1.7%	1.1%
laatste 4 weken	20.7%		15.4%	0.3%	0.4%

Tabel B.24 mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB naar subgroep

	mdma-poeder			3-MMC/4-MMC			4-FA	5-APB/6-APB
	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	ooit
gender	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	*
man	69.5%	49.0%	21.7%	46.6%	33.6%	16.8%	14.4%	5.0%
vrouw	71.4%	52.9%	19.8%	41.5%	31.4%	14.3%	10.6%	2.5%
identiteit	*	**	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
hetero	71.4%	52.6%	21.5%	43.0%	31.5%	15.5%	12.4%	4.0%
lhbt+	63.5%	41.4%	16.6%	48.6%	37.6%	14.4%	14.0%	2.8%
leeftijd	**	****	****	****	****	****	****	*
16-24 jaar	68.2%	54.0%	22.2%	51.6%	42.4%	23.2%	5.4%	1.8%
25-29 jaar	75.7%	58.0%	24.5%	44.2%	28.8%	10.8%	18.0%	5.1%
30+ jaar	64.9%	33.2%	11.2%	29.4%	17.4%	7.5%	15.4%	4.2%
opleidingsniveau	**	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
vo/mbo	60.9%	43.6%	17.3%	38.0%	29.1%	14.6%	9.5%	3.2%
hbo/wo	71.2%	51.2%	20.9%	45.1%	32.6%	15.3%	12.9%	3.9%
bezigheid	<i>n.s.</i>	*	<i>n.s.</i>	****	****	****	****	*
student	68.6%	55.2%	22.9%	52.5%	43.0%	21.9%	7.5%	2.2%
werkend	70.4%	47.4%	18.6%	38.3%	25.1%	9.8%	14.7%	4.6%
achtergrond	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Nederlands	70.6%	51.7%	20.5%	44.3%	32.3%	15.0%	13.1%	3.5%
overig	67.8%	46.6%	22.4%	41.6%	31.8%	17.3%	8.2%	3.5%
woonplaats	****	****	***	***	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Amsterdam	74.2%	55.0%	22.6%	46.5%	33.6%	15.9%	13.1%	4.1%
overig	57.0%	36.6%	14.8%	36.0%	27.9%	13.8%	11.0%	2.8%

Tabel B.25 ketamine, lachgas, ghb en lean

	ketamine	lachgas	ghb	lean
prevalentie				
ooit	48.7%	60.5%	12.4%	3.2%
laatste 12 maanden	26.5%	9.2%	3.1%	0.9%
laatste 4 weken	9.2%	1.7%	0.6%	0.3%

Tabel B.26 ketamine, lachgas en ghb naar subgroep

	ketamine			lachgas			ghb	lean
	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	ooit
gender	****	****	n.s.	n.s.	***		n.s.	****
man	54.7%	33.8%	10.8%	12.9%	11.9%	~	12.9%	4.9%
vrouw	43.0%	19.2%	7.6%	12.2%	6.6%		12.2%	1.1%
identiteit	n.s.	n.s.	n.s.	****	n.s.		****	n.s.
hetero	48.5%	25.7%	8.6%	10.8%	8.9%	~	10.8%	3.4%
lhbt+	48.4%	29.7%	11.0%	20.6%	10.0%		20.6%	2.2%
leeftijd	****	*	n.s.	****	*		****	n.s.
16-24 jaar	41.4%	26.4%	9.5%	7.5%	11.5%		7.5%	4.3%
25-29 jaar	59.0%	30.2%	10.1%	13.1%	7.5%	~	13.1%	2.2%
30+ jaar	45.7%	21.1%	6.8%	18.2%	6.0%		18.2%	1.9%
opleidingsniveau	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	****		n.s.	n.s.
vo/mbo	44.3%	27.2%	7.6%	15.9%	18.4%	~	15.9%	3.9%
hbo/wo	49.6%	26.3%	9.3%	11.8%	7.6%		11.8%	3.0%
bezigheid	***	n.s.	n.s.	****	n.s.		****	n.s.
student	43.0%	26.3%	9.3%	5.8%	10.1%	~	5.8%	3.6%
werkend	52.4%	26.6%	8.5%	15.5%	9.2%		15.5%	2.6%
achtergrond	n.s.	n.s.	n.s.	**	***		**	n.s.
Nederlands	49.6%	26.8%	8.6%	11.1%	8.1%	~	11.1%	2.9%
overig	42.2%	25.4%	12.1%	18.6%	15.2%		18.6%	3.6%
woonplaats	****	****	n.s.	n.s.	n.s.		n.s.	n.s.
Amsterdam	53.2%	29.0%	10.0%	12.8%	9.9%	~	12.8%	3.2%
overig	35.0%	18.7%	6.7%	11.0%	7.0%		11.0%	3.2%

~ aantal gebruikers te klein voor zinnvolle vergelijking naar subgroep

Tabel B.27 paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-b

paddo's/truffels		paddodruppels		2c-B
prevalentie				
ooit	35.1%		37.7%	37.1%
laatste 12 maanden	15.4%		32.0%	16.2%
laatste 4 weken	3.9%		16.3%	2.4%

Tabel B.28 paddo's/truffels, paddodruppels en 2c-b naar subgroep

	paddo's/truffels			paddodruppels			2c-B		
	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken	ooit	laatste 12 maanden	laatste 4 weken
gender	***	***	n.s.	*	*	n.s.	****	***	***
man	39.8%	18.6%	3.9%	40.8%	35.2%	17.5%	42.8%	19.5%	3.7%
vrouw	29.7%	12.2%	4.1%	34.5%	28.8%	15.5%	30.8%	13.1%	1.1%
identiteit	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
hetero	34.0%	14.6%	4.2%	37.9%	32.9%	16.9%	36.5%	15.8%	2.3%
lhbt+	39.9%	18.5%	2.8%	37.0%	28.2%	14.4%	38.9%	18.9%	2.2%
leeftijd	*	n.s.	n.s.	****	****	****	**	n.s.	n.s.
16-24 jaar	29.8%	12.8%	3.0%	31.9%	27.6%	14.3%	33.6%	17.2%	2.7%
25-29 jaar	39.8%	17.5%	5.9%	47.3%	41.2%	22.2%	42.8%	16.8%	1.6%
30+ jaar	36.4%	15.9%	3.4%	33.5%	26.3%	11.3%	32.6%	12.5%	2.3%
opleidingsniveau	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	*	*	n.s.	n.s.	n.s.
vo/mbo	31.4%	17.9%	1.9%	31.4%	23.1%	9.6%	34.2%	15.2%	3.2%
hbo/wo	35.7%	15.0%	4.2%	38.4%	32.9%	17.1%	38.1%	16.7%	2.3%
bezigheid	*	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
student	30.8%	13.8%	2.9%	34.0%	31.1%	16.1%	35.5%	17.9%	3.1%
werkend	37.7%	17.0%	4.8%	39.7%	33.4%	16.9%	37.3%	14.8%	2.2%
achtergrond	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
Nederlands	33.8%	14.3%	3.6%	37.7%	32.7%	17.2%	37.2%	16.3%	2.3%
overig	39.8%	19.9%	4.7%	33.7%	26.7%	11.6%	35.5%	16.3%	2.9%
woonplaats	n.s.	n.s.	n.s.	****	****	****	***	*	n.s.
Amsterdam	34.8%	15.4%	3.8%	40.9%	35.6%	18.7%	39.4%	17.4%	2.5%
overig	35.9%	15.3%	4.3%	27.8%	20.6%	8.9%	29.9%	12.5%	2.1%

Tabel B.29 *Isd, dmt, crack, heroïne en methamfetamine*

	Isd	DMT	crack	heroïne	methamfetamine
prevalentie					
ooit	13.9%	2.8%	1.1%	0.5%	2.0%
laatste 12 maanden	5.9%	0.9%	0.2%	0.1%	0.4%
laatste 4 weken	1.0%	0.2%	0%	0.1%	0.2%

Tabel B.30 *Isd, dmt, crack, heroïne en methamfetamine naar subgroep*

	Isd		DMT	crack	heroïne	methamfetamine
	ooit	laatste 12 maanden	ooit	ooit	ooit	ooit
gender	***	****	n.s.			n.s.
man	16.6%	8.0%	3.6%			2.3%
vrouw	10.6%	3.6%	1.8%	~	~	1.4%
identiteit	*	*	n.s.			*
hetero	12.5%	5.1%	2.6%			1.6%
lhbti+	18.8%	9.4%	3.9%	~	~	3.9%
leeftijd	****	*	*			n.s.
16-24 jaar	9.1%	3.9%	0.9%			1.6%
25-29 jaar	14.5%	5.9%	3.8%	~	~	1.3%
30+ jaar	19.6%	9.1%	3.0%			2.7%
opleidingsniveau	n.s.	n.s.	*			n.s.
vo/mbo	16.1%	7.7%	5.8%			2.6%
hbo/wo	13.4%	5.5%	2.2%	~	~	1.8%
bezigheid	****	*	***			n.s.
student	9.2%	3.6%	0.7%			1.9%
werkend	16.2%	6.8%	3.9%	~	~	2.1%
achtergrond	**	*	n.s.			n.s.
Nederlands	12.2%	4.9%	2.4%			1.7%
overig	19.8%	8.7%	4.1%	~	~	2.9%
woonplaats	n.s.	n.s.	n.s.			n.s.
Amsterdam	14.7%	6.5%	2.6%			1.7%
overig	11.4%	3.9%	3.6%	~	~	2.8%

~ aantal gebruikers te klein voor zinnvolle vergelijking naar subgroep

Tabel B.31 middelengebruik tijdens een caféavond

	TOTAAL (n = 1.188)
tijdens vorige caféavond	
alcohol	93.4%
tabak	45.3%
vapes	9.4%
cannabis	6.7%
xtc/mdma ²⁵⁴	5.5%
cocaïne	14.8%
amfetamine	2.0%
3-MMC/4-MMC	2.4%
ketamine	1.0%
paddodruppels	1.8%
overig ²⁵⁵	0.9%
drank en/of drugs ²⁵⁶	
niets	5.1%
alleen drank	69.6%
(ook) drugs	25.3%

Tabel B.32 drank en/of drugs tijdens een caféavond naar subgroep

	niets	alleen drank	(ook) drugs
gender			**
man	5.1%	65.9%	29.0%
vrouw	4.7%	74.0%	21.3%
identiteit			***
hetero	4.6%	71.8%	23.7%
lhbti+	7.7%	59.6%	32.8%
leeftijd			n.s.
16-24 jaar	4.0%	73.2%	22.8%
25-29 jaar	5.0%	66.7%	28.3%
30+ jaar	7.1%	70.6%	22.3%
opleidingsniveau			****
vo/mbo	10.6%	59.4%	30.0%
hbo/wo	4.1%	71.5%	24.4%
bezigheid			n.s.
student	3.8%	71.2%	25.0%
werkend	5.9%	69.3%	24.8%
achtergrond			****
Nederlands	4.3%	72.1%	23.7%
overig	9.7%	56.6%	33.7%
woonplaats			*
Amsterdam	4.1%	70.7%	25.2%
overig	8.4%	66.2%	25.4%

²⁵⁴ Xtc-pillen en/of mdma-poeder.

²⁵⁵ 6-APB (1x), ayahuasca (1x), ghb (2x), lsd (4x), paddo's (1x), phenibut (1x) en snus (1x).

²⁵⁶ Drugs = cannabis, xtc/mdma, cocaïne, amfetamine of andere drugs. Nicotine buiten beschouwing gelaten.

Tabel B.33 medicijnen en gokken

	TOTAAL (n = 1.188)
medicijnen zonder recept (laatste 12 maanden)	
adhd-medicatie	12.5%
slaap- of kalmeringsmiddelen	7.4%
zware pijnstillers	2.1%
antidepressiva	1.6%
TOTAAL	20.0%
gokken (laatste 12 maanden)	
online	16.0%
offline	13.9%
TOTAAL	24.2%

Tabel B.34 uitgave en riskant gokken

Recente gokkers (laatste 12 maanden, online en/of offline)

	recente gokkers (n = 280)
uitgave (totaal laatste 12 maanden)	
gemiddeld (sd)	€951 (6529)
mediaan	€100
riskant gokken	
willen stoppen/minderen	6.1%

Tabel B.35 medicijnen en gokken naar subgroep

	medicijnen zonder recept totaal (laatste 12 maanden)	gokken totaal (laatste 12 maanden)
gender	<i>n.s.</i>	****
man	18.0%	39.9%
vrouw	21.7%	9.2%
identiteit	****	****
hetero	17.7%	26.6%
lhbti+	30.4%	11.5%
leeftijd	****	***
16-24 jaar	24.9%	28.2%
25-29 jaar	16.4%	23.7%
30+ jaar	15.6%	17.2%
opleidingsniveau	<i>n.s.</i>	*
vo/mbo	22.4%	31.0%
hbo/wo	19.0%	23.1%
bezigheid	****	***
student	25.9%	29.6%
werkend	14.6%	21.2%
achtergrond	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Nederlands	19.8%	23.5%
overig	18.4%	27.3%
woonplaats	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>
Amsterdam	20.9%	23.5%
overig	17.2%	26.3%

B.2.3 Trends 2000-2005-2010-2014-2018-2024

Tabel B.36 achtergrondkenmerken

	2000 (n = 503)	2005 (n = 408)	2010 (n = 585)	2014 (n = 523)	2018 (n = 540)	2024 (n = 1.184)	p '18-'24
gender ²⁵⁷							
man	44.5%	52.0%	51.1%	46.3%	37.0%	49.5%	****
vrouw	55.5%	48.0%	48.9%	52.7%	62.8%	49.6%	
overig					0.2%	0.9%	
identiteit ²⁵⁸							
hetero			84.3%	89.1%	88.5%	84.2%	*
lhbti+			15.7%	10.9%	11.5%	15.8%	
leeftijd ²⁵⁹							
14-15 jaar	1.2%	0.2%	0%	0.2%			
16-19 jaar	13.1%	9.1%	7.8%	4.4%	6.1%	3.2%	n.s.
20-24 jaar	33.9%	30.0%	30.6%	27.0%	34.8%	37.8%	
25-29 jaar	31.7%	28.1%	36.1%	40.0%	35.4%	34.5%	
30+ jaar	20.0%	32.5%	25.5%	28.5%	23.7%	24.5%	
gemiddeld (sd)	25.4 (6.0)	27.4 (6.9)	26.6 (5.8)	27.3 (5.6)	26.4 (5.2)	27.0 (6.5)	n.s.
mediaan	25	26	26	27	26	26	
opleidingsniveau ²⁶⁰							
vmbo/havo/vwo	18.0%	13.1%	6.3%	5.2%	5.9%	5.7%	**
mbo	14.1%	18.0%	9.0%	6.1%	4.3%	8.3%	
hbo/wo	67.9%	69.0%	84.7%	88.7%	89.8%	88.0%	
bezigheid ²⁶¹							
student	45.2%	42.9%	51.0%	44.7%	49.6%	40.4%	***
werkend	52.4%	53.2%	45.4%	52.4%	48.0%	56.7%	
niet-werkzaam	2.4%	3.9%	3.6%	2.9%	2.4%	2.9%	
achtergrond ²⁶²							
Nederlands	77.9%	77.9%	75.2%	79.9%	77.2%	84.5%	****
anders	22.1%	22.1%	24.8%	20.1%	22.8%	15.5%	
woonplaats							
Amsterdam	66.2%	71.1%	79.7%	85.7%	83.1%	75.7%	****
elders	33.9%	28.9%	20.3%	14.3%	16.9%	24.3%	

Tabel B.37 uitgaan

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	p '18-'24
uitgaansgelegenheden							
club/discotheek	63.2%	65.0%	65.5%	49.1%	48.2%	65.3%	****
concert/optreden	13.2%		29.0%		23.6%	35.8%	****
dancefestival/party klein		23.7%	26.5%		37.3%	31.0%	*
dancefestival/party groot		4.7%	5.4%		31.5%	31.1%	n.s.
dancefestival/party totaal	8.6%	26.7%	28.2%	31.5%	52.9%	46.7%	*
(illegale) rave				7.5%		8.6%	
(vrienden)feest	59.0%	59.4%	72.1%		66.2%	50.8%	****
uitgaansfrequentie							
1-3 keer	31.3%	36.5%	40.8%	35.2%	45.8%	28.2%	****
4-9 keer	50.2%	45.8%	45.0%	51.6%	43.5%	54.2%	
10 keer of vaker	18.5%	17.6%	14.2%	13.2%	10.7%	17.6%	

²⁵⁷ Categorie 'overig' toegevoegd sinds 2018.

²⁵⁸ In 2000 en 2005 werd niet gevraagd naar identiteit. Gay cafés werden echter wel meegenomen in de steekproef.

²⁵⁹ Sinds de invoering van de AVG in 2018 worden geen jongeren onder de 16 jaar meer onderzocht.

²⁶⁰ Categorie 'vmbo/havo/vwo' t/m 2018 inclusief enkelen met alleen basisschooldiploma.

²⁶¹ Student = volgt een opleiding (middelbare scholier, mbo-student of hbo/wo-student). Werkend = volgt geen opleiding en heeft betaald werk. Niet-werkzaam = volgt geen opleiding en heeft geen betaald werk.

²⁶² Tot en met 2018 bepaald aan de hand van geboorteland (zie B.1.2 Achtergrond, pag. 195, in VIII Bijlagen).

Tabel B.38 alcohol

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie alcohol							
ooit	99.0%	100%	99.8%	99.8%	99.8%	99.1%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden	97.4%	97.8%	99.5%	99.4%	99.6%	98.0%	**
laatste 4 weken	96.1%	96.6%	98.6%	98.7%	98.9%	95.9%	****
elke dag	7.0%	6.9%	8.7%	5.5%	3.3%	1.4%	*
frequentie (huidig) ²⁶³							
1-3 dagen				7.2%	10.3%	12.6%	<i>n.s.</i>
4-8 dagen				29.7%	36.2%	30.7%	
9-16 dagen				41.3%	39.8%	41.1%	
17-28 dagen				21.9%	13.7%	15.6%	
gemiddeld (sd)				12.9 (7.0)	11.2 (6.6)	10.5 (6.2)	<i>n.s.</i>
hoeveelheid (huidig) ²⁶³							
maximaal 1 glas	2.5%	2.3%	3.5%	2.3%	1.9%	2.4%	****
2-4 glazen	52.0%	48.2%	54.6%	58.3%	62.6%	29.8%	
5-9 glazen	32.9%	41.8%	32.4%	30.8%	28.6%	48.2%	
minimaal 10 glazen	12.6%	7.7%	9.5%	8.5%	7.0%	19.6%	
gemiddeld (sd)	5.1 (3.3)	4.9 (2.8)	4.7 (3.0)	4.5 (2.7)	4.4 (2.7)	6.4 (3.7)	****

Tabel B.39 alcoholvrij

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie alcoholvrij							
laatste 12 maanden					58.6%	56.8%	<i>n.s.</i>

Tabel B.40 tabak

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie							
ooit	88.1%	80.4%	81.9%	86.6%	85.4%	80.6%	*
laatste 12 maanden	70.3%	51.7%	62.6%	68.8%	66.3%	65.2%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken	57.2%	44.6%	54.4%	59.7%	55.4%	54.0%	<i>n.s.</i>
elke dag	45.6%	31.4%	25.6%	26.4%	18.7%	11.8%	****
frequentie (huidig) ²⁶⁴							
1-3 dagen				18.9%	35.8%	25.3%	****
4-8 dagen				18.9%	10.7%	23.6%	
9-16 dagen				9.9%	13.0%	16.3%	
17-28 dagen				52.2%	40.5%	34.8%	
gemiddeld (sd)				17.1 (11.1)	14.1 (11.4)	12.7 (10.3)	<i>n.s.</i>
hoeveelheid (huidig) ²⁶⁴							
maximaal 1 sigaret	8.7%	29.7%	7.6%	12.2%	10.8%	8.0%	****
2-4 sigaretten	17.4%	14.8%	27.3%	26.6%	30.1%	20.1%	
5-9 sigaretten	16.1%	15.4%	24.0%	23.7%	31.8%	32.4%	
minimaal 10 sigaretten	57.9%	40.1%	41.1%	37.5%	27.4%	39.4%	
gemiddeld (sd)	11.4 (7.5)	8.6 (7.7)	8.4 (6.1)	7.7 (6.1)	6.4 (4.7)	8.1 (5.5)	****

²⁶³ Frequentie (aantal drinkdagen in de laatste 4 weken) en hoeveelheid (aantal glazen op drinkdagen) zijn van toepassing op huidige drinkers (laatste 4 weken) en werden in eerdere cafésurveys op verschillende manieren gemeten (zie *B.1 Surveymethode en definities*, pag. 194).

²⁶⁴ Frequentie (aantal rookdagen in de laatste 4 weken) en hoeveelheid (aantal sigaretten op rookdagen) zijn van toepassing op huidige rokers (laatste 4 weken) en werden in eerdere cafésurveys op verschillende manieren gemeten (zie *B.1 Surveymethode en definities*, pag. 194).

Tabel B.41 *vapen*

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie vapen							
ooit					23.3%	58.3%	****
laatste 12 maanden				15.7%	12.0%	40.6%	****
laatste 4 weken					4.4%	21.2%	****
prevalentie tabak en/of vapen							
ooit					85.7%	85.9%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden				69.4%	66.9%	72.7%	*
laatste 4 weken					56.3%	60.7%	<i>n.s.</i>

Tabel B.42 *cannabis*

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie cannabis							
ooit	75.2%	72.5%	79.7%	85.3%	87.2%	83.3%	*
laatste 12 maanden	42.8%	36.3%	45.6%	50.9%	52.2%	42.2%	****
laatste 4 weken	23.6%	21.8%	22.7%	30.0%	27.0%	23.9%	<i>n.s.</i>
elke dag	2.0%	2.5%	0.9%	0.2%	1.3%	0.8%	<i>n.s.</i>
frequentie (huidig) ²⁶⁵							
1-3 dagen				78.3%	80.7%	56.0%	****
4-8 dagen				12.7%	8.3%	22.3%	
9-16 dagen				4.5%	3.4%	13.5%	
17-28 dagen				4.5%	7.6%	8.2%	
gemiddeld (sd)				4.0 (4.9)	4.5 (6.5)	5.8 (6.6)	<i>n.s.</i>
hoeveelheid (huidig)							
maximaal 1 joint	64.7%	51.8%	73.8%	82.2%	79.2%	60.6%	****
2-4 joints	31.0%	44.7%	24.6%	16.6%	20.8%	38.0%	
5-9 joints	3.4%	3.5%	1.5%	1.3%	0%	1.4%	
minimaal 10 joints	0.9%	0%	0%	0%	0%	0%	
gemiddeld (sd)	1.6 (1.3)	1.7 (1.3)	1.3 (1.0)	1.2 (0.7)	1.1 (0.7)	1.6 (1.0)	****

Tabel B.43 *xtc-pillen*

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie							
ooit	33.7%	31.9%	46.0%	62.9%	69.3%	76.9%	****
laatste 12 maanden	20.2%	17.2%	33.1%	50.1%	48.1%	53.2%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken	9.5%	7.4%	13.1%	24.7%	25.7%	21.0%	*
frequentie (recent) ²⁶⁶							
gemiddeld (sd)				4.9 (4.7)	5.2 (4.5)	4.5 (6.0)	<i>n.s.</i>

Tabel B.44 *cocaïne*

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie							
ooit	25.7%	26.0%	34.1%	42.3%	51.5%	63.6%	****
laatste 12 maanden	17.6%	16.2%	23.9%	28.7%	38.1%	48.3%	****
laatste 4 weken	8.9%	7.8%	12.4%	15.1%	22.2%	29.3%	***
frequentie (recent) ²⁶⁶							
gemiddeld (sd)				7.8 (12.0)	11.0 (24.3)	11.1 (19.7)	<i>n.s.</i>

²⁶⁵ Frequentie (aantal blowdagen in de laatste 4 weken) en hoeveelheid (aantal joints op blowdagen) zijn van toepassing op huidige blowers (laatste 4 weken) en werden in eerdere cafésurveys op verschillende manieren gemeten (zie *B.1 Surveymethode en definities*, pag. 194).

²⁶⁶ Frequentie (aantal gebruiksdagen in de laatste 12 maanden) is uitsluitend van toepassing op recente gebruikers.

Tabel B.45 amfetamine

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie							
ooit	16.9%	16.9%	17.8%	33.5%	38.3%	45.7%	***
laatste 12 maanden	5.2%	5.6%	7.5%	19.5%	22.2%	21.6%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken	1.6%	1.5%	2.0%	8.8%	12.4%	9.1%	*
frequentie (recent) ²⁶⁶							
gemiddeld (sd)				7.8 (18.4)	7.4 (10.1)	7.7 (22.2)	<i>n.s.</i>

Tabel B.46 mdma-poeder, 3-MMC/4-MMC, 4-FA en 5-APB/6-APB

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie mdma-poeder							
ooit			27.6%	46.7%	52.4%	70.0%	****
laatste 12 maanden			19.6%	30.8%	32.2%	50.5%	****
laatste 4 weken			4.5%	9.2%	14.8%	20.7%	***
prevalentie 3-MMC/4-MMC ²⁶⁷							
ooit			2.3%	5.4%	5.4%	44.0%	****
laatste 12 maanden			1.7%	1.9%	1.9%	32.2%	****
laatste 4 weken			0.2%	0.6%	0.6%	15.4%	****
prevalentie 4-FA							
ooit				12.4%	33.3%	12.6%	****
laatste 12 maanden				11.5%	10.8%	1.7%	****
laatste 4 weken				5.4%	3.0%	0.3%	****
prevalentie 5-APB/6-APB							
ooit				2.9%	3.2%	3.6%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden				1.9%	1.1%	1.1%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken				0.4%	0.6%	0.4%	<i>n.s.</i>

Tabel B.47 ketamine, lachgas en ghb

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie ketamine							
ooit	3.2%	4.4%	7.7%	19.9%	26.5%	48.7%	****
laatste 12 maanden		2.3%	3.8%	13.2%	19.6%	26.5%	***
laatste 4 weken	0.4%	1.0%	0.9%	4.0%	9.6%	9.2%	<i>n.s.</i>
prevalentie lachgas							
ooit			25.5%	46.1%	62.4%	60.5%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden			10.8%	31.0%	34.6%	9.2%	****
laatste 4 weken			1.9%	10.9%	10.9%	1.7%	****
prevalentie ghb							
ooit	7.1%	10.0%	11.2%	19.3%	10.7%	12.4%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden		4.9%	6.3%	9.4%	4.1%	3.1%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken	1.0%	1.5%	1.9%	4.4%	1.9%	0.6%	*

Tabel B.48 paddo's, 2c-B, lsd en dmt

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	<i>p</i> '18-24
prevalentie paddo's							
ooit	24.8%	21.6%	24.8%	27.0%	24.3%	35.1%	****
laatste 12 maanden	6.3%	2.9%	4.6%	6.7%	6.9%	15.4%	****
laatste 4 weken	1.6%	0%	0.7%	1.1%	1.1%	3.9%	***
prevalentie 2c-B							
ooit	3.8%		4.8%	10.3%	16.4%	37.1%	****
laatste 12 maanden			2.8%	5.5%	8.9%	16.2%	****
laatste 4 weken	0.2%		0.2%	1.5%	2.2%	2.4%	<i>n.s.</i>
prevalentie lsd							
ooit	8.4%	6.4%	6.9%	7.3%	10.9%	13.9%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden	0.4%	1.0%	1.5%	1.0%	4.1%	5.9%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken	0%	0%	0.3%	0.6%	1.1%	1.0%	<i>n.s.</i>
prevalentie dmt							
ooit				1.7%	2.2%	2.8%	<i>n.s.</i>
laatste 12 maanden				0.4%	1.1%	0.9%	<i>n.s.</i>
laatste 4 weken				0%	0%	0.2%	<i>n.s.</i>

²⁶⁷ In 2010 en 2014 is uitsluitend 4-MMC gemeten.

Tabel B.49 crack, heroïne en methamfetamine

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	p '18-24
prevalentie crack							
ooit	5.0%	2.0%	2.9%	6.7%	2.6%	1.1%	*
laatste 12 maanden	2.4%	1.0%	0.3%	4.0%	1.6%	0.2%	***
laatste 4 weken	0.8%	0.2%	0.3%	1.7%	0.7%	0%	*
prevalentie heroïne							
ooit	1.0%	1.5%	1.2%	0.8%	0.2%	0.5%	n.s.
laatste 12 maanden	0.2%	0.2%	0%	0.2%	0.2%	0.1%	n.s.
laatste 4 weken	0.2%	0%	0%	0.2%	0.2%	0.1%	n.s.
prevalentie methamfetamine							
ooit			2.6%	2.1%	0.6%	2.0%	*
laatste 12 maanden			0.9%	0.4%	0.2%	0.4%	n.s.
laatste 4 weken			0%	0.2%	0%	0.2%	n.s.

Tabel B.50 middelengebruik tijdens een caféavond

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	p '18-24
tijdens (vorige) caféavond							
alcohol	88.1%	88.7%	93.7%	85.5%	87.1%	93.4%	****
tabak			45.1%	40.2%	32.9%	45.3%	****
cannabis	10.1%	7.8%	6.3%	1.1%	1.7%	6.7%	****
xtc/mdma ²⁶⁸	2.2%	3.2%	0.9%	0.8%	0%	5.5%	****
cocaïne	3.0%	2.0%	2.9%	1.5%	1.5%	14.8%	****
amfetamine	0%	0.2%	0.2%	1.0%	0.2%	2.0%	***
drank en/of drugs ²⁶⁹							
niets	11.1%	11.3%	6.1%	14.3%	13.7%	5.1%	****
alleen drank	74.4%	76.5%	84.4%	81.3%	83.0%	69.5%	
(ook) drugs	14.5%	12.3%	9.5%	9.5%	3.3%	25.3%	

Tabel B.51 gokken

	2000	2005	2010	2014	2018	2024	p '18-24
gokken (laatste 12 maanden)							
online					0.4%	16.0%	****
offline					0.6%	13.9%	****
TOTAAL					0.9%	24.2%	****

²⁶⁸ Xtc-pillen en/of mdma-poeder.
²⁶⁹ Drugs = cannabis, xtc/mdma, cocaïne, amfetamine of andere drugs. Nicotine buiten beschouwing gelaten.

VIII C Bijlage markt

C.1	Analysemethode testservice	224
C.1.1	Categorieën testresultaten	224
C.1.2	Werkzame stof	224
C.1.3	Zuiverheid	225
C.1.4	Vervuilende stoffen	225
C.1.5	Dosering	225
C.1.6	Prijs	226
C.2	Tabellen testservice	227
C.2.1	Aanbod	227
	Tabel C.1 soort drugsmonsters aangeboden.....	227
C.2.2	Ecstasy	228
	Tabel C.2 vorm	228
	Tabel C.3 werkzame stof xtc-pillen	228
	Tabel C.4 vervuilende stoffen xtc-pillen 2024	228
	Tabel C.5 dosering en prijs xtc-pillen	229
	Tabel C.6 werkzame stof mdma-poeders.....	229
	Tabel C.7 vervuilende stoffen mdma-poeders 2024	229
	Tabel C.8 dosering en prijs mdma-poeders	230
C.2.3	Cocaïne	230
	Tabel C.9 vorm	230
	Tabel C.10 werkzame stof cocaïnepoeders	230
	Tabel C.11 vervuilende stoffen cocaïnepoeders 2024.....	230
	Tabel C.12 dosering en prijs cocaïnepoeders.....	231
C.2.4	Amfetamine	231
	Tabel C.13 vorm	231
	Tabel C.14 werkzame stof amfetaminepoeders	231
	Tabel C.15 vervuilende stoffen amfetaminepoeders 2024.....	232
	Tabel C.16 dosering en prijs amfetaminepoeders.....	232
C.2.5	Ketamine	232
	Tabel C.17 vorm	232
	Tabel C.18 werkzame stof ketaminepoeders	232
	Tabel C.19 vervuilende stoffen ketaminepoeders 2024.....	233
	Tabel C.20 dosering en prijs ketaminepoeders.....	233
C.2.6	2c-B	233
	Tabel C.21 vorm	233
	Tabel C.22 werkzame stof 2c-B-pillen.....	233
	Tabel C.23 vervuilende stoffen 2c-B-pillen 2024	234
	Tabel C.24 dosering en prijs 2c-B-pillen	234
C.2.7	Lsd	234
	Tabel C.25 vorm	234
	Tabel C.26 werkzame stof lsd-papertrips	234
	Tabel C.27 dosering en prijs lsd-papertrips.....	235
C.2.8	Ghb	235
	Tabel C.28 vorm	235
	Tabel C.29 werkzame stof ghb-vloeistoffen.....	235
	Tabel C.30 dosering ghb-vloeistoffen.....	236
C.2.9	3-MMC/4-MMC	236
	Tabel C.31 vorm	236
	Tabel C.32 testuitslag 3-MMC/4-MMC-poeders.....	236
	Tabel C.33 vervuilende stoffen 3-MMC/4-MMC-poeders 2023	236
C.2.10	Overige monsters	237
	Tabel C.34 werkzame stof overige monsters	237

C.3

Tabellen café- en clubsurveys

238

Tabel C.35

kopen en prijzen van xtc-pillen

238

Tabel C.36

kopen en prijzen van cocaïne.....

238

Tabel C.37

kopen en prijzen van amfetamine.....

238

C.1 Analysemethode testservice

C.1.1 Categorieën testresultaten

Sinds 2012 worden in Antenne testresultaten (en bij herkende pillen de testuitslag van eerdere analyse) in vijf categorieën gerapporteerd.

- 1 Het monster bevat uitsluitend de werkzame stof waarvoor het is gekocht.
- 2 Het monster bevat voornamelijk de werkzame stof waarvoor het is gekocht.²⁷⁰
- 3 Het monster bevat voornamelijk of uitsluitend een ander hoofdbestanddeel.²⁷¹
- 4 Het monster bevat (1) de werkzame stof waarvoor het is gekocht plus andere werkzame stoffen, maar het is niet mogelijk om vast te stellen wat het hoofdbestanddeel is omdat de dosering van de stof zelf of de andere stoffen niet werd gekwantificeerd, of (2) geen enkele werkzame stof. Daarom zal aan deze restcategorie 'overig' in de tekst weinig aandacht worden besteed.²⁷²
- 5 Er is geen analyse gedaan of de testuitslag ontbreekt. Bij de berekening van percentages wordt deze categorie buiten beschouwing gelaten.²⁷³

Voor 3-MMC/4-MMC-poeders wordt een afwijkende indeling gebruikt omdat deze stoffen niet worden gekwantificeerd:

- poeders met uitsluitend de stof waarvoor het is gekocht²⁷⁴
- poeders met zowel de stof waarvoor het is gekocht als (een) andere stof(fen)
- poeders met uitsluitend (een) andere stof(fen) of geen enkele werkzame stof

C.1.2 Werkzame stof

Werkzame stoffen zijn de actieve stoffen in een monster ('vulmiddelen' zonder werking niet meegeteld). Monsters kunnen de werkzame stof bevatten waarvoor het middel is gekocht, maar ook werkzame stoffen waarvoor het middel niet is gekocht. Een monster kan bijvoorbeeld als mdma zijn gekocht, maar ook (of uitsluitend) MDA bevatten.

²⁷⁰ Het monster bevat naast de stof waarvoor het is gekocht ook andere stoffen. Het gewicht of volumepercentage van de stof waarvoor het is gekocht is echter het grootst (of meer dan 50% bij poeders). Onder deze categorie vallen ook monsters die, naast de stof waarvoor het is gekocht, ook niet gekwantificeerde relatief onschuldige bijproducten bevatten.

²⁷¹ Het monster bevat andere werkzame stoffen. Daarnaast kan het ook de stof bevatten waarvoor het is gekocht, maar het gewicht of volumepercentage van de andere stof is het grootst. Dit kan alleen bepaald worden wanneer de dosering werd gekwantificeerd.

²⁷² Sinds 2024 worden poeders met niet-gekwantificeerde andere stoffen, maar met meer dan 50% van de stof waarvoor het is gekocht bij categorie 2 gerekend. Dit geldt niet met terugwerkende kracht voor de historische data, maar heeft weinig effect op trendanalyses omdat deze restcategorie bij poeders in het verleden weinig voorkwam.

²⁷³ Niet-geanalyseerde monsters zijn niet-herkende pillen en overige monsters die op verzoek van de gebruiker niet werden doorgestuurd naar het laboratorium of wegens beperkte laboratoriumcapaciteit niet konden worden geanalyseerd.

²⁷⁴ Een monster gekocht als 3-MMC dat ook of uitsluitend 4-MMC bevat valt hier dus niet onder.

Nieuw laboratorium

Het DIMS is in 2023 overgegaan naar een nieuw laboratorium met zeer gevoelige analysemethoden, waardoor meer werkzame stoffen kunnen worden geïdentificeerd, maar ook makkelijk (en veel) sporen van onbekende werkzame stoffen worden aangetoond. Deze onbekende stoffen worden daarom niet geteld als vervuiling. Voorheen werden onbekende stoffen wel meegerekend, waardoor analyseresultaten wat af kunnen wijken van die van voorgaande jaren.²⁷⁵

C.1.3 Zuiverheid

Een monster is zuiver (categorie 1) wanneer een monster geen andere stof bevat dan de stof waarvoor het middel is gekocht. Monsters in categorie 2 zijn niet zuiver, maar bevatten voornamelijk de stof waarvoor het middel is gekocht en een beperkte hoeveelheid andere werkzame stoffen of bijproducten.²⁷⁶

C.1.4 Vervuilende stoffen

Wanneer monsters andere werkzame stoffen bevatten dan waarvoor het middel is gekocht, wordt dit vervuiling genoemd. Dit geldt ook wanneer de andere stoffen in kleine hoeveelheden voorkomen en de stof waarvoor het gekocht is het hoofdbestanddeel vormt. Bijproducten en sporen van onbekende stoffen worden niet als vervuilende stoffen gezien.

C.1.5 Dosering

Dosering (ook wel 'sterkte') heeft betrekking op de hoeveelheid werkzame stof in een monster. Dit wordt alleen weergegeven voor monsters die uitsluitend of voornamelijk de stof bevatten waarvoor het is gekocht. 'Nep' drugs die (vooral) andere stoffen bevatten worden hierbij dus buiten beschouwing gelaten. De dosering wordt voor pillen uitgedrukt in milligram, voor vloeistoffen in milligram per milliliter, voor papertrips in microgram en voor poeders in volumepercentage. Vrijwel alle poeders bestaan uit een psychoactieve base en een inactief zout. Voor de dosering wordt alleen het psychoactieve deel gemeten. Zelfs als een poeder volledig zuiver is, is de dosering door de aanwezigheid van zout nooit 100%. In tabellen en grafieken wordt naast het gemiddelde ook een boven- en benedenmarge aangegeven waarbinnen 95% van de monsters vallen.²⁷⁷

²⁷⁵ Het is echter niet mogelijk om met terugwerkende kracht vervuilingen met onbekende stoffen in voorgaande jaren te negeren, omdat een deel van de oude onbekende stoffen door het nieuwe laboratorium wel kan worden geïdentificeerd.

²⁷⁶ Of een monster als zuiver wordt gekwalificeerd, hangt daarmee ook af van de nauwkeurigheid van de test. FT-IR heeft bijvoorbeeld een detectielimiet van 10%. Zijn er vervuilende stoffen in lagere concentratie aanwezig, dan zullen deze niet worden gedetecteerd en zal het monster als zuiver worden gekwalificeerd. Overigens bleek de inzet van FT-IR-analyses (Jellinek vanaf 2018, GGD vanaf 2019) nauwelijks van invloed op het aandeel zuivere monsters.

²⁷⁷ Deze marges zijn geschat op het gemiddelde plus of min 1,96 maal de standaarddeviatie. Wanneer de geschatte benedenmarge lager was dan de laagste dosering die daadwerkelijk werd aangetroffen, dan is het daadwerkelijke minimum genomen. Een soortgelijke procedure is voor de bovenmarge gevolgd. Bij monsters in poedervorm is de bovenmarge bovendien gemaximeerd op het maximaal haalbare volumepercentage.

C.1.6 Prijs

Klanten wordt gevraagd wat zij voor het middel dat ze komen laten testen hebben betaald. De gemiddelde prijs wordt alleen weergegeven voor monsters die uitsluitend of voornamelijk de stof bevatten waarvoor het is gekocht.²⁷⁸ Bij de berekening van het gemiddelde worden gratis verkregen monsters niet meegenomen en onwaarschijnlijk hoge prijzen buiten beschouwing gelaten. Prijzen worden afgezet tegen de dosering.

²⁷⁸ Als de aantallen dat toelaten wordt ter controle wel gekeken of andere monsters ('nep'-pillen en -poeders) vergelijkbaar geprijsd zijn.

C.2 Tabellen testservice

C.2.1 Aanbod

Tabel C.1 soort drugsmonsters aangeboden²⁷⁹

	xtc/mdma	cocaine	amfetamine	ketamine	2c-B	3-MMC/4-MMC	4-FA	lsd	ghb	overig	onbekend	TOTAAL
1994	584											
1995	1.038											
1996	1.049											
1997	868											
1998	703											
1999	481											
2000	389	3	6	1	0	0	0	2	8	9	2	427
2001	367	5	4	1	0	0	0	7	17	13	2	418
2002	239	16	11	0	0	0	0	6	9	11	0	292
2003	321	11	21	0	0	0	0	9	9	12	0	383
2004	343	35	39	5	0	0	0	13	25	12	6	478
2005	211	42	16	1	1	0	0	6	13	24	1	315
2006	375	41	19	3	1	0	0	4	10	24	0	477
2007	342	76	21	5	4	0	0	2	32	11	8	501
2008	309	92	23	10	8	0	0	9	22	14	5	492
2009	923	89	55	9	9	0	6	17	6	17	2	1.133
2010	763	112	65	13	2	0	1	14	20	29	7	1.026
2011	709	115	66	11	10	0	7	24	24	28	13	1.007
2012	683	144	149	35	11	0	5	22	26	27	3	1.105
2013	907	178	106	33	21	0	17	49	5	28	3	1.347
2014	1.091	194	98	37	43	10	89	79	10	38	6	1.696
2015	1.317	293	138	98	71	11	192	43	22	52	20	2.257
2016	1.993	506	193	108	101	49	396	58	30	88	31	3.553
2017	2.386	539	245	161	130	39	227	60	47	110	29	3.973
2018	2.358	510	256	154	182	32	121	94	53	111	19	3.890
2019	3.169	519	324	325	384	36	94	96	70	127	22	5.166
2020	1.045	356	130	136	220	38	13	74	42	42	66	2.162
2021	1.738	273	170	188	247	50	9	70	36	101	10	2.892
2022	3.505	310	291	214	301	101	8	74	71	121	8	5.004
2023	3.488	360	386	314	373	260	6	98	48	209	7	5.550
2024	2.925	352	321	273	262	502	4	62	58	268	9	5.036

²⁷⁹ In de periode 1994-1999 werd uitsluitend het aantal ecstasymonsters gerapporteerd; andere drugsmonsters werden nauwelijks aangeboden.

C.2.2 Ecstasy

Tabel C.2 vorm

	pillen		poeders/kristallen		overig/onbekend	
2012	634	93%	49	7%		
2013	804	89%	102	11%	1	0%
2014	974	89%	116	11%	2	0%
2015	1.210	92%	106	8%	1	0%
2016	1.802	90%	186	9%	5	0%
2017	2.143	90%	248	10%	27	0%
2018	2.057	87%	296	13%	5	0%
2019	2.773	88%	381	12%	15	0%
2020	869	83%	171	16%	5	1%
2021	1.402	81%	330	19%	6	0%
2022	2.770	79%	732	21%	3	0%
2023	2.634	76%	849	24%	5	0%
2024	2.092	72%	826	28%	7	0%

Tabel C.3 werkzame stof xtc-pillen

	uitsluitend mdma		voornamelijk mdma		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	502	89%	26	5%	12	2%	22	4%	72
2013	651	90%	21	3%	28	4%	25	3%	79
2014	796	91%	27	3%	18	2%	39	4%	94
2015	939	90%	57	6%	9	1%	34	3%	171
2016	1.267	87%	58	4%	21	1%	105	7%	351
2017	1.658	94%	40	2%	17	1%	43	2%	403
2018	1.413	83%	84	5%	19	1%	179	9%	361
2019	1.886	80%	336	14%	9	0%	131	6%	411
2020	699	74%	215	23%	15	2%	11	1%	61
2021	919	79%	171	15%	53	5%	25	2%	234
2022	1.680	83%	177	9%	56	3%	101	5%	756
2023	1.785	90%	98	5%	18	1%	79	4%	654
2024	1.460	94%	56	4%	8	1%	21	1%	547

Tabel C.4 vervuilende stoffen xtc-pillen 2024

Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
cafeïne	29
amfetamine	6
2C-B	5
MDDM	4
n-methylephedrine, tenamfetamine	3
4-MMC, ketamine	2
1-(3,4-methyleendioxyfenyl)-2-propanol, 7,9-di-tert-butyl-1-oxaspiro(4,5)deca-6,9-diene-2,8-dione, fenylethylamine, iso-mefedron, n-ethylpentylone	1
TOTAAL	51

Tabel C.5 dosering en prijs xtc-pillen

Selectie van xtc-pillen met uitsluitend of voornamelijk mdma (en met prijsopgave)

		dosering		prijs per pil gemiddeld
		min-max	mg mdma gemiddeld (sd)	
1994	328	3-222	107 (30)	
1995	638	6-173	93 (27)	
1996	731	9-199	95 (27)	
1997	439	1-181	86 (33)	
1998	540	3-136	64 (22)	
1999	384	5-195	68 (22)	
2000	346	8-212	76 (30)	
2001	317	8-193	89 (29)	
2002	199	8-209	84 (25)	
2003	275	4-212	81 (32)	
2004	294	27-188	86 (34)	142 €2,90
2005	156	5-180	88 (41)	114 €3,11
2006	252	2-172	85 (33)	214 €2,89
2007	276	3-157	87 (34)	229 €2,76
2008	225	1-182	87 (38)	182 €2,83
2009	475	1-180	74 (32)	382 €3,55
2010	534	1-190	96 (34)	473 €3,97
2011	525	1-212	123 (35)	462 €4,17
2012	528	12-210	131 (42)	466 €4,18
2013	666	3-229	148 (42)	614 €4,32
2014	823	3-250	150 (41)	727 €4,33
2015	996	5-239	157 (36)	919 €4,38
2016	1.325	30-245	164 (37)	1.242 €4,36
2017	1.698	36-278	168 (36)	1.575 €4,32
2018	1.498	8-275	174 (35)	1.411 €4,27
2019	2.222	19-279	179 (32)	2.079 €4,36
2020	914	2-314	158 (49)	722 €4,13
2021	1.090	5-340	150 (43)	1.039 €4,38
2022	1.857	2-323	142 (41)	1.770 €4,44
2023	1.883	2-265	144 (32)	1.797 €4,50
2024	1.516	3-281	149 (31)	1.449 €4,57

Tabel C.6 werkzame stof mdma-poeders

	uitsluitend mdma		voornamelijk mdma		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	39	81%	5	10%	4	8%			1
2013	73	79%	13	14%	6	7%			10
2014	65	76%	15	17%	5	6%	1	1%	30
2015	58	83%	6	9%	3	4%	3	4%	36
2016	119	77%	23	15%	9	6%	4	3%	31
2017	148	90%	6	4%	8	5%	3	2%	17
2018	259	92%	10	4%	8	3%	4	1%	15
2019	333	92%	17	5%	9	3%	2	1%	20
2020	126	75%	35	21%	6	4%	1	1%	3
2021	280	89%	19	6%	15	5%	1	0%	15
2022	654	95%	10	1%	25	4%	3	0%	40
2023	791	97%	4	0%	18	2%	1	0%	35
2024	760	96%	3	0%	25	3%	3	0%	35

Tabel C.7 vervuilende stoffen mdma-poeders 2024

Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
2-MMC	5
amfetamine	5
ketamine	5
3-CMC	4
2-chloro-n,n-dimethyl-benzenamine	2
BK-2C-B, bromazolam, cafeïne, cocaïne, iso-mefedron, methamfetamine, n-ethylnorpentedrone, pcm, thienoamphetamine	1
TOTAAL	25

Tabel C.8 dosering en prijs mdma-poeders

Selectie van mdma-poeders met uitsluitend of voornamelijk mdma (en met prijsopgave)

		dosering		prijs per gram gemiddeld
		min-max	% mdma gemiddeld (sd)	
2012	44	41-82	73 (8)	€21,82
2013	86	1-87	76 (11)	€24,75
2014	80	29-84	75 (10)	€22,50
2015	64	2-81	76 (11)	€22,18
2016	142	1-84	77 (7)	€21,75
2017	154	29-84	77 (6)	€23,30
2018	269	2-84	78 (7)	€22,18
2019	349	50-84	79 (3)	€21,95
2020	161	26-87	78 (6)	€21,15
2021	299	38-89	79 (4)	€21,89
2022	664	1-87	78 (6)	€24,09
2023	795	31-85	79 (3)	€25,09
2024	763	31-84	79 (3)	€25,65

C.2.3 Cocaïne

Tabel C.9 vorm

	poeders/kristallen		overig/onbekend	
2012	144	100%		
2013	178	100%		
2014	192	99%	2	1%
2015	293	100%		
2016	504	100%	2	0%
2017	537	100%	4	0%
2018	510	100%		
2019	519	100%		
2020	356	100%		
2021	273	100%		
2022	309	100%	1	0%
2023	360	100%		
2024	352	100%		

Tabel C.10 werkzame stof cocaïnepoeders

	uitsluitend cocaïne		voornamelijk cocaïne		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	20	14%	97	69%	10	7%	13	9%	4
2013	14	9%	113	72%	15	10%	15	10%	21
2014	6	4%	122	81%	18	12%	4	3%	42
2015	11	5%	182	87%	9	4%	8	4%	83
2016	51	11%	383	83%	13	3%	15	3%	32
2017	117	23%	354	70%	21	4%	13	3%	26
2018	89	18%	361	75%	19	4%	15	3%	64
2019	65	14%	359	79%	15	3%	16	4%	42
2020	55	16%	259	77%	13	4%	10	3%	19
2021	60	23%	187	71%	10	4%	6	2%	10
2022	60	22%	188	70%	16	6%	5	2%	40
2023	205	76%	33	12%	12	4%	20	7%	90
2024	102	34%	160	54%	13	4%	21	7%	56

Tabel C.11 vervuilende stoffen cocaïnepoeders 2024

Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
procaïne	63
levamisol	45
fenacetine	36
cafeïne	14
lidocaïne	7
ketamine, tetracaïne	3
3-CMC,4-MMC, amfetamine	2
3-MMC, cis-cinnamoylcocaine, iso-mefedron, norcocaine, PCM	1
cis-cinnamoylcocaine	1
TOTAAL	105

Tabel C.12 dosering en prijs cocaïnepoeders
Selectie van cocaïnepoeders met uitsluitend of voornamelijk cocaïne (en met prijsopgave)

		dosering		prijs per gram gemiddeld
		min-max	% cocaïne gemiddeld (sd)	
2000	3	28-62	43 (17)	
2001	5	38-84	64 (19)	
2002	15	10-89	65 (23)	
2003	10	52-90	73 (?)	
2004	35	18-89	51 (22)	
2005	36	22-88	61 (17)	
2006	35	20-82	57 (20)	
2007	69	12-89	65 (18)	
2008	89	25-89	68 (18)	
2009	83	8-89	56 (18)	
2010	97	14-90	57 (16)	
2011	101	13-84	56 (17)	
2012	104	13-89	65 (13)	109 €51,63
2013	127	12-89	65 (14)	123 €53,13
2014	135	20-87	65 (13)	121 €55,15
2015	193	15-89	66 (14)	187 €53,69
2016	434	13-89	72 (11)	414 €51,39
2017	471	8-89	71 (12)	455 €52,91
2018	450	21-88	69 (12)	433 €54,24
2019	420	26-89	73 (13)	416 €53,70
2020	314	9-89	73 (13)	311 €54,17
2021	247	25-89	75 (13)	239 €53,94
2022	248	21-89	77 (11)	243 €56,21
2023	238	5-89	75 (12)	229 €55,60
2024	262	19-89	72 (11)	255 €55,40

C.2.4 Amfetamine

Tabel C.13 vorm

	poeders/kristallen		overig/onbekend	
2012	148	99%	1	1%
2013	103	97%	3	3%
2014	96	98%	2	2%
2015	148	99%	1	1%
2016	190	98%	3	1%
2017	241	98%	4	2%
2018	244	95%	12	5%
2019	317	98%	7	2%
2020	127	98%	3	2%
2021	167	98%	3	2%
2022	288	99%	3	1%
2023	383	99%	3	1%
2024	314	98%	7	2%

Tabel C.14 werkzame stof amfetaminepoeders

	uitsluitend amfetamine		voornamelijk amfetamine		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	19	13%	39	27%	69	48%	17	12%	4
2013	7	7%	49	52%	31	33%	7	7%	9
2014	7	9%	45	60%	18	20%	9	11%	17
2015	8	8%	53	54%	21	21%	16	16%	38
2016	84	46%	28	15%	60	33%	12	7%	6
2017	97	41%	45	19%	85	36%	8	3%	6
2018	119	55%	45	21%	41	19%	10	5%	29
2019	171	59%	55	19%	47	16%	19	7%	25
2020	57	46%	43	34%	23	18%	2	2%	2
2021	98	62%	32	20%	20	13%	9	6%	8
2022	139	53%	22	8%	81	31%	20	8%	26
2023	195	56%	39	11%	84	24%	32	9%	33
2024	177	61%	58	20%	39	13%	18	6%	22

Tabel C.15 vervuilende stoffen amfetaminepoeders 2024

Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
cafeïne	99
fenylethylamine	17
alfa-methylbenzylamine	4
3-CMC	2
alfa-methyl-(s)-benzeenmethaanamide, alfa-methylbenzamine, methylfenidaat, n,n-di(beta-phenylisopropyl)amine	1
TOTAAL	114

Tabel C.16 dosering en prijs amfetaminepoeders

Selectie van amfetaminepoeders met uitsluitend of voornamelijk amfetamine (en met prijsopgave)

		dosering			prijs per gram gemiddeld
		min-max	% amfetamine gemiddeld (sd)		
2012	58	5-70	49 (18)	51	€8,85
2013	56	3-73	58 (14)	47	€8,58
2014	52	1-73	59 (14)	45	€8,48
2015	61	17-73	56 (13)	58	€7,72
2016	112	4-73	56 (15)	99	€9,29
2017	142	15-73	57 (13)	134	€9,35
2018	162	12-73	58 (13)	151	€9,44
2019	226	2-73	58 (15)	204	€8,66
2020	100	30-74	61 (11)	92	€8,88
2021	130	7-78	62 (14)	122	€9,72
2022	161	1-75	60 (14)	153	€9,61
2023	234	17-75	60 (12)	222	€12,30
2024	235	2-73	60 (12)	217	€10,39

C.2.5 Ketamine

Tabel C.17 vorm

	poeders/kristallen		overig/onbekend	
2012	35	100%		
2013	33	100%		
2014	36	97%	1	3%
2015	97	99%	1	1%
2016	108	100%		
2017	160	100%		
2018	154	100%		
2019	324	100%	1	0%
2020	136	100%		
2021	187	100%	1	0%
2022	213	100%	1	0%
2023	314	100%		
2024	273	100%		

Tabel C.18 werkzame stof ketaminepoeders

	uitsluitend ketamine		voornamelijk ketamine		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	20	59%			11	32%	3	9%	1
2013	17	57%	2	7%	11	37%			3
2014	18	60%	2	7%	10	33%			6
2015	55	66%	6	7%	17	20%	6	7%	13
2016	77	76%	8	8%	7	7%	10	10%	6
2017	120	83%	2	1%	14	10%	8	6%	2
2018	127	85%	12	8%	3	2%	7	5%	5
2019	268	89%	11	4%	14	5%	9	3%	22
2020	118	88%	2	2%	7	5%	6	5%	3
2021	169	92%	2	1%	9	5%	3	2%	4
2022	190	96%	1	0%	6	3%	1	1%	14
2023	281	96%	2	1%	8	3%	2	1%	21
2024	238	95%	3	1%	7	3%	2	1%	23

Tabel C.19 vervuilende stoffen ketaminepoeders 2024

Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
mdma	2
2-MMC, 3-MMC, procaïne, ghb	1
TOTAAL	7

Tabel C.20 dosering en prijs ketaminepoeders

Selectie van ketaminepoeders met uitsluitend of voornamelijk ketamine (en met prijsopgave)

		dosering			prijs per gram gemiddeld
		min-max	% ketamine gemiddeld (sd)		
2012	20	53-87	80 (8)	19	€21,32
2013	19	60-87	82 (6)	17	€25,00
2014	20	60-87	79 (9)	20	€30,00
2015	61	46-87	77 (10)	55	€29,33
2016	85	43-87	78 (8)	78	€27,58
2017	122	37-87	78 (9)	117	€27,50
2018	139	12-85	77 (10)	130	€26,53
2019	279	26-87	78 (9)	255	€26,23
2020	120	19-87	79 (10)	109	€26,47
2021	171	35-87	79 (9)	160	€24,89
2022	191	30-86	79 (6)	175	€27,43
2023	283	3-87	78 (9)	257	€25,68
2024	240	29-87	81 (6)	240	€25,78

C.2.6 2c-B

Tabel C.21 vorm

	pillen		overig/onbekend	
2012	7	64%	4	36%
2013	18	86%	3	14%
2014	30	70%	13	30%
2015	64	90%	7	10%
2016	93	92%	8	8%
2017	127	98%	2	2%
2018	172	95%	10	5%
2019	335	87%	43	13%
2020	196	89%	24	11%
2021	232	94%	15	6%
2022	282	94%	19	6%
2023	323	87%	50	13%
2024	247	94%	15	6%

Tabel C.22 werkzame stof 2c-B-pillen

	uitsluitend 2c-B		voornamelijk 2c-B		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	6	86%					1	14%	
2013	15	100%							3
2014	20	77%	2	8%	4	15%			4
2015	32	60%	15	28%	3	6%	3	6%	11
2016	72	88%	8	10%	1	1%	1	1%	11
2017	102	94%	4	4%	1	1%	2	2%	18
2018	73	52%	55	39%	6	4%	6	4%	32
2019	114	40%	62	22%	30	11%	78	28%	51
2020	119	65%	3	2%	9	5%	53	29%	12
2021	105	48%	3	1%	6	3%	104	48%	14
2022	96	43%	1	0%	4	2%	122	55%	59
2023	177	72%	1	0%	7	3%	60	24%	78
2024	183	94%	1	1%	8	4%	2	1%	53

Tabel C.23 *vervuilende stoffen 2c-b-pillen 2024*
 Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
mdma	5
alpha-PIHP	2
cafeïne, lidocaïne, n-acetyl-2-bromo-4,5-dimethoxy-benzeneethanamine	1
TOTAAL	10

Tabel C.24 *dosering en prijs 2c-B-pillen*
 Selectie van 2c-B-pillen met uitsluitend of voornamelijk 2c-B (en met prijsopgave)

		dosering		prijs	
		min-max	mg 2c-B gemiddeld (sd)		per pil gemiddeld
2012	6	4-11	8 (3)	6	€3,92
2013	15	4-13	10 (2)	15	€3,83
2014	22	3-15	10 (3)	18	€3,92
2015	47	7-20	12 (4)	42	€4,24
2016	80	7-19	12 (3)	73	€4,24
2017	106	7-17	11 (3)	100	€4,42
2018	128	6-17	11 (2)	121	€4,33
2019	176	7-17	11 (2)	171	€4,43
2020	122	7-19	11 (2)	116	€4,36
2021	108	2-20	11 (3)	101	€4,37
2022	97	2-18	11 (3)	89	€4,50
2023	178	4-16	10 (2)	174	€4,77
2024	184	2-19	10 (3)	175	€4,59

C.2.7 Lsd

Tabel C.25 *vorm*

	papertrips		overig/onbekend	
2012	17	77%	5	23%
2013	42	86%	7	14%
2014	62	78%	17	22%
2015	42	98%	1	2%
2016	54	93%	4	7%
2017	57	95%	3	5%
2018	93	99%	1	1%
2019	96	100%		
2020	74	100%		
2021	68	97%	2	3%
2022	71	96%	3	4%
2023	92	94%	6	6%
2024	60	97%	2	3%

Tabel C.26 *werkzame stof lsd-papertrips*

	uitsluitend lsd		voornamelijk lsd		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	16	94%					1	6%	0
2013	15	52%			13	45%	1	3%	13
2014	34	62%			16	29%	5	9%	7
2015	27	79%			4	12%	3	9%	8
2016	41	89%			1	2%	4	9%	8
2017	47	89%					6	11%	4
2018	60	86%			2	3%	8	11%	23
2019	67	96%					3	4%	26
2020	59	92%			2	3%	3	5%	10
2021	51	94%			2	4%	1	2%	14
2022	57	97%			1	2%	1	2%	12
2023	74	94%					5	6%	13
2024	50	100%							10

Tabel C.27 dosering en prijs lsd-papertrips

Selectie van lsd-papertrips met uitsluitend of voornamelijk lsd (en met prijsopgave)

		dosering			prijs per papertrip gemiddeld
		min-max	microgram lsd gemiddeld (sd)		
2012	16	10-268	61 (59)	15	€4,17
2013	15	24-378	100 (80)	13	€6,08
2014	32	3-84	45 (22)	25	€6,43
2015	27	23-154	70 (40)	25	€5,38
2016	23	17-143	74 (40)	32	€5,73
2017	23	2-253	97 (62)	42	€7,03
2018	30	17-190	73 (39)	56	€6,47
2019	24	13-260	92 (65)	56	€5,93
2020	46	3-163	66 (33)	56	€6,85
2021	40	15-159	58 (34)	41	€7,70
2022	40	5-153	68 (36)	52	€7,22
2023	64	10-137	55 (26)	65	€6,81
2024	24	15-152	63 (40)	44	€7,83

C.2.8 Ghb

Tabel C.28 vorm

	vloeistoffen		overig/onbekend	
2012	23	88%	3	12%
2013	3	60%	2	40%
2014	7	70%	3	30%
2015	21	96%	1	4%
2016	29	97%	1	3%
2017	47	100%		
2018	53	100%		
2019	68	97%	2	3%
2020	42	100%		
2021	35	97%	1	3%
2022	71	100%		
2023	48	100%		
2024	57	98%	1	2%

Tabel C.29 werkzame stof GHB-vloeistoffen

	uitsluitend GHB		voornamelijk GHB		ander hoofdbestanddeel		overige monsters		geen analyse
2012	22	96%					1	4%	
2013							1	100%	2
2014	6	100%							1
2015	16	89%					2	11%	3
2016	26	90%					3	10%	
2017	41	87%			2	4%	4	9%	
2018	42	86%	1	2%	3	6%	3	6%	4
2019	67	99%			1	1%			
2020	22	52%					20	48%	
2021	33	97%			1	3%			1
2022	64	96%			2	3%	1	2%	4
2023	44	98%					1	2%	3
2024	54	100%							3

Tabel C.30 dosering ghb-vloeistoffen

Selectie van ghb-vloeistoffen met uitsluitend of voornamelijk ghb²⁸⁰

		dosering	
		min-max	mg/ml ghb gemiddeld (sd)
2015	16	313-600	470 (82)
2016	26	125-550	456 (82)
2017	40	240-533	437 (73)
2018	43	190-550	465 (66)
2019	67	182-632	457 (80)
2020	22	153-575	448 (91)
2021	33	220-554	454 (85)
2022	64	169-803	440 (79)
2023	43	248-568	451 (65)
2024	54	359-554	472 (39)

C.2.9 3-MMC/4-MMC

Tabel C.31 vorm

	poeders/kristallen		overig/onbekend	
2023	254	98%	6	2%
2024	499	99%	3	1%

Tabel C.32 testuitslag 3-MMC/4-MMC-poeders

	²⁸¹ uitsluitend 3-MMC/4-MMC		ook andere stof(fen)		uitsluitend andere stof(fen)		geen analyse
2019	17	53%	5	16%	10	31%	4
2020	23	64%	1	3%	12	33%	2
2021	32	73%	2	5%	10	23%	6
2022	11	13%	24	27%	53	60%	13
2023	38	21%	41	22%	106	57%	69
2024	48	16%	17	6%	241	79%	193

Tabel C.33 vervuilende stoffen 3-MMC/4-MMC-poeders 2023

Exclusief bijproducten en sporen van onbekende stoffen, meerdere vervuilingen mogelijk

stoffen	aantal
2-MMC	164
3-CMC	34
n-ethylnorpentedrone	21
ketamine	12
iso-mefedron, mdma	9
2-chloro-n,n-dimethyl-benzeenamine, 4-CMC, 4-MMC ²⁸² , dimethylpentylon	3
4-cyanophenyl-ester, dipentylone, m-toluic-acid, n-ethylheptedron	2
1-[(3-methylbenzoyl)oxy]-2,5-pyrrolidinone, 1-[benzenesulfonyl]-2-methylaziridine, 1-pentylindole, 2-bromo-4-methyl-propiofenone, 2-CMC, 2-fluor-deschloorketamine, 3-MMC ²⁸² , 4-fluoro-alpha-methyl-benzeenethanamine, 4-methyl-alpha-(1-methyl-2-propenyl)-benzenemethanol, 4-methyl-alpha-oxo-benzeenacetic-acid, acenaphthylene, alpha-PHIP, amfetamine, bk-2C-B, cafeïne, cocaïne, diethyltrisulphide, fenylethylamine, jwh-210, n-acetylmethamphetamine, n-clohexylmethyllone, n-ethylhexedrone	1
TOTAAL	260

²⁸⁰ Doseringen van voor 2015 ontbreken omdat testuitslagen destijds in volumepercentages werden gerapporteerd.²⁸¹ Gekeken werd naar de specifieke stof waarvoor het gekocht is. Een monster gekocht als 3-MMC dat ook of uitsluitend 4-MMC bevat valt hier dus niet onder.²⁸² 4-MMC wordt gezien als vervuiling wanneer het monster als 3-MMC werd gekocht, en vice versa.

C.2.10 Overige monsters

Tabel C.34 *werkzame stof overige monsters*

Aangeboden overige monsters met minimaal vijf testuitslagen²⁸³

	testresultaten
heroïne (43x)	heroïne + acetylcodeïne, cafeïne, codeïne, papaverine en/of andere stof(fen) (40x) ²⁸⁴ andere stof(fen) (2x) geen testuitslag (1x)
methamfetamine (34x)	methamfetamine (30x) mdma (2x) 3-CMC (1x) geen testuitslag (1x)
basecoke (29x)	cocaïne (14x) cocaïne + fenacetine (11x) cocaïne + levamisol (1x) cocaïne + fenacetine + levamisol (2x) cocaïne + cafeïne + heroïne (1x)
tucibi (24x)	mdma + ketamine (5x) mdma + ketamine + 2C-B (2x) mdma + ketamine + cafeïne (3x) mdma + ketamine + cafeïne + 2C-B (5x) mdma + ketamine + cafeïne + 4-MMC (1x) mdma + ketamine + cafeïne + dipentylone (1x) mdma + ketamine + cafeïne + fenacetine (1x) mdma + ketamine + cafeïne + lidocaïne (2x) mdma + ketamine + cafeïne + lidocaïne + 2C-B (1x) mdma + ketamine + n,n-DMT (1) geen testuitslag (2x)
6-APB (15x)	6-APB + 5-APB (12) 6-APB + 5-APB + amfetamine (2) 6-APB + 5-APB + amfetamine + 4-FMA (1)
DMT (13x)	DMT (6x) DMT + n-methyl-1h-indole-3-ethanamine (1x) DMT + n,n-DMT (1x) n,n-DMT (4x) niets (1x)
2-MMC (10x)	2-MMC (6x) 3-CMC (2x) geen testuitslag (2x)
3-CMC (9x)	3-CMC + 4-CMC (1x) 2-MMC (1x) ketamine (1x) niets (5x) geen testuitslag (1x)
4-FMA (8x)	4-FMA (5x) 4-FMA + 4-FA (1x) 4-FMA + 4-fluoro-alpha-methyl-benzeneethanamine (1x) 4-FMA + 4-FA + 2-FA (1x)
5-MAPB (7x)	5-MAPB (3x) 5-MAPB + 2-MAPB (1x) 5-MAPB + 4-FA (1x) 5-MAPB + 4-FA + 5-meo-MIPT (1x) geen testuitslag (1x)
5-meo-DMT (5x)	5-meo-DMT (3x) 5-meo-DMT + 1h-indole-3-ethanamine (1x) niets (1x)

²⁸³ Monsters waarvan minder dan vijf exemplaren werden aangeboden of getest, werden gekocht als: 2-CMC, 2-FMA, 2C-B-fly, 2f-DCK, 3-FEA, 4-aco-MET, 4-FA, 4-ho-MET, 4f-MPH, 5-meo-DIPT, 5-meo-MIPT, alfa-PIHP, alprazolam, beta-k, blue 69, captagon, cialis, clonazepam, CMC, codeïne, DCK, diazepam, efedrine, etizolam, gbl, green, hulk, ketamine-vape, md-PIHP, mescaline, methallylescaline, methallylescaline fumarate, mixje met ghb, o-DSMT, oxycodon, paddodruppels, pink, pinkstar (5-MAPB, 2f-MA en 5meo-MIPT), red, THC olie vape vloeistof, wiet, xanax. Van 9 monsters is niet bekend onder welke naam zij werden gekocht.

²⁸⁴ Vaak veel verschillende andere stoffen in wisselende combinaties. Alleen de meest voorkomende stoffen worden genoemd.

C.3 Tabellen café- en clubsurveys

Tabel C.35 *kopen en prijzen van xtc-pillen*

Percentage recente gebruikers dat de laatste 12 maanden zelf xtc-pillen kocht en gemiddelde prijs (sd) die zij per pil betaalden

		kopen	prijzen
2003	club ²⁸⁵	55.6%	€4,01 (2,12)
2005	café	64.7%	€3,19 (1,49)
2008	club ²⁸⁵	51.1%	€3,28 (1,33)
2010	café	59.0%	€4,53 (1,86)
2013	club/rave ²⁸⁵	70.1%	€4,07 (1,49)
2014	café	52.3%	€4,14 (1,64)
2017	club/festival	66.0%	€4,23 (1,52)
2018	café	60.0%	€4,39 (1,30)
2022	club	60.1%	€4,52 (1,68)
2024	café	75.2%	€5,33 (2,58)

Tabel C.36 *kopen en prijzen van cocaïne*

Percentage recente gebruikers dat de laatste 12 maanden zelf cocaïne kocht en gemiddelde prijs (sd) die zij per gram betaalden

		kopen	prijzen
2003	club ²⁸⁵	60.4%	€48,22 (9,42)
2005	café	63.6%	€48,81 (5,16)
2008	club ²⁸⁵	55.0%	€46,14 (10,07)
2010	café	58.7%	€48,58 (5,86)
2013	club/rave ²⁸⁵	40.2%	€49,40 (7,45)
2014	café	49.3%	€52,44 (10,23)
2017	club/festival	48.6%	€50,84 (10,62)
2018	café	52.4%	€51,78 (9,49)
2022	club	46.2%	€56,39 (13,13)
2024	café	80.4%	€54,42 (10,21)

Tabel C.37 *kopen en prijzen van amfetamine*

Percentage recente gebruikers dat de laatste 12 maanden zelf amfetamine kocht en gemiddelde prijs (sd) die zij per gram betaalden

		kopen	prijzen
2003	club		
2005	café		
2008	club		
2010	café		
2013	club/rave		
2014	café	32.7%	€8,95 (3,86)
2017	club/festival	49.5%	€10,26 (5,97)
2018	café	44.2%	€10,99 (7,75)
2022	club	48.5%	€9,78 (5,27)
2024	café	65.7%	€14,55 (9,75)

²⁸⁵ In deze surveys zijn afzonderlijke prijzen voor 06-dealers, dealers thuis en dealers in het uitgaansleven gevraagd. De hier getoonde prijzen zijn het gemiddelde hiervan.